Dvacet tisíc mil pod mořem

Jules Verne

Přeložil Václav Netušil

Městská knihovna v Praze

e-kniha • Praha • 2026

Dvacet tisíc mil pod mořem

Jules Verne

Přeložil a upravil Václav Netušil

Znění tohoto textu vychází z díla Dvacet tisíc mil pod mořem tak, jak bylo vydáno nakladatelstvím Albatros v Praze v roce 1983.

MORAVSKÁ ZEMSKÁ KNIHOVNA

Podle předlohy z fondu Moravské zemské knihovny v Brně.

§

Text díla (Jules Verne: Dvacet tisíc mil pod mořem), publikovaného Městskou knihovnou v Praze, je vázán autorskými právy a jeho použití je definováno Autorským zákonem č. 121/2000 Sb.

Vydání (obálka, upoutávka, citační stránka a grafická úprava), jehož autorem je Městská knihovna v Praze, podléhá licenci Creative Commons Uveďte původ-Nevyužívejte komerčně-Zachovejte licenci 4.0 Mezinárodní.

Verze 1.0 z 14. 8. 2026.

OBSAH

DÍL PRVNÍ 6
KAPITOLA I Prchající skalisko 7
KAPITOLA II Pro a proti 15
KAPITOLA III Jak je panu profesorovi libo 23
KAPITOLA IV Ned Land 31
KAPITOLA V Nazdařbůh 40
KAPITOLA VI Plnou parou 49
KAPITOLA VII Velryba neznámého druhu 60
KAPITOLA VIII Mobilis in mobili 70
KAPITOLA IX Hněv Neda Landa 82
KAPITOLA X Vládce vod 91
KAPITOLA XI Nautilus 103
KAPITOLA XII Všechno elektřinou 115
KAPITOLA XIII Několik čísel 123
KAPITOLA XIV Černá řeka 132
KAPITOLA XV Písemné pozvání 146
KAPITOLA XVI Procházka podmořskou plání 158
KAPITOLA XVII Podmořský les 167
KAPITOLA XVIII Osmnáct tisíc kilometrů Tichým oceánem 178
KAPITOLA XIX Vanikoro 189
KAPITOLA XX Torresův průliv 202
KAPITOLA XXI Několik dní na zemi 212
KAPITOLA XXII Blesk kapitána Nema 228
KAPITOLA XXIII Chorobné sny 243
KAPITOLA XXIV Korálové království 255
DÍL DRUHÝ 266
KAPITOLA I Indický oceán 267
KAPITOLA II Nový návrh kapitána Nema 280

KAPITOLA III Perla za deset miliónů 290
KAPITOLA IV Rudé moře 306
KAPITOLA V Arabský tunel 322
KAPITOLA VI Řecké souostroví 336
KAPITOLA VII Středozemním mořem za osmačtyřicet hodin . . . 350
KAPITOLA VIII Zátoka Vigo 362
KAPITOLA IX Potopená pevnina 376
KAPITOLA X Podmořské uhelné doly 390
KAPITOLA XI Sargasové moře 404
KAPITOLA XII Ledové pole 416
KAPITOLA XIII Jižní pól 432
KAPITOLA XIV Příhoda nebo nehoda 450
KAPITOLA XV Nedostatek vzduchu 459
KAPITOLA XVI Od mysu Hoorn k Amazonce 472
KAPITOLA XVII Chobotnice 485
KAPITOLA XVIII Golfský proud 500
KAPITOLA XIX Na 47°24' severní šířky a na 17°28' západní délky . . 513
KAPITOLA XX Krveprolití 523
KAPITOLA XXI Poslední slova kapitána Nema 536
KAPITOLA XXII Závěr 544

DÍL PRVNÍ

KAPITOLA I
Prchající skalisko

Rok 1866 se proslavil podivnou událostí, nevysvětleným a nevysvětlitelným jevem, na který patrně dosud nikdo nezapomněl. Pověsti, jež se rozlétly mezi lidem z přístavů a vzrušily i veřejnost daleko ve vnitrozemí, zneklidnily nejvíc námořníky. O záhadný jev se zajímali hlavně obchodníci, loďaři, lodní kapitáni, evropští i američtí rejdaři, důstojníci válečného loďstva všech zemí a po nich i vlády různých států na obou pevninách.

V poslední době se totiž několik lodí setkalo na moři s „obrovskou věcí", s dlouhým vřetenovitým tělesem, které někdy světélkovalo a bylo mnohem větší a rychlejší než velryba.

Zprávy o tomto jevu, zanesené do různých lodních deníků, shodovaly se dost přesně v popisu tvaru onoho předmětu, jeho nevypočitatelné rychlosti, překvapivých pohybů a zdánlivě úplně zvláštní životnosti. Jestliže to byl nějaký kytovec, pak svou velikostí předčil všechny, které věda až dosud popsala. Ani Cuvier, ani Lacépède, ani Duméril, ani Quatrefages by byli nepřipustili existenci takového netvora – ledaže by ho spatřili vlastníma vědeckýma očima.

Když se vzal průměr z mnoha různých pozorování, když se vyloučily nejisté dohady, které přisuzovaly předmětu délku šedesáti metrů, když se zavrhlo přehnané tvrzení o dvoukilometrové šířce a šestikilometrové délce, bylo možno souhlasit s tvrzením, že rozměry oné úžasné bytosti přesahují vše, co ichtyologové až dosud připouštěli – jestliže ovšem ta bytost vůbec existovala!

Ale ona existovala. Tento samotný fakt nemohl nikdo popřít, a tak není divu, že při sklonu lidského myšlení ke všemu fan-

tastickému vzbudil ten nadpřirozený jev v celém světě nesmírný rozruch. A odkázat jej do říše bajek dobře nešlo.

Dne 20. července 1866 setkal se skutečně parník *Guvernér Higginson* z *Kalkatské paroplavební společnosti* s touto pohyblivou hmotou devět kilometrů východně od australských břehů. Kapitán Baker byl zprvu přesvědčen, že se octl před nějakým neznámým skaliskem. Chystal se už určit jeho přesnou polohu, když tu se sykotem vytryskly ze záhadného předmětu do výše čtyřiceti metrů dva vodní sloupy. Jestliže to nebylo skalisko s pravidelnými výbuchy nějakého gejzíru, pak se *Guvernér Higginson* setkal prostě s nějakým dosud neznámým vodním savcem, který svými nozdrami vystřikoval sloupy vody spolu se vzduchem a párou.

Podobný jev pozoroval 23. července téhož roku v Tichém oceáně parník *Kryštof Kolumbus* z *Východoindické tichomořské paroplavební společnosti*. Podivný kytovec se však musel pohybovat překvapující rychlostí, protože obě lodi, *Guvernér Higginson* a *Kryštof Kolumbus*, jej pozorovaly během tří dnů na místech vzdálených od sebe více než tři tisíce kilometrů.

Po čtrnácti dnech, devět tisíc kilometrů odtud, pluly proti sobě Atlantským oceánem mezi Evropou a Spojenými státy parníky *Helvetia* od *Národní společnosti* a *Shannon* od *Královské pošty*. Oba zahlédly zmíněného netvora na 42°15' severní šířky a na 60°35' západní délky podle Greenwiche. Při tomto dvojím pozorování byla délka savce odhadována nejméně na sto metrů. Lodi *Shannon* a *Helvetia* byly totiž kratší, ač měřily obě dvě od přídě po záď sto metrů. Ale největší velryby, které navštěvují vody u Aleutských ostrovů, dosahují nanejvýš délky šestapadesáti metrů, nikdy větší.

Tyto zprávy, došlé rychle za sebou, hlášení o nových pozorováních na palubě transatlantského parníku *Pereire*, srážka parníku *Etna* s tajemnou příšerou, protokol sepsaný důstojníky francouzské

válečné lodi *Normandie* a velmi přesný popis provedený štábem admirála Fitze-Jamese na palubě lodi *Lord Clyde*, to vše nesmírně vzrušilo veřejné mínění. V zemích lidí vtipných se o tom jen žertovalo, ale v zemích, kde jsou lidé vážní a praktičtí, v Anglii, v Americe a v Německu, tam se o tento jev živě zajímali.

Ve všech velkých městech přišla příšera „do módy". V kavárnách se o ní zpívalo, časopisy ji zesměšňovaly a divadla o ní hrála. V časopisech se objevila všechna vybájená obrovská zvířata, od bílé velryby, strašného Moby Dicka ze severských moří, až po obrovskou chobotnici, jejíž chapadla mohou stáhnout do hlubin oceánu loď o výtlaku pěti set tun. Byly uveřejněny i staré zápisy, mínění Aristotela i Plinia, kteří existenci těchto příšer připouštěli, vyprávění norského biskupa Pontoppidana, zprávy Paula Eggeda a konečně hlášení pana Harringtona, jehož pravdomluvnost je mimo podezření a který ujišťuje, že z paluby lodi *Castillan* viděl roku 1857 obrovského hada, objevujícího se až dosud jen v anglických vodách.

Ve vědeckém světě a mezi vědeckými časopisy docházelo k nekonečným sporům věřících s nevěřícími. „Otázka příšery" rozpálila kdekoho. Novináři, kteří chtěli vyniknout ve vědách, i ti, kteří si zakládali na své duchaplnosti, prolili v tomto památném tažení celé záplavy inkoustu a někteří z nich i několik kapek krve, protože se od mořského hada dostali až k nejhrubším osobním urážkám.

Tato válka trvala se střídavým štěstím po šest měsíců. Senzacechtivé plátky odpovídaly ihned a s neumdlévající vášní na zásadní články Brazilského zeměpisného ústavu, Královské akademie věd v Berlíně, Britské společnosti, Smithsonova ústavu ve Washingtonu i na pojednání v *Indian Archipelago*, v Moignově časopisu *Cosmos*, v Petermannových *Mitteilungen* a na vědecké články velkých francouzských i jiných časopisů. Duchaplní autoři parodovali Linnéův výrok, citovaný odpůrci příšery, ujišťovali, že „příroda opravdu

nevytváří nesmysly“, a zapřísahali své spoluobčany, aby nepopírali přírodu vírou v existenci obrovských chobotnic, mořských hadů, Moby Dicků a jiných výplodů opilých námořníků. Nakonec vyšel ve velmi obávaném satirickém časopise článek nejoblíbenějšího redaktora, který se rád všemu vysmíval, a ten vyrazil proti příšeře jako Hippolyt, zasadil jí poslední ránu a tak ji za všeobecného smíchu dobil. Duchaplnost zvítězila nad vědou.

V prvních měsících roku 1867 se zdálo, že celá ta záležitost je pohřbena a nebude už vzkříšena, když najednou do veřejnosti pronikly zprávy o nových událostech. Teď však už nešlo o řešení vědecké otázky, nýbrž o boj proti skutečnému a vážnému nebezpečí. Událost nabyla zcela nové tvářnosti. Z příšery se stal ostrůvek, úskalí, skalisko, ale skalisko prchající, neurčité a nepostižitelné.

Dne 5. března 1867 loď *Moravian* z *Montrealské námořní společnosti*, nalézající se na 27°30’ severní šířky a na 72°15’ západní délky, narazila pravým bokem na skalisko, které nebylo vyznačeno na žádné mapě těchto vod. Hnána větrem a strojem o výkonnosti čtyř set koní, plula rychlostí čtyřiadvaceti kilometrů za hodinu. Nikdo nemohl pochybovat o tom, že nemít tak silný trup, byl by se *Moravian* nárazem protrhl a potopil i se dvěma sty třiceti sedmi cestujícími, které vezl z Kanady.

K nehodě došlo před pátou hodinou ranní, když už se začínalo rozednívat. Důstojníci ranní směny se vrhli na záď lodi. S nesmírnou pozorností zkoumali oceán. Neviděli nic kromě silného víru, který se točil asi kilometr za lodí, jako by tam bylo cosi prudce rozvlnilo vodu. Byla stanovena přesná zeměpisná poloha a *Moravian* pokračoval v plavbě bez zjevného poškození. Narazil snad na podmořské skalisko nebo na nějakou velkou lodní trosku? To nikdo nevěděl. Ale prohlídka spodní části trupu v suchém doku ukázala, že část kýlu byla rozbita.

Tato událost, sama o sobě velmi vážná, by byla upadla v zapomenutí jako mnohé jiné, kdyby bylo po třech týdnech nedošlo k další, a to za stejných okolností. Nová srážka však vzhledem k národnosti lodi a k pověsti společnosti, které loď patřila, vyvolala nesmírný rozruch.

Každý zná jméno slavného anglického loďaře Cunarda. Tento bystrý průmyslník založil roku 1840 lodní poštovní službu mezi Liverpoolem a Halifaxem. Vykonávaly ji tři dřevěné kolesové lodi o výkonnosti čtyř set koní a nosnosti jednoho tisíce sto šedesáti dvou tun. Po osmi letech vzrostl majetek společnosti o další čtyři lodi, které měly výkonnost šest set padesát koní a nosnost tisíc osm set dvacet tun. Po dalších dvou letech měla společnost dvě nové lodi, rychlejší a s větší nosností než dosavadní. Roku 1853, když Cunardova společnost získala znovu výhradní právo na dopravu pošty, doplnila postupně svůj lodní park loďmi *Arabia*, *Persia*, *China*, *Scotia* a *Russia*. Byly to po parníku *Great Eastern* nejrychlejší a nejprostornější lodi, jaké kdy brázdily oceány. Tak měla společnost ruku 1867 dvanáct lodí – osm kolesových a čtyři šroubové.

Uvádím tyto velmi stručné podrobnosti jen proto, aby byla každému jasná důležitost této paroplavební společnosti, známé po celém světě svým rozumným vedením. Žádná oceánská společnost nebyla řízena tak obratně. Žádný podnik nebyl korunován takovými úspěchy. Za šestadvacet let přepluly Cunardovy lodi dvoutisíckrát Atlantský oceán a žádná plavba nebyla nikdy odvolána, žádná neměla nikdy zpoždění, nikdy se neztratil jediný dopis, jediný člověk, jediná loď. Cestující přes mocnou francouzskou konkurenci dávali přednost Cunardově společnosti, jak to vyplývá z oficiálních dokladů posledních let. Po tom všem se jistě nebude nikdo divit rozruchu, který vyvolala nehoda jedné z nejkrásnějších Cunardových lodí.

Dne 13. dubna 1867 octla se loď *Scotia* za klidného moře a příznivého větru na 15°12′ zeměpisné délky a na 45°37′ zeměpisné šířky. Plula plnou rychlostí pětadvaceti kilometrů za hodinu, hnána svými stroji o výkonnosti jednoho tisíce koní. Její kolesa tepala moře s dokonalou pravidelností. Její ponor byl tehdy šest metrů sedmdesát centimetrů a její výtlak šest tisíc šest set dvacet čtyři krychlové metry.

Ve čtyři hodiny sedmnáct minut odpoledne, když se cestující shromáždili ve velkém sále u svačiny, došlo k celkem nepatrnému nárazu na bok *Scotie* kousek za levým kolesem.

Scotia však sama nenarazila, nýbrž cosi narazilo na ni, a to předmětem spíš špičatým a ostrým než tupým. Srážka se zdála tak lehká, že by se byl na lodi nikdo nepolekal, kdyby na palubu nevyběhli topiči a nevolali: „Potápíme se! Potápíme se!“

Cestující byli zprvu nesmírně poděšeni, ale kapitán Anderson je rychle uklidnil. Nebezpečí nebylo opravdu tak hrozivé. *Scotia* byla rozdělena vodotěsnými přepážkami na sedm oddělení, a proto mohla bez nebezpečí čelit zaplavení.

Kapitán Anderson se odebral ihned do podpalubí. Zjistil, že do pátého oddělení vnikla voda. Rychlost zatopení dokazovala, že otvor musí být dost velký. Ještě štěstí, že v tomto oddělení nebyly kotle; jinak by byl oheň rázem uhašen.

Kapitán Anderson dal okamžitě zastavit a jeden z námořníků se potopil, aby ohledal poškozené místo. Za několik vteřin zjistil ve spodní části trupu dvoumetrovou trhlinu. Takový otvor nemohl být ucpán, a tak *Scotia* musila plout dál s kolesy do poloviny ponořenými. Nacházela se právě pět set padesát kilometrů od mysu Clearu a do doků liverpoolské společnosti vplula s třídenním zpožděním, které celý Liverpool značně znepokojilo.

Scotia byla odvlečena do suchého doku a tam ji hned prohlédli inženýři. Nemohli věřit vlastním očím. Dva a půl metru pod čárou ponoru zela pravidelná díra tvaru rovnoramenného trojúhelníka. Lodní plát byl proražen tak hladce, že ani průbojník by to nedokázal čistěji. Předmět, který otvor vyrazil, musel být zakalen nějakým neznámým způsobem. Jak úžasnou musil mít sílu, když prorazil čtyřcentimetrový plát a pak se sám zpětným a skutečně nevysvětlitelným pohybem vyprostil!

To byla poslední událost, jež znovu vzrušila veřejné mínění. Od této chvíle se na vrub oné příšery připisovala všechna námořní neštěstí, která nebylo možno vysvětlit. Fantastické zvíře neslo teď odpovědnost za všechna ztroskotání, jejichž počet je naneštěstí dost velký. Vždyť ze tří tisíc lodí – a to je ztráta, kterou každoročně hlásí námořní úřady – nejméně dvě stě plavidel se pokládá za ztracená jen proto, že o nich nejsou žádné zprávy.

A tak, ať právem, nebo neprávem, byly tyto ztráty připsány na vrub „příšeře“. Také spojení různých pevnin bylo stále nebezpečnější jen její vinou. Veřejnost proto se vší rozhodností žádala, aby oceány byly tohoto strašného kytovce stůj co stůj zbaveny.

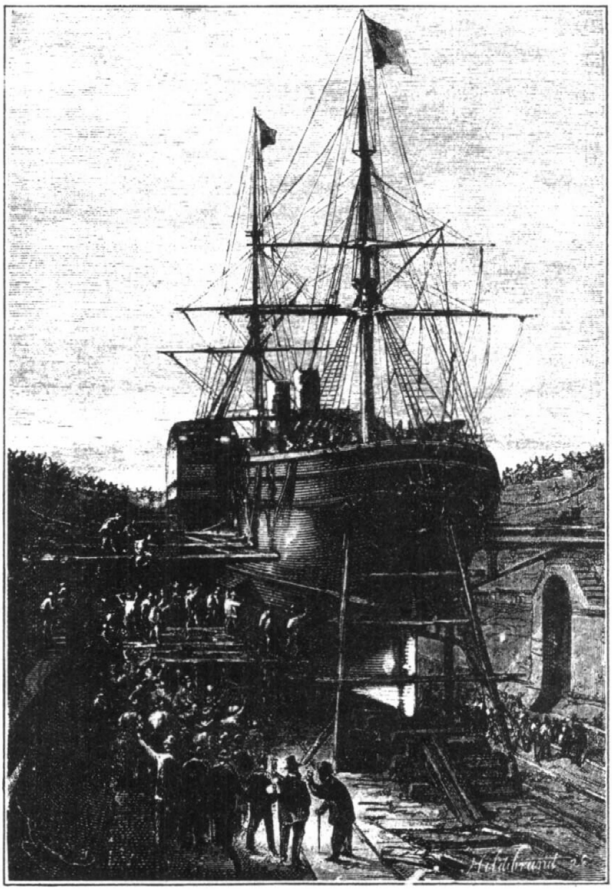

KAPITOLA II
Pro a proti

V době, kdy došlo k popsaným událostem, vracel jsem se z vědecké výpravy do pustin Nebrasky ve Spojených státech. Byl jsem na tuto výpravu vyslán francouzskou vládou jako suplující profesor Přírodovědeckého muzea v Paříži. Po šestiměsíčním pobytu v Nebrasce jsem přijel koncem března s cennými sbírkami do New Yorku. Počátkem května jsem měl odplout do Francie. Zatímco jsem se zabýval tříděním svého mineralogického, botanického a zoologického bohatství, došlo k oné nehodě *Scotie*.

Byl jsem dokonale zpraven o této významné události. A jak bych také nebyl? Pročetl jsem několikrát všechny americké i evropské časopisy, aniž jsem se ovšem dověděl o něco víc. Ta záhada mě znepokojovala. Nevěděl jsem, co si o tom myslet, a tak jsem přecházel od krajnosti ke krajnosti. Nedalo se pochybovat, že na tom něco je, a nevěřící byli vyzváni, aby si vložili prst do rány *Scotie*.

Při mém příjezdu do New Yorku byla tato otázka středem zájmu. Domněnka o plujícím ostrově, o prchajícím skalisku, obhajovaná několika méně povolanými osobnostmi, byla opuštěna. Jak by se také mohlo skalisko pohybovat takovou úžasnou rychlostí, kdyby v sobě nemělo stroj?

Pro rychlost pohybu byla stejně zavržena i existence plovoucího vraku nebo obrovské trosky.

Zbývala jedině dvě možná řešení této otázky, která vedla k tomu, že se utvořily dva velmi vyhraněné tábory: jeden trval na úžasně silné nestvůře, druhý věřil v ponorku nesmírných pohybových schopností.

Tato druhá, celkem zcela přijatelná domněnka nemohla však obstát před šetřením, které bylo provedeno na obou pevninách. Bylo málo pravděpodobné, že by takový mechanismus mohl vlastnit jedinec. Kde a kdy by jej dal postavit a jak by mohl jeho stavbu udržet v tajnosti?

Podobný ničivý stroj mohla vlastnit jedině nějaká vláda a v těchto neblahých dobách, kdy člověk vynalézá stále účinnější válečné prostředky, bylo docela možné, že se některý stát pokusil bez vědomí ostatních o takovou strašnou zbraň. Po puškách torpéda, po torpédech podmořské miny – a pak dost. Doufám aspoň.

Ale tato domněnka o válečném stroji padla po prohlášení vlád. Protože tu šlo o veřejný zájem, protože trpěla transoceánská doprava, nepochyboval nikdo o upřímnosti vlád. Jak také připustit, že by stavba takové ponorky unikla očím veřejnosti? Pro stát, který je ve všech svých počinech sledován soupeřskými mocnostmi, je zhola nemožné takové tajemství uchovat.

Po šetření v Anglii, ve Francii, v Rusku, v Německu, ve Španělsku, v Itálii, v Americe, a dokonce i v Turecku byla domněnka, že jde o obrněnou ponorku, s konečnou platností zavržena.

Tak se na vlnách objevila zase příšera, přes posměch, kterým ji zahrnoval senzacechtivý tisk. Na tomto poli se lidská představivost dostala brzy až k nejsměšnějším představám fantastické ichtyologie.

Po mém příjezdu do New Yorku mě několik osob poctilo prosbou o rozhovor k této otázce. Vydal jsem totiž ve Francii dvousvazkové dílo nazvané *Tajemství velkých mořských hlubin*. Uvedená kniha, kterou vědecký svět velmi ocenil, udělala ze mne odborníka v této značně neprobádané oblasti přírodovědy. Lidé se tázali po mém mínění. Pokud jsem mohl popírat reálnost oněch událostí, popíral jsem prostě všechno. Brzy jsem však byl přitlačen ke zdi a musil jsem se vyjádřit určitě. A tak „vážený Pierre Aronnax, profesor

Pařížského přírodovědeckého muzea“, byl listem *New York Herald* přinucen vyjádřit nějak svůj názor.

Podřídil jsem se. Rozhovořil jsem se, protože jsem nemohl mlčet. Probral jsem otázku ze všech stran, politicky i vědecky. Cituji zde závěr velmi obsáhlého článku, který jsem uveřejnil 30. dubna:

Když tedy prozkoumáme nejrůznější domněnky, když zavrhneme všechna jiná mínění, musíme nezbytně připustit existenci úžasně silného mořského živočicha.

Největší hloubky oceánu dosud vůbec neznáme. Co se tam v propastných hlubinách děje? Které bytosti žijí a mohou žít dvaadvacet až sedmadvacet kilometrů hluboko pod hladinou?[1] *Jaké orgány mají tato zvířata? To dovedeme sotva odhadnout.*

Přesto však řešení předloženého mi problému může jít jen dvojí cestou:

Buď známe všechny druhy živočichů, kteří obývají naši planetu, nebo je všechny neznáme.

Neznáme-li je všechny, chová-li příroda v oboru ichtyologie ještě nějaká tajemství, pak můžeme klidně připustit existenci ryb nebo kytovců dosud neznámých rodů a druhů, živočichů s orgány umožňujícími jim potápění, živočichů, kteří žijí v hloubkách, kam ani sondy neproniknou, a kteří z nějakých důvodů, třeba jen z okamžitého nápadu, chcete-li z vrtochu, vyplouvají v dlouhých údobích k hladině oceánů.

Jestliže známe naprosto všechny živočišné druhy, musíme tohoto tvora hledat nezbytně mezi popsanými již mořskými zvířaty.

1 V době našeho příběhu se lidstvo o největších hloubkách oceánu jen dohadovalo. My dnes víme, že největší změřená hloubka je 11 523 m. (Údaj neaktualizován. *Pozn. red.*)

V tom případě bych byl ochoten připustit existenci jakéhosi narvala obrovského.

Obyčejný narval jednorohý dosahuje často délky osmnácti metrů. Zpětinásobte, nebo dokonce zdesateronásobte uvedený rozměr, dejte tomuto kytovci úměrnou jeho velikosti, zvětšete jeho útočnou zbraň a dostanete žádané zvíře. Bude mít rozměry, které zjistili důstojníci na Shannonu, bude mít nástroj potřebný k proražení Scotie a sílu nezbytnou k rozbití lodního trupu.

Narval je opravdu ozbrojen mečem ze slonoviny, jakýmsi kopím, podle vyjádření některých přírodovědců. Je to největší zub, tvrdý jako ocel. Mnohokrát byly narvalí zuby nalezeny v tělech velryb, které narval napadá vždy s úspěchem. Jiné zuby byly se značnou námahou vytaženy z lodních trupů proražených jako sud nebozezem. Muzeum pařížské lékařské fakulty má narvalí zub dva metry dvacet pět centimetrů dlouhý a u kořene čtyřicet osm centimetrů široký!

Představme si teď zub desetkrát silnější a zvíře desetkrát mohutnější, vypusťme je rychlostí čtyřiceti kilometrů za hodinu, znásobme jeho hmotu čtvercem jeho rychlosti a dostaneme náraz, který může způsobit onu katastrofu.

Pokud nebudu mít úplnější zprávy, budu se tedy přiklánět k víře v narvala obrovských rozměrů, ozbrojeného ne už kopím, nýbrž skutečnou ostruhou obrněných fregat nebo amerických válečných lodí, kterým se říká rams a jejichž velikosti i pohybové síly by tento narval jistě dosáhl.

Tím by bylo možné vysvětlit mnohé z těch nevysvětlitelných událostí – ovšem jestliže na nich vůbec něco je – přes všechno to, co lidé až dosud zahlédli, spatřili a zažili.

Poslední slova článku byla vlastně projevem mé zbabělosti. Chtěl jsem však do jisté míry ochránit svou profesorskou pověst a nevystavovat se posměchu Američanů, kteří se opravdu dovedou posmívat. Nechal jsem si otevřená zadní dvířka. Ale existenci „příšery" jsem opravdu připouštěl.

Můj článek měl velký ohlas; všude se o něm horlivě diskutovalo. Získal značný počet zastánců. Ostatně jeho výroky ponechávaly volnou cestu představivosti. Lidský duch si libuje v představách obrovských nadpřirozených tvorů. A moře je skutečně jejich nejlepší prostředí, jediné prostředí, v němž mohou vzniknout a vyvíjet se obři, vedle nichž největší pozemská zvířata, sloni a nosorožci, jsou pouhými skřítky. Obrovské spousty vod jsou domovem největších druhů savců, a možná že skrývají i obrovské měkkýše a napohled hrůzné korýše, třeba stometrové humry nebo dvoucentové kraby. Proč ne? Vždyť příroda kdysi odlévala pozemské tvory v dávných geologických dobách, čtvernožce, opice, plazy i ptáky, v gigantických kadlubech. Teprve časem se jejich rozměry zmenšily. A proč by nemohlo moře ve svých neznámých hlubinách uchovat tyto obrovské ukázky života dávných věků? Vždyť se moře skoro nemění, kdežto pevniny se mění téměř ustavičně! Proč by se v lůně moří nemohly skrývat poslední obměny obrovitých druhů, pro něž je století rokem a tisíciletí stoletím?

Ale dávám se unášet sněním, ač mi to nepřísluší. Přejme klid přeludům, které čas pro mne změnil ve strašnou skutečnost. Opakuji, že mínění o podstatě onoho jevu se ustálilo a veřejnost bez odporu připouštěla existenci úžasného zvířete, jež ovšem s bájnými mořskými hady nemělo nic společného.

Jestliže v tom však někteří viděli jen řešení ryze vědeckého problému, praktičtější lidé, především v Americe a v Anglii, byli přesvědčeni, že oceány musí být obávaného netvora zbaveny, aby

byla zajištěna bezpečnost námořní dopravy. Obchodní a průmyslové časopisy pojednávaly o celé záležitosti jen z tohoto hlediska. Shodly se na tom *Shipping and Mercantile Gazette*, *Lloyd*, *Paquebot* i *Revue maritime et coloniale*, tedy časopisy sloužící pojišťovnám, které hrozily zvýšením svých pojistných prémií.

Když bylo veřejné mínění jasné, vyjádřily se jako první Spojené státy. V New Yorku byly zahájeny přípravy k výpravě, jež měla onoho narvala pronásledovat. Velmi rychlá obrněná válečná fregata *Abraham Lincoln* se chystala k brzkému vyplutí. Jejímu veliteli Farragutovi byly otevřeny všechny zbrojnice, aby mohl fregatu vyzbrojit co nejrychleji.

Ale jak se často stává, od chvíle, kdy bylo rozhodnuto narvala pronásledovat, netvor se už neobjevil. Po dva měsíce o něm nikdo neslyšel. Žádná loď se s ním nesetkala. Zdálo se, že se narval dověděl o chystaném spiknutí. Vždyť se o něm tolik hovořilo, dokonce i transatlantickým kabelem! Šprýmaři říkali, že ten chytrák zachytil některý telegram a využil toho ve svůj prospěch.

Fregata *Abraham Lincoln* byla vyzbrojena na dlouhou plavbu a opatřena nejúčinnějšími loveckými zbraněmi. Nikdo však nevěděl, kam by měla zamířit. Netrpělivost ještě vzrostla, když 2. července došla zpráva, že parník *Tampico*, plující na lince ze San Franciska v Kalifornii do Šanghaje, spatřil před třemi týdny tajemné zvíře v severní části Tichého oceánu.

Tato zpráva vyvolala obrovské vzrušení. Kapitán Farragut dostal lhůtu pouhých čtyřiadvaceti hodin. Potraviny už měl naloženy. Lodní sklady byly naplněny uhlím. V posádce nechyběl jediný muž. Stačilo jen zapálit oheň pod kotli, topit a zdvihnout kotvu. Ani půldenní zpoždění by byl kapitánovi nikdo neodpustil. Kapitán Farragut ostatně netoužil po ničem jiném, než aby už mohl odplout.

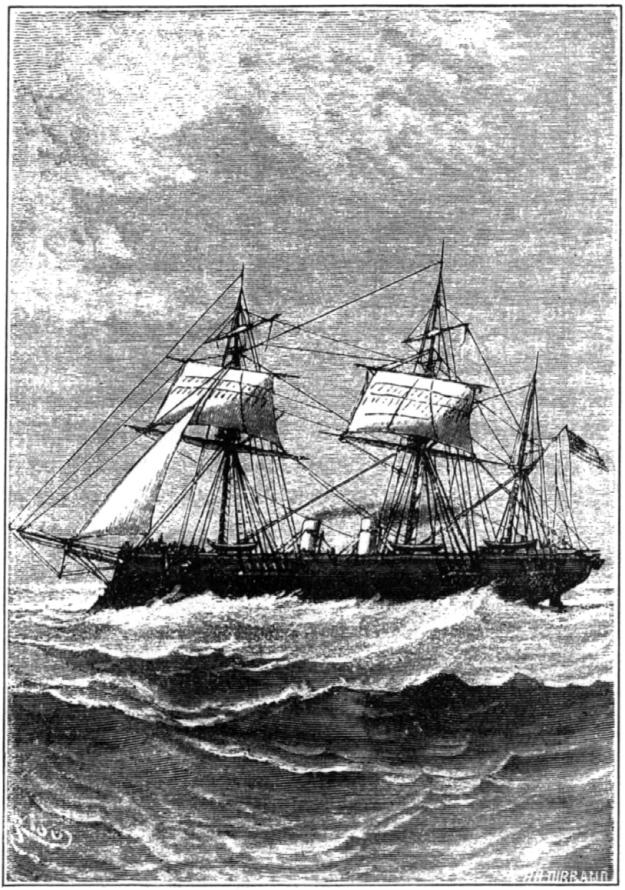

Tři hodiny předtím, než *Abraham Lincoln* opustil brooklynskou přístavní hráz, dostal jsem dopis tohoto znění:

Pan Aronnax
profesor Pařížského přírodovědeckého muzea
Hotel na Páté třídě
New York

Pane profesore,
chcete-li se připojit k výpravě Abrahama Lincolna, vláda Spojených států jen uvítá, že se tohoto podniku zúčastní ve Vaší osobě i Francie. Kapitán Farragut má pro Vás připravenou kabinu.
Se srdečným pozdravem

J. B. Hobson,
tajemník ministerstva námořnictví

KAPITOLA III
Jak je panu profesorovi libo

Tři vteřiny před doručením Hobsonova dopisu jsem pomýšlel na pronásledování narvala stejně málo jako na objevení Severovýchodní cesty. Tři vteřiny po přečtení dopisu ctihodného tajemníka ministerstva námořnictví mi bylo rázem jasné mé skutečné poslání, jediný cíl mého života, totiž pronásledovat toho obtížného netvora a svět narvala zbavit.

Vrátil jsem se však právě z namáhavé cesty, unaven a pln touhy po odpočinku. Těšil jsem se již na shledání s vlastí, s přáteli, se svým malým bytem u botanické zahrady, se svými milými a vzácnými sbírkami. Ale teď mě nemohlo nic zadržet. Zapomněl jsem na vše, na únavu, na přátele i na sbírky, a bez dalšího uvažování jsem přijal nabídku americké vlády.

Všechny cesty vedou stejně do Evropy, řekl jsem si. A narval bude jistě tak milý, že mě zavede k francouzským břehům. To vzácné zvíře se dá jistě chytit – pro mé osobní potěšení – v evropských mořích a já nechci přinést do Přírodovědeckého muzea méně než půl metru jeho slonovinového kopí.

Ovšem narvala jsme museli hledat v severní části Tichého oceánu, což znamenalo, že se do Francie dostanu cestou k protinožcům.

„Conseili!“ zavolal jsem netrpělivým hlasem.

Conseil, můj sluha, byl oddaný chlapec, který mě doprovázel na všech cestách; měl jsem toho statečného Vláma velmi rád a on mi lásku oplácel stejnou měrou. Byl to člověk netečné povahy, ze zásady přesný, ze zvyku pilný, který se žádnému překvapení v životě

příliš nedivil. Měl velmi obratné ruce, byl připraven k jakékoli službě a v rozporu se svým jménem[2] nikdy nikomu neradil – dokonce ani tehdy, když po něm nikdo radu nechtěl.

Ve styku s učenci našeho malého světa v botanické zahradě se Conseil lecčemu přiučil. Měl jsem v něm kovaného specialistu v oboru přírodovědecké systematiky. Dovedl šplhat jako akrobat po žebřících všech tříd, řádů, podřádů, nadčeledí, čeledí, podčeledí, rodů a druhů. Ale tím také jeho vědomosti končily. Byl dokonale obeznámen s klasifikační teorií, méně už s praxí. Myslím, že by byl nerozeznal vorvaně od velryby. Přesto však to byl statečný a hodný chlapec.

Conseil mě už po deset let doprovázel všude, kam mě věda zanesla. Nikdy nezareptal na délku nebo na únavu výpravy. Nikdy nezabručel při balení zavazadel na cestu do kterékoli, třeba sebevzdálenější země, do Číny nebo do Konga. Šel se mnou všude a nikdy za to nechtěl ani o haléř víc. Měl ostatně tak pevné zdraví, že se ho žádná nemoc nechytla. Měl silné svaly, ale žádné nervy; ani náznak nervů – samozřejmě v duševním smyslu.

Byl to třicetiletý chlapík, takže jeho stáří bylo ke stáří jeho pána v poměru patnáct ke dvaceti. Dovolte mi tímto způsobem vyjádřit, že mi bylo čtyřicet let.

Conseil měl jedinou chybu: byl to zapřisáhlý formalista a hovořil se mnou vždy ve třetí osobě – až to člověka někdy dráždilo.

„Conseili," opakoval jsem, počínaje se horečně připravovat na cestu.

Byl jsem si tím oddaným chlapcem přirozeně docela jist. Obyčejně jsem se ho vůbec neptal, chce-li, nebo nechce-li mě doprovázet na mých cestách. Ale tentokrát šlo o výpravu, která se mohla velmi pro-

2 Franc. slovo „conseil" znamená „rada".

dloužit, o výpravu odvážnou, o pronásledování zvířete, které mohlo fregatu potopit jako ořechovou skořápku. Nad tím se musel zamyslit i ten nejstatečnější člověk na světě. Co tomu Conseil řekne?

„Conseili!“ zvolal jsem potřetí.

Conseil se objevil. „Pan profesor mě volal?“ ptal se ve dveřích.

„Ano. Připrav všechno na cestu pro nás oba. Za dvě hodiny odjíždíme.“

„Jak je panu profesorovi libo,“ řekl klidně Conseil.

„Nesmíme ztratit ani vteřinu. Slož do kufru mé cestovní potřeby, obleky, košile, ponožky, všeho co možná nejvíc, a pospěš si!“

„A co sbírky pana profesora?“ připomněl Conseil.

„O ty se postaráme později.“

„Cože? A co *Archotheria*, *Hyracotheria*, *Oreodon*, *Cheropotamus* a ostatní kostry pana profesora?“

„Necháme je v hotelu.“

„A co babirusa pana profesora?“

„Dám příkaz, aby celý náš zvěřinec odeslali do Francie.“

„My se tedy nevrátíme do Paříže?“ ptal se Conseil.

„Ale ano… jistě…,“ odpověděl jsem váhavě. „Ovšem s malou zajížďkou.“

„Jestliže se zajížďka panu profesorovi líbí…“

„Bude to jen maličkost. Jen trochu nepřímá cesta, a to bude vše. Poplujeme s *Abrahamem Lincolnem*.“

„Jak pan profesor chce,“ odpověděl klidně Conseil.

„Víš přece, příteli, že jde o toho netvora… o báječného narvala… Očistím od něho všechna moře… Autor dvousvazkového díla *Tajemství velkých mořských hlubin* si přece nemůže odpustit plavbu s kapitánem Farragutem. Je to slavná, ale také nebezpečná výprava. Nevíme, kam poplujeme. Tato zvířata mohou být vrtošivá. A my přesto poplujeme. Máme velitele, který je odhodlán ke všemu…“

„Co udělá pan profesor, udělám i já," odpověděl Conseil.

„Uvaž vše dobře! Nechci před tebou nic skrývat. Je to cesta, z jaké se lidé vždycky nevracejí."

„Jak je panu profesorovi libo."

Za čtvrt hodiny byla naše zavazadla připravena. Conseil to zařídil obratem ruky a já si byl jist, že nám nic neschází, protože ten chlapec dovedl skládat košile do kufrů stejně dobře jako zařazovat ptáky nebo savce do rodů a čeledí.

Hotelová zdviž nás svezla do velkého vestibulu v prvním patře. Sestoupil jsem po několika schodech do přízemí. Zaplatil jsem svůj účet u velkého pultu, stále obleženého davem lidí, a dal jsem příkaz k odeslání našich suchých rostlin a vycpaných zvířat do Paříže. Nechal jsem tam také dostatečnou částku na výživu babirusy a skočil jsem s Conseilem do vozu.

Povoz nás za dvacet franků odvezl třídou Broadway až k Union Square, pak Čtvrtou třídou k jejímu vyústění do ulice Bowery a přes ulici Katrin až k třicáté čtvrté přístavní hrázi. Odtamtud nás přepravil člun s lidmi, s koňmi i s povozem do Brooklynu, velké newyorské čtvrti na levém břehu East Riveru. Za několik minut jsme byli na nábřeží, u něhož *Abraham Lincoln* chrlil ze svých dvou komínů chuchvalce černého dýmu.

Naše zavazadla byla ihned přenesena na fregatu. Vrhl jsem se na palubu. Ptal jsem se po veliteli Farragutovi. Jeden z námořníků mě odvedl na můstek, kde jsem se setkal s důstojníkem dobromyslné tváře, který mi podal ruku.

„Pan Pierre Aronnax?" ptal se.

„Prosím," odpověděl jsem. „A vy jste kapitán Farragut?"

„Ano. Buďte vítán, pane profesore. Vaše kabina už na vás čeká."

Pozdravil jsem, nechal jsem kapitána řídit přípravy k odplutí a dal jsem se odvést do připravené kabiny.

Abraham Lincoln byl pro své poslání pečlivě vybrán a připraven. Byla to rychlá fregata s přehřívacím zařízením, kterým mohla zvýšit tlak páry až na sedm atmosfér.

Pod tímto tlakem dosahoval *Abraham Lincoln* průměrné rychlosti čtyřiatřiceti kilometrů za hodinu. Byla to rychlost pozoruhodná, ale k boji s gigantickým kytovcem přece jen nedostatečná.

Vnitřní zařízení fregaty odpovídalo jejím plavebním schopnostem. Se svou kabinou jsem byl velmi spokojen. Byla na zádi, s východem do důstojnické chodby.

„Tady nám bude dobře," řekl jsem Conseilovi.

„Jestli pan profesor dovolí, tedy stejně dobře jako raku poustevníčkovi v ulitě surmovky."

Nechal jsem Conseile ukládat naše zavazadla a vystoupil jsem na palubu, abych sledoval přípravy k odplutí.

V té chvíli dával velitel Farragut odvazovat poslední lana, která *Abrahama Lincolna* poutala k brooklynské přístavní hrázi. Kdybych se byl opozdil o čtvrt hodiny, možná že i o méně, byla by fregata vyplula beze mne a já bych byl zmeškal podivuhodnou, neobyčejnou a nepravděpodobnou výpravu, jejíž pravdivý popis najde přesto mnoho nevěřících.

Ale kapitán Farragut nechtěl ztratit ani den, ani hodinu, jen aby se už mohl pustit do moří, z nichž bylo zvíře ohlášeno. Dal si zavolat inženýra.

„Má už pára dostatečný tlak?" ptal se ho.

„Ano, pane kapitáne," odpověděl inženýr.

„Tedy kupředu!" zvolal kapitán Farragut.

Na tento rozkaz, který byl předán do strojovny přístrojem na stlačený vzduch, spustili mechanikové hnací kolo. Pára s pískotem vnikla pod pootevřená šoupátka. Dlouhé vodorovné písty zaskřípěly a pohnuly táhly hřídelů. Lopatky šroubu rozvířily vodu

vzrůstající rychlostí a *Abraham Lincoln* vznešeně vyplul, doprovázen tisíci diváků na stovkách člunů a malých parníčků.

Na brooklynských nábřežích a v newyorských čtvrtích na březích East Riveru se hemžili zvědavci. Z pěti tisíc hrudí se ozvalo postupně trojnásobné hurá. Nad davem se třepetalo na pozdrav *Abrahamu Lincolnovi* tisíce kapesníků až do okamžiku, kdy loď vplula do řeky Hudsonu na konci poloostrova, na němž leží New York.

Odtud fregata proplula podle New Jersey při pravém břehu krásné řeky vroubené vilami a minula pevnosti, které ji pozdravily výstřely svých největších děl. *Abraham Lincoln* odpověděl trojím vytažením a stažením americké vlajky, jejíchž devětatřicet hvězd[3] se třpytilo na vidlici zadního stěžně. Pak zmírnil rychlost, aby proplul průplavem vyznačeným bójemi a stáčejícím se do vnitřního zálivu k mysu Sandy Hooku, kde těsně minul písčitý jazyk, odkud jej znovu pozdravilo několik tisíc diváků.

Fregatu stále ještě sledoval průvod člunů a parníčků, a to až k lodnímu majáku, jehož dvě světla označují vjezd do newyorských průlivů.

Odbíjela třetí hodina. Lodivod sestoupil do svého člunu a s ním odjel k malé goeletě, která na něho po větru čekala. Ohně pod kotli se rozhořely; šroub rozvířil vodu rychleji; fregata minula žluté a nízké pobřeží Long Islandu a v osm hodin večer, když na severozápadě zmizela světla Fire Islandu, plula už plnou parou do temných vod Atlantiku.

3 Počet hvězd na americké vlajce odpovídá počtu států sdružených v Unii. V době našeho příběhu to bylo skutečně devětatřicet států.

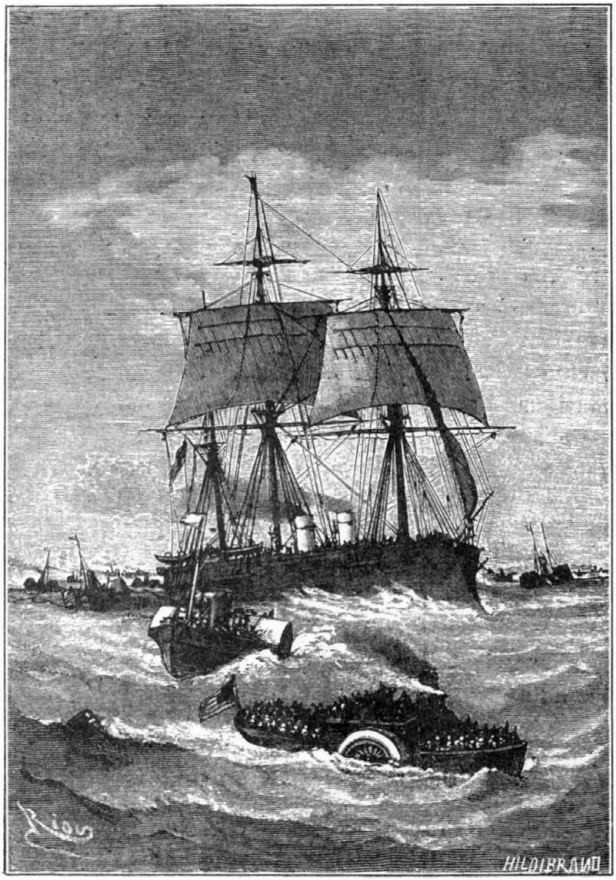
HILDIBRAND

KAPITOLA IV
Ned Land

Kapitán Farragut byl dobrý námořník a velel fregatě plným právem. Tvořil se svou lodí jeden celek. Byl její duší. Jsa pevně přesvědčen o existenci záhadného kytovce, nedovolil, aby o něm na palubě někdo pochyboval. Věřil v něho tak, jako některé dobré ženy věří v biblického leviatana – tedy vírou, a nikoli rozumem. Ten netvor existoval a kapitán přísahal, že od něho moře očistí. Byl jako rytíř de Rhodes nebo Dieudonné de Gozon, protože stejně jako tito legendární hrdinové vyplul za drakem, který sužoval jeho ostrov. A buď kapitán Farragut narvala zabije, nebo narval zabije kapitána Farraguta. Jiná možnost nebyla.

Lodní důstojníci byli stejného mínění jako jejich velitel. Stálo za to poslouchat jejich hovory, hádky a dohady, spory a rozvažování nad všemi možnostmi setkání a vidět, jak pozorují rozsáhlou plochu oceánu. Mnozí z nich šplhali do lanoví na dobrovolnou hlídku, ačkoli za jiných okolností by byli takovou práci proklínali. Jak slunce postupovalo po své denní dráze, byly stěžně obsypány námořníky. Někteří neměli na palubě stání a nevydrželi na jednom místě. A to ještě *Abraham Lincoln* nepronikl přídí do podezřelých vod Tichého oceánu.

Posádka toužila jen po tom, aby se setkala s narvalem, vytáhla ho na palubu a rozčtvrtila ho. Střežila moře s úzkostlivou pozorností. Kapitán Farragut mluvil ostatně o částce dvou tisíc dolarů, kterou dostane kdokoli, plavčík nebo námořník, lodník nebo důstojník, jenž zvíře spatří první. Je pochopitelné, že všichni na palubě *Abrahama Lincolna* napínali zrak.

Ani já sám jsem nezůstával za ostatními a nikomu jsem nepřenechal svůj podíl na každodenním pozorování. Naše fregata měla tisíc důvodů, aby se jmenovala *Argus*. Mezi námi jediný Conseil se choval naprosto lhostejně k této otázce, která nás tak vášnivě zajímala, a nijak se nepodílel na všeobecném nadšení celé paluby.

Řekl jsem už, že kapitán Farragut vybavil pečlivě svou loď zařízením na lov obrovského kytovce. Ani velrybářská loď nemohla být vybavena lépe. Měli jsme všechny známé zbraně, od ruční harpuny až po ostnité šípy do krátkých pušek s rozšiřujícím se ústím hlavně a po výbušné střely do loveckých pušek. Na přídi stálo zdokonalené dělo, které se nabíjelo závěrem a mělo neobyčejně silnou hlaveň a malou ráži; jeho model měl být vystaven na Světové výstavě roku 1867. Tato přesná zbraň americké konstrukce vystřelovala lehce čtyřkilogramové kuželovité střely na průměrnou vzdálenost šestnácti kilometrů.

Nechyběl tedy na *Abrahamu Lincolnu* žádný ničivý prostředek. Nechybělo tam však ani něco ještě lepšího: Ned Land, král harpunářů!

Ned Land byl Kanaďan, člověk neobyčejně obratný, kterému se v jeho nebezpečném řemesle nikdo nevyrovnal. Byl chladnokrevný, odvážný i lstivý a všechny tyto vlastnosti měl v nejvyšší míře. Jeho harpuně mohla uniknout jen nejprohnanější velryba nebo nadobyčej vychytralý vorvaň.

Nedu Landovi bylo asi čtyřicet let. Byl to muž vysoké postavy – přes sto osmdesát centimetrů –, pevně stavěný, vážného vzezření, málo sdílný, často velmi prudký a ve sporech značně prchlivý. Celá jeho osoba budila pozornost; zvláštního výrazu dodával jeho tváři ostrý pohled.

Myslím, že kapitán Farragut udělal dobře, když ho vzal na palubu. Ned Land sám vydal svým zrakem a svou paží za celou posádku. Nejlépe bych ho přirovnal k silnému dalekohledu, který byl současně dělem připraveným stále k výstřelu.

Řekneme-li Kanaďan, je to totéž, jako bychom řekli Francouz, a ač Ned Land nebyl příliš sdílný, musím doznat, že ke mně pojal jistou náklonnost. Vábila ho zřejmě má národnost. Byla to pro něho příležitost pohovořit si francouzsky a pro mne zase naslouchat starému jazyku Rabelaisovu, jehož se v některých kanadských krajinách dosud užívá. Harpunářova rodina pocházela z Québeku a již v době, kdy město patřilo ještě Francii, měla pověst odvážných rybářů.

Ned pomalu přicházel na chuť hovorům a já rád naslouchal vyprávěním o jeho dobrodružstvích v polárních mořích. Vyprávěl o lovech a bojích s velkou, přirozenou poezií. Jeho vyprávění nabývalo epické formy a mně se zdávalo, že naslouchám jakémusi kanadskému Homérovi, který zpívá Iliadu polárních krajů.

Popisuji svého statečného společníka tak, jak ho znám dnes. Stali jsme se totiž dobrými přáteli; pojilo nás ono nerozlučné přátelství, které se rodí a zpevňuje za nejstrašnějších okolností. Ach, ten statečný Ned! Chtěl bych žít sto let, abych na něho mohl vzpomínat déle!

Jaké však bylo mínění Neda Landa o našem mořském netvoru? Musím doznat, že v narvala nevěřil a jako jediný na palubě nesdílel všeobecné přesvědčení. Odmítal o tom i mluvit, ale já jsem pokládal za svou povinnost přece s ním o tom hovořit.

Jednoho krásného večera, 30. července, tedy tři týdny po našem vyplutí, byla fregata u Bílého mysu, pětapadesát kilometrů po větru od patagonských břehů. Přepluli jsme obratník Kozoroha a asi o tisíc tři sta kilometrů jižněji se otvíral Magalhãesův průliv. Za týden už bude *Abraham Lincoln* brázdit vody Pacifiku.

Seděl jsem s Nedem Landem na můstku a hovořil s ním o všem možném, co se týkalo tohoto tajemného oceánu, jehož hlubiny dosud unikaly lidským zrakům. Zavedl jsem hovor přirozeně na obrovského narvala a uvažoval jsem o různých vyhlídkách na úspěch nebo neúspěch naší výpravy. Když jsem viděl, že mě Ned Land nechává hovořit samotného, obrátil jsem se na něho přímo:

„Jak to, Nede, že nejste přesvědčen o existenci kytovce, kterého pronásledujeme? Máte snad ke své nedůvěře nějaké důvody?“

Dříve než harpunář odpověděl, hezkou chvíli se na mne díval, přetřel si svým obvyklým gestem široké čelo, zavřel oči, jako by chtěl vše rozvážit, a konečně řekl:

„Snad mám, pane profesore.“

„A přece, Nede Lande, vy jako harpunář z povolání, důvěrný znalec velkých mořských savců, jehož představivost by měla lehce přijmout domněnku o obrovském kytovci, vy byste měl být poslední, kdo o takové věci pochybuje!“

„V tom se právě mýlíte, pane profesore,“ odpověděl Ned. „Věří-li prostí lidé v neobyčejné komety, které létají prostorem, nebo v existenci předpotopních nestvůr, jež dosud žijí v nitru zeměkoule, budiž! Ale ani astronomové, ani geologové takové přízraky nepřipouštějí. Ani velrybáři ne. Já už pronásledoval mnoho kytovců, velké množství jsem jich harpunoval a mnoho také zabil; vím proto, že ač mají velkou sílu a jsou dobře vyzbrojeni, nemohou ani ocasem, ani zubem prorazit lodní plát.“

„Jsou však známy případy, Nede, že narvalí zub pronikl celou lodí.“

„Dřevěnou lodí, to je možné,“ odpověděl Kanaďan. „Ale sám jsem to nikdy neviděl. A dokud se nepřesvědčím o opaku, budu tvrdit, že velryby, vorvani a narvalové takovou věc nedokážou.“

„Poslyšte, Nede…“

„Ne, pane profesore, ne. Všechno vám uznám, ale tohle ne. Snad ještě obrovská chobotnice…“

„Ta ještě méně, Nede. Chobotnice je jen měkkýš a samo to jméno naznačuje malou pevnost jejího těla. I kdyby byla chobotnice sto padesát metrů dlouhá, už proto, že nepatří mezi obratlovce, nemůže lodím jako *Scotia* nebo *Abraham Lincoln* vůbec ublížit. Kousky chobotnic a jiných nestvůr tohoto druhu musíme odkázat do říše bajek.“

„Vy tedy trváte na tom, že existuje obrovský kytovec, pane přírodovědče?“ pokračoval trochu uštěpačně Ned Land.

„Ano, Nede. Opakuji vám to s přesvědčením, které se opírá o logiku faktů. Věřím v existenci savce mohutné tělesné stavby, který patří mezi obratlovce stejně jako velryby, vorvani a delfíni a je vyzbrojen obrovským rohem nesmírné průrazné síly.“

„Hm,“ zabručel harpunář a zavrtěl hlavou jako někdo, kdo se nechce dát přesvědčit.

„Uznejte přece, vážený příteli,“ pokračoval jsem, „že jestliže takové zvíře existuje, jestliže obývá hlubiny oceánu a potápí se na několik kilometrů hluboko pod hladinu vod, pak musí mít nezbytně organismus tak pevný, že se mu žádný živočich nemůže rovnat.“

„A proč takový organismus?“ ptal se Ned.

„Protože k pobytu v hlubinách a k překonávání tamního tlaku potřebuje nevypočitatelnou sílu.“

„Opravdu?“ řekl Ned Land, mrkaje po mně okem.

„Opravdu. Několik čísel vám to snadno dokáže.“

„Ach čísla!“ zvolal Ned Land. „S čísly se dá dělat, co kdo chce.“

„V obchodě ano, Nede, ale ne v matematice. Poslyšte! Představte si tlak jedné atmosféry jako tlak vodního sloupce deset metrů vysokého. Ve skutečnosti by sloupec ani tak vysoký nebyl, protože

jde o mořskou vodu, která má větší hustotu než voda sladká. Jestliže se tedy potopíte, Nede, pak kolikrát deset metrů vody bude nad vámi, tolik atmosfér bude tlačit na vaše tělo. A tlak jedné atmosféry znamená tlak jednoho kilogramu na každý čtvereční centimetr povrchu vašeho těla. Z toho plyne, že tlak vodního sloupce sto metrů vysokého znamená tlak deseti atmosfér. Tlak sto atmosfér má vodní sloupec tisíc metrů vysoký a tlak tisíc atmosfér má sloupec deset tisíc metrů vysoký, tedy deset kilometrů. To znamená, že kdybyste mohl dosáhnout této mořské hloubky, nesl by každý čtvereční centimetr vašeho těla tlak tisíce kilogramů. A víte, Nede, kolik čtverečních centimetrů má povrch vašeho těla?“

„O tom nemám ani ponětí, pane Aronnaxi.“

„Asi sedmnáct tisíc.“

„Tolik?“

„A protože atmosférický tlak je ve skutečnosti o něco větší než jeden kilogram na čtvereční centimetr, nese v této chvíli vašich sedmnáct tisíc čtverečních centimetrů tlak sedmnácti tisíc pěti set šedesáti osmi kilogramů.“

„Aniž to pozoruji?“

„Aniž to pozorujete. A tím tlakem nejste rozdrcen jen proto, že vzduch je i uvnitř vašeho těla a má tam stejný tlak. Tím je mezi vnějším a vnitřním tlakem dokonalá rovnováha, oba tlaky se vzájemně ruší a vy je bez obtíží snášíte. Ovšem ve vodě je to něco jiného.“

„Ano, rozumím,“ odpověděl Ned Land už mnohem pozorněji. „Tam mě voda jen obklopuje, ale do mne nevniká.“

„Přesně tak, Nede. Tedy v hloubce deseti metrů by na vás působil tlak sedmnácti tisíc pěti set šedesáti osmi kilogramů. V hloubce sto metrů tlak desetkrát větší, to je sto sedmdesát pět tisíc šest set osmdesát kilogramů. V hloubce jednoho tisíce metrů je tlak stokrát větší,

tedy milión sedm set padesát šest tisíc osm set kilogramů. V hloubce deseti tisíc metrů je tlak tisíckrát větší, tedy sedmnáct miliónů pět set šedesát osm tisíc kilogramů. To znamená, že byste tam byl rozmáčknut, jako kdyby vás vytáhli zpod hydraulického lisu."

„Hrome!" zvolal Ned Land.

„Nuže, vážený harpunáři, jestliže v takové hloubce žijí nějací obratlovci dlouzí několik desítek metrů a velkého objemu a má-li povrch jejich těla několik miliónů čtverečních centimetrů, pak nutno tlak na jejich těla odhadovat na několik miliard kilogramů. Vypočtěte si, jak pevná musí být stavba jejich kostry a odolnost jejich orgánů, aby vzdorovali takovému tlaku!"[4]

„Museli by být vyrobeni z ocelových plátů dvacet centimetrů silných, jako obrněné fregaty," odpověděl Ned Land.

„Máte pravdu, Nede. A představte si teď pohromu, jakou by způsobila taková hmota vržená rychlostí rychlíku proti lodnímu trupu!"

„Ano... opravdu... snad...," odpověděl Kanaďan, otřesený těmi čísly, ale nehodlaje se ještě vzdát.

„Tak co, jste už přesvědčen?"

„Přesvědčil jste mě jen o jednom, pane přírodovědče: o tom, že jestliže taková příšera na dně moře žije, musí být nevyhnutelně tak silná, jak říkáte."

„Jestliže však neexistuje, vy paličatý harpunáři, jak vysvětlíte nehodu *Scotie*?"

„Možná že...," řekl váhavě Ned.

„Jen mluvte!"

„Možná že to ani není pravda!" odpověděl Kanaďan, použiv nevědomky slavné odpovědi Aragovy.

---

4 Podle dnešních poznatků je u vodních organismů z velkých hloubek vnější a vnitřní tlak vyrovnán.

Tato odpověď však dokazovala pouze harpunářovu umíněnost a nic jiného. Toho dne jsem na něho už dál nedorážel. Nehoda *Scotie* se nedala popřít. Díra v ní byla tak skutečná, že ji musili ucpat, a já myslím, že žádná díra se nedá prokázat průkazněji. Ale ta díra nevznikla sama sebou, a protože ji neudělalo podmořské skalisko, musila vzniknout ostrým nástrojem nějakého zvířete.

Podle mého soudu a podle všech už dříve vyvozených důkazů patřilo to zvíře mezi obratlovce, do třídy savců a do řádu kytovců. Zbývalo rozřešit otázku, do jaké čeledi patří, zda mezi delfínovcovité, vorvaňovcovité, vorvaňovité, narvalovité, delfínovité nebo sviňuchovité, a k jakému druhu. Aby to mohlo být určeno, bylo nutno tajemné zvíře rozpitvat, ale před pitváním chytit, před chycením harpunovat – to byla záležitost Neda Landa –, před harpunováním je spatřit – to byla záležitost celé posádky – a před spatřením se s ním setkat – a to byla záležitost náhody.

KAPITOLA V
Nazdařbůh

Při plavbě *Abrahama Lincolna* nedošlo dlouho k žádné příhodě. Přesto se Nedu Landovi naskytla příležitost, aby ukázal svou úžasnou obratnost, přičemž jsme poznali, jakou k němu můžeme mít důvěru.

Na širém moři poblíž Falklandských ostrovů se naše fregata setkala 30. června s americkými velrybáři, kteří nám řekli, že o narvalovi nic nevědí. Jeden z nich však, kapitán lodi *Monroe*, věděl, že na palubě *Abrahama Lincolna* je Ned Land, a požádal ho o pomoc při lovu na velrybu, která se octla v dohledu jeho lodi. Kapitán Farragut chtěl vidět Neda Landa při práci, a dovolil mu proto přejít na palubu lodi *Monroe*. A náhoda našemu Kanaďanovi přála tak, že místo jedné velryby harpunoval dvěma harpunami dvě. Jednu zasáhl přímo do srdce a druhé se zmocnil po několikaminutovém pronásledování.

Opravdu, kdyby se netvor měl setkat s harpunou Neda Landa, nevsadil bych si na netvora.

Fregata plula úžasnou rychlostí podle jihovýchodního pobřeží Ameriky. Dne 3. července jsme byli na začátku Magalhãesova průlivu u Panenského mysu. Ale kapitán Farragut nechtěl plout křivolakým průlivem a řídil loď tak, aby obeplula mys Hoorn.

Posádka s ním souhlasila. Bylo vskutku nepravděpodobné, že bychom se mohli s narvalem setkat v úzkém průlivu. Mnozí námořníci tvrdili, že ten netvor by tudy ani neproplul, protože „je na to moc velký“.

Dne 6. července ve tři hodiny odpoledne obeplul *Abraham Lincoln* o dvacet kilometrů jižněji osamělý ostrůvek, skalisko ztracené na konci americké pevniny, kterému dali holandští plavci jméno svého

rodného města Hoorn. Tam jsme se stočili k severozápadu a nazítří už šroub *Abrahama Lincolna* tepal vody Tichého oceánu.

„Otevřete oči! Otevřete oči!“ opakovali námořníci na lodi.

A všichni je opravdu otvírali. Dalekohledy i oči, trochu oslněné nadějí na dva tisíce dolarů, nezůstaly ani na chvíli v klidu. Všichni dnem i nocí pozorovali povrch oceánu a ti, kteří trpěli nyktalopií, oční vadou, při níž se vidění zlepšuje za šera, měli o polovinu větší naději na získání odměny.

Já, ač mě peníze nijak nelákaly, nepatřil jsem na palubě mezi muže nejméně pozorné. Jídlu jsem věnoval jen několik minut a spánku jen několik hodin. Nedbal jsem ani slunce, ani deště a palubu jsem vůbec neopouštěl. Nakloněn přes palubní kryt na přídi nebo opřen o pažení na zádi, hleděl jsem lačným pohledem na rozvlněnou vodní brázdu, která se do nedozírna bělela za lodí. Kolikrát jsem se podílel na vzrušení důstojníků i mužstva, když některá vrtošivá velryba vystrčila nad vodou svůj tmavý hřbet! To byla paluba fregaty okamžitě plná. Východy z podpalubí vychrlily proud důstojníků i lodníků. Všichni pozorovali se zrychleným dechem a s neklidným zrakem pohyby kytovce. I já jsem se díval, div jsem si nezničil sítnici, div jsem neoslepl, kdežto stále netečný Conseil opakoval klidným hlasem:

„Kdyby byl pan profesor tak laskav a netřeštil tolik oči, viděl by líp.“

Býval to však planý poplach. *Abraham Lincoln* měnil kurs, pouštěl se za ohlášeným zvířetem, prostou velrybou nebo obyčejným vorvaněm, ale zvíře za všeobecného proklínání brzy mizelo.

Počasí nám stále přálo. Pluli jsme za nejlepších podmínek. Byla právě jižní zima, neboť červenec v tomto pásmu odpovídá našemu evropskému lednu, moře však bylo trvale krásné a dalo se obhlížet v širokém okruhu.

Ned Land projevoval stále nejumíněnější nedůvěru. Předstíral dokonce, že se mimo čas hlídky o povrch moře vůbec nezajímá – pokud aspoň nebyla v dohledu nějaká velryba. A jeho zázračný zrak by nám byl přece prokázal velkou službu. Ale paličatý Kanaďan osm hodin z dvanácti četl nebo spal ve své kabině. Stokrát jsem mu jeho lhostejnost vyčítal.

„Vždyť tu nic není, pane Aronnaxi," říkal mi. „A i kdyby tu nějaké zvíře bylo, nemáme žádnou naději, že je zahlédneme. Což neplujeme jen nazdařbůh? Říká se, že to nepostižitelné zvíře bylo zahlédnuto v severní části Tichého oceánu; tomu chci věřit. Ale od tohoto setkání už uplynuly dva měsíce a z povahy vašeho narvala vyplývá, že nerad dlouho plesniví v jedněch vodách. Je nadán zázračně snadnými pohyby. A vy víte lépe než já, pane profesore, že příroda nedělá nesmysly a že by neuštědřila línému zvířeti schopnost rychle se pohybovat, kdyby to nepotřebovalo. Jestliže tedy to zvíře existuje, je už velmi daleko."

Nevěděl jsem, co na to říci. Pluli jsme opravdu nazdařbůh. Mohli jsme však dělat něco jiného? Naše možnosti byly velmi omezeny. Přesto nikdo nepochyboval o úspěchu a ani jeden námořník na palubě by si byl nevsadil proti narvalovi a proti jeho brzkému objevení.

Dne 20. července jsme na 105° zeměpisné délky přepluli obratník Kozoroha a na sto desátém poledníku jsme dosáhli rovníku. Odtud se fregata stočila víc k západu do střední části Tichého oceánu. Kapitán Farragut se právem domýšlel, že bude lepší plout nad hlubokou vodou a vyhýbat se pevninám i ostrovům. To zvíře jistě nemilovalo blízkost země, asi proto, „že tam nemá dost vody", jak říkal první kormidelník.

Fregata si doplnila zásoby uhlí, proplula mezi Nízkými ostrovy, Markézami a Havají, přeplula obratník Raka na 132° západní délky a zamířila k čínskému moři.

Konečně jsme byli na místech, kde netvor naposled řádil. A pro úplnost dodávám, že život na palubě nestál teď za nic. Všechna

srdce hrozně bušila a celou posádku ovládlo nepředstavitelné nervové vzrušení. Nikdo nejedl, nikdo nespal. Dvacetkrát za den nám omyl v pozorování nebo optický klam některého námořníka v lanoví způsoboval nesnesitelné zklamání. Tato dvacetkrát opakovaná vzrušení nás udržovala ve stavu prudkého podráždění, které musilo mít brzy nějakou odezvu.

A k takové odezvě opravdu zanedlouho došlo. Po celé tři měsíce, v nichž každý den trval celé století, křižoval *Abraham Lincoln* severní částí Tichého oceánu, pouštěl se za ohlášenými velrybami, vybočoval náhle z kursu, otáčel se rychle vlevo i vpravo, prudce se zastavoval, zvyšoval a snižoval ráz na ráz tlak páry, vystavuje se nebezpečí, že si zničí stroje, a nenechal ani jediný kout při japonských a amerických březích bez prozkoumání. A stále nic! Nic než nesmírné vodní pustiny. Nic, co by se podobalo obrovskému narvalu, podmořské skále, kusu ztroskotané lodi, prchajícímu skalisku nebo čemukoli nadpřirozenému.

A tehdy došlo k oné odezvě. Všech myslí se napřed zmocnila malomyslnost a ta vyvolala nedůvěru. Na palubě vznikl nový pocit, který se skládal ze tří desetin ze studu a ze sedmi desetin ze vzteku. Všichni byli „hloupí“, že nalétli přeludu, ale tím byli ještě vzteklejší. Najednou se sesypaly hory důkazů nakupené za celý rok a každý teď pomýšlel jen na to, aby si v hodinách odpočinku a spánku vynahradil čas, který tak hloupě promarnil.

S nestálostí příznačnou pro lidského ducha vrhli se z jedné krajnosti do druhé. Nejvášnivější přívrženci výpravy se teď stali jejími nejzavilejšími pomlouvači. Reakce se rozšířila z nejnižší části lodi od pracovišť topičů až na důstojnickou chodbu, a nebýt obzvláštní tvrdošíjnosti kapitána Farraguta, byla by fregata už trvale mířila přídí k jihu.

Marné pátrání se už stejně nemohlo dlouho protahovat. *Abraham Lincoln* si nemusil nic vyčítat, protože udělal pro úspěch všechno, co mohl. Žádná posádka americké lodi neprokázala nikdy tolik trpělivosti a tolik píle. Nikdo jí nemohl přičítat vinu za neúspěch. Nezbývalo než se vrátit.

Kapitán musil vyslechnout výtky v tomto smyslu. Byl však neoblomný. Námořníci nijak neskrývali nespokojenost. Služba velmi trpěla. Netvrdím, že by bylo na palubě došlo ke vzpouře, ale po zcela rozumných námitkách si kapitán vyžádal tři dny na rozmyšlenou. Jestliže se v těch třech dnech netvor neobjeví, otočí kormidelník kormidlo a *Abraham Lincoln* nastoupí plavbu do evropských moří.

Tato úmluva byla sjednána 2. listopadu. Jejím prvním účinkem bylo, že celá posádka ožila. Všichni hleděli na oceán s novou bedlivostí, aby se s ním rozloučili oním posledním pohledem, v němž se soustřeďují všechny vzpomínky. Dalekohledy šly z ruky do ruky. Byla to poslední výzva obrovskému narvalovi, který se opravdu nemohl vyhnout odpovědi na toto „obeslání k soudu".

Uplynuly dva dny. *Abraham Lincoln* plul pod malým tlakem. Námořníci použili tisíce prostředků, aby vzbudili pozornost zvířete a vyvedli je z jeho netečnosti, jestliže se s ním ovšem v těchto vodách setkají. Za lodí byly vlečeny obrovské kusy vnadidla, ovšem jen k největší spokojenosti žraloků. Kolem *Abrahama Lincolna* se spuštěnými plachtami kroužily všemi směry čluny, které nenechaly ani kousek oceánu neprozkoumaný. Ale přišel večer 4. listopadu a podmořské tajemství zůstalo nerozřešeno.

Nazítří, 5. listopadu v poledne, měla neodkladná lhůta vypršet. Potom kapitán Farragut, věrný svému slibu, bude musit stočit loď k jihovýchodu a navždy opustit severní část Tichého oceánu.

Fregata se nacházela na 31°15' severní šířky a na 136°42' východní délky. Japonské ostrovy zůstaly nejméně tři sta sedmdesát kilometrů za námi. Blížila se noc. Právě odbíjela osmá hodina. Měsíční kotouč v první čtvrti halily velké mraky. Moře se pod přídí fregaty lehce vlnilo.

V této chvíli jsem se opíral na přídi o palebný kryt při pravém boku. Conseil, stojící vedle mne, hleděl mlčky před sebe. Posádka, rozmístěná v lanoví, pozorovala obzor, který se zvolna zužoval a temněl. Důstojníci s nočními dalekohledy u očí prohledávali houstnoucí tmu. Černý oceán občas zajiskřil v měsíčních paprscích, které pronikly mezerami mezi mraky. Pak se zas všechny světelné odlesky rozplynuly v tmách.

Pozoroval jsem Conseile a viděl jsem, že se toho statečného chlapce všeobecné vzrušení přece jen trochu dotklo. Aspoň se mi to zdálo. Možná že se jeho nervy poprvé rozechvěly, když se ho zmocnil pocit zvědavosti.

„Nuže, Conseili," řekl jsem mu, „teď máš poslední příležitost vstrčit si do kapsy dva tisíce dolarů."

„Ať mi pan profesor dovolí říci, že jsem s touto odměnou nepočítal," odpověděl Conseil. „Vláda Unie mohla ostatně slíbit sto tisíc dolarů, a stejně by nezchudla."

„Máš pravdu, Conseili. Je to vlastně hloupost a my jsme se do ní zapletli příliš lehce. Kolik ztraceného času, kolik zbytečných vzrušení! Mohli jsme se už před šesti měsíci vrátit do Francie..."

„Do malého bytu pana profesora," dodal Conseil, „do muzea pana profesora. A babirusa pana profesora už mohla být usazena ve své kleci v zoologické zahradě a mohla k sobě lákat všechny zvědavce hlavního města."

„Správně, Conseili. A to nemluvím o tom, že se nám budou lidé smát!"

„To jistě," odpověděl Conseil klidně. „Myslím, že se budou panu profesorovi opravdu smát. A... mohu to říci?"

„Můžeš, Conseili."

„Tedy – že pan profesor si to zaslouží."

„Opravdu."

„Má-li někdo tu čest být takovým učencem jako pan profesor, pak se nesmí tak vystavovat..."

Conseil už svou poklonu nedokončil. Do všeobecného ticha zazněl právě hlas. Byl to hlas Neda Landa, který volal:

„Ohé! Hledaný netvor je po větru šikmo před námi!"

KAPITOLA VI
Plnou parou

Po tomto výkřiku se k harpunáři seběhla celá posádka: velitel, důstojníci, poddůstojníci, lodníci a plavčíci až po inženýry, kteří opustili své stroje, a po topiče, kteří utekli od topenišť. Zazněl rozkaz k zastavení a loď plula dál už jen setrvačností.

Byla hluboká noc. Ač měl Kanaďan výborný zrak, nebylo mi jasné, jak mohl vůbec vidět a co to mohl vidět. Srdce mi bláznivě bušilo.

Ale Ned Land se nemýlil. Všichni jsme spatřili předmět, na který ukazoval. Šest set metrů před pravým bokem *Abrahama Lincolna* se moře zdálo zespoda osvětleno. To nebylo obyčejné světélkování. Nemohli jsme se v tom mýlit. Netvor byl potopen na několik metrů pod hladinou a vydával silné, nevysvětlitelné světlo, o kterém se zmiňovala hlášení několika kapitánů. Toto nádherné vyzařování muselo vycházet z nějakého silného zářícího zdroje. Osvětlená část moře měla tvar obrovského oválu, v jehož středu se žhavý zdroj zhušťoval. Jeho pronikavý svit postupným šířením slábl.

„Je to jen shluk světélkujících tělísek!“ zvolal jeden z důstojníků.

„Ne,“ namítl jsem přesvědčivě. „Skulaři a salpy nevydávají nikdy tak silné světlo. Tato zář je původu elektrického… Ostatně podívejte se, podívejte se! Pohybuje se! Dopředu i dozadu! Vrhá se na nás!“

Všichni na fregatě začali křičet.

„Ticho!“ zvolal kapitán Farragut „Kormidlo po větru! Stroje zpětný chod!“

Námořníci se vrhli ke kormidlu, inženýři ke strojům. Páře byl dán okamžitě zpětný chod a *Abraham Lincoln* otočkou doleva opsal půlkruh.

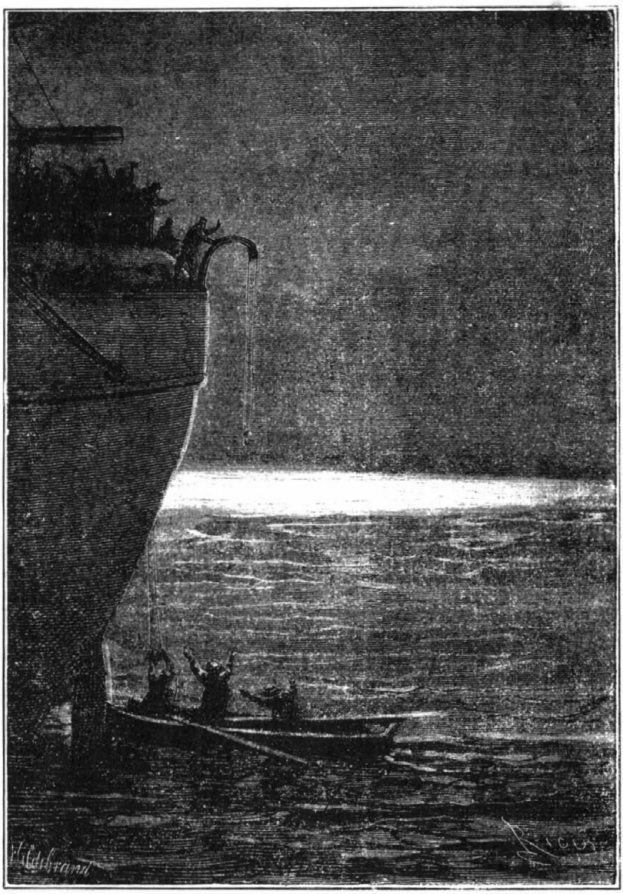

„Kormidlo přímo! Stroje vpřed!“ zvolal kapitán Farragut.

Rozkazy byly ihned provedeny a fregata se rychle vzdalovala od světelného zdroje.

Vlastně ne, chtěla se vzdálit, ale nadpřirozené zvíře se blížilo rychlostí dvojnásobnou.

Zůstali jsme bez dechu. Zvíře nás hravě dohánělo. Obeplulo fregatu, která plula rychlostí dvaceti pěti kilometrů za hodinu, a obklopilo ji svým elektrickým závojem jako světelným prachem. Pak se vzdálilo asi na tři až pět kilometrů, zanechávajíc za sebou světélkující stopu jako lokomotiva rychlíku oblaka páry. Na nejzazším obzoru se však netvor náhle obrátil úžasně rychle proti *Abrahamu Lincolnu*, zastavil se prudce asi šest metrů před ním a zhasl. Ale ne proto, že se potopil; zář nezmizela postupně, nýbrž náhle, jako by zářící zdroj naráz vyschl. Pak se objevil na druhé straně lodi. Buď ji obeplul, nebo proklouzl pod jejím kýlem. Každým okamžikem mohlo dojít ke srážce, která by pro nás byla jistě osudná.

Podivil jsem se však počínání fregaty. Neútočila, nýbrž prchala. Ač měla pronásledovat, byla pronásledována a já jsem to kapitánu Farragutovi také připomněl. Jeho obvykle klidná tvář měla výraz nevylíčitelného údivu.

„Pane Aronnaxi,“ odpověděl mi, „nevím, s jak strašným zvířetem mám co dělat, a nechci v té tmě ohrozit fregatu nějakou neopatrností. Jak mám také napadnout něco, co neznám, a jak se tomu mám bránit? Počkejme do rána; pak se role vymění.“

„Už nepochybujete o druhu toho zvířete, pane kapitáne?“

„Ne, pane profesore. Je to docela jistě obrovský narval, a nadto narval elektrický!“

„Možná že bychom ho mohli srovnat spíš s paúhořem elektrickým nebo s parejnokem elektrickým!“

„Opravdu," řekl kapitán. „A má-li v sobě skutečně tu omračující energii, pak to je jistě nejstrašnější tvor, jaký se kdy v přírodě vyskytl. A právě proto se mám na pozoru, pane profesore."

Celá posádka zůstala v noci vzhůru. Nikdo nepomyslil na spánek. Protože *Abraham Lincoln* nemohl bojovat rychlostí, zvolnil plavbu a plul pod slabým tlakem. Narval v tom fregatu následoval a nechal se kolébat vlnami. Zdálo se, že nehodlá bitevní pole opustit.

K půlnoci však zmizel, lépe řečeno „zhasl" jako velká světluška. Uprchl? Toho jsme se musili bát, a ne v to doufat Ale sedm minut před jednou hodinou zazněl ohlušující pískot, podobný zvuku prudce tryskajícího vodního sloupu.

Kapitán Farragut, Ned Land a já jsme stáli na můstku a hleděli lačnými zraky do hluboké tmy.

„Nede Lande, slyšel jste někdy řvát velryby?" ptal se kapitán.

„Často, pane kapitáne, ale nikdy ne takové, jejichž spatření mi vyneslo dva tisíce dolarů!"

„Věru, máte právo na tu odměnu. A teď mi řekněte, zda stejné zvuky nevydávají velryby, když vystřikují vodu nozdrami?"

„Jsou to stejné zvuky, pane kapitáne, ovšem tenhle zvuk je nesrovnatelně silnější. V tom se nemohu mýlit. Je to skutečně kytovec, pane kapitáne. A dovolíte-li, pak si s ním ráno za svítání trochu promluvíme."

„Bude-li mít náladu vás poslouchat, mistře Lande," odpověděl jsem nepřesvědčivým tónem.

„Dostanu-li se k němu na čtyři délky harpuny, bude mě muset poslouchat," namítl Kanaďan.

„A abyste se k němu dostal, budu vám musit dát velrybářský člun," pokračoval kapitán.

„Jistě, pane kapitáne."

„To však bude znamenat ohrožení života mých lidí.“

„A mého!“ dodal prostě harpunář.

Ke druhé hodině ranní se světelný zdroj rozzářil se stejnou intenzitou asi devět kilometrů od *Abrahama Lincolna*. Přes tuto vzdálenost, přes hukot větru a moře jsme zřetelně slyšeli strašné údery ocasem a prudké oddychování. Zdálo se, že obrovský narval při vynoření na hladinu oceánu vdechuje vzduch do plic stejně prudce, jako válce parního stroje o dvou tisících koní nasávají páru.

„Hm,“ zabručel jsem si, „velryba, která by měla sílu jezdeckého pluku, to už by byla pěkná velryba!“

Zůstali jsme ve střehu až do rána a připravovali jsme se k zápasu. Podél pažení byly připraveny lovecké zbraně. Druhý důstojník dal nabít děla, která vystřelují harpunu na dva kilometry daleko, a připravit pušky na výbušné střely, jejichž zásah je vždy smrtelný, i když jde o největší zvířata. Ned Land se spokojil s tím, že si nabrousil svou harpunu, která byla v jeho ruce strašnou zbraní.

V šest hodin začalo svítat a s prvním ranním svitem zmizelo elektrické světlo natrvalo. V sedm hodin bylo už dost jasno, ale hustá ranní mlha omezovala výhled tak, že ani nejlepší dalekohledy jí nepronikly. Způsobilo to roztrpčení a zlost. Já jsem si vylezl do lanoví zadního stěžně. Několik důstojníků vyšplhalo až na jeho vrchol.

V osm hodin se mlha ještě válela těžce po vlnách, avšak její velké chuchvalce se už zvolna zdvihaly. Obzor se rozšířil a vyčistil. Náhle se ozval stejně jako včera hlas Neda Landa:

„Hledaný netvor je za levým bokem!“

Všechny zraky se otočily udaným směrem.

Tam ve vzdálenosti dvou a půl kilometru se vynořilo asi metr nad hladinu dlouhé tmavé tělo. Prudce se zmítající ocas vytvořil velký vír. Žádná ocasní ploutev netepala nikdy vodu s takovou

prudkostí. Obrovská, oslnivě bílá brázda vyznačovala cestu zvířete, které opisovalo protáhlý oblouk.

Fregata se přiblížila ke kytovci. Pozoroval jsem ho s naprosto chladnou myslí. Zprávy *Shannonu* a *Helvetie* jeho rozměry trochu přehnaly. Odhadoval jsem jeho délku jen na sedmdesát pět metrů. Šířku jsem nemohl tak snadno určit; celkem se mi zdálo, že zvíře má všechny tři rozměry pozoruhodně vyvážené.

Zatímco jsem toho úžasného tvora pozoroval, vytryskly z jeho nozder dva proudy vody a vystoupily do výše asi čtyřiceti metrů, což mě poučilo o způsobu jeho dýchání. Usoudil jsem z toho, že zvíře patří do podkmene obratlovců, do třídy savců, do řádu kytovců, do podřádu ozubených, do čeledi narvalovitých, do rodu… Tady jsem se ještě nemohl vyslovit. Řád kytovců má dva podřády: ozubené a kosticovce. Ozubení mají čeleď delfínovcovitých, vorvaňovcovitých, vorvaňovitých, narvalovitých, delfínovitých a sviňuchovitých. Každá z těchto čeledí se dělí na jednotlivé rody, každý rod má své druhy a mnohé druhy ještě různé formy. A právě rod a druh mi ještě chyběly. Věřil jsem však, že s pomocí kapitána Farraguta budu moci netvora přesně zařadit.

Posádka čekala netrpělivě na rozkazy svého velitele. Ten pozorně sledoval zvíře a dal si zavolat inženýra. Inženýr okamžitě přiběhl.

„Máte dostatečný tlak?“ ptal se ho kapitán.

„Ano, pane kapitáne,“ odpověděl inženýr.

„Dobrá. Přiložte ještě a plnou parou vpřed!“

Tento rozkaz byl přijat trojím hurá. Hodina boje udeřila. Komíny fregaty chrlily za chvíli záplavy černého dýmu a paluba se otřásala záchvěvy parních kotlů.

Abraham Lincoln, hnán svým mohutným šroubem, zamířil přímo ke zvířeti. To nechalo loď přiblížit na sto padesát metrů a pak,

pohrdajíc ponořením, dalo se zvolna na ústup; spokojilo se tím, že zůstávalo stále ve stejné vzdálenosti.

Pronásledování trvalo asi tři čtvrti hodiny, ale fregata se nepřiblížila ke kytovci ani o jediný metr. Bylo jasné, že takto ho nikdy nedohoníme.

Kapitán Farragut si zuřivě kroutil hustý vous, který mu rostl pod bradou.

„Nede Lande!“ zvolal.

Kanaďan na jeho rozkaz přiběhl.

„Nuže, mistře Lande,“ zeptal se ho kapitán, „radíte mi ještě, abych spustil na moře čluny?“

„Ne, pane kapitáne,“ odpověděl Ned Land. „To zvíře se dá totiž chytit jen tehdy, až bude samo chtít.“

„Co tedy dělat?“

„Přidat páru, můžete-li, pane kapitáne. Já sám, samozřejmě s vaším dovolením, se postavím pod patu čelního stěžně, a dostanu-li se k narvalovi na délku harpuny, budu ho harpunovat.“

„Jděte, Nede!“ odpověděl kapitán Farragut. „Inženýre, zvyšte tlak!“

Ned Land odešel na své místo. Ohně se rozhořely ještě víc. Šroub zvýšil počet obrátek na třiačtyřicet za vteřinu. Pára už unikala záklopkami. Vyhozený rychloměr ukázal, že *Abraham Lincoln* pluje rychlostí čtyřiatřiceti kilometrů za hodinu.

Ještě po celou hodinu udržovala fregata tuto rychlost a nezískala zase náskok ani o metr. Pro nejrychlejší loď amerického námořnictva to bylo velmi pokořující. Posádky se zmocnil němý vztek. Námořníci proklínali netvora, který je ovšem neuznal za hodné odpovědi. Kapitán Farragut se už nespokojil jen kroucením vousů; hryzal si je.

Dal si znovu zavolat inženýra.

„Dosáhl jste největšího tlaku?“ ptal se ho.

„Ano, pane kapitáne," odpověděl inženýr.

„Jsou záklopky zatíženy?"

„Na šest a půl atmosféry."

„Zatižte je na deset atmosfér!"

To byl rozkaz vpravdě americký. Nejinak by to byl udělal kapitán na Mississippi, aby předjel loď „konkurence".

„Conseili," řekl jsem svému statečnému sluhovi, který stál vedle mne, „uvědomuješ si, že pravděpodobně vylétneme do vzduchu?"

„Jak je panu profesorovi libo," odpověděl Conseil.

Nu, přiznám se, že jsem byl ochoten i za takových podmínek riskovat štěstí.

Záklopky byly zatíženy. Uhlí mizelo v topeništích. Ventilátory vháněly pod rošty proudy vzduchu. Rychlost *Abrahama Lincolna* vzrůstala. Stěžně se chvěly až ve svých základech a chuchvalce kouře se sotva prodíraly příliš úzkými komíny.

Podruhé byl vyhozen rychloměr.

„Kolik, kormidelníku?" ptal se kapitán Farragut.

„Třicet pět a půl kilometru, pane kapitáne."

„Přiložte ještě víc!"

Inženýr poslechl. Manometr ukazoval deset atmosfér. Ale kytovec „přiložil" také – bez námahy plul též rychlostí pětatřiceti a půl kilometru.

Jaké to pronásledování! Ne, opravdu nedokážu popsat své vzrušení; třásl jsem se na celém těle. Ned Land stál na svém místě s harpunou v ruce. Několikrát nás zvíře nechalo k sobě přiblížit.

„Dohánímе ho! Dohánímе!" volal Kanaďan.

Ale ve chvíli, kdy už se chystal k harpunování, rozjel se kytovec rychlostí, kterou jsem odhadoval nejméně na padesát kilometrů za hodinu. A při naší největší rychlosti si dovolil posmívat se nám tím, že nás obeplul. Ze všech hrudí se vydraly výkřiky vzteku.

V poledne jsme nebyli o nic dál než ráno. Kapitán Farragut se rozhodl použít přímých prostředků.

„Ach, to zvíře pluje rychleji než *Abraham Lincoln*!“ zvolal. „Dobrá, uvidíme, zda unikne našim kuželovitým střelám. Palubní mistře, obsluha k přídnímu dělu!“

Přídní dělo bylo okamžitě nabito a zamířeno. Vyšla rána, ale náboj přeletěl několik metrů nad kytovcem, který byl asi kilometr daleko.

„Někdo obratnější!“ zvolal kapitán. „A pět set dolarů tomu, kdo to pekelné zvíře prostřelí!“

Starý šedobradý dělostřelec – stále ho vidím – s klidným okem a chladnou tváří přistoupil k dělu, připravil je k palbě a dlouho mířil. Zazněla silná rána, k níž se přidalo hurá celé posádky.

Náboj doletěl k cíli a zvíře zasáhl, ale ne přímo. Sklouzl po jeho oblém povrchu a zmizel čtyři kilometry za ním v moři.

„No tohle!“ zvolal vztekle starý dělostřelec. „Ten mizera je obložen patnácticentimetrovými pláty!“

„Proklatě!“ zuřil kapitán Farragut.

Začalo nové pronásledování. Kapitán Farragut se ke mně naklonil a řekl:

„Budu ho pronásledovat tak dlouho, dokud má loď nevylétne do vzduchu!“

„Ano, docela správně,“ odpověděl jsem.

Mohli jsme jen doufat, že se zvíře vyčerpá, že nebude k únavě lhostejné jako parní stroj. Ale nestalo se to. Plynuly hodiny, a narval neprojevil žádnou únavu.

Ke chvále *Abrahama Lincolna* však musím říci, že ta statečná loď bojovala s neúnavnou úporností. Vzdálenost, kterou onoho nešťastného 6. listopadu ujela, odhaduji nejméně na pět set kilometrů. Pak se snesla noc a zahalila rozvlněný oceán temnotou.

V té chvíli jsem byl přesvědčen, že naše výprava končí a že se s tím fantastickým zvířetem už nesetkáme. Mýlil jsem se.

Deset minut před jedenáctou hodinou se pět kilometrů před fregatou opět objevilo elektrické světlo. Bylo stejně jasné a stejně čisté jako předešlé noci.

Zdálo se, že se narval nehýbá. Možná že po celodenní únavě spal, nechávaje se kolébat vlnami. To byla příležitost, které chtěl kapitán Farragut využít.

Vydal rozkazy. *Abraham Lincoln* plul pod malým tlakem a opatrně se blížil, aby svého soka neprobudil. Na širém moři není nic vzácného setkat se s tvrdě spící velrybou, kterou pak lze úspěšně napadnout. Ned Land už harpunoval nejednu spící velrybu Teď zase zaujal své místo pod čelním stěžněm.

Fregata se bezhlučně přiblížila, šest set metrů před zvířetem zastavila a plula dál už jen setrvačností. Na lodi nikdo ani nedýchal. Všude vládlo hluboké ticho.

Octli jsme se na třicet metrů od zářivého zdroje, jehož jas stále rostl a oslňoval naše zraky.

V této chvíli jsem se naklonil přes přídní pažení a pozoroval jsem Neda Landa, který se jednou rukou držel lana kosatky a v druhé svíral svou strašnou harpunu. Od nehybného zvířete ho dělilo sotva šest metrů.

Náhle se jeho paže prudce rozmáchla a harpuna vylétla. Slyšel jsem zvučný náraz zbraně. Zdálo se mi, že narazila na nějakou tvrdou hmotu.

Vtom elektrická zář zhasla a na palubu fregaty vyrazily dva vodní sloupy, které jako příval prolétly od přídě k zádi, zporážely posádku a zpřetrhaly ráhnová lana.

Pak došlo k strašnému nárazu; nemaje už čas něčeho se zachytit, byl jsem stržen přes pažení a sražen do moře.

KAPITOLA VII
Velryba neznámého druhu

Ač jsem byl nečekaným nárazem překvapen, všechno jsem jasně vnímal.

Byl jsem napřed stržen do hloubky asi šesti metrů. Jsem dobrý plavec, i když se nechci přirovnávat k Byronovi a Edgaru Poeovi, kteří byli mistři v plavání. Jakmile jsem se octl pod vodou, neztratil jsem hlavu. Dvěma prudkými údery nohou jsem se vynořil zas na hladinu.

Mou první starostí bylo podívat se po fregatě. Zpozorovala posádka, že jsem zmizel? Otočil se *Abraham Lincoln*? Spustil kapitán Farragut na moře člun? Mohl jsem doufat, že budu zachráněn?

Byla hluboká tma. Zahlédl jsem tmavou hmotu, která mizela na východě a jejíž poziční světla vzdáleností slábla. To byla fregata! Byl jsem ztracen.

„Pomoc! Pomoc!“ volal jsem, plavaje zoufale za *Abrahamem Lincolnem*.

Šaty mi však překážely. Ve vodě se mi přilepily na tělo a bránily mi v pohybech. Potápěl jsem se… zalykal jsem se…

„Pomoc!“

To byl můj poslední výkřik. Do úst mi vnikla voda. Zmítal jsem se a klesal jsem do hlubin.

Náhle mě uchopila za oděv něčí silná ruka. Cítil jsem, jak mě táhne na hladinu, a zaslechl jsem slova pronesená u mého ucha:

„Jestliže bude pan profesor tak laskav a opře se o mne, poplave se mu mnohem snadněji.“

Zachytil jsem se jednou rukou ramene věrného Conseile.

„To jsi ty?“ řekl jsem.

„Ano, já,“ odpověděl Conseil, „a jsem panu profesorovi k službám.“

„Srazil tě do moře také ten náraz?“

„Ne. Ale protože panu profesorovi sloužím, následoval jsem ho.“

Ten chlapec to pokládal za věc docela přirozenou.

„A co fregata?“ ptal jsem se ho.

„Fregata?“ odpověděl Conseil, obraceje se na záda. „Myslím, že pan profesor udělá dobře, když už s ní nebude moc počítat.“

„Co to říkáš?“

„Říkám, že ve chvíli, kdy jsem skočil do moře, zaslechl jsem kormidelníka volat: ‚Šroub a kormidlo jsou rozbity…‘“

„Rozbity?“

„Ano, přeraženy zubem toho netvora. Myslím, že to je jediná porucha *Abrahama Lincolna*. Pro nás je to však mrzuté, když už jej nelze řídit.“

„Pak jsme ztraceni.“

„Snad,“ odpověděl klidně Conseil. „Ale ještě nám zbývá několik hodin a za tu dobu lze ledacos udělat.“

Neotřesitelná Conseilova chladnokrevnost mě povzbudila. Plaval jsem usilovněji. Oblek mě přitom tížil jako olověný plášť, takže jsem se mohl udržet na hladině jen s vypětím všech sil. Conseil si toho všiml.

„Kdyby pan profesor dovolil, rozřízl bych mu šaty.“

Vjel mi otevřeným nožem pod oblek a rychlým řezem ho odshora dolů prořízl. Pak mi ho obratně stáhl, zatímco jsem plaval za oba.

Nyní jsem stejnou službu prokázal já Conseilovi a oba jsme potom plavali vedle sebe dál.

Naše situace však byla stále stejně strašná. Našeho zmizení si zřejmě nikdo nevšiml. A i kdyby, fregata se k nám proti větru vrátit nemohla, protože přišla o kormidlo. Mohli jsme tedy počítat jen s čluny.

Conseil uvažoval o této domněnce úplně chladnokrevně a vyvodil z ní plán. Podivná povaha! Ten netečný chlapec jednal, jako by byl doma.

Usoudili jsme, že naše jediná naděje je záchrana člunem z *Abrahama Lincolna*. Musíme se proto zařídit tak, abychom na něj mohli čekat co nejdéle. Rozhodl jsem se, že si rozdělíme síly tak, abychom jimi neplýtvali oba zároveň. Smluvili jsme se, že jeden z nás si lehne na záda a zůstane se zkříženýma rukama a s nataženýma nohama nehybně ležet. Druhý bude plavat a postrkovat ho kupředu. Tato vlečná služba nesmí trvat déle než deset minut. Střídáním se můžeme udržet na vodě několik hodin, možná že až do svítání.

Jak slabá naděje! Ale naděje má v lidském srdci nesmírně silné kořeny. A my jsme byli dva! Musím se přiznat, že ač se to zdá nepravděpodobné, nemohl jsem v sobě umlčet všechnu naději, a i kdybych si byl chtěl zoufat, nebyl bych to dokázal.

Ke srážce kytovce s fregatou došlo asi v jedenáct hodin večer. Počítal jsem, že do východu slunce nám zbývá osm hodin plavání. Budeme-li se střídat, můžeme to dokázat. Celkem klidné moře nás příliš neunavovalo. Občas jsem se snažil proniknout zrakem hustou tmu, v níž jiskřilo jen světélkování způsobené našimi pohyby. Pozoroval jsem světelné vlnky, které se mi lámaly na rukou a jejichž lesklý povrch se tříštil v bledé plošky. Zdálo se, že plujeme rtuťovou lázní.

K jedné hodině ranní se mě zmocnila hrozná únava. Údy se mi zkroutily v prudké křeči. Conseil mě musil podpírat, takže starost o naši záchranu ležela teď jenom na něm. Brzy jsem viděl, že ten ubohý hoch lapá po vzduchu. Jeho dech se krátil a zrychloval. Pochopil jsem, že už nebude moci dlouho vzdorovat.

„Pusť mě! Pusť mě!“ řekl jsem mu.

„Opustit pana profesora? Nikdy!“ odpověděl mi. „Počítám s tím, že se utopím dříve než on.“

V průrvě velkého mraku hnaného větrem na východ se v této chvíli objevil měsíc. Povrch moře se v jeho svitu rozjiskřil. Toto blahodárné světlo živilo naše síly. Vztyčil jsem zase hlavu. Mé zraky bloudily po celém obzoru. Zpozoroval jsem fregatu. Byla asi devět kilometrů od nás a vypadala jako temný, sotva pozorovatelný stín. A člun nikde!

Chtěl jsem volat. Ale jaký by to mělo smysl na takovou vzdálenost? Z oteklých rtů mi nevyšel ani jediný zvuk. Conseil ještě mohl říci několik slov. Slyšel jsem ho několikrát opakovat:

„Pomoc! Pomoc!“

Přestali jsme na chvíli plavat a naslouchali jsme. Snad to byl jen hukot vyvolaný v uších tlakem krve, ale zdálo se mi, že na Conseilův křik někdo odpovídá.

„Slyšel jsi?“ zašeptal jsem.

„Ano! Ano!“ A Conseil vyrazil do prostoru nový zoufalý výkřik.

Tentokrát jsme se nemohli mýlit. Na naše volání odpověděl lidský hlas. Byl to snad hlas nějakého nešťastníka opuštěného uprostřed oceánu? Nebyla to jen další oběť lodní srážky? Nebo to na nás ve tmě volají z člunu fregaty?

Zatímco jsem překonával poslední křeč, opřel se Conseil s krajním vypětím o mé rameno, vztyčil se nad vodu a vyčerpán klesl zase zpět.

„Co jsi viděl?“

„Viděl jsem…,“ šeptal, „viděl jsem… Ale nemluvme o tom… uchovejme si všechnu sílu!“

Co to viděl? Nevím proč, ale poprvé jsem si teď vzpomněl na netvora… Ovšem co ten hlas? Už jsou přece tytam doby, kdy se do břich velryb uchylovali Jonášové![5]

5 Narážka na biblický příběh, v němž velryba spolkla proroka Jonáše.

Zatím mě Conseil ještě táhl. Občas zdvihl hlavu, rozhlížel se a vyrážel výkřiky, na něž odpovídal hlas stále bližší. Sotva jsem jej slyšel. Byl jsem u konce svých sil. Prsty se mi roztáhly, ruce procházely vodou bez odporu. Křečovitě otevřená ústa se mi naplnila slanou vodou. Roztřásla mě zima. Zdvihl jsem naposled hlavu a potopil jsem se…

Vtom na mne narazil jakýsi tvrdý předmět. Zavěsil jsem se na něj. Pak jsem cítil, že mě někdo táhne z vody. Vydechl jsem a omdlel…

Ale je jisté, že jsem zase rychle přišel k sobě, protože mi někdo prudce třel celé tělo. Otevřel jsem oči.

„Conseili!“ zašeptal jsem.

„Pan profesor mě volal?“ odpověděl Conseil.

V té chvíli se už měsíc skláněl k obzoru. V jeho posledním svitu jsem zahlédl tvář, kterou jsem ihned poznal. Nebyla to však tvář Conseilova.

„Nede!“ zvolal jsem.

„Ano, to jsem já, pane profesore. Spěchám si pro svou odměnu!“ odpověděl Kanaďan.

„Byl jste sražen do moře při srážce fregaty?“

„Ano, pane profesore. Ale měl jsem větší štěstí než vy. Mohl jsem si ihned vylézt na plující ostrůvek.“

„Na ostrůvek?“

„Ano. Lépe řečeno na vašeho obrovského narvala.“

„Vysvětlete mi to, Nede!“

„Aspoň jsem brzy pochopil, proč ho má harpuna nemohla probodnout a proč se na jeho kůži otupila.“

„Proč, Nede, proč?“

„Protože to zvíře, pane profesore, má na sobě ocelové pláty!“

Teď je třeba, abych se zamyslil, oživil si své vzpomínky a ověřil své úvahy.

Po posledních Kanaďanových slovech mi rázem svitlo v hlavě. Vyšplhal jsem se rychle na vrchol zvířete nebo předmětu, který napolo vynořen nám poskytl útočiště. Zkoušel jsem je nohou. Byla to skutečně tvrdá, neprostupná hmota, a nikoli měkké maso velkých mořských savců.

Tímto tvrdým tělesem však mohl být kostní krunýř, podobný krunýřům pravěkých zvířat. Byl jsem ochoten zařadit tohoto netvora mezi vodní plazy, jako jsou želvy nebo krokodýlové.

Ale ne! Černý hřbet, který mě nesl, byl hladký, lesklý a neměl střechovitě se kryjící šupiny.

Při úderu vydával kovový zvuk, a ač to bylo nepravděpodobné, zdálo se, že má… vlastně ne, že je skutečně zhotoven ze snýtovaných plátů!

Nebylo žádných pochyb. Zvíře, netvora, přírodní úkaz, který popletl celý vědecký svět, který vzrušil a svedl fantazii námořníků obou polokoulí, musili jsme teď uznat za předmět ještě podivnější, za předmět zhotovený lidskou rukou.

Ani objev bájného, mytologického zvířete by mě nebyl tak vzrušil a překvapil. I nejúžasnější výtvory přírody jsou zcela prosté. Ale najít náhle před sebou nemožné, něco, co bylo tajemně uskutečněno lidskou rukou, nad tím zůstává rozum stát.

A přece jsem o tom nemohl pochybovat. Leželi jsme na hřbetě jakési podmořské lodi. Pokud jsem mohl soudit, měla tvar velké ocelové ryby. To bylo i mínění Neda Landa. Já a Conseil jsme s ním musili souhlasit.

„Ale tento stroj musí mít v sobě nějaký mechanismus pohybu a posádku, která jej řídí," řekl jsem.

„Určitě," odpověděl harpunář. „A přestože jsem na tomto plujícím ostrůvku už tři hodiny, ještě jsem na něm nezjistil žádné známky života."

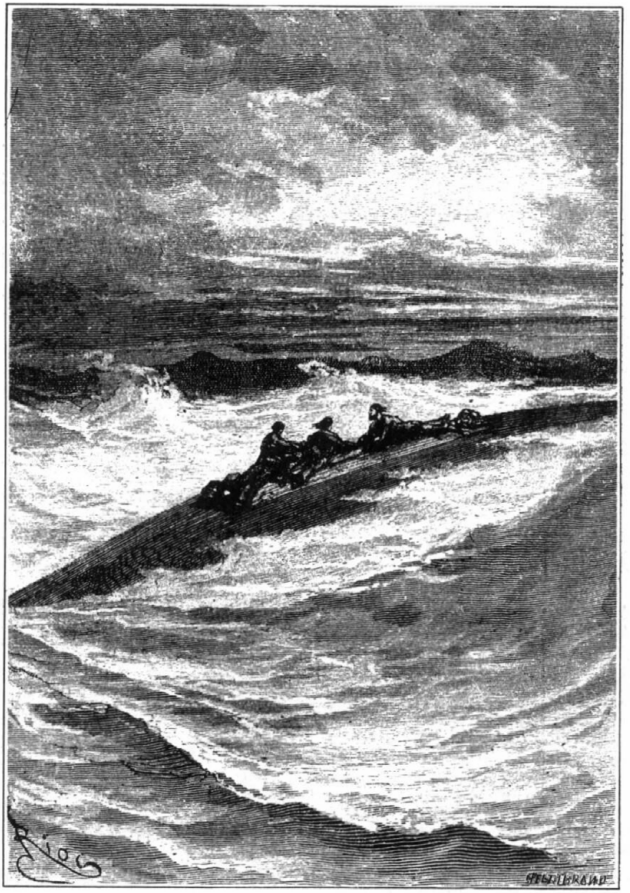

„Což tato loď neplula?“

„Ne, pane Aronnaxi. Dává se jen houpat vlnami, sama se nepohybuje.“

„My však zcela bezpečně víme, že je nadána velkou rychlostí. Ale protože k dosažení takové rychlosti je třeba stroje a k řízení stroje mechanika, usuzuji z toho, že jsme zachráněni.“

„Hm,“ řekl jen Ned Land zdrženlivým tónem.

V této chvíli, jako na dotvrzení mých vývodů, rozvířila se za zádí podivného stroje voda. Ponorka se začala pohybovat. Jen taktak jsme se zachytili na její horní části, která vyčnívala asi osmdesát centimetrů nad vodu. Naštěstí nebyla rychlost ponorky příliš velká.

„Pokud popluje vodorovně, nemám nic proti tomu,“ bručel Ned Land. „Ale napadne-li ji ponořit se pod vodu, nedám za svou kůži ani dva dolary!“

Kanaďan mohl uvést částku ještě nižší. Byl nejvyšší čas spojit se s bytostmi zavřenými uvnitř, ať už to byl kdokoli. Hledal jsem na povrchu nějaký otvor, nějaký vchod… Ale řady nýtů, pevně sedících na švech plátů, byly jednotvárně stejné.

Měsíc zatím zmizel a ponechal nás v hluboké tmě. Musili jsme čekat do rána a pak uvážit, jak vniknout do nitra ponorky.

Naše záchrana závisela jedině na vrtochu tajemných kormidelníků, kteří tuto loď řídili. Kdyby se potopili, byli bychom ztraceni! S tím jsem však nepočítal. Nepochyboval jsem, že budeme mít možnost navázat s nimi spojení. Jestliže si nevyrábějí vzduch sami, musí se nezbytně vynořit občas na hladinu oceánu, aby obnovili zásobu vzduchu. Mají tedy jistě na lodi nějaký otvor, kterým je vnitřek spojen s ovzduším.

Naděje, že nás zachrání kapitán Farragut, jsme se musili vzdát. Byli jsme hnáni na západ poměrně malou rychlostí, kterou jsem odhadoval na dvaadvacet kilometrů za hodinu. Šroub tepal vodu

s matematickou pravidelností. Často se vynořoval a vrhal světélkující vodu do značné výšky.

Ke čtvrté hodině ranní rychlost stroje vzrostla. Jen stěží jsme vzdorovali závratně rychlému pohybu, při němž nás bičovaly vlny. Naštěstí Ned Land nahmatal rukou železný kruh, připevněný k dolní části ocelového hřbetu. Všem se nám podařilo pevně se ho zachytit.

Konečně ta dlouhá noc minula. Mé neúplné vzpomínky mi nedovolují vylíčit všechny naše pocity. Vzpomínám si jen na jednu podrobnost: v občasném utišení větru i moře se mi zdálo, že slyším nejasné zvuky, jakousi prchavou melodii vzdálených akordů. V čem vlastně vězelo tajemství tohoto podmořského plavidla? Tajemství, které se celý svět marně snažil odhalit? Jaké bytosti v té podivné lodi žily? Jaká mechanická síla jí umožňovala pohybovat se takovou rychlostí?

Rozednilo se. Obklopovala nás ranní mlha, ale brzy se roztrhala. Začal jsem pozorně zkoumat trup, který v horní části tvořil jakousi vodorovnou plošinu. Náhle jsem viděl, že se trochu potápíme.

„Tisíc ďáblů!“ vykřikl Ned Land, dupaje po zvučném plátu. „Otevřete přece, vy nehostinní plavci!“

Ale v ohlušujícím hukotu vody rozvířované šroubem ho nemohl nikdo slyšet. Naštěstí potápění ustalo.

Náhle zazněl z vnitřku lodi zvuk prudce otvírané závory. Jeden z plátů se zvedl, objevil se nějaký člověk, podivně vykřikl a hned zase zmizel.

Za několik vteřin k nám vystoupilo beze slova osm statných chlapíků se zahalenými tvářemi, kteří nás odvlekli do svého strašného stroje.

KAPITOLA VIII
Mobilis in mobili

Brutální únos byl proveden rychlostí blesku. Ani já, ani mí druhové jsme neměli čas se vzpamatovat. Nevím, co si myslili oni, když nás ti chlapi táhli do plovoucího vězení, ale mě silně mrazilo v celém těle. S kým tu máme co dělat? Snad s nějakými piráty nového druhu, kteří těží z moře svým způsobem?

Sotva se nade mnou úzký poklop uzavřel, obklopila mě naprostá tma. Oči oslněné ještě vnějším světlem nemohly nic rozeznat. Cítil jsem jen pod bosýma nohama příčky železného žebříku. Ned Land a Conseil se pevně drželi a celí vyděšení sestupovali za mnou. Na konci žebříku se otevřely dveře a hned za námi s dunivým zvukem zapadly.

Byli jsme sami. Kde? To jsem nemohl říci, ani si to představit. Všude byla tma, tak hluboká tma, že moje oči ani po několika minutách nezachytily nejmenší nejasný odlesk, který se občas zachvěje i v nejtmavší noci.

Ned Land, rozzuřený takovým zacházením, netajil se svým rozhořčením.

„Tisíc ďáblů!“ křičel. „To jsou lidé, které by mohli i Kaledoňané[6] poučovat o zdvořilosti. Chybí už jen, aby to byli lidožrouti! Nijak by mě to nepřekvapilo, ale prohlašuji, že mne nesnědí, aniž bych se ozval.“

„Uklidni se, Nede, uklidni se,“ odpověděl mu Conseil klidně. „Nezlob se předčasně. Ještě nejsme na rožni!“

6 Obyvatelé tichomořského ostrova Nové Kaledonie, nazývaní Kanakové, prosluli kdysi svým nepřátelským postojem vůči Evropanům.

„Na rožni ne, ale v peci už určitě!“ namítal Kanaďan. „Tma je tu opravdu jako v peci. Naštěstí jsem neztratil svůj nůž a tolik vždycky ještě uvidím, abych ho mohl použít. První z těch lupičů, který na mne vloží ruku…“

„Nerozčilujte se, Nede,“ řekl jsem harpunáři, „a nepřivádějte se zbytečnými násilnostmi do nebezpečí. Kdo ví, zda nás neposlouchají! Snažme se raději zjistit, kde jsme.“

Vydal jsem se tápavě na cestu. Po pěti krocích jsem narazil na železnou stěnu z nýtovaných plátů. Když jsem se otočil, vrazil jsem do dřevěného stolu, u něhož stálo několik židlí. Podlaha tohoto vězení byla pokryta silným phormiovým kobercem, který tlumil zvuk kroků. Na stěnách jsme nenašli ani stopy po oknech nebo dveřích. Když Conseil obešel místnost opačným směrem, vrátil se se mnou do středu kabiny, jež byla asi šest metrů dlouhá a tři metry široká. Co se výšky týče, tu nemohl zjistit ani Ned Land, ačkoli byl hodně velký.

Tak uplynulo půl hodiny a naše situace se nezměnila; tu náhle hluboká tma byla vystřídána prudkým světlem. Naše vězení se naráz osvětlilo světlem tak jasným, že jsem je zpočátku nemohl snést. Podle jeho bílé barvy a jasu jsem v něm poznal světlo elektrické, které vytvářelo kolem ponorky nádherné světélkující efekty. Zavřel jsem proti své vůli oči, a když jsem je otevřel, zjistil jsem, že světlo vychází z matné polokoule umístěné v horní části kabiny.

„Konečně vidíme jasně!“ zvolal Ned Land, který s nožem v ruce byl připraven k obraně.

„Ano,“ odpověděl jsem, odvažuje se slovní hříčky, „ale naše situace tím není o nic jasnější.“

„Jen ať je pan profesor trpělivý,“ řekl chladnokrevný Conseil.

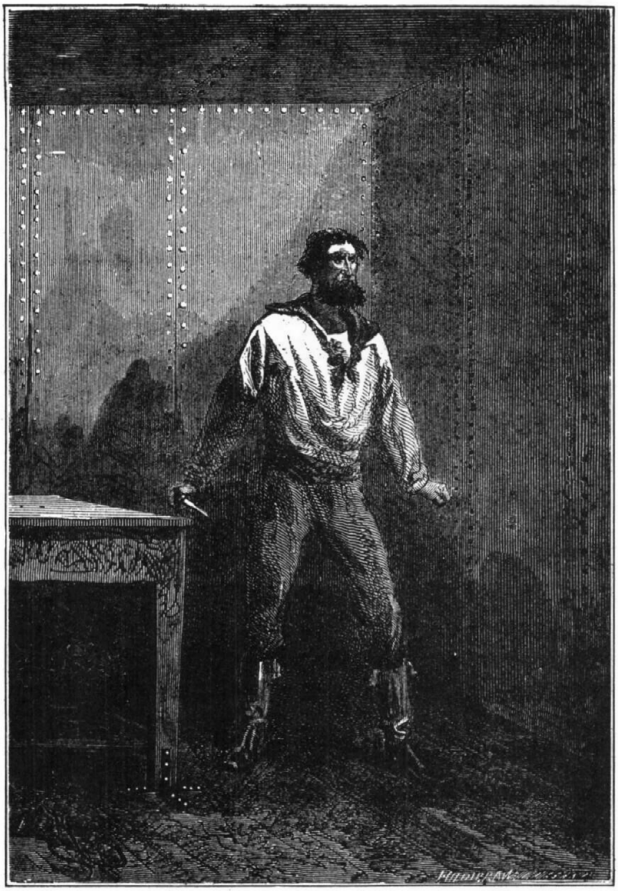

Nenadálé osvětlení kabiny mi umožnilo prohlédnout si všechny podrobnosti. Neviditelné dveře musily být zavřeny zvukotěsně. K našemu sluchu nedoléhal žádný hluk. Jako by uvnitř lodi všichni zemřeli. Plula ponorka po hladině oceánu, nebo se potopila do hlubin? To jsem nemohl zjistit.

Ale světelná koule se jistě nerozsvítila bezdůvodně. Doufal jsem, že mužové z posádky se objeví co nejdříve. Chce-li někdo na někoho zapomenout, pak mu vězení neosvětluje.

Nemýlil jsem se. Ozval se zvuk veřejí, dveře se otevřely a dovnitř vstoupili dva muži.

Jeden byl malé postavy, mohutných svalů, širokých ramen a silných údů. Měl velkou hlavu, hustou černou kštici, dlouhý knír a živý, pronikavý zrak. V celé jeho osobnosti se projevovala ona živost, která ve Francii charakterizuje provensálský lid. Diderot velmi správně usoudil, že pohyby člověka prozrazují jeho povahu. Tento mužík byl toho živým důkazem. Bylo jasné, že ve své mateřštině plýtvá nadsázkami, přeháněním a slovními hříčkami. Ověřit jsem si to ovšem nemohl, protože přede mnou používal vždy jen podivné řeči, které jsem vůbec nerozuměl.

Druhý neznámý si zaslouží trochu přesnější popis. Gratioletův nebo Engelův žák by byl četl v jeho tváři jako v otevřené knize. Bez obtíží jsem uhodl hlavní znaky jeho povahy. Sebedůvěru dokazovala hlava, posazená ušlechtile na oblouku ramenní linie, a černé oči, hledící s chladnou jistotou. Klid vyplýval z jeho spíš bledé než prokrvené pleti, prozrazující chladnokrevnost. Energii prozrazovalo rychlé stahování svalů obočí. A konečně o odvaze svědčil hluboký dech, dokazující velkou životní sílu.

Dodal bych ještě, že to byl muž hrdý, v jehož uzavřeném a klidném pohledu jako by se odrážely vznešené myšlenky. Z celé jeho

osobnosti, z jednoznačných pohybů těla i tváře vyplývala podle fyziognomů nepopiratelná přímost.

Měl jsem v jeho přítomnosti bezděčný pocit bezpečí a sliboval jsem si od našeho setkání jen dobré.

Nemohl jsem přesně určit, je-li tomuto muži pětatřicet, nebo padesát let. Měl vysokou postavu, široké čelo, rovný nos, ostře řezaná ústa, nádherné zuby a jemné, dlouhé, „oduševnělé“ ruce, abych použil chirognomického výrazu, tedy ruce, které jsou hodny služby vášnivé duši. Byl to určitě nejobdivuhodnější typ, s jakým jsem se kdy setkal. Jako zvláštní podrobnost uvádím, že jeho oči, poněkud od sebe oddálené, mohly najednou obhlédnout skoro čtvrt obzoru. Tato schopnost, kterou jsem si později ověřil, byla ještě zvýšena ostrým zrakem, ostřejším, než byl zrak Neda Landa. Když se neznámý na něco zadíval, obočí se mu nakrčilo a široká víčka se přivřela tak, že obemkla zornice a zúžila rozsah zorného pole. A pak se teprve díval. Jaký to pohled! Jak si zvětšoval předměty zmenšené vzdáleností! Jako by vám vnikal až do duše! Jako by zrakem pronikal i vrstvami vod, kterými naše zraky neproniknou, a jako by četl v největších mořských hlubinách.

Oba neznámí muži měli na hlavě barety z kožešiny mořské vydry a na nohou námořnické boty z tulení kůže. Oděni byli do šatů ze zvláštní tkaniny, jež neobepínaly těsně tělo a ponechávaly mu naprostou volnost všech pohybů.

Větší z nich – zřejmě velitel – si nás velmi pozorně prohlížel, ale nepronesl ani jediné slovo. Pak se otočil ke svému společníkovi a hovořil s ním jazykem, kterému jsem nerozuměl. Bylo to libozvučné, měkké nářečí, jehož samohlásky zřejmě podléhaly velmi různému přízvuku.

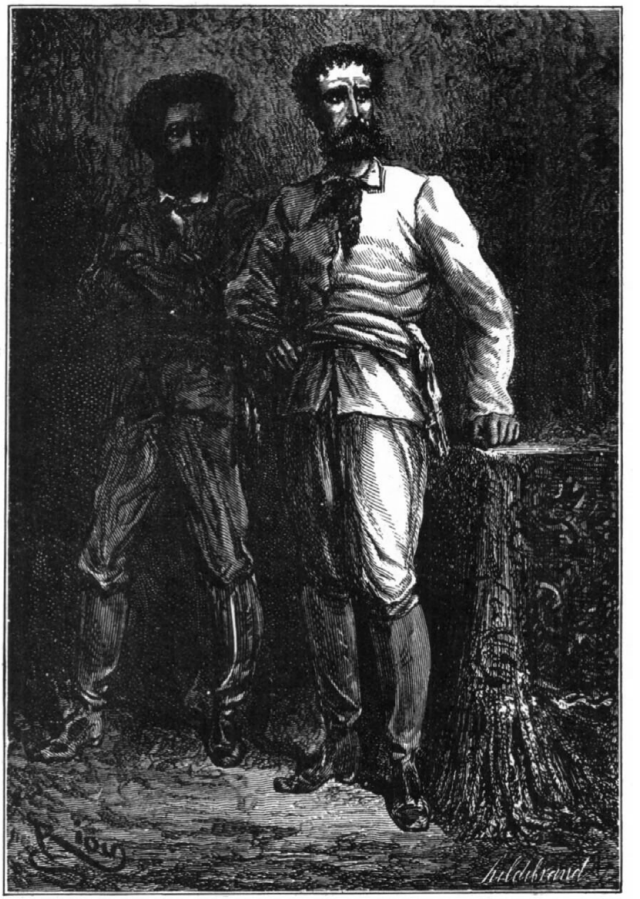

Druhý odpovídal přikyvováním a dodal dvě nebo tři naprosto nesrozumitelná slova. Pak se podíval tázavým pohledem přímo na mne.

Odpověděl jsem správnou francouzštinou, že jeho řeči vůbec nerozumím. Nezdálo se však, že mi porozuměl. Byla to situace velmi trapná.

„Jen ať pan profesor vypráví náš příběh," řekl Conseil. „Ti pánové z toho snad několik slov pochopí."

Začal jsem hovořit o našich příhodách, vyslovuje jasně všechny slabiky a nevynechávaje jedinou podrobnost. Uvedl jsem naše jména i zaměstnání. Pak jsem formálně představil profesora Aronnaxe, jeho sluhu Conseile a harpunáře Landa.

Muž s jemnýma a klidnýma očima trpělivě a zdvořile naslouchal se zvláštní pozorností. Ale žádný rys v jeho tváři nesvědčil o tom, že mé vyprávění pochopil. Když jsem skončil, neřekl ani slovo.

Zbývala mi ještě možnost vyprávět to anglicky. Snad porozumí tomuto jazyku, kterým se hovoří téměř na celém světě. Uměl jsem anglicky stejně jako německy jen natolik, abych mohl plynně číst, ale nedovedl jsem plynně hovořit. A tady šlo především o to, aby nám muži porozuměli.

„Teď vy!" řekl jsem hned nato harpunáři. „Teď vy se pochlubte svou nejlepší angličtinou, jakou kdy nějaký Anglosas hovořil, a snažte se být šťastnější než já!"

Ned se nedal prosit a začal vyprávět. Základ byl stejný, jen forma byla jiná. Kanaďan se dal strhnout svou povahou a vložil do vyprávění víc živosti. Vášnivě si stěžoval na naše uvěznění proti všem lidským právům, uplatňoval nárok na habeas corpus[7], hrozil

7 Habeas corpus act je označení starého anglického zákona, zaručujícího občanům osobní svobodu.

neoprávněným věznitelům žalobou, namáhal se, gestikuloval, křičel a nakonec výrazným gestem naznačil, že umíráme hlady.

Byla to sice pravda, ale my jsme na to skoro zapomněli.

Harpunář byl velmi překvapen, že mu oba muži nerozuměli o nic víc než mně. Ani nemrkli. Bylo jasné, že neznají ani jazyk Araga, ani jazyk Faradayho.

Pln rozpaků nad tím, že jsme tak marně čerpali z našich jazykových znalostí, nevěděl jsem už co dělat, když mi Conseil řekl:

„Jestli mi pan profesor dovolí, vyprávěl bych jim to německy."

„Cože? Ty umíš německy?" zvolal jsem.

„Ať se pan profesor nezlobí, ale jako Vlám ano!"

„To se mi naopak líbí. Spusť, chlapče!"

A Conseil vyprávěl svým klidným hlasem potřetí všechny příběhy našeho dobrodružství. Ale přes elegantní obraty a výborný řečníkův přízvuk neměla ani němčina úspěch.

Zahnán do úzkých, vzpomněl jsem si na vše, co mi utkvělo ze studií v hlavě, a počal jsem vyprávět náš příběh latinsky. Cicero by si byl asi zacpal uši a poslal mě do kuchyně, ale jakžtakž se mi to přece jen podařilo. Výsledek však byl opět záporný.

Když i tato naše snaha ztroskotala, oba neznámí muži si vyměnili několik slov v jejich nesrozumitelném jazyce a odešli, aniž by se k nám obrátili s jediným uklidňujícím gestem, jaká jsou běžná ve všech zemích na světě. Dveře se za nimi zavřely.

„To je hanebnost!" zvolal Ned Land, který vybuchl už asi podvacáté. „Mluvíme s těmi ničemy francouzsky, anglicky, německy i latinsky, a ani jeden není tak slušný, aby odpověděl."

„Uklidněte se, Nede," řekl jsem rozhněvanému harpunáři. „Zlost nevede k ničemu."

„Uvědomujete si však, pane profesore," pokračoval můj zuřící společník, „že v téhle železné kleci zemřeme hlady?"

„Ach, můžeme vydržet ještě dlouho!“ prohlásil filozoficky Conseil.

„Přátelé,“ řekl jsem jim, „nesmíme si zoufat. Už jsme zažili horší věci. Udělejte mi tu radost a počkejte ještě, než si uděláte mínění o veliteli a o posádce této lodi!“

„Já už své mínění mám!“ namítl mi Ned Land. „Jsou to lumpové!“

„Dobře. Ale z které země?“

„Ze země lumpů!“

„Statečný Nede, tato země není na mapě světa ještě dostatečně zakreslena a já se přiznám, že určit národnost těchto dvou mužů je velmi obtížné. Mohu jen potvrdit, že to nejsou ani Angličané, ani Francouzi, ani Němci. Ale byl bych ochoten připustit, že velitel i jeho pobočník se narodili v malé zeměpisné šířce. Je v nich cosi rovníkového. Jejich tělesný typ mi však nedovoluje určit, jsou-li to Španělé, Turci, Arabové, nebo Indové. A jejich jazyku vůbec nerozumím.“

„Je to mrzuté, že neznáme všechny jazyky,“ řekl Conseil. „Škoda že není jen jeden jazyk!“

„To by nám nebylo nic platné,“ odpověděl Ned Land. „Copak nevidíte, že ti lidé mají svůj zvláštní jazyk, který si vymysleli, aby přiváděli do zoufalství dobré lidi, kteří chtějí jíst? Vždyť ve všech zemích světa každý hned pochopí, co to znamená otevřít ústa, hýbat čelistmi a olizovat si rty. Neznamená to snad v Québeku totéž jako na Nízkých ostrovech a v Paříži totéž co u protinožců? A to: Mám hlad! Dejte mi jíst!“

„Ach,“ povzdychl si Conseil, „někteří lidé jsou hrozně nechápaví.“

Po těchto slovech se otevřely dveře. Vstoupil lodní sluha. Přinášel nám oděv, kabáty a námořnické kalhoty, zhotovené z látky, jejíž původ jsem nemohl poznat. Rychle jsem se oblékl a mí přátelé mě v tom následovali.

Sluha, který snad byl němý a hluchý, prostřel zatím na stole pro tři osoby.

„Tohle už vypadá vážně," řekl Conseil. „Začíná to pěkně."

„Hm," bručel nevraživě harpunář, „co myslíte, že tady jedí? Želví játra, žraločí řízky a tulení bifteky!"

„To uvidíme," řekl Conseil.

Mísy překryté stříbrnými poklopy byly symetricky rozestaveny na ubruse a my jsme zasedli ke stolu. Měli jsme rozhodně co dělat s lidmi civilizovanými, a nebýt elektrického světla, které nás tu zaplavovalo, mohli jsme se domnívat, že sedíme v hotelu Adelphi v Liverpoolu nebo v Grand-Hôtelu v Paříži. Musím také říci, že na stole úplně chyběly chléb a víno. Voda byla čerstvá a čistá, ale byla to jen voda, což nebylo Nedu Landovi po chuti. Mezi přinesenými jídly jsem poznal různé, velmi chutně upravené ryby, avšak u jiných, ostatně stejně výtečných jídel jsem se nemohl vyjádřit. Nedovedl jsem ani říci, zdali patří svým původem do říše rostlinné, nebo živočišné. Co se stolních příborů týče, byly velmi pěkné a nesmírně vkusné. Každý kus, lžíce, vidličky, nože i talíře, byl označen písmenem N, kolem něhož bylo v kruhu napsáno latinské heslo:

MOBILIS IN MOBILI

Pohyblivý v pohyblivém živlu! Heslo, které se přesně hodilo na ponorku, jestliže se latinská předložka in přeložila předložkou v, a nikoli předložkou na. Písmeno N bylo zřejmě počátečním písmenem jména tajemné osobnosti velící v mořských hlubinách.

Ned a Conseil o tom příliš nepřemýšleli. Hltavě jedli a já jsem se brzy taky pustil do jídla. Byl jsem si ostatně naším osudem už jist a zdálo se mi, že nás naši hostitelé hladem umřít nenechají.

Ale na světě má všechno svůj konec, i hlad lidí, kteří plných patnáct hodin nejedli. Když jsme ukojili hlad, cítili jsme naléhavou

potřebu spánku. Byla to docela přirozená reakce po nekonečné noci, v níž jsme bojovali se smrtí.

„Teď bych si opravdu rád schrupl," řekl Conseil.

„A já už spím!" odpověděl Ned Land.

Oba mí společníci se natáhli v kabině na koberec a za chvíli upadli do hlubokého spánku.

Já jsem prudké touze po spánku vzdoroval lépe. V hlavě se mi nakupilo příliš mnoho myšlenek, tísnilo se tam příliš mnoho nevyřešených otázek a před očima jsem viděl příliš mnoho obrazů, které mi bránily zavřít víčka. Kde to jsme? Jaká podivná síla nás žene? Cítil jsem – nebo jsem se to jen domníval –, že se stroj potápí do největších mořských hlubin. Tížily mě děsivé přízraky. Viděl jsem v těchto tajemných končinách celý svět neznámých zvířat, z jejichž rodu jako by byla i tato ponorka, která žila, pohybovala se a byla právě tak strašná jako ona zvířata. Pak se mi myšlenky uklidnily, má představivost přešla v těžkou ospalost a já brzy upadl do spánku.

KAPITOLA IX
Hněv Neda Landa

Nevím, jak dlouho náš spánek trval, ale musil být dlouhý, protože nás zbavil vší únavy. Probudil jsem se první. Mí společníci se dosud ani nepohnuli a leželi na stejném místě jako bez vlády.

Sotva jsem se zvedl ze svého značně tvrdého lůžka, pocítil jsem uvolnění v hlavě a duševní čilost. Počal jsem si znovu pozorně prohlížet naši kabinu. V jejím vnitřním zařízení se nic nezměnilo. Vězení zůstalo vězením a vězňové vězni. Jen lodní sluha využil našeho spánku a sklidil ze stolu. Nic nesvědčilo o blízké změně naší situace a já jsem si docela vážně pomyslil, zda nám není souzeno žít navždy v téhle kleci.

Tato vyhlídka se mi zdála tím trudnější, že ačkoli jsem se zbavil včerejších dotěrných myšlenek, cítil jsem na prsou podivný tlak. Dýchal jsem jen s velkými obtížemi. Těžký vzduch už nestačil mým plicím. Kabina byla sice dost velká, ale jistě jsme už spotřebovali většinu kyslíku, který tu byl. Vždyť každý člověk spotřebuje za hodinu kyslík ze sto litrů vzduchu a vydýchaný vzduch, nasycený téměř stejným množstvím kysličníku uhličitého, stává se prostě nedýchatelným. Bylo tedy nejvýš nutné obnovit vzduch v našem vězení a bezpochyby i vzduch v celé ponorce.

Položil jsem si v duchu otázku, jak to velitel tohoto plujícího domu asi dělá. Získává vzduch chemickými prostředky, to jest uvolňuje kyslík teplem z chlorečnanu draselného a pohlcuje kysličník uhličitý louhem draselným? V tomto případě by musil mít ještě styk s pevninou, aby si opatřil látky nezbytné k tomuto postupu. Nebo se omezuje jen na zásoby vzduchu pod velkým

tlakem v nádržích, z nichž jej vypouští podle potřeb své posádky? Snad. Nebo používá prostředku pohodlnějšího a hospodárnějšího, a tím i nejpravděpodobnějšího, to jest spokojuje se tím, že vyplouvá nadýchat se na hladinu jako kytovec a obnovuje si tak vždy na čtyřiadvacet hodin zásobu vzduchu? Buď jak buď, zdálo se mi, že by bylo rozumné, aby jen co nejdřív některého z těchto způsobů použil.

Musil jsem opravdu zrychlit dech, abych z kabiny dostal ještě tu trochu kyslíku, která v ní dosud zbývala. Náhle jsem však byl osvěžen proudem čerstvého vzduchu, provoněného solnými výpary.

Byl to skutečně osvěžující a jódem nasycený mořský vzduch. Otevřel jsem široce ústa a hluboce dýchal. Zároveň jsem pocítil houpání s malými, ale jasně zřetelnými výkyvy. Člun, ocelový netvor, se zřejmě právě vynořil na povrch oceánu, aby se tam nadýchal jako velryba. Způsob zásobování vzduchem jsem tedy poznal dokonale.

Když jsem si naplnil plíce čerstvým vzduchem, hledal jsem otvor, nebo chcete-li „vzduchovod“, kterým blahodárná látka přicházela až k nám. Netrvalo to dlouho a našel jsem jej. Nad dveřmi ústil větrací otvor a tím teď vnikal proud čerstvého vzduchu, obnovující nedýchatelný vzduch v kabině.

Až tam jsem se dostal se svými výzkumy, když se Ned Land a Conseil skoro současně probudili pod vlivem osvěžujícího větrání. Protřeli si oči, protáhli paže a okamžitě vyskočili.

„Spal pan profesor dobře?“ ptal se mě Conseil se svou obvyklou zdvořilostí.

„Velmi dobře, chlapče,“ odpověděl jsem. „A co vy, mistře Lande?“

„Tvrdě, pane profesore. Ale jestliže se nemýlím, zdá se mi, že dýchám něco jako mořský vzduch.“

Námořník se v tom nemohl mýlit. Vyprávěl jsem Kanaďanovi, co se stalo za jeho spánku.

„Dobrá," řekl, „to dokonale vysvětluje ono řvaní, které jsme slyšeli ve chvíli, kdy se domnělý narval octl v dohledu *Abrahama Lincolna*."

„Opravdu, mistře Lande, bylo to jeho dýchání!"

„Jenomže já nemám ani ponětí, kolik je hodin, pane Aronnaxi, a nevím také, není-li už čas na oběd."

„Čas k obědu, statečný harpunáři? Řekněte spíše čas k snídani, protože je už určitě ráno."

„Což dokazuje," dodal Conseil, „že jsme spali skoro čtyřiadvacet hodin."

„To si taky myslím," řekl jsem.

„Já se s vámi nehádám," prohlásil Ned Land. „Ať oběd, nebo snídaně, sluha bude uvítán s tím i s oním."

„Nebo s obojím," dodal Conseil.

„Správně," odpověděl Kanaďan. „Máme právo na dvě jídla a já sám bych přijal oboje."

„Čekejme tedy, Nede," řekl jsem. „Je jasné, že ti neznámí nemají v úmyslu nechat nás zemřít hlady, o čemž svědčí včerejší večeře."

„Jestliže si nás ovšem nechtějí vykrmit," namítl Ned.

„Protestuji," řekl jsem. „Nepadli jsme přece do rukou lidožroutů!"

„Jeden případ nepotvrzuje ještě pravidlo," řekl zcela vážně Kanaďan. „Kdo ví, zda ti lidé nejsou už dlouho bez čerstvého masa. V tom případě by tři zdraví a dobře stavění lidé, jako je pan profesor, jeho sluha a já..."

„Zapuďte takové myšlenky, mistře Lande," odpověděl jsem harpunáři, „a především z nich nevyvozujte nějaké zaujetí vůči našim hostitelům, což by mohlo naši situaci nesmírně zhoršit."

„Mám však rozhodně ďábelský hlad," řekl harpunář, „a jídlo, ať už oběd, nebo snídaně, nepřichází!"

„Mistře Lande," řekl jsem mu, „musíme se přizpůsobit lodnímu řádu. Já předpokládám, že se naše žaludky proti kuchařovu zvonci předcházejí."

„No tak si je seřídíme," odpověděl klidně Conseil.

„To jsi celý ty, Conseili," dodal netrpělivý Kanaďan. „Jako bys ani neměl žluč a nervy. Jsi pořád klidný. Dokázal bys poděkovat za jídlo ještě před obědem a raději zemřít hladem než si stěžovat!"

„A k čemu by to bylo dobré?" ptal se Conseil.

„Přece k tomu, aby si člověk stěžoval! A to už je něco. A jestli si ti piráti – říkám jim piráti z úcty, a abych nepohněval pana profesora, který mi zakázal říkat jim lidožrouti –, jestli si ti piráti myslí, že mě nechají v téhle kleci, kde se dusím, a že neuslyší proklínání, kterým si kořením svůj vztek, pak se mýlí! Myslíte, že nás budou držet v téhle železné krabici dlouho?"

„Abych pravdu řekl, nevím o tom nic víc než vy, příteli Lande."

„Ale co si o tom myslíte?"

„Myslím si, že jsme náhodou odhalili velmi důležité tajemství. A jestliže posádka této lodi má zájem na jeho zachování a je-li tento zájem důležitější než život tří lidí, pak pokládám naše životy za velmi ohrožené. V opačném případě věřím, že netvor, který nás pohltil, vrátí nás zase do světa obydleného našimi bližními."

„Pokud nás ovšem nezařadí do své posádky," řekl Conseil, „a nenechá si nás."

„Až do chvíle," dodal Ned Land, „kdy nějaká fregata, rychlejší nebo obratnější než *Abraham Lincoln*, se zmocní tohoto lupičského hnízda a pošle nás s celou posádkou nadýchat se naposled na konec hlavního ráhna."

„To je správná úvaha, mistře Lande," odpověděl jsem. „Ale zatím nám ještě nikdo takový návrh nedal. Bylo by tedy zbytečné hádat se o tom, co bychom měli v takovém případě dělat. Opakuji vám, že musíme čekat a nedělat nic, protože nic dělat nemůžeme."

„Naopak, pane profesore," odpověděl harpunář, který se nechtěl vzdát. „Musíme něco dělat."

„A co, mistře Lande?"

„Uprchnout!"

„Uprchnout z pozemského vězení je často nesnadné, ale utéci z vězení podmořského se mi zdá naprosto nemožné."

„Nu, Nede, co říkáš námitce pana profesora?" ptal se Conseil. „Nemohu věřit, že by byl Američan někdy v koncích."

Harpunář se v zřejmých rozpacích odmlčel. Ale každý Kanaďan je napůl Francouz a mistr Land to svou odpovědí plně dokázal.

„Vy tedy nevíte, pane Aronnaxi," řekl po chvíli přemýšlení, „co mají dělat lidé, kteří nemohou ze svého vězení utéci?"

„Ne, příteli."

„Je to prosté. Musí se zařídit tak, aby v něm mohli zůstat."

„Hrome," zvolal Conseil, „vždycky je lepší být vevnitř než nad ním nebo pod ním."

„Zvlášť když napřed vyhodíme žalářníky, klíčníky a strážce," dodal Ned Land.

„Cože, Nede? Vy pomýšlíte vážně na to, že se lodi zmocníme?"

„Docela vážně."

„To není možné."

„Proč ne, pane profesore? Může se naskytnout vhodná příležitost a nevím, co by nám mohlo bránit, abychom jí nevyužili. Jestliže je na palubě této lodi jen asi dvacet mužů, pak předpokládám, že dva Francouzi a jeden Kanaďan se jich neleknou!"

Bylo lepší harpunářův názor přijmout než jej vyvracet. Spokojil jsem se proto s touto odpovědí:

„Počkejme, až se taková příležitost naskytne, mistře Lande, a potom uvidíme. Ale až do té doby kroťte svou netrpělivost, prosím vás. Můžeme použít jedině lsti a příznivé okolnosti svou zlostí nevyvoláte. Slibte mi jen, že se smíříte s naším postavením bez přílišného hněvu."

„To vám slibuji, pane profesore," odpověděl Ned Land málo přesvědčivým tónem. „Z úst mi neunikne jediné zlostné slovo, neprozradím se jediným prudkým pohybem, i když nebudeme u stolu obsluhováni se žádoucí pravidelností."

„Mám vaše slovo, Nede," odpověděl jsem Kanaďanovi.

Tím náš rozhovor skončil. Každý se oddal vlastním myšlenkám. Přiznám se však, že jsem si přes harpunářovo ujištění nedělal žádné iluze. Nevěřil jsem v příznivé okolnosti, o kterých Ned Land hovořil. Ponorka potřebuje k bezpečnému řízení četnou posádku, a kdyby došlo k zápasu, měli bychom určitě co dělat s protivníkem příliš silným. K tomu bychom ostatně musili být volní, a my volní nebyli. Neznal jsem žádný prostředek k útěku z této ocelové, neprodyšně uzavřené kabiny. A jestliže si chce podivný velitel lodi uchovat nějaké tajemství – a to se mi zdálo přinejmenším pravděpodobné –, pak nás nenechá chodit volně po palubě. Zbaví se nás teď násilím, nebo nás jednoho dne vysadí někde na zemi? To jsem nevěděl. Obě tyto domněnky mi připadaly velmi pravděpodobné. Člověk by musil být harpunář, aby doufal v získání svobody.

Pochopil jsem, že myšlení Neda Landa se jitří úvahami, které procházely jeho myslí. Slyšel jsem, jak mu v hrdle začíná rachotit proklínání, a viděl jsem, jak se jeho gesta opět stávají hrozivější. Vstal, otáčel se jako šelma v kleci a bušil nohama i pěstmi do stěn. Pociťovali jsme všichni zase krutý hlad. Lodní sluha se neobjevo-

val. Jestliže ti lidé s námi měli skutečně dobré úmysly, pak na naše postavení trosečníků zapomínali příliš dlouho.

Ned Land, podrážděný kručením ve svém silném žaludku, rozzuřoval se stále víc. Opravdu jsem se bál, že kdyby se před ním náhle octl někdo z posádky, přes dané slovo by vybuchl.

Ještě dvě hodiny vzrůstal vztek Neda Landa, který volal a křičel, ale marně. Ocelové stěny byly němé. Neslyšel jsem jediný zvuk ani uvnitř lodi, která vypadala jako mrtvá. Nepohybovala se, protože jinak bych byl jistě cítil chvění jejího trupu způsobené šroubem. Ponořena patrně do vodních propastí, nepatřila už k zemi. To chmurné ticho bylo až děsivé.

Netroufal jsem si odhadnout, jak dlouho potrvá naše uzavření uvnitř této kabiny. Naděje, které se ve mně zrodily po našem setkání s velitelem lodi, se pomalu rozplývaly. Z mých vzpomínek zmizela přívětivost jeho pohledu, vznešený výraz jeho tváře i ušlechtilost jeho pohybů. Viděl jsem v duchu tuto záhadnou osobnost takovou, jakou musila být, nezbytně nemilosrdnou a krutou. Viděl jsem v něm vyvržence lidské společnosti, nepřístupného jakémukoli milosrdenství, nesmiřitelného nepřítele lidstva, k němuž zřejmě choval smrtelnou nenávist.

Nechá nás snad ten člověk zemřít hladem, zavřené v tomto úzkém vězení a vydané nejstrašnějšímu pokušení, k němuž dohání člověka divoký hlad? Tato hrozná představa nabyla v mé mysli obludných rozměrů a živena mou fantazií zaplavila mě šíleným strachem. Conseil zůstal klidný. Ned Land řval.

V této chvíli se venku ozval zvuk. Na kovových dlaždicích zazněly kroky, dveře se otevřely a v nich se objevil lodní sluha.

Dříve než jsem mohl udělat jediný pohyb, abych mu v tom zabránil, vrhl se Kanaďan na toho nešťastníka. Porazil ho a chytil za krk. Sluha se pod jeho silnýma rukama dusil.

Conseil se už pokoušel odtrhnout harpunářovy ruce od napolo udušené oběti a já jsem se k němu právě chtěl připojit, když jsem byl náhle zastaven francouzsky pronesenými slovy:

„Uklidněte se, mistře Lande, a vy mě vyslechněte, pane profesore!“

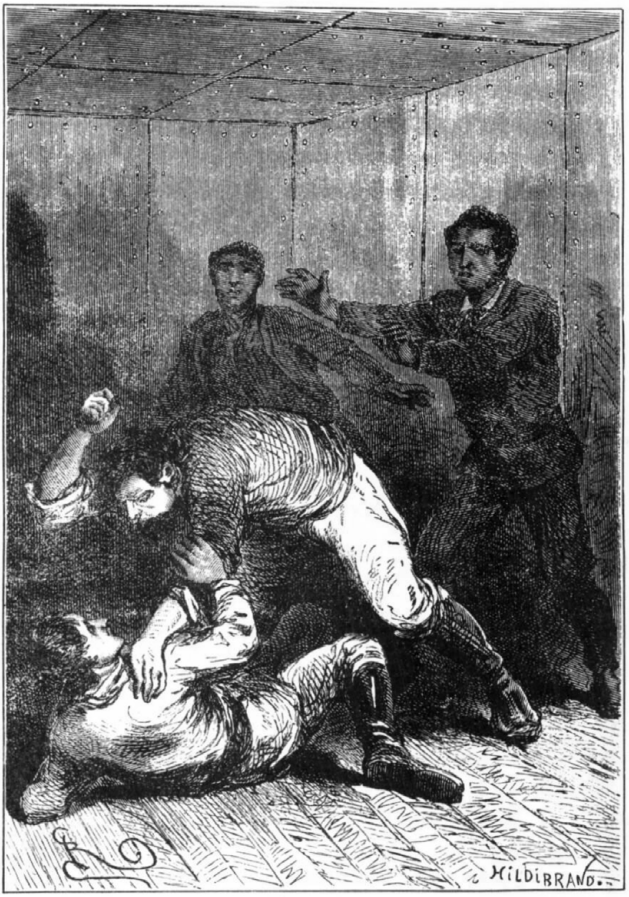
HILDIBRAND.

KAPITOLA X
Vládce vod

Tato slova pronesl velitel lodi.

Ned Land se prudce zvedl. Skoro uškrcený sluha vyvrávoral na pokyn svého velitele ven. Jaká musila být autorita velitele, že ten člověk ani jediným gestem neprozradil city, které musil ke Kanaďanovi chovat! Conseil byl proti své vůli scénou zaujat a já překvapen. Všichni jsme beze slova čekali na rozuzlení.

Velitel se opřel o roh stolu, zkřížil paže a nesmírně pozorně si nás prohlížel. Nechtělo se mu snad mluvit? Nelitoval už francouzských slov, která právě pronesl? Vypadalo to tak.

Po několika vteřinách ticha, jež se nikdo z nás neodvážil přerušit, řekl klidným a pronikavým hlasem:

„Pánové, hovořím stejně dobře francouzsky jako anglicky, německy a latinsky. Mohl jsem vám odpovědět už při našem prvním setkání, ale chtěl jsem vás napřed poznat a pak vše uvážit. Vaše čtveré vyprávění bylo v podstatě úplně stejné. To mě přesvědčilo o tom, kdo jste. Vím teď, že náhoda ke mně přivedla pana Pierra Aronnaxe, profesora Pařížského přírodovědeckého muzea, pověřeného vědeckým posláním v cizině, dále jeho sluhu Conseile a Neda Landa, původem Kanaďana, harpunáře na palubě fregaty *Abraham Lincoln* z námořních sil Spojených států.“

Uklonil jsem se na znamení souhlasu. Velitel to neformuloval jako otázku, a neměl jsem tedy co odpovídat. Ten člověk se vyjadřoval s naprostou lehkostí, bez cizího přízvuku. Jeho věty byly jasné, slova správně volená a jeho výslovnost bezvadná. A přesto jsem vycítil, že to není můj krajan.

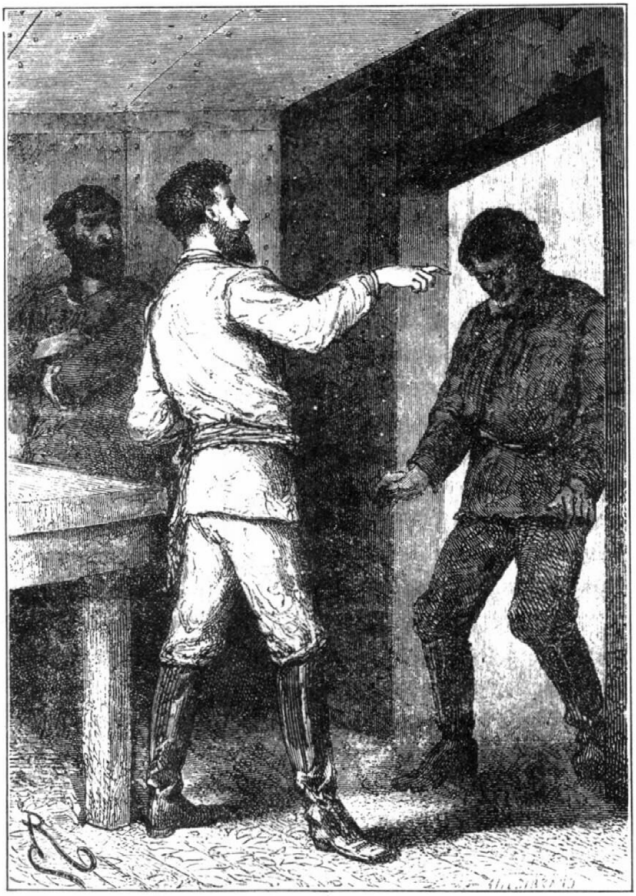

Pokračoval v hovoru těmito slovy:

„Jistě se vám zdálo, pane profesore, že jsem se svou druhou návštěvou čekal příliš dlouho. Když jsem si však ověřil vaši totožnost, musil jsem dobře uvážit, co s vámi mám dělat. Velmi dlouho jsem váhal. Nesmírně mrzuté okolnosti vás přivedly k muži, který se rozešel s lidmi. Přišli jste rušit můj život…“

„Nedobrovolně,“ řekl jsem.

„Nedobrovolně?“ odpověděl neznámý trochu silnějším hlasem. „*Abraham Lincoln* mě snad pronásleduje všemi oceány nedobrovolně? A vy jste snad přišli na palubu této fregaty nedobrovolně? Vaše střely zasáhly trup mé lodi nedobrovolně? A mistr Land mě snad harpunoval také nedobrovolně?“

Vycítil jsem, že se v jeho slovech skrývá potlačovaný hněv. Na jeho výčitky jsem však měl připravenou docela přirozenou odpověď a hned jsem ji vyslovil:

„Pane, vy asi nevíte o rozruchu, který jste vyvolal v Americe i v Evropě. Nevíte asi, že došlo k mnoha nehodám způsobeným srážkou s vaší ponorkou, k nehodám, které vzrušily veřejné mínění obou pevnin. Ušetřím vás nesčetných domněnek, jimiž se lidé snažili vysvětlit nevysvětlitelný jev, jehož tajemství znáte jedině vy. Ale vězte, že *Abraham Lincoln*, který vás pronásledoval až do nejsevernější části Tichého oceánu, byl přesvědčen, že pronásleduje nějakého obrovského mořského netvora, od něhož měl být oceán stůj co stůj očištěn.“

Velitel se slabě usmál a pak klidně pokračoval:

„Pane Aronnaxi, odvážil byste se tvrdit, že vaše fregata by byla nepronásledovala a neostřelovala ponorku tak, jako střílela na mořského netvora?“

Tato otázka mě přivedla do rozpaků, protože kapitán Farragut by byl ani v prvním případě nezaváhal. Byl přesvědčen, že

jeho úkolem je zničit stroj tohoto druhu stejně jako obrovského narvala.

„Chápete tedy, pane profesore, že mám právo nakládat s vámi jako s nepřítelem," pokračoval neznámý.

Neodpověděl jsem. A proč také? K čemu by to vedlo?

„Dlouho jsem váhal," pokračoval velitel. „Nic mě nenutilo k tomu, abych vám poskytl pohostinství. Kdybych se vás chtěl zbavit, neměl bych na novém setkání žádný zájem. Vysadil bych vás na lodní plošinu, na které jste našli útočiště, ponořil bych se pod hladinu a zapomněl bych, že jste vůbec kdy žili. Nebylo by to mé právo?"

„To by bylo právo divocha," odpověděl jsem, „a ne právo civilizovaného člověka."

„Pane profesore," řekl mi živě velitel, „nejsem to, čemu vy říkáte civilizovaný člověk. Rozešel jsem se s celou lidskou společností z důvodů, které mohu posuzovat jen já sám. Neuznávám vůbec lidské zákony a žádám vás, abyste o nich přede mnou nikdy nemluvil."

To řekl velmi úsečně. V očích mu zablýskl hněv a pohrdání. Napadlo mi, že ten člověk musí mít strašnou minulost. Nestačilo mu, že se postavil mimo lidské zákony; stal se nezávislým a volným v nejširším smyslu těchto slov, mimo dosah lidské společnosti. Kdo by se odvážil pronásledovat ho na dno moře, když i na hladině mařil všechno úsilí zaměřené proti němu? Která loď by odolala nárazu jeho podmořského obrněnce? Který sebesilnější pancíř by mohl vydržet náraz jeho ostruhou? Nikdo z lidí nemohl po něm chtít účty z jeho činnosti. Jedině jeho svědomí – měl-li vůbec jaké – bylo soudcem, na němž mohl být závislý.

Tyto úvahy prolétly rychle mou myslí, zatímco ta podivná, zamyšlená a jakoby v sebe ponořená osobnost mlčela. Pozoroval jsem ji s hrůzou i se zájmem asi tak, jako Oidipus pozoroval sfingu.

Po chvíli ticha velitel pokračoval:

„Váhal jsem, ale nakonec jsem si pomyslil, že mé zájmy mohou být v souladu s přirozeným soucitem, na který má každá lidská bytost právo. Zůstanete na palubě, protože vás sem zavedl osud. Budete volní a za tuto volnost, ostatně velmi relativní, si kladu jedinou podmínku. Postačí mi vaše slovo, že se jí podřídíte."

„Mluvte, pane," odpověděl jsem. „Jsem přesvědčen, že to je podmínka, kterou může čestný člověk přijmout."

„Ano, pane profesore. A jaká je to podmínka? Je možné, že jisté nečekané události mě přinutí, abych vás na několik hodin nebo dní uzavřel ve vašich kabinách. Nechtěl bych nikdy používat násilí, a proto od vás očekávám, že v těchto případech budete ještě trpněji poslušní než kdy jindy. Jednaje tak, chráním vás před odpovědností a zbavuji vás tím viny; je mou povinností nedovolit vám vidět to, co vidět nesmíte. Přijímáte tuto podmínku?"

Na palubě se tedy děje něco podivného, co nesmějí vidět lidé, kteří se nepostavili mimo zákony lidské společnosti. Mezi překvapeními, která nám chystá budoucnost, nebude tohle patrně nejmenší.

„Přijímáme," odpověděl jsem. „Jen bych chtěl ještě poprosit o dovolení položit vám jednu jedinou otázku."

„Mluvte, pane profesore."

„Řekl jste, že budeme mít na palubě volnost."

„Úplnou."

„Chtěl bych se zeptat, co tou volností rozumíte?"

„Že můžete volně chodit, kde chcete, dívat se, pozorovat vše, co se zde děje – kromě několika řídkých výjimek. Máte prostě stejnou svobodu, které se těšíme i my, já a moji společníci."

Bylo zřejmé, že si nerozumíme.

„Odpusťte, pane," pokračoval jsem, „ale to je svoboda vězně, který se smí procházet svým vězením. To nám nemůže stačit."

„A přece bude nutné, aby vám to stačilo."

„Jakže? Máme se snad navždy zříci shledání s naší vlastí, s našimi přáteli, s našimi rodinami?“

„Ano, pane profesore. Ale vzdát se nového pozemského jha, které lidé pokládají za svobodu, není tak bolestné, jak si myslíte.“

„No tohle!“ zvolal Ned Land. „Nikdy neslíbím, že se nebudu snažit utéci!“

„Takový slib od vás nechci, mistře Lande,“ odpověděl klidně velitel.

Byl jsem proti své vůli popuzen.

„Pane,“ řekl jsem mu, „zneužíváte proti nám svého postavení. To je kruté!“

„Ne, pane profesore, je to laskavé! Jste po boji mými zajatci. Ušetřil jsem vás, ač bych vás mohl jediným slovem potopit do mořské propasti. Napadli jste mě. Přišli jste odhalit tajemství, které nikdo na světě nesmí poznat, tajemství celého mého života! A vy si myslíte, že vás pošlu zpátky na zem, která mě už nesmí znát? Nikdy! Zadržuji-li vás zde, nechráním vás, nýbrž sebe!“

Tato slova prozrazovala, že velitel se už rozhodl a že jeho záměr nemůže zvrátit žádná námitka.

„Vy nám dáváte docela prostě vybrat si mezi životem a smrtí?“ pokračoval jsem.

„Ano, docela prostě.“

„Přátelé,“ řekl jsem, „na takto položenou otázku nelze odpovědět. Ale vůči veliteli této lodi nejsme vázáni žádným slibem.“

„Žádným, pane profesore.“

A pak mírnějším hlasem pokračoval:

„Nyní mi dovolte, abych dokončil to, co jsem vám chtěl říci. Znám vás, pane Aronnaxi. Vy sám si nebudete moci stěžovat na náhodu, která spojila váš osud s mým. Mezi knihami, jichž používám ke svému oblíbenému studiu, najdete také dílo, které jste napsal o velkých mořských hloubkách. Četl jsem je často. Dostal

jste se ve své práci tak daleko, kam až vám to umožnila pozemská věda. Ale nevíte vše a nemohl jste vidět vše. Dovolte mi tvrdit, že času stráveného na palubě mé lodi nebudete litovat. Budete cestovat světem divů. Údiv a překvapení budou pravděpodobně vašimi obvyklými duševními stavy. Nenasytíte se tak lehce divadlem, které bude neustále otevřeno před vašima očima. Chci si znovu prohlédnout na nové cestě kolem světa – kdo ví, zda to nebude cesta poslední? – vše, co jsem mohl studovat na dně už tolikrát navštívených moří. A vy budete mým studijním společníkem. Tímto dnem vstupujete do nového prostředí a uvidíte to, co dosud žádný člověk kromě mne a mých společníků neviděl. Naše planeta vám mým přičiněním ukáže svá poslední tajemství."

Nemohu popřít, že velitelova slova na mne mocně zapůsobila. Dotkl se mé slabé stránky a já na chvíli zapomněl, že pohled na ty nádherné věci nemůže mít cenu svobody. Doufal jsem ostatně, že budoucnost nám pomůže tuto vážnou otázku vyřešit. Spokojil jsem se proto s touto odpovědí:

„Pane, i když jste přerušil styky s lidstvem, chci věřit, že jste v sobě nepotlačil všechny lidské city. Jsme trosečníci, které jste útrpně přijal na svou palubu, a na to nezapomeneme. Já sám nezapírám, že může-li vědecký zájem přehlušit touhu po svobodě, pak mi naše setkání slibuje velké odškodnění."

Myslil jsem, že mi velitel na potvrzení našeho ujednání podá ruku, ale nestalo se tak. Litoval jsem toho za něho.

„Ještě poslední otázku," řekl jsem ve chvíli, kdy tato nevypočitatelná bytost chtěla už zřejmě odejít.

„Mluvte, pane profesore!"

„Jakým jménem vás mám oslovovat?"

„Pane profesore," odpověděl velitel, „jsem pro vás jen kapitán Nemo. Vy a vaši společníci jste pro mne jen cestujícími na *Nautilu*."

Kapitán Nemo zavolal. Objevil se lodní sluha. Kapitán mu dal rozkazy oním zvláštním jazykem, který jsem nemohl poznat. Pak se obrátil ke Kanaďanovi a ke Conseilovi:

„Jídlo na vás čeká ve vaší kabině. Jděte s tímto mužem!“

„To rozhodně neodmítneme,“ odpověděl harpunář.

Tak Conseil a Kanaďan vyšli konečně z kabiny, v níž byli přes třicet hodin zavřeni.

„I naše snídaně je připravena, pane Aronnaxi. Dovolte, abych šel napřed.“

„Prosím, pane kapitáne.“

Vydal jsem se za kapitánem Nemem. Jakmile jsme vyšli ze dveří, octli jsme se v jakési chodbě, osvětlené elektrickým světlem a podobné lodním ochozům. Když jsme ušli asi deset metrů, otevřely se přede mnou jiné dveře.

Vstoupil jsem do jídelny, vyzdobené a zařízené s přísným vkusem. Na obou koncích místnosti stály vysoké dubové skříně, vykládané ebenovými ornamenty.

V jejich vlnovitě prořezávaných příhradách se blyštila majolika, porcelán a sklo nepředstavitelné ceny. Lesklé stolní nádobí zářilo v jasu svítícího stropu, jehož jemná malba světlo rozptylovala a tlumila.

Uprostřed místnosti byl bohatě prostřený stůl. Kapitán Nemo mi ukázal na místo, kam jsem měl usednout.

„Posaďte se,“ řekl mi, „a jezte. Vždyť už musíte umírat hladem.“

Snídaně se skládala z mnoha jídel, jež poskytlo moře. U několika pokrmů jsem nemohl poznat ani složení, ani původ. Přiznám se však, že to bylo dobré, i když chuť byla trochu zvláštní; ale na to jsem si brzy zvykl. Všechna jídla byla zřejmě bohatá na fosfor a já byl přesvědčen, že jsou nepochybně mořského původu.

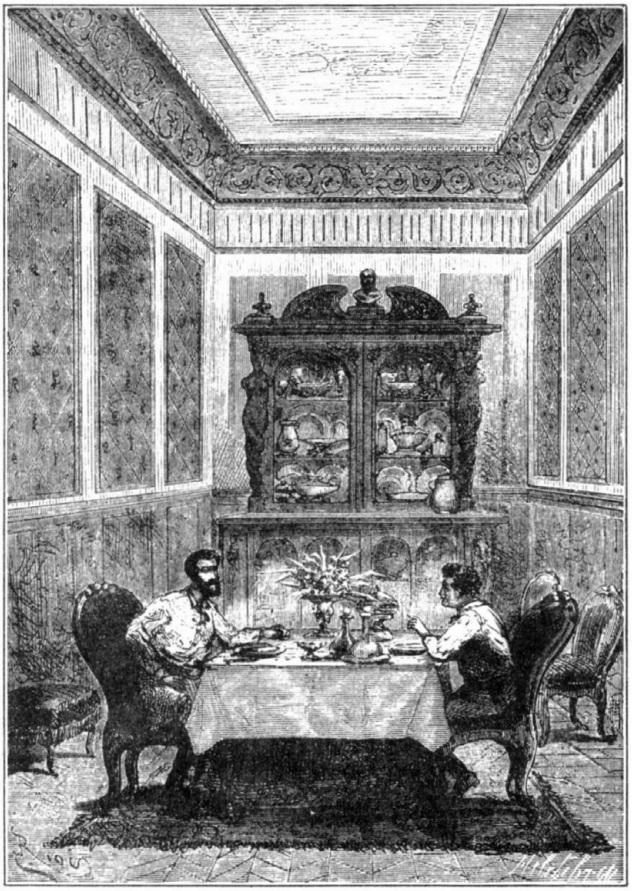

Kapitán Nemo mě pozoroval. Ačkoli jsem se na nic neptal, uhodl mé myšlenky a odpověděl mi sám na otázky, které mě pálily na rtech.

„Většinu těchto jídel neznáte," řekl mi. „Ale můžete je jíst bez obav. Jsou zdravá a výživná. Já se už dávno zřekl pozemských pokrmů a nevede se mi nijak špatně. I silní muži mé posádky jedí to, co já."

„Všechny tyto pokrmy jsou tedy produkty moře?" ptal jsem se.

„Ano, pane profesore. Moře mi dává vše, co potřebuji. Někdy spustím své sítě do vleku a vytahuji je tak plné, že se mi div nepotrhají. Jindy si vyjdu na lov do prostředí, které se zdá člověku nepřístupné, a lovím zvěřinu skrývající se v mých podmořských lesích. Má stáda, podobně jako stáda starého pastýře Neptuna, pasou se v klidu na nesmírných podmořských prériích."

Díval jsem se na kapitána Nema s jistým úžasem a odpověděl jsem:

„Rozumím velmi dobře tomu, pane kapitáne, že vám vaše sítě poskytují výborné ryby pro váš stůl. Méně však rozumím tomu, že můžete lovit vodní zvířata ve svých podmořských lesích. A vůbec už nechápu, že by se ve vašich jídlech neobjevil ani sebemenší kousek masa suchozemských zvířat."

„Nikdy nepožívám maso suchozemských zvířat," odpověděl kapitán Nemo.

„A co je tohle?" ukázal jsem na mísu, na níž zbylo několik řízků.

„To, co pokládáte za maso suchozemských zvířat, pane profesore, není nic jiného než řízky z mořské želvy. A zde jsou játra z delfína, která byste pokládal za vepřová. Můj kuchař dovede opravdu každé jídlo mistrně připravit a přímo vyniká v umění konzervovat mořské produkty. Ochutnejte všechna ta jídla! Tady je konzervovaný sumýš, kterého by Malajec prohlásil za nejlepší

jídlo na světě. Tady je krém, k němuž nám vemena kytovců dodala mléko a velké chaluhy za Severního moře cukr. Nakonec mi dovolte, abych vám nabídl zavařeninu z mořských sasanek – vyrovná se zavařenině z nejsladšího ovoce."

A já ochutnával, spíše jako zvědavec než jako labužník, zatímco kapitán Nemo mě okouzloval nejnepravděpodobnějšími výklady.

„Ale moře, pane Aronnaxi," pokračoval, „tato zázračná a nevyčerpatelná živitelka, mě nejen živí, nýbrž i šatí. Látka, kterou máte na sobě, je utkána z hedvábných vláken zvláštních lastur. Obarvena je purpurem starých Římanů, lomeným fialovým barvivem, které získávám z plže nazývaného zej a žijícího ve Středozemním moři. Voňavky na stolku ve vaší kabině jsou vyrobeny destilací mořských rostlin. Vaše lůžko je vystláno nejměkčí mořskou trávou. Vaše pero je z velrybí kostice, váš inkoust je tekutina vyměšovaná sépiemi nebo olihněmi. Dnes získávám všechno z moře a jednou mu všechno zase vrátím."

„Vy milujete moře, pane kapitáne!"

„Ano, miluji je! Moře je vše! Pokrývá sedm desetin zemského povrchu. Jeho dech je čistý a zdravý. Je to obrovská poušť, v níž však člověk není nikdy sám, protože na všech stranách cítí projevy života. Moře je pohyblivé prostředí nadpřirozeného a zázračného života. Je to jen pohyb a láska. Je to živé nekonečno, jak řekl jeden z vašich básníků. Opravdu, pane profesore, příroda se v něm projevuje všemi třemi říšemi, nerostnou, rostlinnou i živočišnou. Říše živočišná je v něm široce zastoupena podříší jednobuněčných i mnohobuněčných, kmenem prvoků, hub, láčkovců, červů, měkkýšů, členovců, proudovců i strunatců. Z obratlovců žijí v moři kruhoústí, pancířnatí, obojživelníci, plazi, savci, a především ryby, prostě nekonečný počet zvířat. Moře je obrovská zásobní nádrž přírody. Mořem zeměkoule začala a kdo ví, zda mořem také

neskončí. V moři je největší klid. Moře nepatří tyranům. Na jeho povrchu mohou ještě prosazovat své neoprávněné nároky, rvát se i požírat a předvádět tam všechny pozemské hrůzy, ale deset metrů pod hladinou jejich moc končí, jejich vliv ustává, jejich síla mizí! Ach, pane profesore, žijte v hlubinách moří! Tam neuznávám žádného pána! Tam jsem svobodný!“

Kapitán Nemo se uprostřed svého nadšení náhle odmlčel. Nedal se snad vyvést ze své obvyklé zdrženlivosti? Nemluvil příliš mnoho? Chvíli se velmi vzrušeně procházel. Pak se jeho nervy uklidnily a na tváři se mu objevil obvyklý klid. Obrátil se ke mně se slovy:

„Chcete-li si nyní prohlédnout *Nautilus*, pane profesore, jsem vám k službám.“

KAPITOLA XI
Nautilus

Kapitán Nemo vstal. Šel jsem za ním. Dvojité dveře v pozadí místnosti se otevřely a já vstoupil do místnosti stejně velké, jako byla ta, kterou jsme právě opustili.

Byla to knihovna. Vysoké skříně z černého palisandru, vykládané mědí, nesly ve svých širokých příhradách velké množství knih stejně vázaných. Stály podél celého obvodu místnosti. Dole k nim byly přistaveny široké pohovky velmi pohodlných tvarů, potažené hnědou kůží. Lehké přenosné pulty, které se daly volně odstavovat nebo srazit, sloužily k ukládání knih ke čtení. Uprostřed stál velký stůl pokrytý sešity, mezi nimiž jsem zahlédl i několik starých časopisů. Elektrické světlo zaplavovalo tento harmonický celek ze čtyř matných koulí, napolo zapuštěných do stropních růžic. S opravdovým obdivem jsem si prohlížel tuto důmyslně zařízenou místnost a nemohl jsem věřit vlastním očím.

„Kapitáne Nemo," řekl jsem svému hostiteli, který se právě posadil do jedné z pohovek, „tato knihovna by dělala čest spíš nějakému paláci na pevnině. Jsem opravdu okouzlen pomyšlením, že s vámi mohu sestoupit až do hlubin mořských."

„Kde byste také našel větší samotu a větší klid, pane profesore?" odpověděl kapitán Nemo. „Poskytuje vám snad takové pohodlí vaše pracovna v muzeu?"

„Ne, pane kapitáne. A musím dodat, že proti vaší je mnohem chudší. Máte tady jistě šest nebo sedm tisíc svazků..."

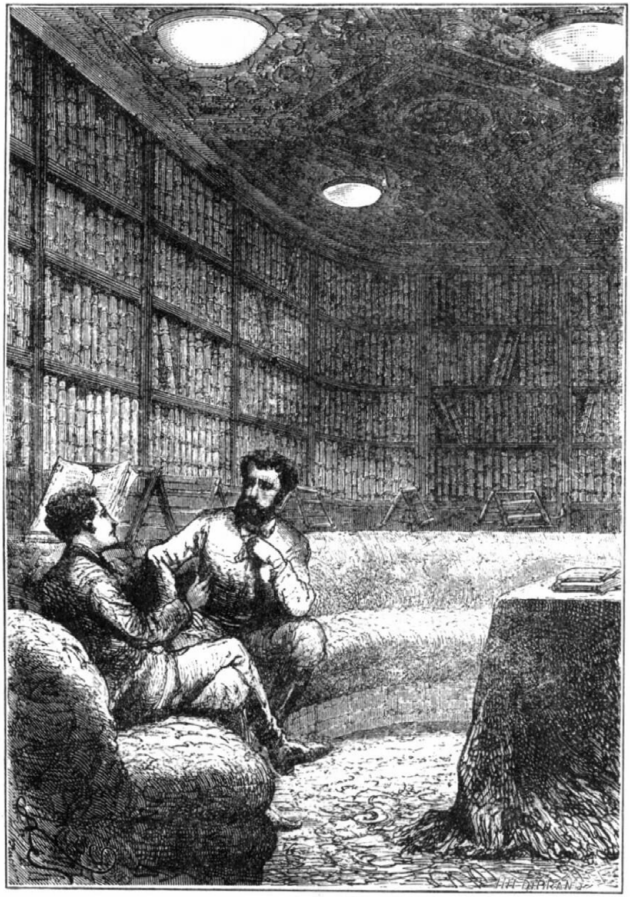

„Dvanáct tisíc, pane Aronnaxi. To jsou jediná pouta, která mě spojují se zemí. Ale se světem jsem skoncoval v tu chvíli, kdy se *Nautilus* poprvé potopil pod vodu. Toho dne jsem koupil poslední svazky, poslední sešity, poslední časopisy, a od té doby chci věřit, že lidé už nic nevymyslili a nic nenapsali. Tyto knihy, pane profesore, jsou vám ostatně k dispozici. Můžete jich volně užívat."

Poděkoval jsem kapitánu Nemovi a přistoupil jsem k přihrádkám knihovny. Byly tam spousty knih o vědách, o filozofii i o literatuře, psané ve všech jazycích. Neviděl jsem tam však ani jediné dílo z oboru politické ekonomie. Ta byla na palubě zřejmě přísně zakázána. Zjistil jsem zajímavou podrobnost: knihy byly řazeny bez ohledu na jazyk, v němž byly napsány. Toto řazení dokazovalo, že kapitán *Nautilu* může plynně číst jakoukoli knihu, kterou vezme náhodně do ruky.

Spatřil jsem zde mistrovská díla starých i moderních autorů, vlastně vše, co nejkrásnějšího lidstvo vytvořilo v historii, v poezii, v románu i ve vědě, od Homéra po Victora Huga, od Xenofonta po Micheleta, od Rabelaise po George Sandovou. Ale hlavní část této knihovny tvořily knihy vědecké. Knihy o mechanice, balistice, hydrografii, meteorologii, zeměpise, geologii a jiné zabíraly tu místo neméně důležité než knihy přírodovědné. Pochopil jsem, že byly předmětem hlavního kapitánova studia. Spatřil jsem všechny spisy Humboldtovy a Aragovy, práce Foucaultovy, spisy Milna-Edwardse, knihy Henryho Sainte-Claira, Devilla, Charlese, Quatrefagese, Tyndalla, Faradayho, Bertholleta, Secchiho, Petermanna, Mauryho, Agassize a dalších autorů. Kromě toho věstníky Akademie věd, zprávy různých zeměpisných společností a tak dále. A na čelném místě i dva svazky, které mi patrně zajistily u kapitána Nema soucitné přijetí. Mezi spisy Josefa Bertranda jsem našel knihu *Zakladatelé astronomie*, která mi pomohla trochu se orientovat. Věděl jsem, že

vyšla roku 1865. Mohl jsem z toho soudit, že k dohotovení *Nautilu* nedošlo později. Kapitán Nemo začal tedy se svým podmořským životem nejvýš před třemi roky. Doufal jsem ostatně, že některé novější knihy mi dovolí určit tuto dobu přesně. Na takové šetření jsem však měl dost času, a proto jsem zatím nechtěl zdržovat naši procházku mezi všemi divy *Nautilu*.

„Pane kapitáne," řekl jsem, „děkuji vám, že jste mi dal k dispozici svou knihovnu. Jsou v ní pravé poklady vědy a já jich využiji."

„Tato místnost není jen velká knihovna," řekl kapitán Nemo, „nýbrž i kuřárna."

„Kuřárna?" zvolal jsem. „Což se na lodi také kouří?"

„Samozřejmě."

„Pak musím věřit, pane kapitáne, že jste si uchoval styky s Havanou[8]."

„Vůbec ne," odpověděl kapitán Nemo. „Jenom si vezměte jeden doutník, pane Aronnaxi. I když nepochází z Havany, budete s ním spokojen, jste-li znalec."

Vzal jsem si nabídnutý doutník, který tvarem připomínal havanské doutníky vyráběné zvlášť pro Anglii. Zdál se však vyroben ze zlatově zbarvených listů. Zapálil jsem si jej o žhavý uhlík na elegantním bronzovém stojanu a vdechl jsem první kouř s rozkoší kuřáka, který už dva dny nekouřil.

„Je to výtečné," řekl jsem, „ale není to tabák."

„Není," odpověděl kapitán. „Tento tabák nepochází ani z Havany, ani z Orientu. Je to druh dost vzácných mořských chaluh, bohatých na nikotin. Litujete teď svých anglických doutníků, pane profesore?"

„Od dnešního dne jimi skutečně opovrhuji."

8 V Havaně, hlavním městě ostrova Kuby, se zpracovává výborný tabák, z něhož se dělají proslulé havanské doutníky.

„Kuřte tedy podle libosti a neptejte se po původu těchto doutníků. Nekontroluje je žádný tabákový monopol. Ale myslím, že proto nejsou o nic horší."

„Naopak."

V tom okamžiku otevřel kapitán Nemo dveře umístěné proti dveřím, kterými jsme do knihovny vstoupili. Prošli jsme jimi do rozlehlého, nádherně osvětleného salónu.

Byla to velká obdélníková místnost se zkosenými rohy, dlouhá deset, široká šest a vysoká pět metrů. Zářící strop, vyzdobený jemnými arabeskami, vysílal jasné a příjemné denní světlo na všechny divy seskupené v tomto muzeu. A bylo to opravdu muzeum, v němž inteligentní a štědrá ruka shromáždila všechny poklady přírody i umění v uměleckou směsici, která charakterizuje malířské ateliéry.

Stěny potažené čalouny s pravidelným vzorem byly ozdobeny asi třiceti mistrovskými obrazy ve stejných rámech, mezi nimiž visela jiskřivá brnění. Spatřil jsem nesmírně cenná plátna, která jsem většinou už obdivoval v různých evropských galeriích a na malířských výstavách. Staré malířské školy zde byly zastoupeny Raffaelovou Madonou, Pannou Marií od Leonarda da Vinciho, Correggiovou Nymfou, Tizianovým portrétem ženy, Veronesovým obrazem sv. tří králů, Murillovým Nanebevzetím, Holbeinovým Portrétem, Velázquezovým Mnichem, Riberovým Mučedníkem, Rubensovým Posvícením, dvěma vlámskými krajinami od Tenierse, třemi žánrovými obrázky G. Doua, Metuna a Paula Pottera, dvěma plátny Géricaultovými a Prud'honovými a několika obrazy moře od Backhuisena a Verneta. Mezi obrazy moderního malířství jsem objevil obrazy podepsané Delacroixem, Ingresem, Decampsem, Troyonem, Meissonierem... V rozích tohoto úžasného muzea stály na podstavcích obdivuhodné mramorové a bronzové sochy – kopie nejkrásnějších antických vzorů.

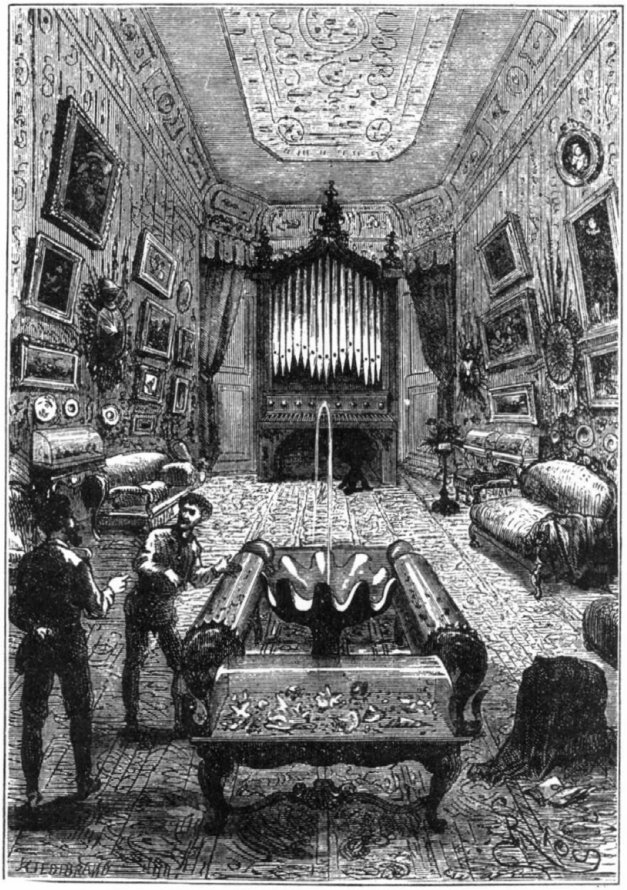

Počal se mě opravdu zmocňovat úžas, o němž velitel *Nautilu* prve hovořil.

„Pane profesore," řekl mi ten podivný člověk, „jistě omluvíte nenucenost, s níž vás tu přijímám, i nepořádek, který vládne v tomto salónu."

„Pane kapitáne, i když nechci vyzvídat, kdo jste, mohu ve vás aspoň vidět umělce?"

„Jen milovníka umění, nic víc, pane profesore. Sbíral jsem kdysi rád krásná díla vytvořená lidskýma rukama. Neúnavně jsem hledal a úporně pátral, až jsem nashromáždil několik věcí velké ceny. To jsou mé poslední vzpomínky na zemi, která je pro mne už mrtvá. Vaši moderní umělci splynuli v mých očích se starými. Jsou dva nebo tři tisíce let staří a já je v mysli všechny směšuji. Mistři nestárnou."

„A co ti hudebníci?" ptal jsem se, ukazuje na partitury Webera, Rossiniho, Mozarta, Beethovena, Haydna, Meyerbeera, Herolda, Wagnera, Gounoda, Massého a mnoha dalších, rozházené po velkých varhanách, které zabíraly celou jednu stěnu salónu.

„Tito hudebníci," odpověděl kapitán Nemo, „jsou současníci Orfea, protože časové rozdíly se ve vzpomínkách mrtvých lidí smazávají. A já jsem mrtvý, pane profesore, tak mrtvý jako vaši přátelé, kteří odpočívají dva metry pod zemí!"

Kapitán se odmlčel, zřejmě ponořen do hlubokého snění. Pozoroval jsem jej s pohnutím, zkoumaje mlčky zvláštní rysy jeho tváře. Byl opřen o roh drahocenného vykládaného stolu. Neviděl mě už, zapomněl na mne.

Pokračoval jsem tiše v prohlídce zajímavostí tohoto salónu.

Kromě děl uměleckých zaujímaly zde významné místo i vzácné sbírky přírodní. Byly to především rostliny, lastury a jiné dary oceánu, zřejmě osobní nálezy kapitána Nema. Uprostřed salónu

byl elektricky osvětlený vodotrysk, který spadal do nádrže z jediné lastury zévy. Tato lastura, vytvořená největším mlžem z řádu listožábrých, měla jemně zoubkované okraje a v obvodu asi šest metrů. Byla ještě větší než krásná zéva, kterou dostal František I. darem od Benátské republiky a z níž byly pro kostel sv. Sulpicia v Paříži zhotoveny dvě obrovské kropenky.

Kolem této nádrže stály vkusné a pevné skříně s měděným kováním a v nich byly roztříděny a označeny nejvzácnější dary moře, jaké kdy oko přírodovědce spatřilo. Lze tedy pochopit mou radost odborníka.

Ve skupině hub, láčkovců a ostnokožců byly umístěny nejzajímavější druhy. V první části varhanitky a vějířovité rohovitky, syrské houby, moluční koráli, pérovníci, nádherné pásovnice z norských vod, různé laločnice a množství větevníků, které můj učitel Milne-Edwards tak bystře rozdělil do čeledí a mezi nimiž jsem spatřil úžasné houbovníky, „Neptunův pohár" od Antil, nádherné formy korálů a konečně všechny druhy zajímavých polypů, jejichž shluky vytvářejí celé ostrovy a které jednou vytvoří novou pevninu. Mezi ostnokožci pozoruhodnými svou ostnitou kůží jsem našel hvězdice, ježovky, hadice, sumýše, prostě úplnou sbírku všech zástupců této skupiny.

Trochu nervózní znalec mlžů a plžů by byl asi omdlel před dalšími, ještě četnějšími skříněmi, v nichž byly roztříděny ukázky kmene měkkýšů. Spatřil jsem tam sbírku nesmírné ceny, kterou pro nedostatek času nemohu popsat celou.

Uvedu pro zajímavost jen nádherný „královský plášť" z Indického oceánu, jehož pravidelné bílé skvrny se ostře odrážely od rudého a hnědého podkladu, dále pestrou ostnovku císařskou posetou ostny, tedy druh v evropských mořích nesmírně vzácný, jehož cenu jsem odhadoval na dvacet tisíc franků, dále atlantky od Austrálie, které lze získat jen velmi nesnadno, vzácné srdcovky od Senegalu, křehké

lastury o dvou chlopních, které by pod prudkým dechem praskly jako mýdlové bublinky, několik odrůd jávských mlžů, kteří vypadají jako vápnité trubice lemované přehnutými listy, jež bývají předmětem hádek všech sběratelů. Dále tu byla celá řada ulit kotoučů, některé žlutozelené, ulovené v amerických vodách, jiné rezavě hnědé, milující australské vody. První z nich pocházely z Mexického zálivu a byly pozoruhodné svými taškovitě uspořádanými šupinami. Druhé byly nalezeny v jižních mořích. Nejvzácnější ze všech pocházely od Nového Zélandu. Pak obdivuhodné bokosanky, mramorované kotouče, všechny druhy zavinutců, kteří sloužili v Indii a v Africe jako peníze, a dále nejvzácnější ulita Zadní Indie zvaná „sláva moří". Nakonec uvádím ještě vorenky, vejcovky, vinutice, olivy, čepicovky, homolice, surmovky, harfovky, tritonky, vřetenovky, křídlatky, přílipky a mnoho dalších jemných a křehkých lastur, které věda pokřtila nejpůvabnějšími jmény.

Stranou ve zvláštních přihrádkách se vinuly růžence nejkrásnějších perel, jiskřících v elektrickém světle ohnivými skvrnkami. Vedle růžových perel, vytvořených kyjovkami z řádu nitkožábrých v Rudém moři, ležely zelené perly ušní z řádu kruhožábrých i perly žluté, modré a černé, podivné to výtvory různých mlžů všech oceánů a některých perlotvorek z norských proudů, i mnoho nesmírně cenných dalších perel, získaných z nejvzácnějsich velevrubů perlonosných. Některé perly byly větší než holubí vejce a měly větší cenu než perla cestovatele Taverniera, prodaná perskému šachu za tři milióny, která svou cenou předčila i perlu imáma z Mascatu – a tu jsem pokládal za největší perlu na světě.

Bylo naprosto nemožné určit cenu Nemovy sbírky. Kapitán *Nautilu* musil vydat milióny, aby získal tyto různé ukázky, a já jsem přemýšlel, z jakého pramene asi čerpal, aby mohl uspokojit své sběratelské nápady. Vtom jsem byl vyrušen jeho slovy:

„Prohlížíte si mé lastury, pane profesore? Mohou přírodovědce opravdu zajímat. Pro mne jsou však tím půvabnější, že jsem je všechny sebral vlastníma rukama. Ani jediné moře na světě neuniklo mému průzkumu."

„Rozumím, pane kapitáne, a chápu, jakou radost vám působí procházka mezi takovým bohatstvím. Jste jedním z těch, kdož si své poklady nashromáždili sami. Žádné evropské muzeum nemá takovou sbírku mořských přírodnin. Ale když vyčerpám svůj obdiv u těchto věcí, co mi zbude pro loď, která je nese? Nechci vůbec odhalovat tajemství, jež patří jen vám, avšak přesto se přiznám, že váš *Nautilus*, v něm skrytá hybná síla, stroje umožňující jeho řízení, úžasná energie, která jej oživuje, že to vše nejvyšší měrou vzrušuje mou zvědavost. Vidím na stěnách tohoto salónu přístroje a nevím, nač jsou. Mohu se to dovědět?"

„Pane Aronnaxi," odpověděl mi kapitán Nemo, „řekl jsem vám, že budete v mé lodi úplně volný. Není vám proto zakázán vstup ani do jedné části *Nautilu*. Můžete si jej zevrubně prohlédnout a já vám budu s radostí dělat průvodce."

„Nevím, jak vám poděkovat, pane kapitáne, ale nebudu zneužívat vaší ochoty. Chtěl bych se vás jen zeptat, k čemu jsou určeny tady ty přístroje."

„Pane profesore, stejné přístroje jsou i v mé kabině a tam vám rád vysvětlím jejich užití. Dříve se však pojďte podívat na kabinu, která je připravena pro vás. Musíte vědět, jak budete na *Nautilu* bydlet."

Sledoval jsem kapitána Nema, který mě jedněmi z dveří umístěných v každém zkoseném rohu salónu zavedl do lodní chodby. Šel se mnou na příď, kde jsem nenašel kabinu, nýbrž elegantní pokoj s lůžkem, s toaletním stolkem a s různým jiným nábytkem.

Mohl jsem svému hostiteli jen poděkovat.

„Vaše kabina sousedí s mou," řekl mi otvíraje dveře. „A má kabina vede do salónu, z něhož jsme právě vyšli."

Vstoupil jsem do kapitánovy kabiny. Byla zařízena prostě, skoro klášternicky. Železné lůžko, psací stůl a toaletní stolek. Vše bylo osvětleno jen tlumeně. Žádné pohodlí, jen nezbytné věci.

Kapitán Nemo mi ukázal na křeslo.

„Sedněte si, prosím," řekl mi.

Sedl jsem si a on se rozhovořil.

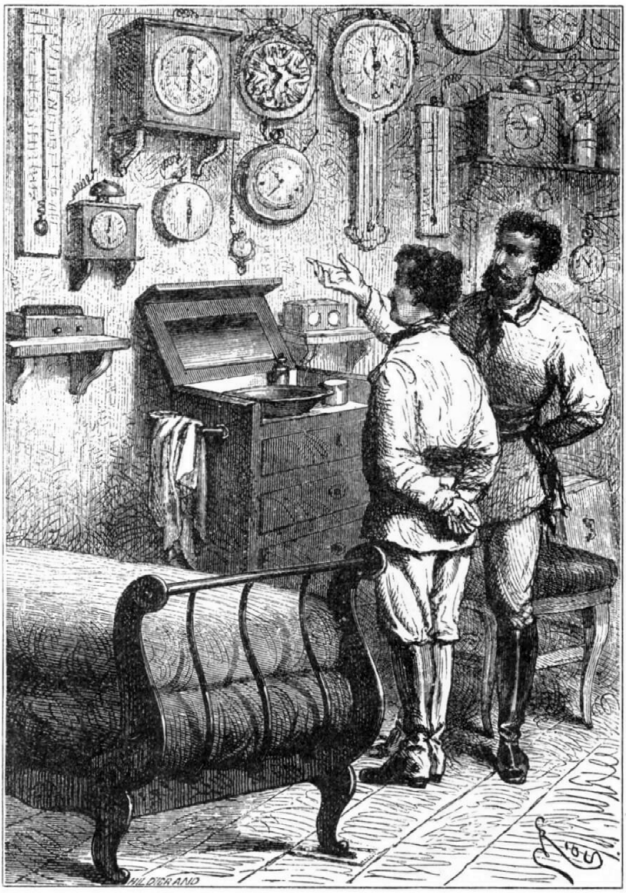

KAPITOLA XII
Všechno elektřinou

„Pane profesore," řekl kapitán Nemo, ukazuje na přístroje visící na stěnách jeho kabiny, „to jsou přístroje, které potřebuji k řízení *Nautilu*. Tady je mám stejně jako v salóně stále na očích. Ukazují mi polohu a přesný směr v oceánu. Některé už znáte, jako třeba teploměr, který udává vnitřní teplotu *Nautilu*; tlakoměr zaznamenává tlak vzduchu a předpovídá změny počasí; vlhkoměr mi udává stav vlhkosti vzduchu; bouřkový tlakoměr rozkladem své směsi oznamuje příchod bouře; busola řídí mou plavbu; sextantem měřím výšku slunce a určuji tak zeměpisnou šířku; chronometrem vypočítávám zeměpisnou délku; a konečně denní i noční dalekohledy mi slouží k pozorování všech částí obzoru, když se *Nautilus* vynoří na hladinu."

„To jsou běžné mořeplavecké přístroje," odpověděl jsem. „Vím, k čemu se jich užívá. Ale jsou i jiné, které zřejmě slouží zvláštním potřebám *Nautilu*. Není tento číselník s pohyblivou ručičkou manometr?"

„Ano, je to opravdu manometr. Je spojen s okolní vodou a udává mi její tlak. Zaznamenává mi také hloubku, v níž má loď zrovna je."

„A co tyto zvláštní sondy?"

„To jsou teploměrné sondy, kterými měřím teplotu v různých hloubkách."

„A co další přístroje, jejichž užití neznám?"

„Tady vám budu muset, pane profesore, něco vysvětlit," řekl kapitán Nemo. „Račte mě vyslechnout."

Na chvíli se odmlčel a pak pokračoval:

„Existuje mocná, poslušná, rychlá a snadno dostupná energie, které lze ke všemu použít a která vládne i na mé lodi. Vykonává zde všechnu práci. Svítí mi, hřeje mě, je duší mých strojů. A tato energie je elektřina.“

„Elektřina!“ zvolal jsem udiveně.

„Ano, pane profesore.“

„Vy však docilujete přímo úžasné rychlosti, což se se silou elektřiny nesrovnává. Její pohybová síla je dosud velmi omezená a může vyvinout jen nepatrný účin.“

„Pane profesore,“ odpověděl kapitán Nemo, „moje elektřina není onou obecně známou elektřinou. Jistě mi prominete, že víc už vám prozradit nemohu.“

„Nenaléhám, pane kapitáne, a spokojím se jen s nesmírným údivem nad jejím účinkem. Dovolte mi jedinou otázku, na kterou mi neodpovídejte, bude-li vtíravá. Články, kterých užíváte k výrobě té zázračné energie, musí se rychle opotřebovat.[9] Jak doplňujete třeba zinek, když nemáte žádné spojení se zemí?“

„Na tuhle otázku vám odpovím,“ prohlásil kapitán Nemo. „Napřed vám řeknu, že na dně moře jsou ložiska zinku, železa, stříbra a zlata a že jich jednou bude docela jistě využito. Ale z těchto pozemských kovů jsem si nevzal nic. Chtěl jsem, aby mi prostředky k výrobě mé elektřiny dodalo jen moře.“

„Moře?“

„Ano, pane profesore. A těch prostředků mám dost. Mohl bych třeba spojit dráty ponořené do různých hloubek a získal bych elektřinu prostým rozdílem teplot v drátech. Dal jsem však přednost způsobu mnohem praktičtějšímu.“

9 V době tohoto příběhu byly zdrojem elektrické energie prakticky jen články. Užití dynamoelektrických strojů bylo teprve v počátcích.

„Jakému?“

„Jistě znáte složení mořské vody. V tisíci gramech má devět set šedesát gramů vody a asi šestadvacet gramů chloridu sodného neboli kuchyňské soli. Dále obsahuje v malém množství chlorid hořečnatý, síran hořečnatý, chlorid draselný, bromid hořečnatý, síran vápenatý a uhličitan vápenatý. Víte tedy, že chloridu sodného je v ní značné množství. A právě sodíkem, který získávám z mořské vody, plním své články.“

„Sodíkem?“

„Ano, pane profesore. Sodík se rtutí tvoří amalgám a tím nahrazuji v Bunsenových článcích zinek. Rtuť se nikdy nespotřebuje. Ubývá jen sodíku a ten mi dodává moře. Řeknu vám ještě, že sodíkové články nutno pokládat za nejvýkonnější a že jejich elektromotorická síla je dvakrát tak velká jako síla článků zinkových.“

„Výhody sodíku ve vašich podmínkách dobře chápu, pane kapitáne. Moře ho má dost. Dobrá. Nutno jej však získávat z vody, prostě vyrábět. Jak to děláte? K výrobě byste mohl jistě použít svých článků; ale nemýlím-li se, pak by spotřeba sodíku v elektrickém zařízení byla větší než jeho výroba. Tak byste ho spotřeboval víc, než jste si ho vyrobil!“

„Ano, pane profesore. Proto jej nevyrábím pomocí článků; používám prostě tepla kamenného uhlí.“

„Kamenného?“ řekl jsem důrazně.

„Řekněme raději mořského,“ odpověděl kapitán Nemo.

„Můžete snad dobývat uhlí z podmořských dolů?“

„Pane Aronnaxi, uvidíte mě při práci. Prosím jen, abyste měl trochu trpělivosti. Uvědomte si, že za vše vděčím oceánu. Ten mi vyrábí elektřinu a elektřina dává *Nautilu* teplo, světlo, pohyb… prostě život.“

„Jenom ne vzduch, který dýcháte.“

„I vzduch, který potřebuji k dýchání, si mohu vyrobit. Ale je to zbytečné, protože se vynořuji na hladinu, kdy chci. I když elektřina dýchatelný vzduch nevyrábí, pohání aspoň silné pumpy, které stlačují vzduch ve zvláštních nádržích. Tak mohu podle potřeby prodloužit svůj pobyt v hlubinách, na jak dlouho chci."

„Pane kapitáne," odpověděl jsem, „mohu se vám jen obdivovat. Objevil jste zřejmě to, na co snad lidé teprve přijdou: opravdu mohutnou, dynamickou sílu elektřiny."

„Nevím, zdali na to lidé přijdou," řekl chladně kapitán Nemo. „Buď jak buď, znáte už první využití této vzácné energie. Svítí nám s takovou stejnoměrností a vytrvalostí, jakou nemá ani sluneční světlo. Nyní se podívejte na tyto hodiny! Jsou elektrické a jdou přesněji než nejlepší chronometry. Jejich číselník je rozdělen na čtyřiadvacet hodin jako na hodinách italských. Pro mne totiž neexistuje den ani noc, slunce ani měsíc, nýbrž jen toto umělé světlo, které si s sebou beru až na mořské dno. Podívejte se, je právě deset hodin."

„Opravdu!"

„A zde je jiné využití elektřiny. Číselník před námi slouží k zaznamenávání rychlosti *Nautilu*. Je spojen elektrickým vedením se šroubem rychloměru a jeho ručička mi ukazuje rychlost lodi. Hleďte, v této chvíli plujeme mírnou rychlostí devětadvaceti kilometrů za hodinu."

„To je úžasné," odpověděl jsem. „Vidím, pane kapitáne, že jste jednal moudře, když jste použil této energie, přímo předurčené k tomu, aby nahradila vítr, vodu i páru."

„Ještě nejsme u konce, pane Aronnaxi," řekl kapitán Nemo a vstal. „Chcete-li jít se mnou, prohlédneme si záď *Nautilu*."

Znal jsem už opravdu celou příď ponorky a její přesné rozdělení od středu lodi k čelní ostruze. Jídelna byla pět metrů dlouhá, oddělená od knihovny vodotěsnou přepážkou, takže do ní nemohla

vniknout voda, pak pětimetrová knihovna, desetimetrový salón, oddělený od kapitánovy kabiny druhou vodotěsnou přepážkou, potom pětimetrová kapitánova kabina a moje kabina dva a půl metru dlouhá, a konečně nádrž na vzduch, dlouhá sedm a půl metru a sahající až do špičky lodi. Příď měřila celkem pětatřicet metrů. Vodotěsné přepážky byly proraženy dveřmi, které se hermeticky zavíraly gumovým těsněním a zajišťovaly tak *Nautilu* bezpečnost v případě, kdyby dovnitř vnikla voda.

Šel jsem za kapitánem Nemem vstupní chodbou až do středu lodi. Tam jsem spatřil mezi dvěma vodotěsnými přepážkami jakousi šachtu. K její horní části vedl železný žebřík upevněný ke stěně. Ptal jsem se kapitána, k čemu ten žebřík slouží.

„Vede do člunu," odpověděl mi.

„Cože? Vy máte člun?" zvolal jsem udiveně.

„Samozřejmě. Výborné, lehké a nepotopitelné plavidlo, kterého používám k rybářským vyjížďkám."

„Ale když do něho chcete nasednout, musíte vyplout na hladinu, ne?"

„Kdepak! Člun přiléhá těsně k horní části trupu *Nautilu* v dutině odpovídající jeho rozměrům. Je celý pokryt dokonale vodotěsnou palubou a připevněn pevnými svorníky. Tento žebřík vede k otvoru, kterým projde jeden člověk a který je proražen trupem *Nautilu*. Jemu odpovídá podobný otvor v boku člunu. Tímto dvojím otvorem tam také vstupuji. Napřed za sebou uzavřu otvor v *Nautilu* a pak šroubovým uzávěrem i otvor v člunu. Potom uvolním svorníky a člun vystoupí úžasnou rychlostí na hladinu moře. Tam otevřu palubní kryt, dosud pevně uzavřený, vztyčím stěžeň, vytáhnu pomocnou plachtu nebo zasadím vesla a projíždím se."

„A jak se vracíte do ponorky?"

„Nevracím se, pane Aronnaxi. *Nautilus* si pro mne přijíždí."

„Na váš rozkaz?“

„Na můj rozkaz. Jsem s ním spojen elektrickým vedením. Pošlu prostě telegram a to stačí.“

„Opravdu,“ zvolal jsem okouzlen těmito zázraky, „nic jednodušího!“

Když jsme minuli schodiště vedoucí na palubu, spatřil jsem dva metry dlouhou kabinu, kde Ned Land a Conseil, nadšeni dobrým jídlem, zaměstnávali se právě tím, že hltavě jedli. Pak se otevřely dveře do třímetrové kuchyně, umístěné mezi dvěma prostornými lodními špižírnami.

V kuchyni vykonávala všechny kuchařské práce elektřina, silnější a poslušnější než plyn. Dráty pod sporákem vedly do platinových hub, z nichž se odevzdané teplo rozvádělo a regulovalo. Vytápělo i destilátory, které odpařováním vyráběly výbornou pitnou vodu.

Vedle kuchyně byla pohodlně zařízená koupelna, kde tekla z kohoutků podle libosti studená i teplá voda.

Za kuchyní byla pět metrů dlouhá ložnice posádky. Dveře však byly zavřeny, takže jsem zatím nemohl zjistit, kolik mužů je k řízení *Nautilu* vlastně zapotřebí.

V pozadí byla další vodotěsná přepážka, která oddělovala ložnici od strojovny. Dveře se otevřely a já jsem se octl v oddělení, kde kapitán Nemo – jistě výborný inženýr – umístil své hnací stroje.

Jasně osvětlená strojovna byla nejméně dvacet metrů dlouhá. Byla přirozeně rozdělena na dvě části. V první stály články vyrábějící elektřinu a v druhé bylo zařízení, které převádělo pohyb na lodní šroub.

Byl jsem zprvu překvapen zápachem v tomto prostoru. Kapitán Nemo si mého překvapení všiml.

„To jsou plynné zplodiny uvolněné při použití sodíku. Je to jen nepatrná nepříjemnost. Ostatně každé ráno čistím loď důkladným provětráním.“

Prohlížel jsem si se snadno pochopitelným zájmem stroje *Nautilu*.

„Jak vidíte, používám Bunsenových článků, a nikoli článků Ruhmkorffových; ty by byly slabé," řekl kapitán Nemo. „Bunsenových článků nepotřebuji tolik, protože jsou výkonnější, což je podle mých zkušeností lepší. Vyrobenou elektřinu vedu na záď, kde obrovskými elektromagnety poháním zvláštní systém pák a ozubených kol, které přenášejí pohyb na osu šroubu. Ten má v průměru šest metrů, délku závitu sedm a půl metru a může dosáhnout až sto dvaceti otoček za vteřinu."

„A tím dosahuje rychlosti…"

„… až devadesáti kilometrů za hodinu."

Tady musilo být nějaké tajemství, ale já nenaléhal na jeho prozrazení. Jak by mohla elektřina vyvinout takovou sílu? A z čeho tato téměř neomezená síla pramení? Vězelo to snad v úžasném napětí, získaném nějakými novými cívkami? Nebo to vězelo v převodech, které nějaký neznámý pákový systém může donekonečna zrychlovat? To jsem nemohl pochopit.

„Kapitáne Nemo," řekl jsem, „beru na vědomí důsledky a neptám se na příčiny. Viděl jsem *Nautilus* plout před *Abrahamem Lincolnem* a vím, jaké rychlosti je schopen. Ale lodi nestačí jen plout. Musí také vidět, kam pluje. Musí mít možnost plout vlevo i vpravo, nahoru i dolů. Jak se můžete spustit do velkých hloubek, kde vzrůstá tlak až na několik set atmosfér? A jak opět vyplouváte na hladinu oceánu? A konečně, jak se udržujete v hloubce, která vám vyhovuje? Nejsou snad mé otázky příliš dotěrné?"

„Vůbec ne, pane profesore," odpověděl mi kapitán po krátkém zaváhání, „protože tuto ponorku nesmíte už nikdy opustit. Pojďme do salónu. To je naše pracovna a tam se dovíte vše, co musíte o *Nautilu* vědět."

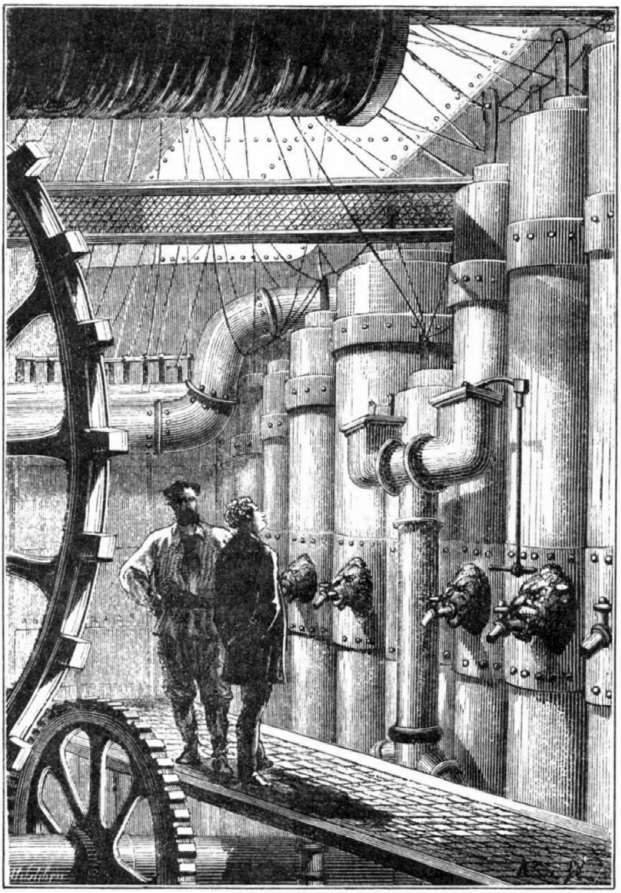

KAPITOLA XIII
Několik čísel

Za chvíli jsme seděli s doutníky v ústech na pohovce v salónu. Kapitán přede mnou rozevřel nákresy plánů, průřezů a nárysů *Nautilu*. Pak se rozhovořil:

„Tady vidíte, pane Aronnaxi, všechny rozměry lodi, v níž plujete. Má tvar hodně protáhlého válce s kuželovitými konci. Připomíná značně doutník, což je tvar, kterého bylo použito v Londýně k mnoha podobným konstrukcím. Délka válce od špičky ke špičce je přesně sedmdesát metrů a nejdelší příčná vzpěra je osm metrů dlouhá. Není to tedy desetina délky jako u vašich rychlých parníků, ale přesto délka mé lodi je dostatečná a její tvar takový, aby mohla snadno rozrážet vodu a nesetkávala se při plavbě s žádným odporem.

Z těchto dvou rozměrů si můžete prostým výpočtem zjistit povrch a objem *Nautilu*. Jeho povrch má tisíc jedenáct čtverečních metrů a čtyřicet pět centimetrů. Jeho objem je tisíc pět set krychlových metrů a dvě desetiny. To znamená, že při úplném ponoření vytlačuje tisíc pět set krychlových metrů čili váží právě tolik tun.

Když jsem dělal plány na loď určenou k plavbě pod vodou, chtěl jsem, aby pro rovnováhu na hladině byla z devíti desetin ponořena a jen z jedné desetiny vynořena. Za těchto podmínek měla vytlačovat jen devět desetin svého objemu, to jest tisíc tři sta padesát šest krychlových metrů a čtyřicet osm setin. Znamená to, že musila vážit stejný počet tun. Při její konstrukci v uvedených rozměrech jsem nesměl tuto váhu překročit.

Nautilus má dva trupy, vnější a vnitřní, spojené železnými svorníky tvaru písmene T, což mu zajišťuje největší pevnost. Komorové zařízení je velmi výhodné, protože ponorka vzdoruje tlaku jako pevný celek, jako by byla plná. Její boky nemohou povolit. Tlaku vzdorují nejen pevné nýty, ale i stejnorodá konstrukce, která vyplynula z dokonalého spojení materiálu a nemusí se obávat ani nejdrsnějších moří.

Oba trupy jsou vyrobeny z ocelových plátů, jejichž specifická váha je sedm a osm desetin. První trup je pět centimetrů silný a váží tři sta devadesát čtyři tuny, devadesát šest setin. Druhý obal a kýl, vysoký padesát a široký dvacet pět centimetrů, váží sám dvaašedesát tun. Stroje, přítěž, různá zařízení a vedlejší příslušenství, přepážky a vnitřní vzpěry váží devět set jedenašedesát tun a dvaapadesát setin, což s třemi sty čtyřiadevadesáti tunami a šestadevadesáti setinami dává celkovou váhu tisíc tři sta šestapadesát tun a osmačtyřicet setin. Je to jasné?“

„Jasné,“ odpověděl jsem.

„Když *Nautilus* za těchto podmínek pluje po hladině,“ pokračoval kapitán, „vyčnívá jednou desetinou nad vodu. Zřídil jsem si však nádrže, jejichž obsah se rovná této desetině, to jest sto padesáti tunám a dvaasedmdesáti setinám, a když je naplním vodou, vytlačuje loď tisíc pět set sedm tun, což znamená, že se celá ponoří. A tak to také dělám, pane Aronnaxi. Tyto nádrže jsou v přední dolní části *Nautilu*. Otevřu-li kohouty, nádrže se naplní a loď se ponoří natolik, že se hladiny jen dotýká.“

„Dobrá, pane kapitáne. Ale tím se dostáváme k největší potíži. Chápu, že se můžete ponořit těsně pod hladinu. Avšak co když se potopíte hlouběji? Vždyť tam vaše ponorka podléhá tlaku a především vztlaku, který působí zdola nahoru a jehož stoupání možno odhadnout na jednu atmosféru na tisíc metrů, což je tlak jednoho kilogramu na čtvereční centimetr.“

„Zcela správně, pane profesore."

„A nenaplníte-li *Nautilus* úplně, pak nechápu, jak s ním můžete plout až do největších hloubek."

„Pane profesore," odpověděl kapitán Nemo, „nechcete-li se dopustit vážných omylů, nesmíte zaměňovat statiku s dynamikou. Stačí mi vydat nepatrně práce, abych dosáhl největších hloubek oceánu, protože tělesa se snaží potopit ke dnu. Hned vám to vysvětlím."

„Poslouchám, pane kapitáne."

„Když jsem chtěl určit zvýšení váhy, které je nutné, aby se *Nautilus* mohl potápět, stačilo mi zabývat se jen snižováním objemu vody, jak se projevuje postupně ve větších a větších hloubkách."

„To je jasné," odpověděl jsem.

„Voda není absolutně nestlačitelná. Trochu stlačit se přece jen dá. Podle nejnovějších výpočtů se může její stlačitelnost vyjádřit čtyřmi sty šestatřiceti desetimilióntinami na jednu atmosféru, to jest na každých deset metrů hloubky. Mám-li proto sestoupit o tisíc metrů, musím počítat se stlačením objemu tlakem, který se rovná tlaku vodního sloupce tisíc metrů vysokého, což znamená tlakem sta atmosfér. Toto stlačení bude odpovídat čtyřem stům šestatřiceti desetimilióntinám. Musím tedy zvýšit váhu tak, aby loď vážila tisíc tři sta padesát šest tun, osmačtyřicet setin. Proto se váha zvýší jen o šest tun a sedmapadesát setin."

„Jenom?"

„Jenom o tolik, pane Aronnaxi. Výpočet si můžete snadno ověřit. Já však mám ještě náhradní nádrže, které mohou pojmout sto tun. A s nimi mohu sestoupit do pozoruhodných hloubek. Chci-li pak vystoupit těsně pod hladinu, stačí mi vytlačit vodu. Chci-li se vynořit tak, aby *Nautilus* vyčníval desetinou celkového objemu nad hladinu, vyprázdním celé nádrže."

Proti těmto vývodům, podepřeným čísly, nemohl jsem nic namítat.

„Uznávám správnost vašich výpočtů, pane kapitáne," odpověděl jsem. „Bylo by nesmyslné popírat je, když vám zkušenost dává denně za pravdu. Ale mám nyní na mysli skutečnou obtíž."

„Jakou, pane profesore?"

„Když plujete v hloubce tisíc metrů, působí na stěny *Nautilu* tlak jednoho sta atmosfér. Jestliže v této chvíli chcete vyprázdnit náhradní nádrže, abyste lodi ulehčil a vystoupil na hladinu, musí vaše pumpy překonat tlak sto atmosfér, což je tlak sto kilogramů na čtvereční centimetr. Z toho plyne, že potřebujete sílu..."

„... kterou mi může dát jen elektřina," doplnil mě rychle kapitán Nemo. „Opakuji vám, pane profesore, že dynamická síla mých strojů je téměř neomezená. Pumpy *Nautilu* mají úžasnou výkonnost. Musil jste to vidět, když jejich vodní proud narazil jako příval na *Abrahama Lincolna*. Náhradních nádrží používám ostatně jen při plavbě do vod hlubokých průměrně tisíc pět set až dva tisíce metrů, abych své stroje šetřil. Zachce-li se mi však místa tři až pět tisíc metrů hluboko pod hladinou, používám způsobu sice zdlouhavějšího, ale nesmírně účinného."

„Jakého, pane kapitáne?" ptal jsem se.

„Způsobu, který mě právě přivádí k výkladu, jak je *Nautilus* řízen."

„To bych se velmi rád dověděl."

„K řízení této lodi doprava i doleva, to jest ke změnám polohy ve vodorovné rovině, používám obyčejného kormidla se širokou plochou na zadním konci trupu. Ovládám je kolem a kladkostrojem. Stejně mohu řídit *Nautilus* v rovině svislé zdola nahoru a shora dolů dvěma nakloněnými plochami na bocích lodi při středu ponoru. Jsou to pohyblivé plochy, které mohou zaujmout jakoukoli polohu a které ovládám zvnitřku silnými pákami. Jsou-li plochy natočeny rovnoběžně s podélnou osou lodi, pluje ponorka vodorovně. Jsou-li nakloněny, pak *Nautilus* podle jejich sklonu a podle

tlaku šroubu pluje dolů po libovolné šikmé čáře nebo po ní vystupuje. Chci-li se vrátit na hladinu rychleji, zastavím šroub a vodní vztlak žene *Nautilus* svisle vzhůru. Podobně stoupá vzduchem balón naplněný vodíkem."

„Výborně, pane kapitáne!" zvolal jsem. „Ale jak může kormidelník sledovat cestu, kterou jste mu ve vodě určil?"

„Kormidelník stojí v zasklené kabině, jež vyčnívá nad horní část trupu *Nautilu* a má dvě čočkovitá okna."

„A ta okna mohou vzdorovat takovému tlaku?"

„Zajisté. Křišťálové sklo je sice choulostivé na náraz, ale má pozoruhodnou pevnost v tlaku. Při pokusných lovech s elektrickým světlem, konaných roku 1864 v norských vodách, bylo použito skel jen sedm milimetrů silných, která však vydržela tlak šestnácti atmosfér. A přitom propouštěla silné tepelné paprsky, jež rozvádějí teplo sklem velmi nerovnoměrně. Já používám skel ve středu jedenadvacet centimetrů silných, tedy třicetkrát silnějších."

„Dobře, pane kapitáne, ale abyste viděl, musí temnotou proniknout světlo. A já nevím, jak uprostřed temných vod…"

„Za kormidelníkovou kabinou je umístěn silný elektrický reflektor, jehož paprsky pronikají mořem na kilometr daleko."

„Výborně! Třikrát výborně, pane kapitáne! Nyní si už dovedu vysvětlit ono světélkování domnělého narvala, které učence tak popletlo! A při této příležitosti bych se chtěl ještě zeptat, zda srážka *Nautilu* se *Scotií*, která vyvolala takovou odezvu, byla jen důsledkem náhodného setkání."

„Zcela náhodného, pane profesore. Když k oné srážce došlo, plul jsem dva metry pod hladinou moře. Viděl jsem ostatně, že srážka neměla žádné vážné následky."

„Opravdu ne, pane kapitáne. A co se týče vašeho setkání s *Abrahamem Lincolnem*…"

„Pane profesore, velmi mě mrzí, že tu šlo o jednu z nejlepších lodí statečného amerického loďstva, ale byl jsem napaden a musil jsem se bránit. Spokojil jsem se s tím, že jsem lodi zabránil zničit mou ponorku. V nejbližším přístavu bude poškozená loď snadno opravena."

„Ach pane kapitáne," zvolal jsem, „ten váš *Nautilus* je opravdu skvělá loď!"

„Ano, pane profesore," odpověděl kapitán Nemo skutečně dojat, „a já ji miluji jako vlastní dítě. Jestliže vaše lodi, vystavené nebezpečím oceánu, jsou stále ohrožovány, jestliže moře vzbuzuje jako hlavní pocit hrůzu z propasti, jak to správně řekl Holanďan Jansen, nemá se na *Nautilu* lidské srdce čeho bát. Zbytečné jsou obavy, že se lodní trup promáčkne, protože dvojité boky této lodi jsou pevné jako železo. Není zde žádná výstroj, která trpí kymácením lodi. Nejsou zde plachty, které odnáší vítr. Nejsou zde kotle, které může roztrhnout pára. Nehrozí tu ani požár, protože celá loď je z oceli, a ne ze dřeva. Není zde stále ubývající uhlí, poněvadž mechanickou sílu mi dává elektřina. Nemusím se bát ani srážek, protože má ponorka pluje v hlubinách sama. Nemusím čelit bouřím, vždyť několik metrů pod hladinou je naprostý klid. Je to opravdu výtečná loď, pane profesore! A je-li pravda, že inženýr důvěřuje lodi víc než její stavitel a stavitel víc než sám kapitán, pak jistě pochopíte důvěru, kterou mám ke svému *Nautilu*. Vždyť jsem zároveň jeho kapitán, stavitel i inženýr!"

Kapitán Nemo hovořil se strhující výmluvností. Plamenný zrak a vášnivá gesta ho úplně změnily. Ano, jistě miloval svou loď, jako otec miluje své dítě!

Mně však tanula na mysli ještě jedna, patrně vtíravá otázka, které jsem se nemohl ubránit:

„Jste tedy inženýr, kapitáne Nemo?"

„Ano, pane profesore," odpověděl mi. „V době, kdy jsem ještě pobýval na zemi, studoval jsem v Londýně, v Paříži a v New Yorku."

„Ale jak jste mohl svůj úžasný *Nautilus* postavit v úplné tajnosti?"

„Každou jeho část, pane Aronnaxi, jsem objednal v jiné části světa a pod falešným určením. Jeho kýl byl vykován u Creusota ve Francii, osa šroubu u firmy Pen & spol. v Londýně, ocelové pláty pro trup u Leonarda v Liverpoolu, šroub u Scotta v Glasgowě. Nádrže byly vyrobeny v podnicích Cail & spol. v Paříži, stroje u Kruppa v Prusku, ostruha v motalských dílnách ve Švédsku, přesné přístroje u bratří Hartů v New Yorku a tak dále. Každý z dodavatelů dostal mé plány pod jiným jménem."

„Ale vyrobené součásti musily být sestaveny a spojeny," pokračoval jsem.

„Pane profesore, zřídil jsem si dílny na pustém ostrůvku daleko v oceánu. Tam moji dělníci, mí stateční přátelé, které jsem vychoval a zaučil, dokončili se mnou stavbu *Nautilu*. Když byla stavba hotova, zničil jsem ohněm všechny stopy našeho pobytu na ostrově, který bych byl rád vyhodil do povětří, kdybych byl mohl."

„Dá se tedy soudit, že výrobní náklady na tuto loď byly nesmírné."

„Pane Aronnaxi, jedna tuna železné lodi stojí tisíc sto dvacet pět franků. A *Nautilus* váží tisíc pět set tun. Znamená to milión šest set osmdesát tisíc a s uměleckými díly a sbírkami v lodi celkem čtyři nebo pět miliónů."

„A ještě poslední otázku, pane kapitáne."

„Ptejte se, pane profesore."

„To jste tak bohatý?"

„Nesmírně bohatý, pane profesore. Mohl bych bez obtíží zaplatit dvanáct miliard francouzského státního dluhu."

Díval jsem se upřeně na tu zvláštní osobnost, která mohla takto hovořit. Nezneužívá mé důvěřivosti? To mi ukáže budoucnost.

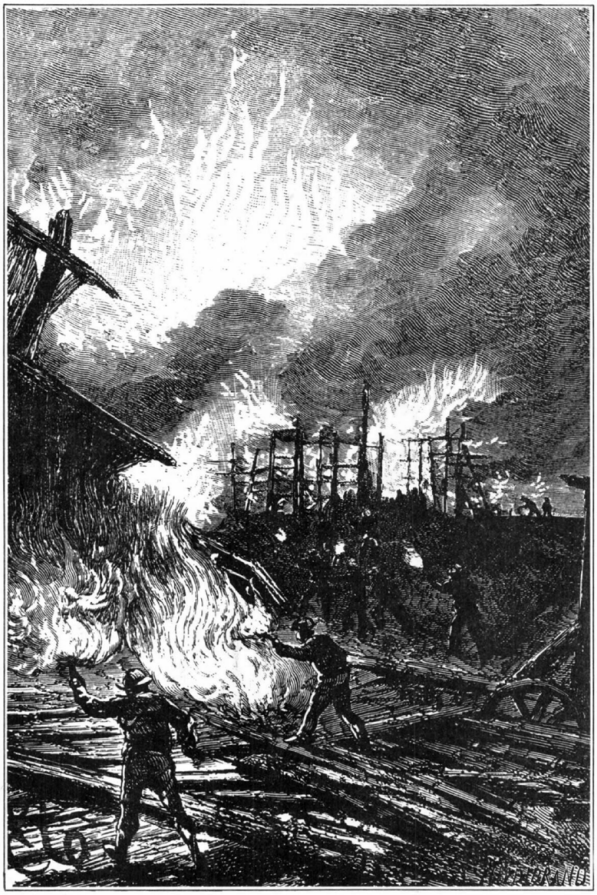

KAPITOLA XIV
Černá řeka

Část zemského povrchu pokrytá mořem měří 361 185 000 km^2. Během vývoje naší Země byl stav žhavosti vystřídán stavem vodního zaplavení, kdy oceán byl na celé zeměkouli. V útvaru silurském se počaly objevovat vrcholy hor, z moře se vynořovaly ostrovy, při nových potopách zas mizely, znovu se vynořovaly, spojovaly se a vytvářely pevniny, které se konečně ustálily tak, jak je známe my. Pevniny a ostrovy zabraly oceánům 149 390 000 km^2.

Uspořádání pevnin dovoluje rozdělit všechno vodstvo na čtyři části: Severní ledový oceán, Indický oceán, Atlantský oceán a Tichý oceán.

Tichý oceán se rozprostírá mezi oběma polárními kruhy na východ od Asie a na západ od Ameriky přes sto čtyřicet pět délkových stupňů. Je to nejklidnější oceán. Má široké a pomalé mořské proudy, střední rozdíly mezi přílivem a odlivem a hojné deště. To byl oceán, kterým jsem měl řízením osudu projíždět za tak podivných okolností.

„Pane profesore," řekl mi kapitán Nemo, „chcete-li, zjistíme si přesně naši polohu a určíme východiště naší plavby. Jsou tři čtvrti na dvanáct. Vystoupíme teď na hladinu."

Kapitán stiskl třikrát tlačítko elektrického zvonku. Pumpy počaly vytlačovat vodu z nádrží. Ručička manometru ukazovala postupně různý tlak podle toho, jak *Nautilus* vystupoval, a pak se zastavila.

„Vynořili jsme se," řekl kapitán.

Odebral jsem se k hlavnímu schodišti, které vedlo na palubu. Vystoupil jsem po kovových schodech a otevřeným poklopem jsem vyšel na horní část *Nautilu*.

Plošina vyčnívala jen na osmdesát centimetrů. Příď a záď *Nautilu* prozrazovaly onen vřetenovitý tvar, kterým se ponorka podobala dlouhému doutníku. Všiml jsem si, že taškovitě se překrývající ocelové pláty se podobají šupinám na těle velkých pozemních plazů. Tím jsem si docela přirozeně vyložil fakt, že i s nejlepšími dalekohledy mohli lidé pokládat tuto ponorku za mořského živočicha.

Uprostřed paluby byl do lodního trupu napolo zapuštěn člun, který tvořil malý výčnělek. Vpředu a vzadu vyčnívaly dvě malé kabiny se skloněnými stěnami, uzavřené z jedné strany silnými čočkovitými skly. Jedna sloužila kormidelníkovi, který *Nautilus* řídil, z druhé zářil silný elektrický reflektor, svítící lodi na cestu.

Nebe bylo jasné a moře tak klidné, že dlouhé plavidlo ani nepociťovalo vlnění oceánu. Jen slabý východní vítr čeřil hladinu vod. Obzor byl čistý, bez mlhy, a proto jsme měli nejlepší rozhled.

V dohledu ponorky nebylo nic. Ani úskalí, ani ostrůvek. Ani *Abraham Lincoln*. Všude jen nesmírná, pustá vodní pláň.

Kapitán Nemo se sextantem v ruce změřil výšku slunce, která mu měla určit zeměpisnou šířku. Čekal několik minut, až se slunce dotkne čáry obzoru. Zatímco je pozoroval, nezachvěl se mu jediný sval, takže přístroj nemohl sedět pevněji ani v mramorové ruce.

„Poledne," řekl konečně. „Prosím, pane profesore..."

Rozhlédl jsem se naposled po moři, které je tu při japonských březích trochu nažloutlé, a sestoupil jsem do velkého salónu.

Kapitán tam zapsal své měření, vypočetl podle chronometru zeměpisnou délku a ještě ji překontroloval dříve už změřenými hodinovými úhly. Potom mi řekl:

„Pane Aronnaxi, jsme na 137°15' západní délky."

„Podle kterého poledníku?" zeptal jsem se rychle. Doufal jsem totiž, že kapitánova odpověď mi možná prozradí jeho národnost.

„Pane profesore," odpověděl mi, „mám různé chronometry, seřízené podle poledníku pařížského, greenwichského a washingtonského. Na vaši počest použiji chronometru pařížského."

Tato odpověď mi nic neřekla. Uklonil jsem se jen a kapitán pokračoval:

„Jsme na 137°15' podle pařížského poledníku a na 30°7' severní šířky. To znamená asi pět set padesát kilometrů od japonských břehů. Tedy dnes, 8. listopadu v poledne, začíná naše podmořská průzkumná plavba."

„Kéž by byla šťastná!" odpověděl jsem.

„A nyní vás, pane profesore, nechám u vašich studií," pokračoval kapitán. „Dal jsem rozkaz k plavbě východoseverovýchodním směrem v hloubce padesáti metrů. Zde máte mapy malého měřítka, na nichž můžete plavbu sledovat. Salón je vám k dispozici. Omluvte mě, prosím, že teď odcházím."

Kapitán se mi uklonil a já zůstal sám se svými myšlenkami. Všechny se zabývaly velitelem *Nautilu*. Dozvím se někdy národnost tohoto podivného muže, který si zakládal na tom, že nepatří k žádné? Co v něm vyvolalo takovou nenávist k lidstvu, nenávist zřejmě toužící po strašných mstách? Nebyl to nějaký zneuznaný učenec, jeden z oněch „géniů", kterým lidstvo „ukřivdilo", jak to vyjádřil Conseil? Nebyl to nějaký moderní Galileo, nebo spíš jeden z vědců podobných Američanu Maurymu, jehož cesta ke slávě byla přerušena politickými revolucemi? To jsem ještě nemohl říci. Mne, jejž náhoda vrhla na jeho loď a jehož život měl ve svých rukou, přijal sice chladně, ale pohostinně. Jen mou nabízenou ruku nikdy nepřijal. A sám mi také nikdy ruku nepodal.

Po celou hodinu jsem zůstal ponořen do svých úvah a snažil jsem se proniknout tímto tajemstvím. Pak můj zrak padl na velkou

mapu rozloženou na stole. Položil jsem prst na místo, na němž se protínala změřená délka se šířkou.

Moře má stejně jako pevnina své řeky. Jsou to mořské proudy, které lze poznat podle teploty a barvy. Nejznámější z nich je Golfský proud. Věda určila na zeměkouli směr pěti hlavních mořských proudů. První z nich je v severním Atlantiku, druhý v jižním Atlantiku, třetí v Tichém oceánu, čtvrtý v jižní části Tichého oceánu a pátý v jižní části Indického oceánu. Je též pravděpodobné, že kdysi existoval ještě šestý proud v severní části Indického oceánu, a to v dobách, kdy Kaspické moře a Aralské jezero spolu s ostatními velkými asijskými jezery tvořily jedinou rozlehlou vodní plochu.

Naše poloha zanesená do mapy byla dána bodem v jednom z těchto proudů, v japonském proudu Kuro-šio, zvaném Černá řeka, který vychází z Bengálského zálivu, kde je zahříván kolmými paprsky tropického slunce, protéká Malackým průlivem a podle asijských břehů se stáčí do Tichého oceánu až k Aleutám. Tento proud s sebou odnáší kmeny kafrovníků i jiné předměty a liší se indigovou modří svých teplých vod od vody oceánu. A tímto proudem měl plout *Nautilus*. Sledoval jsem proud na mapě až tam, kde se ztrácel v nesmírných dálavách Tichého oceánu, a zdálo se mi už, že jsem jím unášen, když se ve dveřích salónu objevil Ned Land s Conseilem.

Oba mí dobří společníci zůstali při pohledu na divy seskupené před jejich zraky jako zkamenělí.

„Kde to jsme? Kde to jsme?“ zvolal Kanaďan. „V québeckém muzeu?“

„S dovolením pana profesora bych řekl, že to je spíš hotel Sommerard,“ řekl Conseil.

„Přátelé,“ odpověděl jsem a pokynul jsem jim, aby vstoupili, „nejste ani v Kanadě, ani ve Francii, ale opravdu na palubě *Nautilu*, a to padesát metrů pod hladinou moře.“

„Jestliže to pan profesor tvrdí, musíme tomu věřit," řekl Conseil. „Ovšem tenhle salón opravdu dokáže překvapit i Vláma, jako jsem já."

„Jen se div, příteli, a dobře si vše prohlédni. Takový odborník v třídění, jako jsi ty, má tady opravdu co dělat."

Nemusil jsem Conseile povzbuzovat. Ten milý chlapec se sklonil nad skříně a bručel si už slova z řeči přírodovědců:

„Kmen měkkýši, třída plži, podtřída předožábří, řád hřebenožábří, čeleď zavinutcovití, rod zavinutec, druh zavinutec madagaskarský..."

Ned Land, který se v měkkýších příliš nevyznal, vyptával se mě zatím na můj rozhovor s kapitánem Nemem. Zjistil jsem už, kdo to je, odkud pochází, kam pluje a do jakých hloubek nás zavleče? A tisíc dalších otázek, na které jsem neměl ani čas odpovídat.

Řekl jsem mu vše, co jsem věděl, nebo spíš co jsem nevěděl, a ptal jsem se ho, co slyšel a viděl on.

„Nic jsem neviděl, nic jsem neslyšel," odpověděl mi Kanaďan. „Ani posádku této lodi jsem nezahlédl. Není snad náhodou také elektrická?"

„Elektrická?"

„Na mou věru, skoro bych tomu věřil. A co vy, pane Aronnaxi," pokračoval Ned Land, ovládán stále jen jedinou myšlenkou, „nemůžete mi říci, kolik mužů je na palubě? Deset, dvacet, padesát, sto?"

„To vám nemohu říci, mistře Lande. Ale věřte mi, že byste se měl zatím zříci své myšlenky, že se zmocníte *Nautilu* nebo že odtud uprchnete. Tato loď je mistrovské dílo moderního průmyslu a já nelituji, že jsem ji spatřil. Mnozí lidé by byli rádi na našem místě jen proto, aby se mohli projít všemi těmito zázraky. Buďte jen klidný a snažte se pozorovat vše, co se kolem nás děje."

„Pozorovat!" zvolal harpunář. „Vždyť nic nevidím a nikdy nic neuvidím kromě tohoto ocelového vězení! Plujeme jako slepí!"

Právě při jeho posledních slovech nás pojednou obklopila naprostá tma. Světelný strop zhasl tak náhle, že mě prudce zabolelo v očích, podobně jako při náhlém přechodu z hluboké tmy do oslňujícího světla.

Zůstali jsme němí a nehybní, nevědouce, zda nás čeká překvapení příjemné, nebo nepříjemné. Vtom se ozvalo zaskřípění. Jako kdyby se po bocích *Nautilu* posouvaly nějaké pláty.

„To je konec! To je konec!“ řekl Ned Land.

Náhle k nám vniklo světlo podlouhlými otvory v obou podélných stěnách salónu. Vodní prostory byly jasně prosvětleny elektrickým světlem. Od moře nás dělily jen desky z křišťálového skla. Otřásl jsem se při představě, že by tato křehká přepážka mohla prasknout. Ale silné měděné rámy jí dodávaly téměř absolutní pevnost.

V moři bylo v dvoukilometrovém okruhu kolem *Nautilu* vše jasně vidět. Jaká to podívaná! Které pero by to umělo popsat! Kdo by dovedl vylíčit hru světla v průhledných vodách a jemnost jeho postupného zeslabování až k horním a dolním vrstvám oceánu!

Víme, jak je mořská voda průhledná. Víme, že je průhlednější než horská voda. Nerostné i organické látky, které jsou v ní rozptýleny, její průhlednost ještě zvětšují. V některých částech oceánu, třeba u Antil, lze ještě v hloubce sto čtyřiceti pěti metrů pozorovat s překvapující jasností písčité dno. Zdá se, že sluneční paprsky pronikají až do hloubky tří set metrů. Ale v tekutém prostředí, kterým plul *Nautilus*, prýštilo elektrické světlo přímo z nitra vod. To nebyla už prosvětlená voda, nýbrž tekuté světlo.

Přijmeme-li Ehrenbergovu domněnku, podle níž mají mořské hlubiny vlastní světélkování, pak příroda přichystala obyvatelům moře zcela určitě jedno z nejúžasnějších divadel. Mohl jsem tak soudit z tisícerých záchvěvů tohoto světla. Po každém boku jsem

měl okno vedoucí do neprobádaných hlubin. Tma v salónu zvyšovala účin vnějšího světla. Dívali jsme se okny tak, jako by ona křišťálová skla byla stěnami obrovského akvária.

Nautilus se zdánlivě vůbec nepohyboval. Chyběly nám totiž jakékoli opěrné body. Jen občas se před našimi zraky mihly úžasnou rychlostí pruhy vod rozrážených ostruhou lodi.

Plni okouzlení opřeli jsme se o rám okna. Ticho z překvapení porušil první Conseil:

„Chtěl jsi něco vidět, Nede, tak se teď dívej!“

„Zajímavé! Zajímavé!“ opakoval Kanaďan, který zapomněl na zlost i na své plány k útěku, podlehnuv neodolatelnému kouzlu. „Člověk by přišel z dálky ještě větší, aby se mohl obdivovat takové podívané.“

„Ach, teď chápu život toho člověka!“ zvolal jsem. „Vytvořil si tu svůj zvláštní svět, který mu přichystal nejúžasnější divy.“

„Ale co ryby?“ podotkl Kanaďan. „Nevidím tu ryby!“

„A co ti na nich záleží, Nede?“ ozval se Conseil. „Vždyť je stejně neznáš.“

„Cože! Já rybář?“ zvolal Ned Land.

Mezi oběma přáteli došlo k hádce o rybách, které znali oba, ovšem každý jiným způsobem.

Je známo, že ryby patří do druhé větve čelistnatců podkmenu obratlovců. Byly velmi správně definovány jako studenokrevní obratlovci s dvojím krevním oběhem, dýchající žábrami a odkázaní jen na život ve vodě. Čelistnatci mají několik tříd, například třídu pancířnatých, třídu paryb (sem patří žraloci a rejnokovci) a třídu vlastních ryb. Třída ryb se dělí ještě na dvě podtřídy: na paprskoploutvé a nozdraté. Podtřída paprskoploutvých se dělí do čtyř nadřádů: násadcoploutví, chrupavčití, mnohokostnatí a kostnatí. Celkem je v třídě ryb asi pětačtyřicet řádů a v nich je na dvacet tisíc druhů.

Kanaďan toto rozdělení možná znal, ale mnohem lépe je znal Conseil. A teď, když se s Nedem spřátelil, nemohl připustit, že by toho znal méně než on. Proto prohlásil:

„Nede, ty jsi jen zabíječ ryb, velmi obratný rybář. Ulovil jsi už velké množství těchto zajímavých zvířat. A přece bych se vsadil, že nevíš, jak se ryby zoologicky třídí."

„Ale ano," odpověděl vážně harpunář. „Dělí se na jedlé a nejedlé."

„To je ovšem rozdělení labužníků," odpověděl Conseil. „Znáš však rozdíl mezi nadřádem chrupavčitých a nadřádem kostnatých?"

„Možná, Conseili."

„A znáš rozdělení řádů do čeledí?"

„O tom nemám ani zdání," odpověděl Kanaďan.

„Nuže, Nede, poslouchej a pamatuj si to! Nadřád kostnatých má čtyřicet řádů a v nich přes čtyři sta čeledí. Probereme si jen ty nejvýznamnější. Řád ostnoploutvých má v hřbetní ploutvi tvrdé paprsky. Skřele jsou zoubkovité nebo trnité. Břišní ploutve jsou pevně spojeny s pásem ploutví prsních. Část ploutevních paprsků je trnitá. Typický druh je okoun říční."

„Dost dobrý k jídlu," odpověděl Ned Land.

„Pak je řád máloostných. Jeho příslušníci mají přední obratle spojené. Vzdušný měchýř je rozdělen na dvě části a spojen s hltanem. Do tohoto řádu patří většina sladkovodních ryb. Typický je kapr obecný."

„Ach," ušklíbl se pohrdavě Kanaďan. „Sladkovodní ryby!"

„A teď řád platýsů," pokračoval Conseil. „Platýsové mají tělo zploštělé. Strana obrácená vzhůru je mírně klenutá, druhá strana je plochá. Mláďata jsou souměrná, teprve později si lehají na bok a zplošťují se. Typický druh je platýs velký a jazyk mořský."

„Výborně!" zvolal harpunář, který nehodlal posuzovat ryby jinak než z hlediska požívatelnosti.

„Pak je řád holobřichých," pokračoval Conseil. „Ti mají hadovité tělo a velmi dlouhé hřbetní i řitní ploutve, které zpravidla splývají s ploutví ocasní. Břišní ploutve obyčejně chybějí. Šupiny jsou velmi malé nebo vůbec chybějí. Typický druh je úhoř říční."

„Nevalné, nevalné!" odpověděl Ned Land.

„A co lalůčkožábří?" řekl Conseil. „Ti mají na konci dlouhého rypáku savá ústa. Břišní ploutve s jedním tvrdým a nejvýš se třemi měkkými paprsky jsou blízko ploutví prsních. Typický druh je koníček mořský a jehla mořská."

„Fuj!" odpověděl harpunář.

„Rád čtverzubců," pokračoval Conseil, „má hrubě zrnitou, až ostnitou kůži. Na žaludku je vychlípenina, která může být naplněna vzduchem. Ústní štěrbina je úzká, skřele a žaberní skuliny zakrnělé. Typický druh je čtverzubec a měsíčník."

„Dobří jen k tomu, aby zneuctili pekáč," zvolal Kanaďan.

„Rozuměl jsi mi, Nede?" ptal se učený Conseil.

„Ani trochu, Conseili," odpověděl harpunář. „Ale jen pokračuj! Je to docela zajímavé."

„Ještě tu je řád mihulí z třídy kruhoústých," pokračoval klidně Conseil. „Mihule mají přísavná ústa bez čelistí a šest až čtrnáct žaberních štěrbin. Typický druh je mihule."

„To stojí za to," odpověděl Ned Land.

„Pak je ještě podtřída příčnoústých s nadřádem žraloků a rejnokovců. Ti mají vřetenovité tělo kryté šupinami. Až sedm žaberních váčků vyúsťuje samostatnými skulinami. Kostra horní čelisti a patro nejsou spojeny s lebkou. Typické druhy jsou žralok a rejnok."

„Cože?" zvolal Ned. „Žraloci a rejnoci v jednom nadřádu? Poslechni, Conseili, v zájmu rejnoků ti radím, abys je nedával do jedné nádrže se žraloky."

„Ryby chrupavčité mají jen jeden řád.“

„Tím lépe,“ řekl Ned Land.

„Jsou to jeseteři. Někteří mají na těle pět podélných řad kostěných štítků, jiní jsou lysí. Hlava je protažena v rypák. Na spodní straně úst mají hmatové vousky. Zuby jim chybějí nebo jsou velmi drobné. Kostra je chrupavčitá. Typické druhy: jeseter velký a vyza velká.“

„Ach Conseili, to nejlepší sis nechal na konec. To je všechno?“

„Ano, Nede,“ odpověděl Conseil. „A pamatuj si, že ten, kdo to všechno zná, nezná ještě nic, protože třídy se dělí dál na podtřídy, nadřády, řády, podřády, čeledě, rody a druhy…“

„Podívej, Conseili, tady právě kolem nás plují ty tvoje druhy,“ řekl harpunář, nakláněje se k okenní tabuli.

„Ano, ryby!“ zvolal Conseil. „Člověk si tu připadá jako v akváriu!“

„Ne,“ odporoval jsem. „Akvárium je jen vězení, ale tyto ryby tu jsou volné jako ptáci ve vzduchu.“

„Nuže, Conseili, jmenuj mi je!“ řekl Ned Land.

„To já nedovedu,“ odpověděl Conseil. „To už se týká pana profesora.“

Ten hodný chlapec byl opravdu jen zanícený klasifikátor, ale žádný přírodovědec. Nevím, zda by byl rozeznal tuňáka obecného od tuňáka pruhovaného. Byl prostě pravým opakem Kanaďana, který nazýval všechny ryby bez váhání jménem.

„Ostenec,“ řekl jsem.

„A to ostenec čínský,“ dodal Ned Land.

„Který patří do řádu čtverzubců,“ bručel si Conseil.

Ti dva, Conseil a Ned Land, by byli v jedné osobě skutečně výborným přírodovědcem.

Kanaďan se nemýlil. Kolem *Nautilu* se prohánělo hejno ostenců s plochým tělem a s drsnou kůží, ozbrojených ostnem ve hřbetní ploutvi a naježujících čtyři řady ostnů po obou stranách ocasu. Je

sotvaco krásnějšího nad jejich nahoře šedou a dole bílou kůži, jejíž zlaté skvrny září v temných vírech vod. Dále se tu jako stuhy ve větru vlnili rejnoci, mezi nimiž jsem ke své velké radosti spatřil čínského rejnoka se žlutavým hřbetem a s jemně růžovým břichem; za okem měl tři ostny. Je to vzácný a v dobách Lacépèdových ještě pochybný druh. Lacépède ho znal jen ze souboru japonských kreseb.

Po celé dvě hodiny doprovázela *Nautilus* armáda mořských ryb. Při hrách a skocích spolu soupeřily v kráse, lesku a rychlosti a já jsem mezi nimi poznal zeleného pyskouna a parmice s dvojitým černým pruhem, bílého hlaváče s kulatým ocasem a s fialovými skvrnami na hřbetě, japonskou makrelu, obdivuhodnou rybu s modrým tělem a stříbřitou hlavou, i mnoho jiných.

Náš obdiv dosahoval neustále nejvyššího stupně. Napořád se ozývaly výkřiky úžasu. Ned ryby pojmenovával a Conseil je zařazoval. Já byl u vytržení nad hbitostí jejich pohybů a krásou jejich tvarů. Dosud nikdy mi nebylo dopřáno spatřit tato zvířata živá a volná v jejich přirozeném prostředí. Nebudu uvádět všechny druhy, které takto míjely před našima očima, celou tu sbírku ryb z japonských a čínských moří. Ryby připlouvaly v hejnech mnohem větších, než jsou hejna ptáků ve vzduchu, přilákány patrně září elektrického světla.

Náhle se v salónu rozsvítilo. Ocelové pláty se uzavřely. Kouzelné vidění zmizelo. Já jsem o tom však ještě dlouho snil, až do chvíle, kdy se mé oči obrátily k přístrojům na stěnách. Busola ukazovala stále východoseverovýchodní směr a tlakoměr zaznamenával tlak pěti atmosfér, což odpovídalo hloubce padesáti metrů. Elektrický měřič rychlosti udával rychlost dvaceti sedmi kilometrů za hodinu.

Čekal jsem na kapitána Nema, ale neobjevil se. Hodiny ukazovaly pět hodin.

Ned Land a Conseil se vrátili do své kabiny. Také já odešel do své. Měl jsem tam už přichystanou večeři. Skládala se ze želví polévky, uvařené z nejjemnějšího masa karety, z bílého, trochu vláknitého masa parmice a ze zvlášť připravených jejích jater. A k tomu plátky z masa pomce, jehož chuť mi připadala ještě jemnější než chuť lososa.

Večer jsem strávil tak, že jsem si četl, psal a přemýšlel. Když mě přepadla ospalost, ulehl jsem na lůžko z mořských trav a tvrdě jsem usnul, zatímco *Nautilus* proplouval rychlým proudem Černé řeky.

KAPITOLA XV
Písemné pozvání

Nazítří, 9. listopadu, jsem se probudil až po dvanáctihodinovém spánku. Conseil se přišel podle svého zvyku zeptat, „jak se pan profesor vyspal“, a nabídl mi své služby. Jeho kanadský přítel ještě spal.

Nechal jsem toho chlapíka dosyta vyžvatlat a ani jsem mu příliš neodpovídal. Zamýšlel jsem se nad nepřítomností kapitána Nema, který se neobjevil ani při našem včerejším sezení. Doufal jsem, že ho spatřím dnes.

Rychle jsem si oblékl své šaty z vláken měkkýšů. Conseil se nad jejich látkou už nejednou zamyslel. Řekl jsem mu, že byla vyrobena z hedvábných vláken, kterými se připoutávají ke skálám kýtovky, velmi hojný druh měkkýšů žijících při březích Středozemního moře. Kdysi se z těchto vláken dělaly krásné látky, punčochy a rukavice, neboť jsou měkká a velmi teplá. Posádka *Nautilu* se mohla oblékat opravdu levně, protože nebyla odkázána ani na bavlník, ani na ovce, ani na housenky bource morušového.

Když jsem se oblékl, odešel jsem do velkého salónu. Byl prázdný.

Ponořil jsem se do studia pokladů shromážděných ve skříních. Listoval jsem také v tlustých herbářích, plných nejvzácnějších mořských rostlin. Ač to byly rostliny suché, zachovaly si své obdivuhodné barvy.

Tak uplynul celý den a kapitán Nemo mě nepoctil svou návštěvou. Okna v salónu se neotevřela. Snad kapitán chtěl, aby nám ty krásné věci nezevšedněly.

Nautilus udržoval východoseverovýchodní směr. Plul rychlostí dvaadvaceti kilometrů za hodinu, stále v hloubce padesáti až šedesáti metrů.

Nazítří, 10. listopadu, jsem byl stejně opuštěn, stejně sám. Z posádky jsem nikoho nespatřil. Ned a Conseil strávili větší část dne se mnou. Podivovali se také kapitánově nevysvětlitelné nepřítomnosti. Nebyl ten zvláštní člověk nemocen? Nechtěl snad změnit své záměry s námi?

Přesto jsme se těšili, jak podotkl Conseil, naprosté volnosti a dostávali jsme výbornou stravu. Náš hostitel jednal přesně podle ujednání. Nemohli jsme si na nic naříkat. Ostatně podivný osud nás natolik odškodňoval, že jsme zatím neměli právo na něco si stěžovat.

Toho dne jsem si počal psát záznamy o všech našich dobrodružstvích, což mi umožňuje vyprávět o nich nyní s úzkostlivou přesností. Je zajímavé, že jsem si deník psal na papír vyrobený z mořské trávy.

Dne 11. listopadu za časného rána vnikl do *Nautilu* čerstvý vzduch a prozradil mi, že jsme se vynořili na hladinu oceánu, abychom obnovili zásobu kyslíku. Zamířil jsem k hlavnímu schodišti a vystoupil jsem na plošinu.

Bylo šest hodin. Nebe bylo zatažené, moře šedivé, ale klidné, jen mírně zvlněné. Doufal jsem v setkání s kapitánem. Přijde? Spatřil jsem tam jen kormidelníka zavřeného v jeho zasklené kabině. Posadil jsem se na výstupek vytvořený trupem člunu a vdechoval jsem s rozkoší solné výpary.

Pod slunečními paprsky se mlha rozplývala. Zářící denní hvězda už překročila východní obzor. V jejím jasu moře vzplálo jako v ohni. Vysoko rozptýlené mraky se zbarvily jinými tóny obdivuhodných odstínů a četné „beránky“ věštily celodenní vítr.

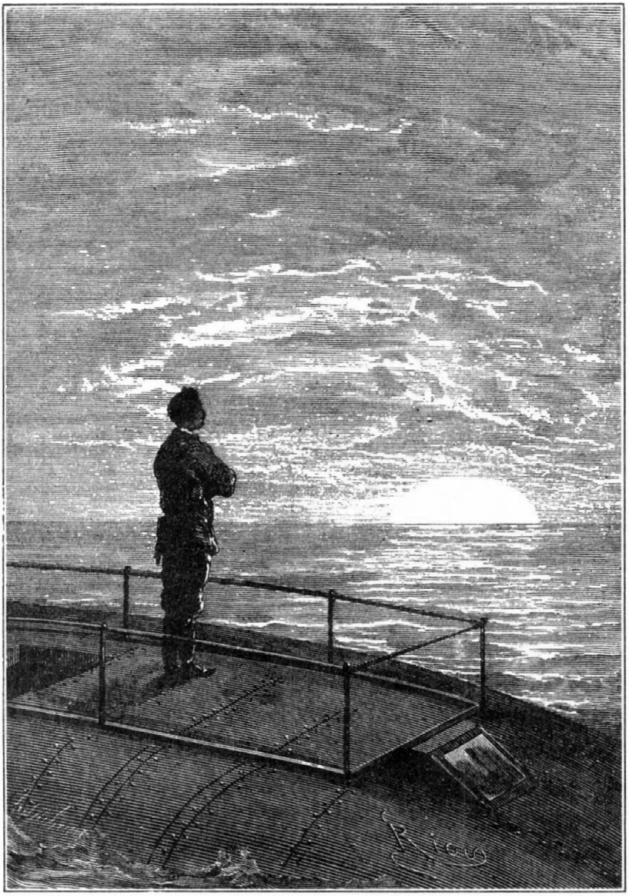

Ale co znamenal vítr pro *Nautilus*, který nemohly vyděsit ani bouře?

Obdivoval jsem právě radostný, veselý a osvěžující východ slunce, když jsem náhle zaslechl vystupovat někoho na palubu.

Chystal jsem se už pozdravit kapitána Nema, ale objevil se jen jeho zástupce. Vystoupil na plošinu a zdálo se, že si mé přítomnosti vůbec nevšiml. Pak se silným dalekohledem u očí zkoumal nesmírně pozorně všechny části obzoru. Po prohlídce přistoupil k palubnímu otvoru a pronesl větu, jejíž slova přesně uvádím. Zapamatoval jsem si je, protože je pronášel za stejných okolností každé ráno.

Zněla asi takto:

„Nautron respok lorni virch."

Nemohu však říci, co to znamenalo.

Když to řekl, sestoupil kapitánův zástupce zase dolů. Myslel jsem, že *Nautilus* bude pokračovat v plavbě pod vodou. Sestoupil jsem tedy palubním otvorem do chodby a vrátil jsem se do své kabiny.

Tak uplynulo pět dní a situace se nezměnila. Každého rána jsem vystupoval na plošinu a ten člověk pronášel stále stejnou větu. Kapitán Nemo se neobjevoval.

Skoro jsem uvěřil, že už ho nespatřím, ale když jsem se 17. listopadu vrátil do své kabiny s Nedem a s Conseilem, našel jsem na stole dopis se svým jménem.

Netrpělivě jsem jej otevřel. Byl napsán pevným, jasným, trochu gotickým písmem, které mi připomínalo písmo německé.

Obsahoval toto pozvání:

Panu profesorovi Aronnaxovi
na palubě Nautilu

16. listopadu 1867

Kapitán Nemo zve pana profesora Aronnaxe na lov, který se bude konat zítra ráno v kapitánových lesích na ostrově Crespo. Kapi-

tán doufá, že pozvanému nic nezabrání v účasti na lovu, a velmi rád uvidí, připojí-li se k panu profesorovi i jeho přátelé.

Velitel Nautilu
kapitán Nemo

„Na lov!“ zvolal Ned.

„A v jeho lesích na ostrově Crespo!“ dodal Conseil.

„Tak přece chodí ten podivný muž na zem!“ pokračoval Ned Land.

Pročítaje dopis ještě jednou, řekl jsem:

„Zdá se mi, že to je řečeno docela jasně.“

„Nuže, musíme pozvání přijmout,“ prohlásil Kanaďan. „Jakmile budeme jednou na pevné zemi, uvidíme co a jak. Nijak mě nebude ostatně mrzet, sním-li několik soust čerstvé zvěřiny.“

Protože jsem se zatím nesnažil uvést v soulad rozpor mezi nechutí, kterou projevil kapitán Nemo k pevninám a k ostrovům, a tímto pozváním na lov v lesích, spokojil jsem se jen se stručnou odpovědí:

„Podívejme se napřed, co je to za ostrov, ten ostrov Crespo!“

Prohlédl jsem si mapu a na ní jsem našel na 32°40’ severní šířky a na 167°50’ východní délky ostrůvek, který byl objeven roku 1801 kapitánem Crespem a který staré španělské mapy uváděly jako ostrov Roca de la Plata, což znamená Stříbrná skála. Byli jsme tedy asi tři tisíce tři sta kilometrů od místa vyplutí a trochu pozměněný směr *Nautilu* nás přivedl víc k jihovýchodu.

Ukázal jsem druhům ono skalisko uprostřed severní části Tichého oceánu.

„Jestliže kapitán Nemo vychází někdy na zem,“ řekl jsem jim, „jistě si vybírá ostrovy úplně pusté.“

Ned Land mlčky přikývl a pak s Conseilem odešel. Po večeři, kterou mi přinesl němý a netečný lodní sluha, jsem s jistými obavami usnul.

Když jsem se nazítří probudil, cítil jsem, že *Nautilus* je v naprostém klidu. Rychle jsem se oblékl a vstoupil jsem do velkého salónu.

Kapitán Nemo už tam byl. Čekal na mne. Vstal, pozdravil mě a ptal se, budeme-li ho chtít doprovázet.

Protože se vůbec nezmínil o své celotýdenní nepřítomnosti, nechtěl jsem o tom hovořit a řekl jsem prostě, že mí přátelé i já jsme připraveni jít s ním.

„Dovolte mi jen jedinou otázku, pane kapitáne," dodal jsem.

„Vyslovte ji, pane Aronnaxi. Budu-li moci odpovědět, odpovím vám."

„Nuže, pane kapitáne, jak je možné, že vy, který jste přerušil všechny styky se zemí, máte lesy na ostrově Crespo?"

„Pane profesore," odpověděl mi kapitán, „mé lesy nepotřebují ani sluneční světlo, ani sluneční teplo. Nežijí v nich ani lvi, ani tygři, ani levharti, ani jiní čtvernožci. A rostou jen pro mne. Nejsou to lesy pozemské, nýbrž podmořské."

„Podmořské lesy!" zvolal jsem.

„Ano, pane profesore."

„A tam mě chcete zavést?"

„Ano, tam."

„Pěšky?"

„Dokonce suchou nohou."

„Na lov?"

„Na lov."

„S puškou v ruce?"

„S puškou v ruce."

Díval jsem se na velitele *Nautilu* pohledem, který mu nijak nelichotil.

Je určitě choromyslný, pomyslil jsem si. Prodělal týdenní záchvat, který ještě trvá. Jaká škoda! Byl mi příjemnější jako podivín než jako šílenec.

Tyto myšlenky se musily jasně zračit na mé tváři, ale kapitán Nemo se spokojil jen s vyzváním, abych ho následoval. Šel jsem za ním připraven na vše. Vstoupili jsme do jídelny, kde už bylo prostřeno k snídani.

„Pane Aronnaxi," řekl mi kapitán, „prosím vás, abyste se mnou bez okolků posnídal. Při jídle si pohovoříme. Slíbil jsem vám sice procházku lesem, ale nemohu se vám zaručit, že tam najdeme nějaký hostinec. Posnídejte tedy jako člověk, který bude obědvat patrně velmi pozdě."

A tak jsem se pořádně najedl. Měli jsme k snídani různé ryby a plátky sumýšů okořeněné velmi osvěžujícími mořskými řasami. K pití se podávala čistá voda s kvašeným likérem, vyrobeným kamčatským způsobem z řasy zvané *Rhodomenia*.

Kapitán Nemo napřed beze slova pojedl a pak mi řekl:

„Pane Aronnaxi, když jsem vám navrhl lov v mých lesích na ostrově Crespo, byl jste přesvědčen, že odporuji sám sobě. Když jsem vám řekl, že jde o lesy podmořské, pokládal jste mě za šílence. Pane profesore, nikdy nemáme soudit o lidech unáhleně."

„Pane kapitáne..."

„Vyslechněte mě, prosím, a uvidíte, můžete-li mě podezírat z šílenství nebo z nedůslednosti."

„Poslouchám."

„Pane profesore, víte stejně dobře jako já, že člověk může žít pod vodou za podmínky, že si s sebou vezme zásobu dýchatelného vzduchu. Při pracích v moři jsou dělníci oděni do neprostupného obleku a hlavu mají v kovové přílbě. Dýchají vzduch, který jim seshora vhánějí tlakové pumpy přes průtokový regulátor."

„Tento oblek se jmenuje skafandr," řekl jsem.

„Ano. Ale za takových okolností není člověk volný. Je spojen s pumpou, která mu dodává vzduch gumovou hadicí, což je skutečný řetěz, který poutá člověka k zemi. Kdybychom tak byli spojeni s *Nautilem*, nedostali bychom se příliš daleko."

„A co umožňuje zcela volný pohyb?" ptal jsem se.

„Přístroj Rouquayrol-Denayrouzeův, který zkonstruovali dva vaši krajané a který jsem já zdokonalil pro svou potřebu; s ním se můžete pustit bez nebezpečí do nového fyziologického prostředí, aniž váš organismus nějak utrpí. Tento přístroj se skládá ze silné ocelové nádrže, kterou naplňuji vzduchem pod tlakem padesáti atmosfér. Nádrž si zavěšuji dvěma popruhy na záda jako voják torbu. V její horní části je prostor s měchovým mechanismem, z něhož vzduch uniká pod normálním tlakem. V běžně používaném Rouquayrolově přístroji vycházejí z tohoto prostoru dvě gumové hadice do jakéhosi nástavce, který sevře nos a ústa potápěče. Jedna z hadic slouží k přívodu vdechovaného vzduchu, druhou se odvádí vzduch vydechovaný. Jazyk si je sám střídavě uzavírá podle toho, jak člověk dýchá. Poněvadž však na dně moře musíme čelit značnému tlaku, musil jsem si uzavřít hlavu jako u skafandru do měděné koule a do ní právě ústí výdechová hadice."

„Výborně, pane kapitáne. Ale vzduch, který si berete s sebou, musí se rychle spotřebovat, a má-li méně než padesát procent kyslíku, je už nedýchatelný."

„To je pravda, ovšem řekl jsem vám, pane Aronnaxi, že pumpy na *Nautilu* mi umožňují zásobit se vzduchem pod značným tlakem, a tak mě nádrže mého přístroje zásobují dýchatelným vzduchem po dobu devíti až deseti hodin."

„Teď už nic nenamítám," odpověděl jsem. „Chtěl bych se jen zeptat, jak si na cestu po dně oceánu svítíte."

„Ruhmkorffovým přístrojem, pane Aronnaxi. Dýchací přístroj mám na zádech a osvětlovací u opasku. Skládá se z Bunsenova článku, který uvádím v činnost ne dvojchromanem draselným, nýbrž sodíkem, jímž je nasyceno moře. Vyrobená elektřina prochází indukční cívkou a jde do zvlášť upravené svítilny. V této svítilně je skleněná spirála obsahující silně zředěný uhelný plyn. Je-li přístroj v činnosti, plyn září a vydává bělavé stálé světlo. Tak tedy dýchám a tak si svítím."

„Kapitáne Nemo, vy máte na všechny mé námitky odpovědi tak přesvědčivé, že se už neodvažuji pochybovat. Jsem-li však nucen uznat výhody Rouquayrolova a Ruhmkorffova přístroje, mám ještě pochybnosti o pušce, kterou mě chcete vyzbrojit."

„Ale to není puška na střelný prach," odpověděl kapitán.

„Je to snad vzduchovka?"

„Ano. Jak bych si také mohl vyrobit ve své lodi střelný prach, když nemám ani ledek, ani síru, ani uhlí?"

„Kdybyste ostatně chtěl střílet pod vodou," řekl jsem, „v prostředí osmsetpětapadesátkrát hutnějším než vzduch, musil byste přemáhat značný odpor."

„To nebyl hlavní důvod. Jsou přece děla, která zdokonalili po Fultonovi Angličané Philippe Coles a Burley, Francouz Furcy a Ital Landi, děla, která mají zvláštní závěry a mohou střílet i pod vodou. Opakuji vám však, že jsem střelný prach nahradil velmi stlačeným vzduchem, který získávám z pump *Nautilu* v jakémkoli množství."

„Ale ten vzduch musíte rychle spotřebovat."

„Nemám snad Rouquayrolovu nádrž? Ta mi dodává vzduch podle potřeby. Stačí k tomu jen o jeden kohout víc. Uvidíte sám, pane Aronnaxi, že při našem podmořském lovu nespotřebujeme ani mnoho vzduchu, ani mnoho nábojů."

„Zdá se mi však, že v pološeru tekutého živlu – vody, která je ve srovnání se vzduchem mnohem hutnější – nemohou střely létat daleko a jen stěží mohou co usmrtit.“

„Právě naopak, pane profesore. Všechny rány z těchto pušek jsou smrtelné. I když se dotknou jen zcela lehce, okamžitě zabíjejí.“

„Jak to?“

„Mé pušky nevystřelují totiž obyčejné střely, nýbrž malé skleněné baňky, vynalezené Rakušanem Leniebroekem. Mám jich pozoruhodnou zásobu. Tyto skleněné baňky s ocelovým pláštěm, zatížené páleným olovem, jsou vlastně malé leidenské láhve, nabité elektřinou velmi vysokého napětí. Při nejlehčím nárazu se vybíjejí a zasažené zvíře klesá ihned mrtvé, ať je sebesilnější. Dodal bych ještě, že tyto baňky nejsou větší než obyčejné náboje a že by se jich do zásobníku běžné pušky vešlo až deset.“

„Už nic nenamítám,“ odpověděl jsem vstávaje od stolu. „Nezbývá mi než vzít si pušku. A půjdu všude tam, kam půjdete vy.“

Kapitán Nemo mě odvedl na záď *Nautilu*. Když jsme šli kolem Nedovy a Conseilovy kabiny, zavolal jsem na své společníky, kteří se k nám ihned připojili.

Tak jsme došli do kabiny umístěné při stěně lodi vedle strojovny, neboť tam jsme si měli obléknout obleky pro podmořskou vycházku.

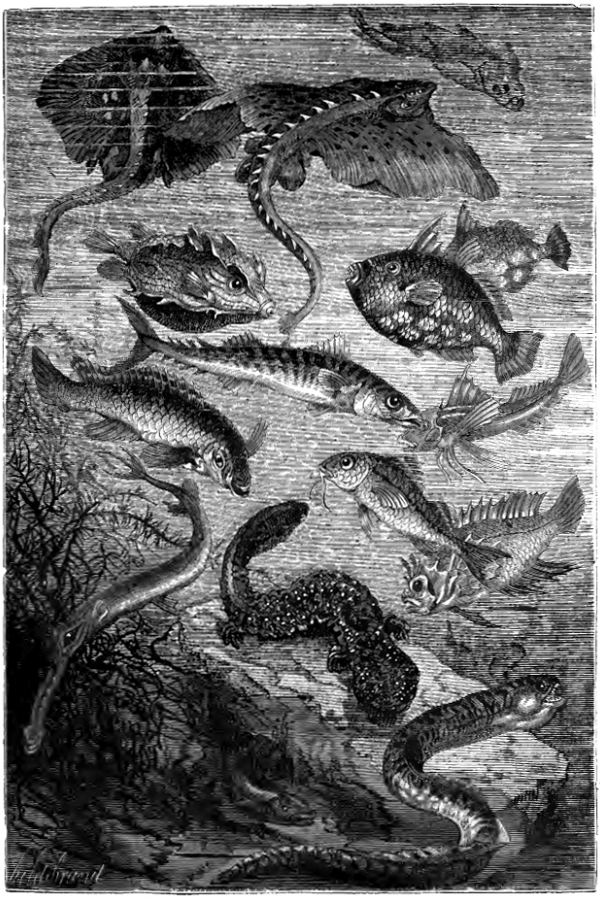

KAPITOLA XVI
Procházka podmořskou plání

Tato kabina sloužila vlastně jako zbrojnice a šatna *Nautilu*. Na stěnách viselo asi tucet skafandrů, čekajících na ty, kdož se chtějí projít po mořském dně.

Když je spatřil Ned Land, projevil k oblékání jasný odpor.

„Ale, ale, statečný Nede," řekl jsem mu, „vždyť lesy na ostrově Crespo jsou jen podmořské lesy!"

„Dobrá," řekl zklamaný harpunář, který už viděl, že jeho sny se rychle rozplývají. „A do těch šatů polezete, pane Aronnaxi?"

„Musí to být, Nede."

„Dělejte si, co chcete," odpověděl harpunář s pokrčením ramen. „Já však, pokud mě někdo nedonutí, nevezmu to nikdy na sebe."

„Nikdo vás nutit nebude, mistře Lande," řekl kapitán Nemo.

„A Conseil se toho odváží?" ptal se Ned.

„Jdu všude s panem profesorem," odpověděl Conseil.

Na kapitánovo zavolání nám přišli dva muži z posádky pomoci při oblékání těžkých nepromokavých obleků z gumy beze švů; obleky byly upraveny tak, aby snesly i velmi značný tlak. Byla to zbroj poddajná a zároveň pevná. Oblek tvořily kalhoty a kabátec. Na konci nohavic byly velké boty s těžkou olověnou podrážkou. Tkanina kabátce byla vyztužena měděnými pruty, jež chránily hruď před vodním tlakem, ale umožňovaly plicím volné dýchání. Na konci rukávů byly jakési poddajné rukavice, které nijak nebránily pohybům ruky.

Tyto zdokonalené skafandry byly zřejmě mnohem lepší než neforemné korkové pancíře a jiné potápěčské obleky, vynalezené a vychvalované v 18. století.

Kapitán Nemo, jeden z jeho druhů – úplný Herkules, který musel mít úžasnou sílu –, Conseil a já jsme byli brzy oblečeni.

Zbývalo jen nasadit si kovovou přílbu. Dříve než jsme to udělali, prosil jsem kapitána Nema, abych si mohl prohlédnout připravené pušky.

Jeden z mužů posádky *Nautilu* mi podal prostou pušku, jejíž poměrně velká pažba byla zhotovena z ocelového plechu a uvnitř byla dutá. Dutina sloužila jako nádrž na stlačený vzduch, který vpouštěla do kovové hlavně záklopka ovládaná spušťadlem. Zásobník nábojů, vyhloubený v široké pažbě, byl naplněn dvaceti elektrickými střelami, které se pod tlakem pružiny vsouvaly automaticky do hlavně. Po každém výstřelu byl okamžitě připraven další náboj.

„Kapitáne Nemo," řekl jsem, „tato zbraň je dokonalá a lehce ovladatelná. Toužím si ji už jen vyzkoušet. Ale jak se dostaneme na dno moře?"

„*Nautilus* je teď na dně deset metrů pod hladinou, pane profesore, takže nám stačí prostě vyjít."

„A jak vyjdeme?"

„To uvidíte."

Kapitán Nemo si nasadil na hlavu kovovou přílbu. Já a Conseil jsme udělali totéž, přičemž jsme ještě zaslechli Kanaďanovo ironické přání dobrého lovu. Límec kabátu tvořil měděný kruh se závitem, do něhož se kovová přílba zašroubovala. Tři otvory zasklené silnými skly umožňovaly nám výhled všemi směry; stačilo jen otáčet hlavou. Jakmile byly přílby upevněny, začaly pracovat Rouquayrolovy přístroje připravené na zádech. Dýchalo se mi docela lehce.

S Ruhmkorffovou lampou u pasu a s puškou v ruce byl jsem připraven k odchodu. Ale mám-li být upřímný, musím říci, že uvězněn v těžkém obleku a vbit do paluby olověnými podrážkami, nemohl jsem se ani hnout.

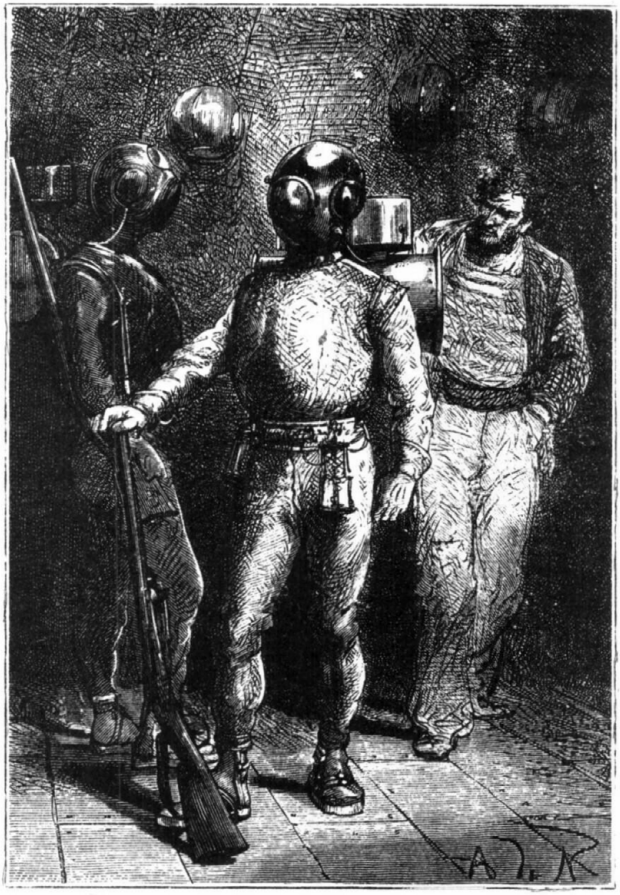

To však naši pomocníci zřejmě předvídali, protože jsem cítil, že mě strkají do malé komory vedle šatny. Mí společníci tam byli vystrčeni za mnou. Zaslechl jsem, jak se za námi zavírají neprodyšně utěsněné dveře. Potom nás obklopila úplná tma.

Po několika minutách dolehl k mým uším ostrý sykot. Cítil jsem, jak mi od nohou k hrudi stoupá pocit chladu. Opravdu! Do komory byla kohoutem vpuštěna voda z moře, která nás zaplavila a naplnila celou komoru. Pak se otevřely druhé dveře v boku *Nautilu*. Octli jsme se v nejasném světle. A za okamžik už naše nohy kráčely po mořském dně.

Jak mám teď vylíčit dojmy, které ve mně zanechala má první podmořská vycházka? Slova nemohou popsat takové divy! Když ani štětcem nelze zachytit zvláštní dojmy z vodního živlu, jak by to mohlo dokázat pero?

Vpředu kráčel kapitán Nemo a několik kroků za ním jeho společník. Já jsem zůstal s Conseilem, jako bychom spolu byli mohli hovořit skrze kovové přílby. Už jsem vůbec nevnímal váhu obleku, bot, nádrže vzduchu ani váhu těžké přílby, v níž se mi hlava klepala jako jádro ve skořápce. Všechny tyto předměty ztratily ponořením do vody část své váhy, část, která se rovnala váze vody jimi vytlačené. Bylo mi v důsledku tohoto zákona, objeveného Archimedem, docela dobře. Už jsem nebyl nepohyblivé těleso, měl jsem poměrně velkou volnost pohybu.

Světlo, které dopadlo na dno deset metrů hluboké, překvapilo mě svou jasností. Sluneční paprsky pronikaly vodní vrstvou docela lehce a rozptylovaly její zabarvení. Rozeznával jsem jasně předměty až sto metrů vzdálené. Za touto hranicí se pozadí zbarvovalo jemnými odstíny slábnoucí ultramarínové barvy a v dáli přecházelo v modravý nádech, který se nakonec rozplýval v mlhavé šero. Voda kolem mne byla opravdu jako vzduch, hustší ovšem

než vzduch na zemi, ale téměř stejně průhledná. Nad sebou jsem viděl klidnou hladinu moře.

Kráčeli jsme po jemném stejnozrnném písku, který však nebyl zvrásněn jako písek na pobřeží, kde příboj zanechává stopy vln. Tento jiskřivý koberec odrážel sluneční paprsky s překvapující intenzitou. Odtud ony silné odlesky, které pronikaly všemi částečkami vody! Uvěříte mi, budu-li tvrdit, že jsem v hloubce deseti metrů viděl jako za jasného dne?

Celou čtvrthodinu jsem kráčel po zářivém písku, pokrytém nejjemnějším prachem z lastur. Trup *Nautilu* vypadal teď jako dlouhé skalisko a zvolna nám mizel z očí. Ale snese-li se na tyto vody noc, usnadní nám návrat do lodi její reflektor, vrhající dokonale čisté světlo. Ten, kdo viděl jeho modravé, živé a výrazné světlo jen na zemi, těžko to asi pochopí. Prach rozptýlený ve vzduchu dodává elektrickému světlu charakter světlé mlhy. Avšak na moři a pod vodou se elektrické paprsky šíří s nesrovnatelnou jasností.

Kráčeli jsme stále dál. Rozlehlá písečná pláň jako by neměla konce. Rozrážel jsem rukou tekutou clonu, která se za mnou zase zavírala, a vodní tlak okamžitě vymazával stopy mých kroků.

Brzy se před mýma očima objevily obrysy nějakých předmětů, na dálku sotva znatelné. V popředí jsem poznal nádherná skaliska, pokrytá nejkrásnějšími ukázkami mořských živočichů. Nejvíc jsem byl překvapen zvláštním dojmem, jakým na mne toto prostředí působilo.

Bylo asi deset hodin dopoledne. Sluneční paprsky dopadaly na vodní hladinu dost šikmo a v jejich světle, rozloženém jako při rozkladu světla hranolem, zbarvovaly se okraje rostlin, skal, řas, lastur a láčkovců sedmi barvami slunečního vidma. Tato změť barevných tónů, to byl přímo zázrak, pravá pastva pro oči, skutečný kaleidoskop zelené, žluté, oranžové, fialové, indigové a modré

barvy, prostě celé palety zaníceného malíře. Jak jsem litoval, že jsem se nemohl Conseilovi svěřit s pocity, které se mě zmocňovaly, a soupeřit s ním ve výkřicích plných obdivu! Škoda že jsme si spolu nemohli vyměňovat myšlenky smluvenými znameními jako kapitán Nemo a jeho druh! Musil jsem se spokojit s tím, že jsem hovořil sám k sobě, vykřikoval do měděné přílby, která mi kryla hlavu, a patrně zcela zbytečně spotřeboval touto samomluvou mnohem víc vzduchu, než jsem směl.

Před tímto nádherným divadlem se zastavil se mnou i Conseil. Ten statečný hoch všechny houby, láčkovce a měkkýše neustále zařazoval. Láčkovců a ostnokožců tu bylo na zemi dost a dost. Jako květinový záhon vypadaly shluky různých druhů korálů a mořských sasanek, přisedlých svalovými terči mezi ozdobnými trubýši s límcem azurových chapadel. Na písku byly i skupiny hvězdic mořských a lilijic, které vypadaly jako jemné krajky vyšité rukama mořských víl. Jejich límce se chvěly při sebemenším zavlnění vyvolaném našimi kroky. Bylo mi opravdu líto, že jsem při každém kroku rozmačkával ty nádherné měkkýše, kteří pokrývali půdu po celých tisících. Byly tu hřebenatky, sekeranky, opravdu skákající lastury, kotouči, šišani, křídlatěnci a mnoho jiných živočichů nevyčerpatelného oceánu. Musili jsme však jít dál, a tak jsme pokračovali v cestě, zatímco nad našimi hlavami pluly skupiny medúz, jejichž opálové nebo růžové klobouky s azurovým vroubkovaným lemem nám zastiňovaly sluneční paprsky. A konečně talířovky, které nám svítily v temnu na cestu světélkující září.

Všechny tyto divy jsem pozoroval v půlkilometrovém okruhu kolem sebe, spěchaje za kapitánem Nemem. Charakter dna se brzy změnil. Písečnou pláň vystřídala vrstva mazlavého bahna, vytvořeného jen vápnitými a křemičitými ulitami. Pak jsme procházeli jakousi loukou chaluh bujného vzrůstu. Tyto husté

a měkké trávníky mohly soupeřit s nejměkčími koberci utkanými lidskou rukou. Zeleň se teď nerozkládala jen pod našima nohama, nýbrž obklopovala i naše hlavy. Na hladině se splétaly v klenbu mořské rostliny zařazené do početné rodiny mořských řas, do níž patří přes dva tisíce druhů. Viděl jsem dlouhé, splývající stuhy různých chaluh a pozoroval jsem, že zelené rostliny byly spíše při hladině, kdežto červené ve střední hloubce. Černé a hnědé mořské řasy vytvářely zahrady a záhony v největších hloubkách oceánu.

Tyto řasy jsou opravdové divy přírody, jeden z rostlinných zázraků na zeměkouli. Do jejich skupiny patří nejmenší i největší rostliny světa. Vždyť v pěti krychlových milimetrech vody bylo těchto nepostřehnutelných rostlinek napočítáno čtyřicet tisíc a zároveň byly nalezeny chaluhy přes pět set metrů dlouhé!

Nautilus jsme opustili před půldruhou hodinou. Bylo skoro poledne. Poznal jsem to podle kolmo dopadajících slunečních paprsků, které se už nerozkládaly. Kouzelné barvy se zvolna ztrácely a z naší oblohy zmizely smaragdové a safírové odstíny. Náš pravidelný krok zněl na mořském dně s překvapující silou. I nejmenší šelest se zde přenášel rychlostí, na jakou nejsme na zemi zvyklí. Voda je skutečně lepším vodičem zvuku než vzduch, kterým se zvuky šíří rychlostí čtyřikrát menší.

Nyní se dno znatelně svažovalo. Světlo nabylo stejnoměrného zabarvení. Dosáhli jsme hloubky sta metrů, v níž na nás působil tlak deseti atmosfér. Naše skafandry však byly přizpůsobeny podmořským podmínkám, takže jsem tlak vůbec nevnímal. Cítil jsem jen zvláštní potíže při ohýbání prstů, ale i tato nepříjemnost brzy zmizela. A dvouhodinová vycházka ve výstroji, na kterou jsem nebyl zvyklý, mě nijak neunavila. Nadnášen vodou pohyboval jsem se s překvapující lehkostí.

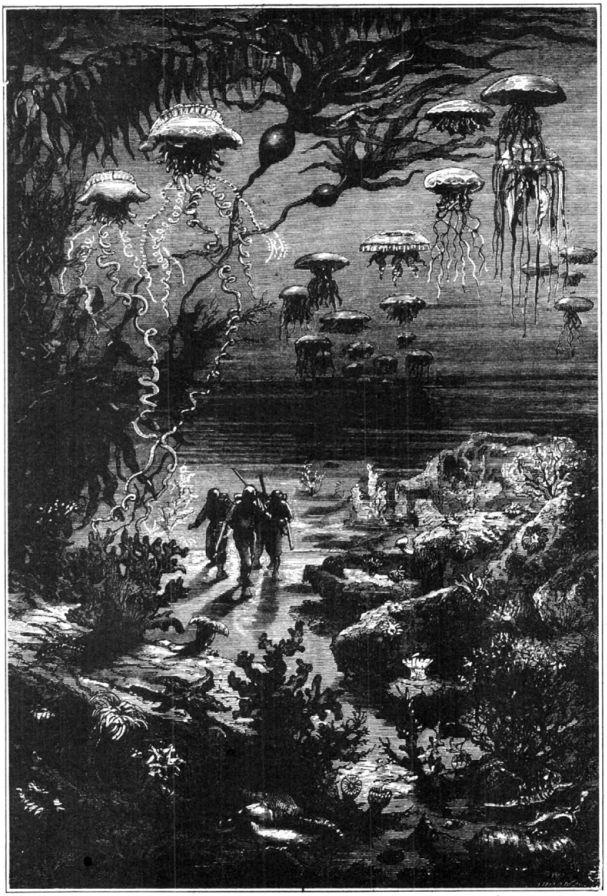

Když jsme dosáhli hloubky sta metrů, vnímal jsem ještě sluneční světlo, ovšem velmi slabé. Jeho silnou zář vystřídalo pološero, jaké tu nastává mezi dnem a nocí. Přesto jsme viděli na cestu ještě dostatečně, takže jsme nemuseli uvádět v činnost Ruhmkorffův přístroj.

V této chvíli se kapitán Nemo zastavil. Počkal, až k němu dojdu, a ukázal mi prstem na jakousi temnou hmotu, která se nedaleko nás vynořila ze stínu.

To je ostrov Crespo, pomyslil jsem si – a měl jsem pravdu.

KAPITOLA XVII
Podmořský les

Konečně jsme došli k okraji tohoto lesa, jistě jednoho z nejkrásnějších v celé říši kapitána Nema. Díval se na něj jako na svůj majetek a osvojil si všechna práva, která si osvojovali první lidé na počátku vývoje lidstva. Kdo by se s ním přel o držení tohoto podmořského vlastnictví? Který odvážný průkopník by sem přišel se sekerou v ruce, aby zde ten chmurný podrost vymýtil?

Les se skládal z velkých stromovitých rostlin. Jakmile jsme vnikli pod jeho rozložitou klenbu, překvapilo mě především zvláštní uspořádání větví. Něco podobného jsem až dosud nikdy neviděl.

Žádná z rostlin, které pokrývaly dno, žádná z větví, které tu vyrůstaly na stromech, se neskláněla ani nerostla vodorovně. Všechny mířily k hladině oceánu. Každé vlákno, třeba i jako nejjemnější stužka, bylo rovné jako železná tyč. Řasy a liány se větvily v přímých, svislých liniích, vedeny k tomu hustotou svého rodného živlu. Byly nehybné, a když jsem je rukou odstrčil, vrátily se hned do původní polohy. Tady byla říše svislého směru.

Brzy jsem si na to podivné uspořádání zvykl stejně jako na poměrné šero kolem nás. Půda lesa byla poseta ostrými balvany a my jsme se jim jen stěží vyhýbali. Podmořská květena tu byla zřejmě úplná, bohatší než flóra arktických i tropických oblastí, kde je jí mnohem méně. Ale za několik minut jsem bezděky směšoval obě organické říše, pokládaje rostliny za živočichy a živočichy za rostliny. A kdo by se byl také nezmýlil? Fauna i flóra se v podmořském světě takřka prolínají.

Pozoroval jsem, že všichni příslušníci rostlinné říše byli zakotveni v zemi jen velmi lehce. Nemají kořeny a nezáleží jim na pevných

hmotách, které je drží u dna, ať to je písek, lastury, ulity, nebo oblázky. Chtějí od nich jen oporu, a nikoli potravu. Tyto rostliny rostou samy ze sebe a hlavní zdroj života mají ve vodě, která je nese a živí. Většina jich má místo listů výrůstky nejpodivnějších tvarů a velmi omezené barevné škály, obsahující jen barvu růžovou, karmínovou, zelenou, olivovou, plavě žlutou a hnědou. Znovu jsem spatřil – tentokrát však nikoli suché jako v herbářích na *Nautilu* – řasy rozložené vějířovitě, jako by čekaly na vítr, řasy s jedlými pupeny a řasy nitkovité, které se ve výši patnácti metrů rozvíjely, dále trsy řas se stvoly nejsilnějšími nahoře a mnoho dalších mořských rostlin, vesměs bez květů. Jeden duchaplný přírodovědec řekl: „Jak zajímavé zvraty, jak podivné prostředí, v němž příslušníci říše živočišné kvetou, a členové říše rostlinné nikoli!“

Mezi různými křovisky, vysokými jako stromy v mírném pásmu, a v jejich modrém stínu se kupily skutečné křoviny s živými květy, celé porosty láčkovců, v nichž rozkvétali květovci s průhlednými chapadly, trsy sasankovců a dále – aby přelud byl dokonalý – přeletovaly z větví na větve rybky velké jako mouchy, připomínající roje kolibříků, zatímco zpod našich nohou se zdvihala jako hejna sluk mračna mořských kohoutů.

K jedné hodině dal kapitán Nemo znamení k odpočinku. Byl jsem tomu celkem rád. Usadili jsme se pod klenbou chaluh, jejichž dlouhé a na konci zúžené stvoly stály kolem nás jako šípy.

Byla to nesmírně příjemná chvilka odpočinku. Chybělo nám jen kouzlo rozhovoru. Nemohli jsme však ani mluvit, ani si odpovídat. Já jsem jen přiložil svou velkou měděnou přílbu k přílbě Conseilově. Věděl jsem, že oči toho dobrého chlapce jiskří spokojeností. Chtěje mi naznačit své nadšení, zakýval na mne ve své vzdušné skořápce tím nejsměšnějším způsobem.

Po čtyřhodinové procházce mě velice udivilo, že vůbec nepociťuji naléhavou potřebu jídla. Nemohl jsem říci, z čeho tento žaludeční stav vyplývá. Zato jsem pociťoval neovladatelnou touhu po spánku, jak se to stává všem potápěčům. Oči za silnými skly se mi brzy zavřely a já podlehl nepřekonatelné ospalosti, kterou až dosud mohla přemáhat jen chůze. Kapitán Nemo a jeho silný druh se v křišťálově jasném prostředí natáhli, a jako by nám dávali příklad, také usnuli.

Nemohl jsem odhadnout, jak dlouho jsem byl ponořen do této dřímoty, ale když jsem se probudil, zdálo se mi, že se slunce blíží k obzoru. Kapitán Nemo už byl vzhůru. Počal jsem se protahovat, když mě náhle nečekaný zjev přiměl k tomu, že jsem prudce vyskočil.

Na několik kroků přede mnou stál obrovský mořský pavouk[10], aspoň metr vysoký; pozoroval mě svýma ohyzdnýma očima, chystaje se na mne vrhnout. Ačkoli můj skafandr byl dost pevný, aby mě chránil před kousnutím tohoto tvora, nemohl jsem se ubránit záchvěvu hrůzy. Conseil a námořník z *Nautilu* se právě probudili. Kapitán Nemo ukázal svému druhovi na ohyzdného korýše a námořník ho pažbou pušky ihned zabil. Viděl jsem, jak se strašné nohy pavouka svíjejí v hrůzné křeči.

Tohle setkání mi připomnělo, že tmavé mořské hlubiny musí obývat i jiná, ještě nebezpečnější zvířata, proti jejichž útokům by mě můj skafandr neuchránil. Až dosud jsem na ně nemyslil, ale teď jsem si umínil, že si budu dávat pozor. Předpokládal jsem ostatně, že naše zastávka znamená konec procházky, avšak mýlil jsem se. Místo aby se vrátil k *Nautilu*, pokračoval kapitán Nemo ve své odvážné výpravě.

---

10 Mořský pavouk je nevědecký název krabů s dlouhýma nohama.

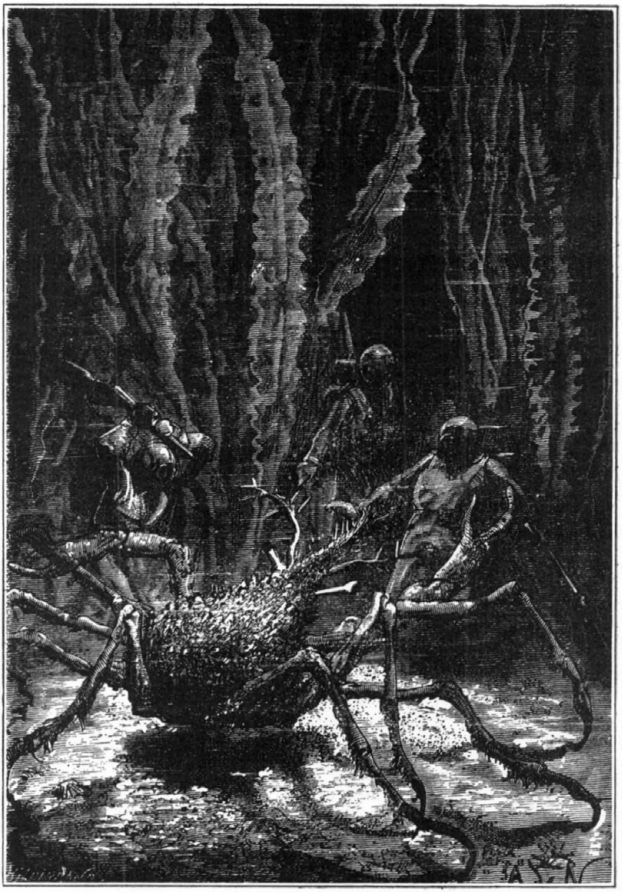

Dno dále klesalo a jeho stále prudší svah nás přivedl do největších hloubek. Byly asi tři hodiny, když jsme došli k úzkému údolí, vytvořenému dvěma strmými stěnami a hlubokému sto padesát metrů. Naše dokonalé přístroje nám umožnily překročit o devadesát metrů hranici, kterou příroda až dosud vnucovala lidem sestupujícím na mořské dno.

Říkám sto padesát metrů, ač jsem tuto hloubku nemohl žádným přístrojem zjistit. Věděl jsem totiž, že ani v nejčistších mořích nemohou sluneční paprsky pronikat hlouběji. A právě tady jsme se octli v hluboké tmě. Viděli jsme předměty jen na deset kroků daleko. Kráčel jsem tápavě vpřed, když jsem náhle spatřil velmi jasné bílé světlo. Kapitán Nemo uvedl právě v činnost svůj elektrický přístroj. Jeho druh učinil totéž. Conseil a já jsme následovali jejich příkladu. Otočením šroubu jsem spojil cívku se skleněným závitem. Prozářili jsme moře našimi čtyřmi lampami v okruhu pětadvaceti metrů.

Kapitán Nemo pokračoval v cestě úplně temným lesem, jehož porost stále řídl. Pozoroval jsem, že rostlinného života ubývá rychleji než živočišného. Dno, které až dosud pokrývala spousta mořských rostlin, bylo čím dál pustší. Stále se však hemžilo úžasným množstvím živočichů, láčkovců, měkkýšů, členovců i ryb.

Cestou mi napadlo, že světlo našich Ruhmkorffových přístrojů nezbytně přiláká některé z obyvatel těchto temných vod. Ale jestliže se k nám přiblížili, přece jen se zdržovali ve vzdálenosti pro lovce politováníhodné. Několikrát jsem viděl, jak se kapitán Nemo zastavuje a přikládá pušku k líci; pak ji po krátkém pozorování zase odložil a pokračoval v cestě.

Konečně ke čtvrté hodině tato kouzelná vycházka skončila. Před námi se tyčila úžasná stěna nádherných skal, obrovské nakupené balvany a vysoký žulový sráz, plný temných jeskyň a naprosto neschůdný.

To byly břehy ostrova Crespo. To byla země.

Kapitán Nemo se náhle zastavil. Pokynul nám, abychom zůstali stát. Ač jsem tolik toužil zdolat tyto stěny, musel jsem se zastavit. Tady končilo panství kapitána Nema. Jeho hranice nechtěl překročit. Za nimi už byla ona část země, na kterou neměl vstoupit.

Vraceli jsme se. Kapitán Nemo se opět postavil v čelo naší skupiny a bez váhání zamířil zpět. Ale zdálo se mi, že se k *Nautilu* nevracíme stejnou cestou. Nová cesta byla velmi strmá, a proto značně namáhavá. Přivedla nás rychle blíž k hladině. Návrat k povrchovým vrstvám nebyl však tak náhlý, aby tlak klesal příliš prudce, což by nám mohlo způsobit vážné potíže a nakonec i vnitřní poruchy, které jsou pro potápěče vždy osudné. Velmi rychle se zas objevilo světlo a bylo stále jasnější. Protože slunce už stálo nízko nad obzorem, jeho rozložené paprsky vroubily všechny předměty duhovými prstenci.

V hloubce deseti metrů jsme kráčeli v rojích ryb všemožných druhů, v rojích mnohem hustších, než jsou hejna ptáků, a také rychlejších. Dosud se však našim zrakům neobjevilo žádné mořské zvíře, které by stálo za výstřel z pušky.

V této chvíli jsem zahlédl, jak kapitán Nemo rychle přikládá pušku k rameni a sleduje v prostoru jakýsi pohyblivý předmět. Vyšla rána, já zaslechl slabé hvízdnutí a několik kroků před námi padlo zasažené zvíře.

Byla to nádherná mořská vydra, jediný čtvernožec, který žije výhradně v moři. Byla půldruhého metru dlouhá a musila mít velkou cenu. Její kůže, svrchu kaštanově hnědá a vespod stříbřitá, poskytuje jednu z nejobdivuhodnějších kožešin, které jsou na ruských a čínských trzích velmi vyhledávané. Jemnost a lesk její srsti jí zajišťuje cenu nejméně dvou tisíc franků. Obdivoval jsem tohoto zajímavého savce s oblou hlavou a s krátkýma ušima, s kulatýma

očima a s bílým knírem, podobným kočičím vousům, s plovacími blánami, s drápy na nohou a s hustě porostlým ocasem. Tato cenná šelma je lovci tak pronásledována a lovena, že se stává nesmírně vzácnou. Uchýlila se hlavně do severní části Tichého oceánu, kde jako druh pravděpodobně brzy vyhyne.

Společník kapitána Nema šel zvíře zvednout, hodil si je přes rameno a vydal se s námi na další cestu.

Po celou hodinu se před námi táhla písečná pláň. Občas vystupovala až na dva metry pod hladinu. Tehdy jsem pozoroval naše vlastní obrazy, jasně se zrcadlící, ale obrácené, takže nad námi se objevovala táž skupina, opakující všechny naše pohyby a dokonale nám podobná, jenom s tím rozdílem, že kráčela hlavou dolů a nohama vzhůru.

A ještě jeden úkaz bych chtěl popsat. Byly to jakési husté mraky, které se rychle vytvářely a hned zase rozplývaly. Po krátké úvaze jsem však pochopil, že zdánlivé mraky vznikají jen odrazem dlouhých spodních vln nestejné šířky. Spatřil jsem dokonce pěnové „beránky", jež po vodě rozhazovaly větrem srážené hřebeny vln. Jinak tomu bylo ve stínu velkých ptáků, kteří nám létali nad hlavami a jejichž rychlé dotyky vodní hladiny jsem ani nepostřehl.

Při této příležitosti jsem byl svědkem jednoho z nejkrásnějších výstřelů, jaký kdy rozechvěl všechny lovcovy žilky. Nad nás se plachtěním přiblížil velký pták s širokým rozpětím křídel a velmi jasně viditelný. Druh kapitána Nema na něho namířil, a když byl pták jen několik metrů nad vlnami, zastřelil ho. Zasažený pták spadl a jeho pád ho strhl až k rukám obratného střelce, který se kořisti zmocnil. Byl to nejkrásnější druh albatrosa, nádherný exemplář mořského ptáka.

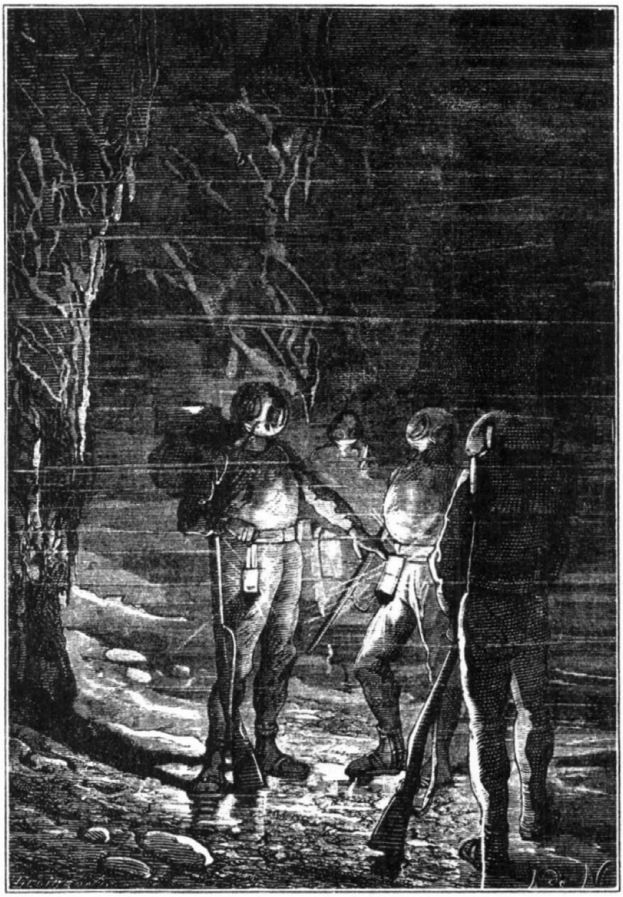

Ale touto příhodou nebyl náš pochod přerušen. Dvě hodiny jsme kráčeli po písečné pláni a po loukách mořských řas, kde se nám šlo velmi špatně. Opravdu jsem už nemohl, když jsem spatřil matný svit, který pronikal kilometr před námi temnými vodami. Byl to reflektor *Nautilu*. Za dvacet minut jsme mohli být v lodi, kde se dosyta nadýchám. Zdálo se mi totiž, že mi má nádrž už dodává vzduch velmi chudý na kyslík. Nepočítal jsem však se setkáním, které náš návrat trochu pozdrželo.

Zůstal jsem asi o dvacet kroků pozadu, když jsem spatřil kapitána Nema vracet se rychle ke mně. Silnou rukou mě strhl k zemi, zatímco jeho druh udělal totéž s Conseilem. Zprvu jsem nevěděl, co si mám o tomto náhlém útoku myslet, ale jakmile jsem viděl, že si kapitán lehá ke mně a zůstává nehybně ležet, uklidnil jsem se.

Ležel jsem na dně v úkrytu mezi hustými řasami. Když jsem zdvihl hlavu, spatřil jsem obrovská těla, která se řítila hlučně kolem nás a vyzařovala přitom fosforeskující světlo.

Krev mi v žilách ztuhla! Poznal jsem, že nás ohrožují strašní žraloci s obrovským ocasem a se strnulým skelným pohledem, kteří vylučují světélkující látku z otvorů kolem čenichu. Tyto nestvůrné světlušky překousnou svými železnými čelistmi i člověka. Nevím, zda se Conseil zabýval jejich zařazováním, ale já sám jsem pozoroval jejich stříbřitá břicha a strašné tlamy plné zubů z vědeckého hlediska spíš jako oběť než jako přírodovědec.

Naštěstí tato žravá zvířata špatně vidí. Minula nás bez povšimnutí tak, že se nás svými hnědavými ploutvemi jen dotkla. Vyvázli jsme jako zázrakem z nebezpečí, jež bylo jistě větší než setkání s tygrem v husté džungli.

Za půl hodiny, vedeni elektrickým světlem, došli jsme k *Nautilu*.

Vnější dveře zůstaly otevřené a kapitán Nemo je zavřel, jakmile jsme vstoupili do první kabiny. Pak stiskl jakýsi knoflík. Slyšel jsem pracovat pumpy uvnitř lodi a cítil jsem, jak voda kolem mne klesá. Za chvíli byla celá kabina vyprázdněna. Pak se otevřely vnitřní dveře a my jsme vešli do šatny.

Tam jsme se s jistou námahou vysvlékli ze skafandrů. Do své kabiny jsem se vrátil celý utrmácený, ale okouzlený tou překvapivou procházkou po mořském dně.

KAPITOLA XVIII
Osmnáct tisíc kilometrů Tichým oceánem

Nazítří, 18. listopadu, má včerejší únava úplně zmizela a já jsem vystoupil na plošinu právě ve chvíli, kdy kapitánův zástupce pronášel větu, kterou denně opakoval. Tehdy mě napadlo, že se tato slova vztahují ke stavu moře, nebo spíše že znamenají „nic v dohledu".

Oceán byl skutečně pustý. Na obzoru nebyla ani jediná plachta. Vrcholy ostrova Crespo v noci zmizely. Moře, pohlcující všechny barvy duhového vidma kromě paprsků modrých, odráželo je všemi směry a nabývalo nádherného tmavomodrého zbarvení. Na zvlněné vodě se pravidelně tvořily široké lesklé pruhy.

Obdivoval jsem nádherný pohled na oceán, když se objevil kapitán Nemo. Zdálo se mi, že si mé přítomnosti nevšiml; počal provádět různá astronomická měření. Když svou práci skončil, opřel se o budku s reflektorem a jeho zrak bloudil po hladině oceánu.

Na palubu zatím vystoupilo dvacet námořníků. Byli to vesměs silní a pevně stavění chlapíci. Přišli vytáhnout sítě, které loď po celou noc za sebou vlekla. Námořníci patřili zřejmě k různým národnostem, ač byli všichni výrazného evropského typu. Jestliže jsem se nemýlil, poznal jsem mezi nimi Irčany, Francouze, několik Slovanů a jednoho Řeka nebo Kréťana. Všichni byli ostatně velmi skoupí na slovo a mezi sebou používali jen onoho podivného nářečí, jehož původ jsem nemohl odhalit. Musil jsem se proto vzdát všeho vyptávání.

Sítě byly vytaženy na plošinu. Podobaly se sítím, jakých se používá na normandském pobřeží a které vypadají jako velké kapsy. Plovoucí trámec a řetěz propletený oky je udržují stále otevřené. Tyto kapsy, vlečené železným žlábkem po dně, shrabují a sbírají z mořského dna vše, co je jim v cestě. Toho dne vylovily zajímavé ukázky z rybnatých vod, například mořské ďasy, jejichž směšné pohyby jim vynesly přezdívku „komedianti", vlnité ostence lemované červenými třásněmi, měsíčníky, jejichž jed působí nesmírně rychle, několik olivových mihulí, zelenavé tresky, několik druhů hlaváčů a konečně i několik velkých ryb: metrového lodivoda s vystouplou hlavou, několik druhů makrel modře a stříbřitě páskovaných a tři nádherné tuňáky, které před sítí nezachránila ani jejich rychlost.

Odhadoval jsem, že při jediném zátahu vylovili rybáři přes pět set kilogramů ryb. To už byl krásný, ovšem nijak překvapivý rybolov. Vždyť sítě byly ve vleku několik hodin a zachytily do provazového vězení všechnu vodní zvířenu. Nemohly nám tedy nikdy chybět zásoby nejlepších potravin, protože *Nautilus* je mohl při své rychlosti a se svým elektrickým světlem neustále doplňovat.

Tyto nejdůležitější dary moře byly okamžitě shozeny palubním otvorem do spíže, aby byly jednak upraveny čerstvé, jednak konzervovány.

Když lov skončil a byla obnovena zásoba vzduchu, myslel jsem, že *Nautilus* bude pokračovat v plavbě pod vodou, a chystal jsem se proto sestoupit do své kabiny. Ale tu se ke mně obrátil kapitán Nemo a bez úvodu řekl:

„Vidíte ten oceán, pane profesore? Nežije snad skutečným životem? Nemá své hněvy i své lásky? Včera s námi usnul a teď se po klidné noci zas probudil."

Ani dobrý den, ani dobrý večer! Jako by ta podivná bytost pokračovala v přerušeném rozhovoru.

„Podívejte se," řekl, „jak se probouzí pod slunečním laskáním. Procitá k dennímu životu. Je to zajímavé studium, sledovat hru jeho organismu. Má svůj tep, své tepny, má i své křeče, a já dávám plně za pravdu učenému Maurymu, který v moři objevil oběh právě tak skutečný, jako je krevní oběh živočichů."

Bylo mi jasné, že kapitán Nemo nečeká žádnou odpověď, a proto jsem pokládal za zbytečné opakovat stále „zajisté", „určitě" nebo „máte pravdu". Mluvil spíše sám k sobě, s dlouhými přestávkami mezi větami. Bylo to jen hlasité uvažování.

„Ano," pokračoval, „oceán má skutečně svůj oběh. A aby byl vyvolán, stačí zvýšit teplotu vody, její obsah soli a množství mikroorganismů. Její teplota, závislá na rozdílné hustotě, vyvolává mořské proudy a protiproudy. Vypařování, které je v polárních krajích téměř nulové, kdežto v pásmu tropickém velmi vysoké, způsobuje neustálou výměnu vod tropických a polárních. Zjistil jsem ostatně ještě další proudění, odshora dolů a zdola nahoru, která znamenají skutečné dýchání oceánu. Viděl jsem částečky vody zahřáté při hladině klesat do hlubin, dosáhnout maximální hustoty při dvou stupních pod nulou a po ochlazení, kterým se stávají lehčími, stoupat opět vzhůru. Až budeme na pólu, spatříte sám důsledky tohoto jevu a pochopíte, proč podle zákona prozíravé přírody může voda zmrznout jen na hladině."

Když kapitán Nemo dokončoval tuto větu, pomyslil jsem si: Na pólu! Což nás ten odvážný člověk chce odvézt až tam?

Kapitán se zatím odmlčel a pohlížel na živel, který tak důkladně a neustále studoval. Pak se dále rozhovořil:

„V moři je pozoruhodné množství solí, pane profesore. Kdybyste z vody vytěžil všechny rozpuštěné soli, dostal byste patnáct miliónů čtyři sta osmdesát tisíc krychlových kilometrů solí. Kdybyste je rozprostřel po celé zeměkouli, vytvořily by vrstvu přes deset

metrů vysokou. A nemyslete si, že přítomnost solí v mořské vodě je jenom výsledkem rozmaru přírody! Kdepak! Soli snižují odpařovací schopnost mořské vody a brání větrům odnášet příliš mnoho par, které – sraženy ve vodu – by zatopily celé mírné pásmo. Je to obrovský úkol, udržovat v rovnováze celkové uspořádání světa!"

Kapitán Nemo zmlkl, vstal, udělal na plošině několik kroků a vrátil se ke mně.

„Co se nálevníků týče," pokračoval, „oněch miliard drobných živočichů, kterých jsou v každé kapce milióny a kterých je na váhu jednoho kilogramu osm set tisíc, je jejich úkol neméně důležitý. A co korálnatci, kteří poutají mořské soli, přeměňují pevné látky z vody a vytvářejí celé vápnité pevniny? Každá kapka vody zbavená svého nerostného obsahu, a tím i lehčí, stoupá k hladině, nasytí se solemi, které tam zbyly po odpařené vodě, stává se tak těžší a klesá zas dolů, aby přinesla živočichům nové prvky k zpracování. Tím vzniká dvojí proud, stoupající a klesající; znamená stálý pohyb a stálý život. Život v moři je mnohem rušnější než na zemi, mnohem bujnější, nekonečnější, a rozvíjí se ve všech částech oceánu, který je pro člověka živlem smrtícím, jak se aspoň říká, ale pro nesmírné množství živočichů – i pro mne – živlem životodárným."

Když tak kapitán Nemo hovořil, celý se změnil a vyvolal ve mně neobyčejné pohnutí.

„Tady je skutečný život," dodal. „Zabývám se myšlenkou na založení vodních měst, skupin podmořských domů, které by se jako *Nautilus* vynořovaly každého rána nadýchat se na hladinu moře, na založení měst opravdu svobodných a nezávislých! Ale kdo ví, zda i potom nějaký uchvatitel…"

Kapitán Nemo dokončil větu vášnivým gestem. Pak se obrátil přímo ke mně, jako by chtěl zaplašit nějakou pochmurnou myšlenku.

„Pane Aronnaxi," ptal se mě, „víte, jak hluboký je oceán?"

„Vím aspoň to, pane kapitáne, co nám ukázala hlavní měření."

„Mohl byste mi to říci, abych ty údaje podle potřeby opravil?"

„Uvedu aspoň některé," odpověděl jsem, „pokud si je vybavím z paměti. Jestliže se nemýlím, byla zjištěna v severní části Atlantského oceánu průměrná hloubka osmi tisíc dvou set metrů a ve Středozemním moři hloubka dvou tisíc pěti set metrů. Pozoruhodná měření byla provedena v jižním Atlantiku na pětatřicáté rovnoběžce, kde byla zjištěna hloubka dvanácti tisíc metrů a patnácti tisíc sto čtyřiceti devíti metrů. Celkem se odhaduje průměrná hloubka asi na sedm tisíc metrů.[11]"

„Dobře, pane profesore," odpověděl kapitán Nemo. „Doufám však, že vám to ukážeme lépe. Co se týče střední hloubky této části oceánu, dokážu vám, že je jen čtyři tisíce metrů."

Po těchto slovech zamířil kapitán Nemo k palubnímu otvoru a sestoupil po schodech. Šel jsem za ním a vešel jsem do velkého salónu. Lodní šroub se okamžitě roztočil a rychloměr ukázal rychlost sedmatřiceti kilometrů za hodinu.

V dalších dnech a týdnech byl kapitán Nemo na návštěvy velmi skoupý. Viděl jsem ho jen zřídkakdy. Jeho zástupce měřil pravidelně polohu *Nautilu*, kterou jsem pak nacházel na mapě, takže jsem mohl přesně sledovat naši plavbu.

Conseil a Ned Land trávili dlouhé hodiny se mnou. Conseil vyprávěl svému příteli o naší kouzelné procházce a Kanaďan litoval, že nás tehdy nedoprovázel. Já však doufal, že budeme mít znovu příležitost navštívit podmořské lesy.

---

11 Tyto údaje jsou pochopitelně zastaralé. Dnes víme, že průměrná hloubka Atlantského oceánu je 3300 metrů a největší hloubka 9218 m. Průměrná hloubka Středozemního moře je 1430 m. Největší hloubka byla zatím naměřena v Tichém oceánu sovětskou lodí Viťaz, a to hloubka 11 523 m. Průměrná hloubka všech oceánů je 3800 m. (Údaje neaktualizovány. *Pozn. red.*)

Skoro každý den se na několik hodin otvíraly okenní závěry a naše zraky neúnavně pronikaly tajemstvím podmořského světa.

Nautilus plul převážně jihovýchodním směrem, a to většinou v hloubce sto až sto padesát metrů. Až jednoho dne – nevím z jakého rozmaru – zamířil pomocí svých bočných skloněných ploch šikmo dolů a dosáhl hloubky dvou tisíc metrů. Teploměr ukazoval teplotu 4,25 °C, což je v této hloubce společná teplota všech zeměpisných šířek.

Dne 26. listopadu ve tři hodiny ráno přeplul *Nautilus* obratník Raka na 172° zeměpisné délky. Dne 27. listopadu proplul kolem Havajských ostrovů, na kterých zahynul 14. února 1779 slavný mořeplavec Cook. Od místa vyplutí jsme už zdolali vzdálenost čtyř tisíc mil, což je dvacet tisíc kilometrů.

Když jsem ráno vystoupil na plošinu, spatřil jsem ve vzdálenosti tří a půl kilometru po větru ostrov Havaj, největší ze sedmi ostrovů celého souostroví.

Jasně jsem rozeznával obdělávané pobřežní pásmo, několikeré horské hřbety, táhnoucí se rovnoběžně s pobřežím, a jejich sopky, z nichž největší, Mauna Kea, je pět tisíc metrů vysoká. Naše sítě vytáhly mezi jinými živočichy těchto vod i shluky půvabných polypů, kteří žijí především v této části oceánu.

Nautilus plul trvale jihovýchodním směrem. Dne 1. prosince přeplul na 142° zeměpisné délky rovník a 4. prosince, po rychlé plavbě bez zvláštních příhod, jsme se dostali ke skupině ostrovů Markéz. Na 8°57′ jižní šířky a na 139°32′ západní délky jsem spatřil vrchol Martinovy hory na ostrově Nuka Hivě, největším z celé skupiny, která patří Francii. Zahlédl jsem ovšem jen zalesněné pohoří na obzoru, protože kapitán Nemo se nerad přibližoval k zemi. Zde vytáhly naše sítě krásné druhy ryb s modrými ploutvemi, se zlatým ocasem a s nejlepším masem na světě, které si zasloužily dostat se do lodní kuchyně.

Když jsme opustili tyto půvabné a francouzskou vlajkou chráněné ostrovy, přeplul *Nautilus* od 4. do 11. prosince vzdálenost skoro čtyř tisíc kilometrů. Za této plavby jsme se setkali s obrovským množstvím olihní obecných, zvláštního druhu měkkýšů, velmi blízce příbuzných sépiím. Patří do podřádu krakatic a spolu se sépií a s argonautem do podtřídy dvoužábrých, do třídy hlavonožců a do kmene měkkýšů. Tato zvířata studovali především starověcí přírodovědci. Agorští řečníci se rádi zmiňovali o olihních ve svých přirovnáních a bohatí občané je mívali na stolech ve výtečné úpravě, lze-li věřit Atheneovi, řeckému lékaři, který žil před Gallienem.

S touto armádou měkkýšů, kteří žijí převážně nočním životem, setkal se *Nautilus* v noci z 9. na 10. prosince. Bylo jich několik miliónů. Stěhovali se z mírného pásma do teplejších vod stejnou cestou jako sledi a sardinky. Dívali jsme se na ně silnými křišťálovými skly, jak plovou pozpátku úžasnou rychlostí pomocí své pohybové trubice, loví cestou ryby a měkkýše, požírají slabé a jsou požíráni silnými, jak se zmítají v nepopsatelných pohybech svých deseti chapadel, která jim příroda umístila na hlavě jako kštici z gumových hadů. *Nautilus* přes svou rychlost plul několik hodin hejny těchto zvířat a jeho sítě jich vylovily nesčíslné množství. Poznal jsem mezi nimi všech devět druhů, které ďOrbigny popsal a zařadil mezi živočichy Tichého oceánu.

Jak vidno, poskytovalo nám moře za této plavby stále nejkrásnější podívanou. A donekonečna ji měnilo. Měnilo i dekorace a scény pro potěchu našich očí. Měli jsme možnost proniknout nejskrytějšími tajemstvími oceánu.

Po celý den 11. prosince jsem se zabýval čtením ve velkém salónu. Ned Land a Conseil pozorovali odkrytými okny prosvětlenou vodu. *Nautilus* se nehýbal. Stanul s plnými nádržemi v hloubce tisíc metrů, ve velmi řídce oživené části oceánu, kde se jen občas objevily velké ryby.

Četl jsem právě v půvabné knize Jeana Macého *Služebníci žaludku* a vychutnával jsem její důmyslná poučení, když mou četbu přerušil Conseil.

„Nechtěl by sem pan profesor na chvíli přijít?“ řekl mi zvláštním hlasem.

„Co je, Conseili?“

„Ať se pan profesor podívá.“

Vstal jsem, opřel jsem se o sklo a podíval jsem se ven.

Spatřil jsem obrovskou, nehybnou černou hmotu, která se vznášela ve vodě.

Pozorně jsem se díval a snažil se poznat druh tohoto obrovského kytovce. Náhle mi projela hlavou myšlenka.

„Loď!“ vykřikl jsem.

„Ano,“ odpověděl Kanaďan, „stěžňů zbavená loď, která se potopila.“

Ned Land se nemýlil. Ocitli jsme se před lodí, jejíž zpřetrhaná lana ještě visela na řetězových táhlech. Trup se zdál v dobrém stavu. Ke ztroskotání muselo dojít před několika hodinami. Tři pahýly stěžňů, uříznutých půl metru nad palubou, prozrazovaly, že loď se musela v nebezpečí zbavit svého plachtoví. Položena na bok naplnila se však vodou a ještě teď byla nakloněna na levou stranu. Byl to smutný pohled na tento vrak ztracený v hlubinách, ale ještě smutnější byl pohled na palubu, kde dosud leželo několik mrtvol přivázaných provazy. Viděl jsem tam čtyři muže, z nichž jeden stál u kormidla, a ženu napůl vysunutou z palubního otvoru a svírající v náručí dítě. Byla to ještě mladá žena. V jasném světle *Nautilu* jsem mohl rozeznat její rysy, které rozkladem ve vodě dosud neutrpěly. V zoufalém úsilí zvedla nad hlavu své dítě, ubohého tvorečka, jehož ručka dosud objímala matčin krk. Poloha čtyř námořníků mě poděsila. Zkrouceni křečovitými pohyby, zemřeli

v posledním úsilí vyrvat se z provazů, které je poutaly k lodi. Jedině kormidelník s jasnou, vážnou a klidnou tváří, s šedivou kšticí přilepenou na čelo a s rukama svírajícíma kormidelní kolo jako by ještě řídil trojstěžník hlubinami oceánu.

Jaká to scéna! Stáli jsme tu němí a s bušícím srdcem jsme hleděli na loď, která právě ztroskotala a vypadala jako vyfotografovaná v poslední minutě. Spatřil jsem také, že se už blíží obrovští žraloci s planoucíma očima, přilákáni vnadidlem lidského masa.

Nautilus se však potopené lodi obloukem vyhnul a já jsem v té chvíli mohl na zádi přečíst její jméno: FLORIDA – SUNDERLAND.

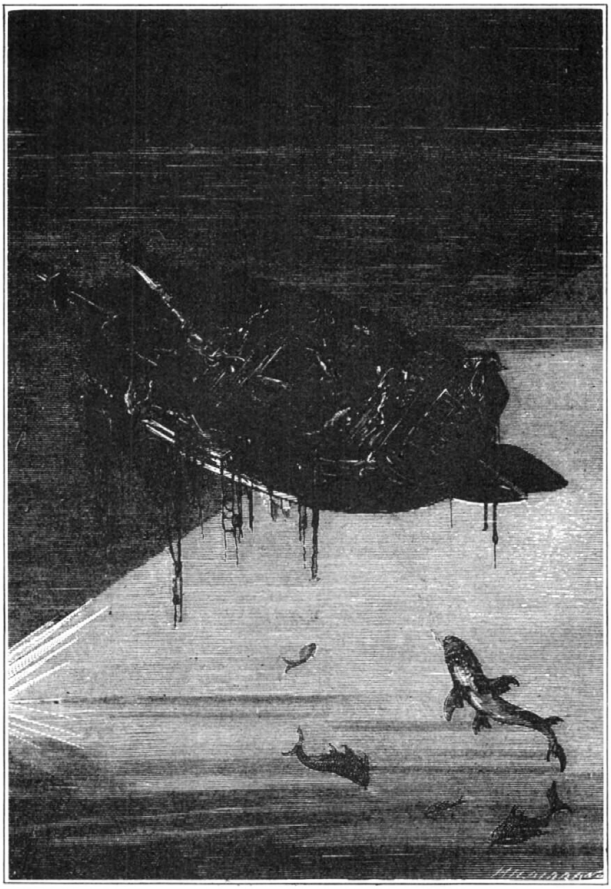

KAPITOLA XIX
Vanikoro

Tato strašná podívaná byla jen předzvěstí celé řady námořních katastrof, s jejichž stopami se měl *Nautilus* během své plavby setkat. Když jsme později proplouvali více navštěvovanými vodami, viděli jsme často trupy lodí, které se ve vodě rozpadávaly, a hlouběji na dně jsme nejednou zahlédli děla, náboje, kotvy, řetězy a tisíce jiných železných předmětů, které už rozežírala rez.

Tak jsme byli stále unášeni *Nautilem*, v němž jsme žili zcela osamoceně, až jsme 11. prosince dopluli k Nízkým ostrovům, které se táhnou v délce dvou tisíc kilometrů od východojihovýchodu na západoseverozápad mezi 13°30' a 23°50' jižní šířky a mezi 125°30' a 151°30' západní délky, od ostrova Ducie až k ostrovu Lazarevovu. Toto souostroví má rozlohu sedm tisíc dvě stě devadesát čtverečních kilometrů a skládá se ze šedesáti skupin ostrovů, mezi nimiž je i skupina Gambierova. Jsou to ostrovy korálové. Pozvolné, ale neustálé zdvihání dna, způsobené prací polypů, spojí jednoho dne všechny ostrovy dohromady. Nový ostrov se později spojí se sousedními souostrovími a mezi Novým Zélandem a Novou Kaledonií se až k Markézám potáhne nový díl světa.

Když jsem jednoho dne rozvíjel tuto teorii před kapitánem Nemem, odpověděl mi chladně:

„Země nepotřebuje nové pevniny, nýbrž nové lidi!"

Náhodná plavba přivedla *Nautilus* k ostrovu Clermont-Tonnerre, jednomu z nejzajímavějších z celé skupiny, objevené roku 1822 kapitánem lodi *Minerva* Bellem. Mohl jsem teď studovat celý systém korálnatců větevníků, který dal vznik ostrovům v této oblasti Ti-

chého oceánu. Větevníci, které si nesmíme plést s korály, obalují se vápnitou kůrou. Různá struktura těchto obalů přiměla mého slavného učitele Milna-Edwardse, aby rozdělil větevníky do pěti čeledí. Maličká zvířátka vylučující tuto hmotu žijí v celých miliardách na dně svých komůrek. A právě z těchto vápnitých komůrek vznikají skaliska, útesy, ostrůvky a ostrovy. Někde vytvářejí větevníci kulaté prstence uvnitř s lagunou nebo s jezírkem, které je spojeno úzkým průlivem s mořem, nebo zase vytvářejí dlouhé řady útesů, jako je tomu u břehů Nové Kaledonie a na různých místech při pobřeží Nízkých ostrovů. Jinde budují rozeklané útesy, u nichž je oceán značně hluboký.

Když jsme ve vzdálenosti pouhých několika set metrů míjeli srázy ostrova Clermont-Tonnerre, obdivoval jsem gigantickou práci těchto mikroskopických dělníků.

Stěny byly vytvořeny větevníky rodů *Fungia*, *Diplorida*, *Madrepora*, *Porites* a *Dendrophyllia*. Tito polypi žijí především v rozvlněných vodách při mořské hladině. Své stavby počínají proto odshora a pak zvolna klesají ke dnu spolu se zbytky svých výměšků, které je nesou. Tak to aspoň vykládá Darwinova teorie a vysvětluje tím vznik atolů. Je to podle mého soudu teorie mnohem správnější než ta, podle níž jsou podkladem staveb větevníků vrcholky hor nebo sopek, ponořené jen několik decimetrů pod hladinu moře.

Mohl jsem zblízka pozorovat tyto zajímavé stěny, protože při jejich srázné straně ukázala sonda hloubku větší než tři sta metrů. Lesklá vápnitá hmota v proudu našeho elektrického světla přímo jiskřila.

Když se mě Conseil ptal na dobu růstu těchto obrovských útesů, nesmírně ho udivila má odpověď, že vědci odhadují přírůstek těchto staveb na tři milimetry za sto let.

„Ale pak stavba tohoto útesu trvala…“

„Sto dvaadevadesát tisíc let, Conseili, což se už blíží k biblickým dobám. Ostatně tvorba uhlí, to jest zuhelnatělých lesů, zapadlých v dobách zátop do bahna, a vychladnutí čedičových skal trvaly mnohem déle."

Když se *Nautilus* vrátil na hladinu oceánu, mohl jsem obhlédnout v celé jeho rozloze nízký a zalesněný ostrov Clermont-Tonnerre. Jeho větevníkové skály byly smrštěmi a bouřemi už zúrodněny. Jednoho dne spadlo na vápencový podklad semeno přinesené vichřicí ze sousedních ostrovů a smísilo se s rozpadlými zbytky ryb a mořských rostlin, které tu vytvořily rostlinný humus. Pak se k nové půdě dostal odněkud po moři kokosový ořech. Vyklíčené semeno zapustilo kořínek. Rostoucí strom počal zadržovat vodní páry. Zrodil se potůček. Rostlinstvo se začalo šířit. S kmeny stromů vyrvaných větrem na vedlejších ostrovech dostalo se sem drobné živočišstvo: červi a hmyz. Připluly sem želvy, aby tu nakladly vejce. V mladých stromech se uhnízdili ptáci. Tak se rozvíjel živočišný život. Nakonec se tu objevil i člověk, přilákaný zelení a úrodností půdy. Tak vznikly tyto ostrovy, úžasné dílo mikroskopických zvířátek.

Kvečeru se Clermont-Tonnerre rozplynul v dálce a směr plavby *Nautilu* se podstatně změnil. Když jsme se na 135° zeměpisné délky dotkli obratníku Kozoroha, zamířili jsme k západoseverozápadu, což znamenalo návrat do tropického pásma. Ač letní slunce nijak neskrblilo svými paprsky, vůbec jsme horkem netrpěli, protože v hloubce třiceti až čtyřiceti metrů pod hladinou nevystoupila teplota výše než na deset až dvanáct stupňů.

Dne 15. prosince jsme nechali na východě půvabné Společenské ostrovy i kouzelné ostrovy Tahiti, královnu Tichého oceánu. Ráno jsem na několik kilometrů po větru zahlédl jen jejich nejvyšší vrcholy. Moře tu zásobilo náš lodní stůl různými rybami: makrelami, tuňáky a několika druhy hadovitých murén.

Nautilus tak zdolal vzdálenost patnácti tisíc kilometrů. Osmnáct tisíc kilometrů zaznamenal ukazatel projeté dráhy, když jsme proplouvali Přátelskými ostrovy, na nichž zahynuly posádky lodí *Argo*, *Port-au-Prince* a *Duke of Portland*, a Plaveckými ostrovy, na nichž byl zabit kapitán Langle, přítel La Pérousův. Pak jsme zahlédli ostrovy Viti, na kterých domorodci zavraždili námořníky z lodi *Union* a kapitána Bureaua z Nantes, velitele lodi *Aimable-Joséphine*.

Tyto ostrovy, které se táhnou v šířce čtyř tisíc kilometrů od severu k jihu a v délce tří tisíc tří set kilometrů od východu na západ, leží mezi 6° a 2° jižní šířky a mezi 174° a 179° západní délky. Skládají se z velkého množství ostrovů, ostrůvků a útesů, mezi nimiž vyniká ostrov Viti Levu, Vanua Levu a Kandubon.

Celou skupinu objevil Tasman roku 1643, tedy téhož roku, kdy Torricelli vynalezl tlakoměr a Ludvík XIV. vstoupil na trůn. Dávám čtenáři na uváženou, která z těchto tří událostí byla lidstvu nejprospěšnější. Roku 1714 pak přišel Cook, roku 1793 d'Entrecasteaux a konečně roku 1827 Dumont d'Urville. Poslední z nich osvětlil zeměpisný chaos tohoto souostroví. *Nautilus* se přiblížil k zálivu Wailea, dějišti strašného dobrodružství kapitána Dillona, který jako první odhalil tajemství La Pérousova ztroskotání.

V tomto zálivu jsme několikrát vylovili velké množství výtečných ústřic. Najedli jsme se jich víc než dost, otvírajíce si je podle Senekova doporučení přímo na stole. Tito měkkýši patří k druhu *Ostrea lamellosa*, který je velmi známý na Korsice. Ústřicová pole v zálivu Wailea musila být obrovská. Kdyby jich z mnoha příčin tolik neubývalo, zatarasily by jejich shluky nakonec celý záliv, protože se počítá, že jedna ústřice klade až dva milióny vajíček.

A jestliže mistr Ned Land nepykal při této příležitosti za svou hltavost, pak to bylo jen proto, že ústřice nikdy nevyvolávají zažívací obtíže. Vždyť by bylo třeba sníst nejméně šestnáct tuctů těch-

to mlžů, aby tělo dostalo oněch tři sta patnáct gramů dusíkatých látek, což je denní množství potřebné pro lidský organismus.

Dne 25. prosince plul *Nautilus* souostrovím Nové Hebridy, které roku 1606 objevil Queiroz, roku 1768 prozkoumal Bougainville a kterým dal roku 1773 Cook jejich nynější jméno. Tato ostrovní skupina se skládá z devíti velkých ostrovů a tvoří pásmo táhnoucí se v délce pěti set kilometrů od severoseverozápadu na jihojihovýchod mezi 15° a 2° jižní šířky a mezi 164° a 168° východní délky. Propluli jsme podle ostrova Oru, který se mi při poledním měření objevil jako pás zeleného lesa, nad nímž se tyčil do značné výše ostrý štít. Toho dne byly Vánoce a mně se zdálo, že Ned Land velmi lituje, že nemůže oslavit rodinný svátek Štědrého dne, na který si protestanti až fanaticky potrpí.

Kapitána Nema jsem celý týden nespatřil. Až 27. prosince ráno vstoupil do velkého salónu, tváře se tak, jako by mě byl opustil před pěti minutami.

Zabýval jsem se tím, že jsem na mapě sledoval plavbu *Nautilu*. Kapitán ke mně přistoupil, položil prst na jistý bod na mapě a řekl jediné slovo:

„Vanikoro."

Bylo to jméno ostrůvků, u nichž ztroskotaly La Pérousovy lodi. Rychle jsem vstal.

„*Nautilus* s námi popluje na Vanikoro?" ptal jsem se.

„Ano, pane profesore," odpověděl kapitán.

„A budu moci navštívit tyto slavné ostrovy, o něž se rozbily lodi *Astrolabe* a *Boussole*?"

„Budete-li chtít, ano."

„Kdy dorazíme k Vanikoru?"

„Už tam jsme, pane profesore."

Vystoupil jsem s kapitánem Nemem na plošinu a nedočkavě jsem se rozhlédl po obzoru.

Na severovýchodě se vynořovaly dva nestejně velké sopečné ostrovy, obklopené korálovým útesem, jehož obvod měřil pětasedmdesát kilometrů. Byli jsme přímo u vlastního ostrova Vanikoro, kterému dal Dumont d'Urville jméno ostrov Pátrání, právě před malým přístavem Vanu, který leží na 16°4' jižní šířky a na 164°32' východní délky. Půda ostrova se zdála pokryta zelení od pobřeží až k vnitřním vrcholkům, z nichž největší, hora Kapogo, je devět set metrů vysoká.

Když *Nautilus* proplul úzkým průlivem vnějšího pásma skalisk, octl se za útesem, kde bylo moře padesát až šedesát metrů hluboké. Pod zelenou klenbou kořenovníků jsem zahlédl asi dvanáct domorodců, kteří projevovali nad naším příchodem největší úžas. Snad viděli ve velkém tmavém tělese, jež se k nim blížilo, strašného kytovce, před nímž je třeba se mít na pozoru.

Kapitán Nemo se mě právě v té chvíli otázal, co vím o La Pérousově ztroskotání.

„Vím to, co ví každý, pane kapitáne," odpověděl jsem.

„A mohl byste mi říci, co každý ví?" pokračoval trochu ironicky.

Podal jsem mu tedy stručný výklad o výsledcích posledních prací Dumonta d'Urvilla.

La Pérouse a jeho zástupce kapitán Langle byli vysláni Ludvíkem XVI. roku 1785 na cestu kolem světa. Vypluli s korvetami *Boussole* a *Astrolabe*, které se už nikdy nevrátily.

Roku 1791 francouzská vláda, velmi znepokojena osudem obou korvet, vyzbrojila dvě velké lodi, *Recherche* a *Espérance*[12], *a ty vypluly 28. září z Brestu pod velením Bruniho d'Entrecasteauxe. Po dvou měsících se svět z výpovědi velitele lodi Albemarle*, jakéhosi Bowena, dověděl, že trosky korvet byly nalezeny na pobřeží Nové Georgie. D'Entrecasteaux však o tomto hlášení nevěděl, a tak zamířil pln

12 Jména těchto lodí znamenají Pátrání a Naděje.

nejistoty k Admiralitním ostrovům, o nichž se zmiňovala zpráva kapitána Huntera jako o místě La Pérousova ztroskotání.

Pátrání bylo marné. *Espérance* i *Recherche* propluly podél ostrova Vanikoro bez zastavení. Byla to plavba celkem nešťastná, protože při ní zahynul sám d'Entrecasteaux, dva jeho zástupci a několik námořníků z jeho posádek.

Nepopíratelné stopy ztroskotanců našel teprve starý znalec Tichého oceánu kapitán Dillon. Jeho loď *Saint-Patrick* připlula 15. května 1824 k ostrovu Tikopia na Nových Hebridách. Tam připlul k jeho lodi na piroze jakýsi indický lodník a prodal mu stříbrný koš meče, na němž byly zbytky vyrytého nápisu. Lodník tvrdil, že před šesti roky spatřil za svého pobytu na ostrově Vanikoro dva Evropany. Patřili prý k posádce lodí, které před mnoha lety ztroskotaly na ostrovních útesech.

Dillon uhodl, že tu jde o lodi La Pérousovy, jejichž zmizení vzrušilo tehdy celý svět. Chtěl plout na Vanikoro, kde se podle výpovědi indického lodníka nacházelo ještě mnoho trosek z obou lodí. Ale nepříznivý vítr a mořské proudy mu v tom zabránily.

Dillon se tedy vrátil do Kalkaty. Tam informoval o svém objevu *Asijskou společnost* a *Indickou společnost*. Byla mu dána okamžitě k dispozici loď, které dal jméno *Recherche*. S ní vyplul 23. ledna 1827, doprovázen francouzským úředníkem.

Recherche po mnoha zdrženích v různých místech Tichého oceánu zakotvila konečně 7. července 1827 před ostrovem Vanikoro, právě v zátoce Vanu, kde teď kotvil *Nautilus*.

Tam Dillon shromáždil množství zbytků trosek, železné nástroje, kotvy, lana, kladky, moždíře, dělové koule, rozbité astronomické přístroje a kus bronzového lodního štítu s nápisem: *Vyrobil mě Bazin*. To byla značka slévárny v brestských loděnicích, užívaná kolem roku 1785. Nikdo už nemohl pochybovat.

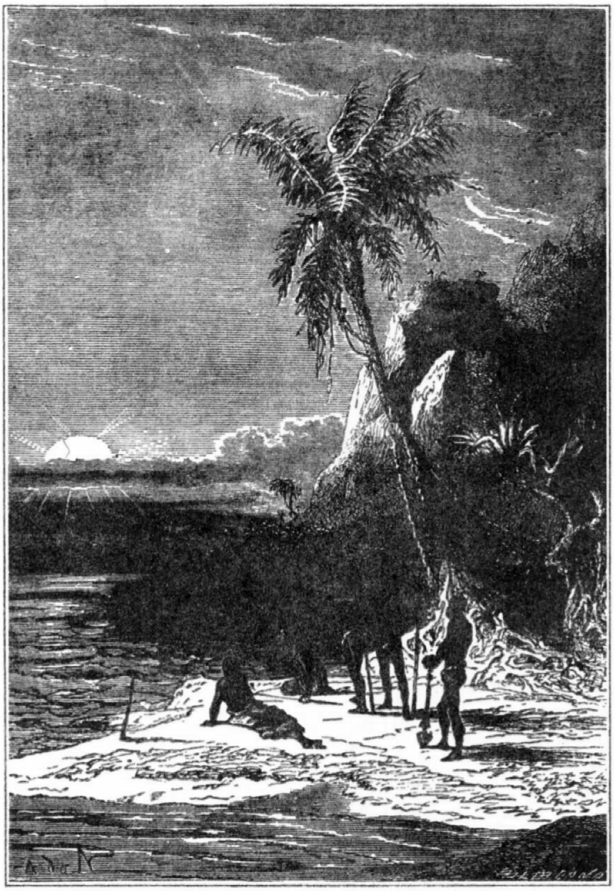

Aby dokončil svá pátrání, zůstal tam Dillon až do října. Pak odplul od Vanikora k Novému Zélandu, přistál 7. dubna 1828 v Kalkatě a potom se vrátil do Francie, kde byl velmi vlídně přijat Karlem X.

V té době Dumont d'Urville, který o Dillonových pracích nevěděl, odplul už hledat dějiště ztroskotání jinam. Ze zpráv jistého velrybáře se totiž dověděl, že domorodci na Louisianě a na Nové Kaledonii mají jakési medaile a kříž sv. Ludvíka.

Dumont d'Urville, velitel lodi *Astrolabe*, vyplul tedy na moře a dva měsíce po Dillonově vyplutí od ostrova Vanikoro zakotvil před přístavem Hobart Town. Tam se dověděl o výsledcích Dillonova pátrání, a nadto ještě zjistil, že jakýsi James Hobbs z Kalkaty, kapitánův zástupce na lodi *Union*, přistál u ostrova na 8°18' jižní šířky a na 156°30' východní délky, kde si všiml železných tyčí a červených látek, kterých užívali domorodci v těchto končinách.

Dumont d'Urville z toho byl dost zmaten; nevěděl, má-li věřit zprávám v různých nevěrohodných novinách, a proto se rozhodl plout v Dillonových stopách.

Dne 10. února 1828 přistála *Astrolabe* před ostrovem Tikopia, najala si jako vůdce a tlumočníka jakéhosi zběha, který se na ostrově usadil, a vyplula k ostrovu Vanikoro. Dostala se k němu 12. února, zůstala u tamních útesů dva dny a až 20. února zakotvila za útesem v přístavu Vanu.

Dne 23. února obešlo několik důstojníků celý ostrov a přineslo jen kusy bezcenných trosek. Domorodci, kteří se naučili zapírat a vytáčet se, odmítali je odvést na smutné místo. Jejich potměšilé chování prozrazovalo, že zacházeli se ztroskotanci špatně. Opravdu se zdálo, že pokládají Dumonta d'Urvilla za mstitele La Pérouse i jeho nešťastných společníků.

Konečně 23. února domorodci zviklaní mnoha dary pochopili, že se nemusí žádného trestu bát, a odvedli kapitánova zástupce Jacquinota na místo ztroskotání.

Tam v hloubce několika metrů mezi útesem Paku a Vanu ležely kotvy, děla a železné i olověné pruty, obalené korálovou hmotou. Na místo byla vyslána šalupa a velrybářský člun z *Astrolabe*. Po značné námaze se posádkám podařilo vytáhnout kotvu o váze devíti set kilogramů, lité dělo, olověný prut a dva měděné moždíře.

Dumont d'Urville se vyptával domorodců, až se dověděl, že když La Pérouse přišel o obě lodi v ostrovních útesech, postavil si menší plavidlo, s nímž se ztratil podruhé. Kde? To nikdo nevěděl.

Velitel *Astrolabe* dal tehdy postavit před skupinou kořenovníků pomník na paměť slavného plavce a jeho společníků. Byl to prostý čtyřboký jehlan na korálovém podstavci, k jehož postavení nepoužil ani kousku železa, aby pomník nevzbudil chtivost domorodců.

Pak chtěl Dumont d'Urville odplout. Jeho posádka však byla postižena horečkami, a protože onemocněl i on sám, mohl vyplout až 17. března.

Ale francouzská vláda, která se obávala, že Dumont d'Urville neví o pracích Dillonových, vyslala k ostrovu Vanikoro korvetu *Bayonnaise*, na níž velel Legoarant de Tromelin a která v té době odpočívala na západním americkém pobřeží. *Bayonnaise* zakotvila u ostrova Vanikoro několik měsíců po odplutí *Astrolabe*, nic nového nenašla, ale zjistila, že domorodci La Pérousův pomník nepoškodili.

To je podstata výkladu, který jsem přednesl kapitánu Nemovi.

„Tak se vlastně stále neví, kde ztroskotala třetí loď, kterou si trosečníci postavili na ostrově Vanikoro?" ptal se mě.

„Ne."

Kapitán Nemo neodpověděl; dal mi jen znamení, abych s ním šel do velkého salónu. *Nautilus* se ponořil na několik metrů pod hladinu a okenní závěry se otevřely.

Rychle jsem přistoupil k oknu. Pod vrstvou korálů, pokrytých houbami a sasankami, mezi záplavou ryb, kněžíků a kaniců poznal jsem zbytky trosek, které vlečné sítě nemohly zdvihnout: železné svorníky, kotvy, děla, dělové koule, soustavu vratidel a ráhna, vesměs předměty ze ztroskotané lodi, pokryté živými květy.

Zatímco jsem hleděl na tyto zpustošené trosky, řekl mi kapitán Nemo:

„La Pérouse vyplul 7. prosince 1785 s loděmi *Boussole* a *Astrolabe*. Nejdříve zakotvil v Botanickém zálivu, pak navštívil Přátelské ostrovy a Novou Kaledonii, zamířil k Santa Cruzu a zastavil se u ostrova Namuka v souostroví Havajském. Pak se jeho lodi dostaly k útesům ostrova Vanikoro. *Boussole*, která plula vpředu, uvízla při jižním pobřeží. *Astrolabe* jí spěchala na pomoc a uvízla také. První loď byla skoro okamžitě zničena. Druhá, zahnaná větrem do písku, několik dní vzdorovala. Domorodci přijali posádku celkem dobře. Trosečníci se na ostrově usadili a postavili si ze zbytků obou velkých lodí loď menší. Několik námořníků zůstalo dobrovolně na ostrově. Druzí, značně zesláblí a nemocní, odpluli s La Pérousem. Zamířili k Šalomounovým ostrovům, ale na východním pobřeží největšího ostrova této skupiny, mezi mysem Zklamání a mysem Spokojenosti, se utopili.“

„A jak to víte?“ zvolal jsem.

„Hleďte, co jsem našel na místě posledního ztroskotání!“

Kapitán Nemo mi ukázal plechovou skříňku s francouzským znakem, která byla od slané vody celá zrezivělá. Otevřel ji a já jsem spatřil svazek zažloutlých papírů s písmem však dosud čitelným.

Byly to přímé instrukce ministra námořnictví veliteli La Pérousovi a po stranách textu vlastnoruční poznámky Ludvíka XVI.

„Ach, jak krásná smrt pro námořníka!“ řekl kapitán Nemo. „Jak tichý je ten korálový hrob! Kéž by mne a mé společníky nečekal žádný jiný!“

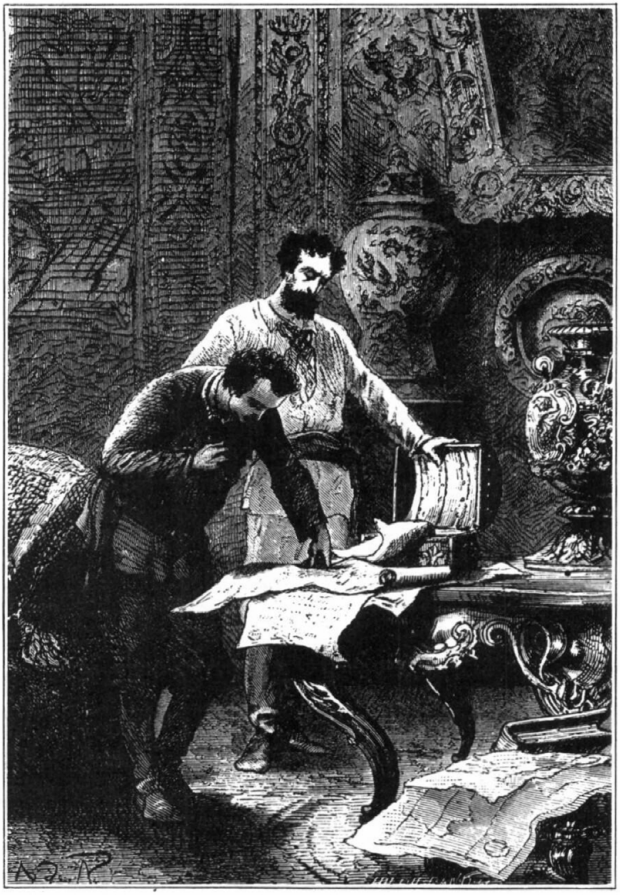

KAPITOLA XX
Torresův průliv

V noci z 27. na 28. prosince opustil *Nautilus* největší rychlostí vody ostrova Vanikoro. Plul na jihozápad a ve třech dnech překonal vzdálenost tří tisíc kilometrů, která odděluje La Pérousovy ostrovy od jihovýchodního cípu Nové Guiney.

Dne 1. ledna 1868 přišel za mnou časně zrána na plošinu Conseil.

„Dovolí mi pan profesor, abych mu popřál šťastný nový rok?“ řekl mi.

„Opravdu, Conseili, přesně tak, jako bych byl v Paříži ve své pracovně u zoologické zahrady. Přijímám tvé blahopřání a děkuji ti. Jen bych chtěl vědět, co rozumíš tím ‚šťastným novým rokem‘ v situaci, v jaké nyní jsme. Přinese nám tento rok konec našeho uvěznění, nebo budeme pokračovat v tomto podivném cestování?“

„Na mou věru, to panu profesorovi říci nemohu,“ odpověděl Conseil. „Je pravda, že tu vidíme mnoho zajímavých věcí a že jsme po celé dva měsíce neměli čas na nudu. Myslím, že takovou příležitost už spolu nebudeme mít nikdy.“

„Nikdy, Conseili.“

„Ostatně kapitán Nemo, který nosí své latinské jméno plným právem, nám nijak nepřekáží; jako by tu nebyl.“

„Opravdu, Conseili.“

„Jestliže s tím pan profesor souhlasí, tak já si myslím, že šťastným novým rokem bude rok, v kterém uvidíme všechno…“

„Všechno, Conseili? To by trvalo velmi dlouho. Ale co tomu říká Ned Land?“

„Ned Land je zcela opačného názoru," odpověděl Conseil. „Je to praktický člověk a jeho žaludek si nedá poručit. Nedovi nestačí dívat se stále jen na ryby a pojídat je. Chybí mu víno, chléb a maso, což se nelíbí pravému Anglosasovi, který je zvyklý na bifteky a kterého brandy nebo džin v rozumném množství nijak neděsí."

„Tohle mě, Conseili, zas vůbec netrápí; přizpůsobil jsem se lodnímu způsobu života docela snadno."

„Já také," odpověděl Conseil. „A jsem ochoten tu zůstat, kdežto mistr Land pomýšlí jen na útěk. Bude-li proto tento rok pro mne šťastný, bude nešťastný pro něho a naopak. Někdo tu tedy bude vždycky spokojen. Nakonec bych chtěl panu profesorovi přát to, co by se mu líbilo."

„Děkuji, Conseili. Jen bych tě chtěl požádat, abys otázku novoročních dárků odložil na pozdější dobu a spokojil se zatím upřímným stiskem ruky. Nemám nic jiného."

„Pan profesor nebyl nikdy štědřejší," odpověděl Conseil.

Po těchto slovech ten hodný hoch odešel.

Dne 2. ledna jsme byli od místa vyplutí v Japonském moři vzdáleni pět tisíc dvě stě padesát mil, což je dvaadvacet tisíc kilometrů. Před ostruhou *Nautilu* se rozprostíraly nebezpečné vody Korálového moře při severovýchodních březích Austrálie. Naše loď se několikakilometrovým obloukem vyhnula obávaným útesům, kde ztroskotala 10. června 1770 Cookova loď. Narazila tehdy na skálu a nepotopila se jen proto, že šťastnou náhodou kus korálové skály ulomený nárazem zůstal vězet v proraženém boku.

Byl bych velmi rád navštívil tento útes, dlouhý tisíc pět set kilometrů, na němž se neustále rozvlněné moře rozbíjí se strašným rachotem, podobným rachotu hromu. Ale *Nautilus* se svými skloněnými bočnými plochami nás zavedl do velkých hloubek, takže jsem z vysokých korálových stěn nic neviděl. Musil jsem

se spokojit jen pohledem na různé ryby, které vylovily naše sítě. Našel jsem v nich makrely velké jako tuňáci, s modravými boky a s příčným pruhováním, jež během života mizí. Tyto ryby nás doprovázely v celých hejnech a obohatily náš stůl nesmírně jemným jídlem. Chytili jsme také mnoho pěticentimetrových pražem, které chutnají jako karasi zlatí, a létajících ryb, skutečných mořských vlaštovek, které v temných nocích brázdí svým světélkováním vodu i vzduch. Mezi měkkýši a nižšími živočichy jsem našel různé druhy laločníků, ježovek, ostranek a jehlanek. Rostlinstvo bylo zastoupeno krásnými plovoucími řasami, mezi nimiž jsem našel obdivuhodný druh *Nemastoma geliniaroide*, přírodní zvláštnost všech muzeí.

Po dvou dnech plavby Korálovým mořem jsme 4. ledna dorazili k břehům Nové Guiney. Při této příležitosti mi kapitán Nemo řekl, že zamýšlí plout Torresovým průlivem do Indického oceánu. A to bylo vše. Ned Land s radostí zjistil, že ho tato plavba přivede blíž k evropským mořím.

Torresův průliv je pokládán za velmi nebezpečný nejen množstvím skalisk, ale i divokým obyvatelstvem žijícím na tamních březích. Rozděluje Austrálii a Novou Guineu.

Nová Guinea je dva tisíce pět set kilometrů dlouhá a sedm set kilometrů široká. Její povrch má sedmdesát dva tisíce čtverečních kilometrů. Leží mezi 0°19' a 10°2' jižní šířky a mezi 128°23' a 145°14' východní délky.

Když kapitánův zástupce měřil v poledne výšku slunce, zahlédl jsem vrcholky pohoří Papua, stoupajícího pozvolna až k nejvyšším ostrým štítům.

Tento ostrov byl objeven roku 1511 Portugalcem Franciskem Serranem a postupně navštíven roku 1526 donem Josém de Menesem, roku 1527 Grijalvou, roku 1528 španělským generálem Alvarem

de Saavedrou, roku 1545 Juliem Ortezem, roku 1616 Holanďanem Shoutenem, dále Dampierem, Fumelem, Carteretem, Edwardsem, Bougainvillem, Cookem, Forrestem, Mac Cluerem a ďEntrecasteauxem, roku 1823 Duperréem a roku 1827 Dumontem ďUrvillem. De Rienzi řekl, že to je „původní domov černochů, kteří obývají celé Malajsko", a já už nepochyboval o tom, že tato náhodná plavba mě přivedla do blízkosti obávaných Andaménů.

Nautilus se octl při začátku nejnebezpečnějšího průlivu na světě, kterého se obávají i nejodvážnější plavci, průlivu, kterým proplul Luis Vaez Torres při zpáteční plavbě z jižních moří v Melanésii a v němž roku 1840 uvízly korvety Dumonta ďUrvilla a málem se tam potopily. Sám *Nautilus*, povznesený nad všechna nebezpečí oceánu, měl se seznámit s tamními korálovými útesy.

Průliv Torresův je asi sto padesát kilometrů široký, ale je zatarasen nesčetným množstvím ostrovů, ostrůvků, útesů a skalisk, které takřka úplně znemožňují plavbu. Proto kapitán Nemo učinil všechna potřebná opatření, aby jím proplul bez nehod. *Nautilus* plul na hladině jen mírnou rychlostí. Jeho šroub tepal vodu velmi pomalu jako ocas kytovce.

Využil jsem této příležitosti a vystoupil jsem se svými dvěma společníky na stále prázdnou plošinu. Před námi vyčnívala kormidelníkova kabina a jistě se nemýlím, tvrdím-li, že v ní *Nautilus* řídil sám kapitán Nemo.

Měl jsem s sebou skvělé mapy Torresova průlivu, nakreslené inženýrem hydrografie Vincendonem Dumoulinem a lodním praporčíkem, nyní už admirálem Coupventem-Desboisem, který byl členem štábu Dumonta ďUrvilla při jeho poslední plavbě kolem světa. Spolu s mapami kapitána Kinga to jsou nejlepší mapy, které mohou pomáhat při plavbě spletí skalisk tohoto úzkého průlivu. Studoval jsem je s úzkostlivou pozorností.

Moře kolem *Nautilu* se zuřivě vlnilo. Proud vln, ženoucí se od jihovýchodu na severozápad rychlostí čtyř a půl kilometru za hodinu, tříštil se o korálové útesy, které tu a tam vystupovaly nad hladinu.

„Tady je hrozné moře!“ řekl Ned Land.

„Opravdu ohavné,“ odpověděl jsem, „a nebezpečné i pro loď, jako je *Nautilus*.“

„Ten prokletý kapitán si musí být opravdu jist svou cestou,“ pokračoval Kanaďan. „Vždyť tu vidím korálové skály, které by rozbily trup na tisíc kusů, kdyby se jich jen dotkl.“

Naše situace byla vskutku nebezpečná, ale *Nautilus* jako zázrakem proklouzával mezi nejstrašnějšími útesy. Neplul ovšem přesně tou cestou jako lodi *Astrolabe* a *Zélée*, cestou, která byla Dumontovi ďUrvillovi tak osudná. Zamířil severněji podle Murrayova ostrova a stočil se pak na jihozápad ke Cumberlandskému průlivu. Myslel jsem už, že tam popluje přímo, ale otočil se k severozápadu a pak zamířil mezi množství málo známých ostrovů a ostrůvků k Toundovu ostrovu a k Zlému průlivu.

Napadlo mě, zda šíleně neopatrný kapitán Nemo nechce vplout do tohoto průlivu, kde narazily obě lodi Dumonta ďUrvilla. Loď však změnila podruhé směr a zamířila přímo na západ k ostrovu Gueboroaru.

Byly tři hodiny odpoledne. Vlny ve vrcholícím přílivu slábly. *Nautilus* se přiblížil k ostrovu, který dosud vidím před sebou s jeho pozoruhodným pobřežím plným holých srázů. Pluli jsme podle něho ve vzdálenosti asi čtyř kilometrů.

Náhle mě porazil prudký náraz. *Nautilus* najel na skalisko a zůstal stát, nakloněn lehce na levý bok.

Když jsem vstal, spatřil jsem na plošině kapitána Nema s jeho zástupcem. Zkoumal polohu lodi a pronesl přitom několik slov v onom nesrozumitelném nářečí.

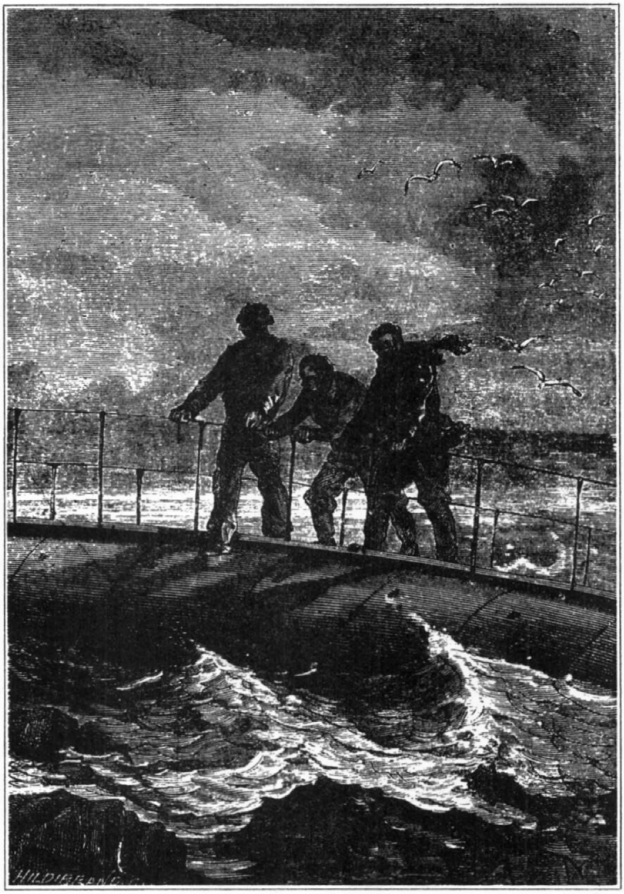

Do jaké situace jsme se vlastně dostali? Pět kilometrů od pravého boku se tyčil ostrov Gueboroar, jehož pobřeží se stáčelo od severu na západ jako obrovská paže. Na jihu a na východě vystupovaly korálové útesy, které nastávající odliv odkryl. Uvízli jsme pevně v jednom z moří s nepatrným přílivem, což byla okolnost pro uvolnění *Nautilu* velmi nepříznivá. Loď však nebyla vůbec poškozena, protože měla pevně stavěný trup. Ale protože se nemohla ani ponořit, ani uvolnit, hrozilo jí, že uvízne v útesech natrvalo; pak by byl ovšem s ponorkou kapitána Nema konec.

Zatímco jsem takto uvažoval, přistoupil ke mně chladně a klidně kapitán Nemo, který se stále plně ovládal a nezdál se ani vzrušený, ani polekaný.

„Neštěstí?“ zeptal jsem se ho.

„Ne, jenom nehoda,“ odpověděl mi.

„Ale nehoda, která vás možná přinutí znovu se stát obyvatelem země, přestože se jí tak vyhýbáte!“ namítl jsem.

Kapitán Nemo se na mne podíval zvláštním pohledem a mávl odmítavě rukou. Znamenalo to zcela jasně, že nic na světě ho nikdy nepřinutí, aby znovu vstoupil na pevninu. Pak mi řekl:

„*Nautilus* není vůbec ztracen, pane Aronnaxi. Ještě vás dopraví mezi všechny divy oceánu. Naše cesta teprve začíná a já se nehodlám zbavit tak rychle vaší společnosti.“

„*Nautilus* však uvízl v době přílivu, kapitáne Nemo,“ řekl jsem mu, nevšímaje si ironického přízvuku jeho slov. „A v Tichém oceánu není příliv velký. Chcete-li *Nautilus* uvolnit – což pokládám za nemožné –, opravdu nevím, jak se dostanete zas na vodu.“

„Je pravda, že v Tichém oceánu není příliv nijak velký, pane profesore,“ odpověděl kapitán Nemo, „ale v Torresově průlivu je mezi hladinou přílivu a hladinou odlivu rozdíl půldruhého metru. Dnes je 4. ledna a za pět dní bude úplněk. Velmi by mě udivilo, kdyby

naše ochotná družice nezdvihla vodu dost vysoko a neprokázala mi tak službu, kterou mohu čekat jedině od ní."

Po těchto slovech sestoupil kapitán Nemo se svým zástupcem do *Nautilu*. Loď zůstala nehybně stát, jako by ji byli koráloví polypi už zazdili svým nezničitelným zdivem.

„Nu, pane profesore," řekl mi Ned Land, který po kapitánově odchodu ke mně přistoupil.

„Budeme klidně čekat na příliv 9. ledna, příteli Nede, protože se zdá, že luna bude tak ochotná a spustí nás zase na vodu."

„Je to tak prosté?"

„Docela prosté."

„Což kapitán nespustí kotvu na širé moře, nepřipojí svou loď k řetězům a neudělá vše, aby se uvolnil?"

„Na to stačí příliv," odpověděl prostě Conseil.

Kanaďan na Conseile pohlédl a pokrčil rameny. To se v něm probudil námořník.

„Pane profesore," namítl, „můžete věřit mému tvrzení, že tenhle kus kovu už nikdy nepopluje ani po vodě, ani pod vodou. Je dobrý jen do starého železa. Myslím, že přišel čas rozloučit se s kapitánem Nemem."

„Příteli Nede," odpověděl jsem, „kapitán ještě neláme nad silným *Nautilem* hůl jako vy. Za čtyři dny uvidíme, co se dá za přílivu v Tichém oceánu dělat. Vaše nabádání k útěku by bylo oprávněné, kdybychom byli nedaleko anglických nebo francouzských břehů, ale v novoguinejských vodách je to něco jiného. Na takovou krajnost budeme moci pomýšlet tehdy, až se *Nautilu* nepodaří se vyprostit, což bych pokládal za událost velmi vážnou."

„Neměli bychom aspoň ohledat okolí?" pokračoval Ned Land. „Je tu ostrov a na tom ostrově jsou stromy. Pod stromy žijí zvířata, která mají kotlety a bifteky, a já bych se do takového masa moc rád zakousl."

„V tomhle má Ned pravdu," řekl Conseil. „Souhlasím. Nemohl by pan profesor požádat svého přítele kapitána Nema, aby nás vysadil na břeh? Už proto, abychom nezapomněli chodit po pevné půdě naší planety?"

„Požádat ho o to mohu," řekl jsem, „ale on mě odmítne."

„Jen ať se o to pan profesor pokusí," řekl Conseil. „Uvidíme aspoň, kam až sahá kapitánova laskavost."

K mému velkému překvapení mi kapitán Nemo na mou žádost svolení dal. A dokonce velmi vlídně a ochotně, nežádaje na mně ani slib, že se vrátíme na palubu. Ostatně útěk na Novou Guineu by byl tak nebezpečný, že bych byl Nedu Landovi nikdy neradil se o něj pokusit. Bylo lepší být vězněm na palubě *Nautilu* než padnout do rukou domorodcům na Nové Guineji.

Nazítří ráno byl pro nás připraven člun. Nesnažil jsem se dovědět, půjde-li kapitán Nemo s námi. Domníval jsem se, že s námi nepůjde ani nikdo z posádky a že řízením člunu bude pověřen sám Ned Land. Země byla ostatně jen čtyři kilometry daleko, takže pro Kanaďana bude hračkou proplout s lehkým člunem pásmem útesů, které jsou pro veliké lodi velmi nebezpečné.

Ráno 5. ledna byl člun zbaven palubního krytu, vyzvednut ze své komory a spuštěn z plošiny na moře. K celé té operaci stačili dva muži. Vesla byla v člunu a nám stačilo jen nasednout.

V osm hodin jsme odrazili od *Nautilu*, ozbrojeni elektrickými puškami a sekerami. Moře bylo celkem klidné. Od země vanul lehký vítr. Já s Conseilem jsme si sedli k veslům a veslovali jsme, kdežto Ned Land řídil člun úzkými průlivy mezi jednotlivými útesy. Vedli jsme si při tom výborně a člun plul dost rychle. Ned Land nemohl utajit radost. Byl to vězeň, který utekl ze svého vězení a nemyslil na to, že se tam musí zase vrátit.

„Maso!“ opakoval stále. „Konečně se najíme masa – a jakého masa! Opravdové zvěřiny! A žádný chleba! Neříkám, že ryby jsou něco špatného, ale nesmí jich být moc! Kousek čerstvé zvěřiny, opečené nad žhavým uhlím, zpestří docela příjemně náš obvyklý jídelníček!“

„Ty labužníku! I mně se už sbíhají sliny v ústech,“ řekl Conseil.

„Musíme jen zjistit, zdali v těch lesích zvěřina vůbec je a zdali není tak velká, že by mohla lovit lovce,“ řekl jsem.

„Dobrá, pane Aronnaxi,“ odpověděl Kanaďan, jehož zuby byly zřejmě nabroušeny jako ostří sekery, „ale já bych snědl i tygra, svíčkovou z tygra, nejsou-li na ostrově jiní čtvernožci.“

„Mám z Neda skoro strach,“ řekl Conseil.

„Buď jak buď,“ pokračoval Kanaďan, „pozdravím svým prvním výstřelem každé čtyřnohé zvíře bez peří nebo každé dvounohé zvíře s peřím.“

„No ano,“ odpověděl jsem. „Nerozumný mistr Land už zase začíná.“

„Nebojte se, pane Aronnaxi,“ řekl mi Kanaďan, „a veslujte! Stačí mi pětadvacet minut a nabídnu vám jídlo podle své chuti.“

V půl deváté proplul člun z *Nautilu* šťastně korálovými útesy kolem ostrova Gueboroaru a najel lehce na písečné pobřeží.

KAPITOLA XXI
Několik dní na zemi

Když jsem vystupoval na břeh, byl jsem velmi vzrušen. Ned Land zkoušel půdu nohama, jako by ji zabíral do svého vlastnictví. A to jsme byli teprve dva měsíce „cestujícími na *Nautilu*“, jak to vyjádřil kapitán Nemo.

V několika minutách jsme byli na dostřel od pobřeží. Půda byla skoro všude korálového původu, ale některá vyschlá řečiště, posetá žulovými oblázky, prozrazovala, že ostrov je původu prahorního. Obzor nám zakrýval pás nádherných lesů. Obrovské stromy, jejichž kmeny dosahovaly až šedesátimetrové výše, byly spojeny řetězy lián, které vypadaly jako přirozená visutá lůžka, kolébaná lehkým větrem. Rostly zde v husté směsici citlivky, smokvoně, kasuárovníky, teakové stromy, ibišky i palmy a ve stínu této zelené klenby, u pat mohutných kmenů, rostly orchideje, motýlokvěté rostliny a kapradiny.

Kanaďan si těchto nádherných ukázek guinejské květeny vůbec nevšímal; dával přednost užitečnému před příjemným. Zahlédl kokosové palmy a ihned srazil několik ořechů. Když je rozbil, napili jsme se kokosového mléka a snědli jsme dužninu s uspokojením, kterým jsme protestovali proti jídelníčku v *Nautilu*.

„Výborné!“ řekl Ned Land.

„Výtečné!“ odpověděl Conseil.

„Myslíte, že by ten váš Nemo něco namítal, kdybychom dopravili zásobu ořechů na loď?“ ptal se Kanaďan.

„To nemyslím,“ odpověděl jsem, „ale sám by to nejedl.“

„Tím hůř pro něho!“ řekl Conseil.

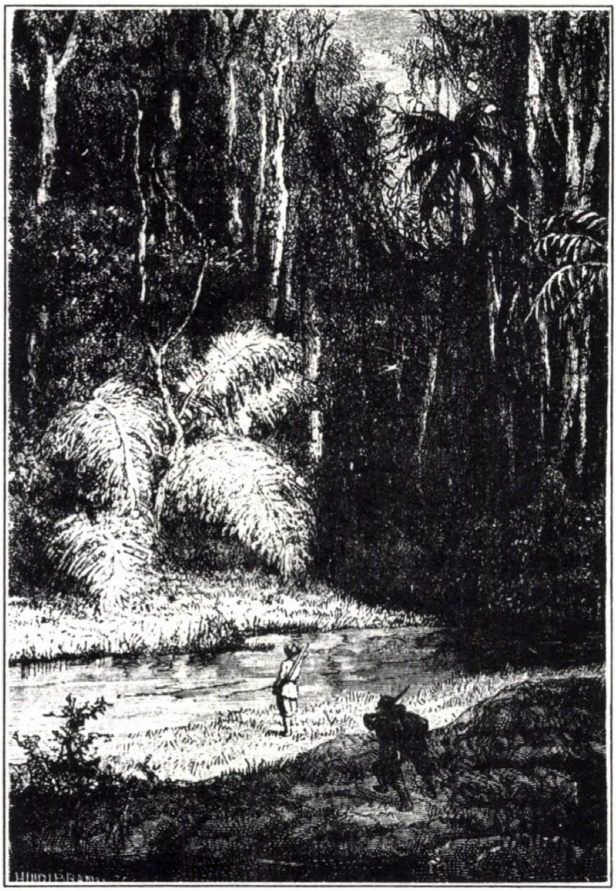

„A tím lépe pro nás," dodal Ned Land. „Zbude jich víc nám."

„Počkejte, mistře Lande," řekl jsem harpunáři, který se chystal očesat druhý kokosovník. „Kokosy jsou výborné, ale než jimi naplníte celý člun, bylo by snad rozumnější poohlédnout se po ostrově, zda tu nejsou jiné věci neméně užitečné. Čerstvou zeleninu by v kuchyni na *Nautilu* jistě rádi přijali."

„Pan profesor má pravdu," odpověděl Conseil. „Navrhuji nechat v našem člunu místo pro ovoce, pro zeleninu a pro maso – i když po zvířatech tu dosud není ani stopy."

„Nesmíš hned zoufat, Conseili," řekl Kanaďan.

„Pokračujme v naší cestě," navrhl jsem, „a jenom dávejme dobrý pozor. Ostrov sice vypadá jako neobydlený, ale přesto by se tu mohlo skrývat několik jedinců, kteří by si tak nevybírali jako my ve zvěřině!"

„Hu!" řekl Ned Land a velmi významně klapl čelistmi.

„No tak, Nede!" zvolal Conseil.

„Opravdu, už počínám chápat půvaby lidožroutství," odpověděl Kanaďan.

„Nede, Nede, co to říkáš?" okřikl ho Conseil. „Ty a lidožrout? To tedy s tebou nebudu nikdy v bezpečí; vždyť obýváme společnou kabinu! Co když se jednoho dne probudím napůl ohlodaný?"

„Conseili, mám tě hodně rád, ale ne zas tolik, abych tě v nezbytném případě nesnědl."

„Už ti nedůvěřuji," odpověděl Conseil. „A teď pojďme na lov! Musíme rozhodně nějakou zvěřinu zastřelit, abychom toho lidojeda uspokojili. Jinak by panu profesorovi posloužily jednoho rána jen kousky jeho sluhy."

Za tohoto hovoru jsme vnikli pod tmavou klenbu lesa a za dvě hodiny jsme jím prošli všemi směry.

Při hledání jedlých rostlin nám náhoda přála, a tak jsme z nejužitečnější rostliny tropického pásma mohli získat vzácný pokrm, který na lodi nebyl.

Mám na mysli chlebovník, který roste na ostrově Gueboroaru ve velkém množství. Našel jsem tam především druh bez jader nazývaný „rima".

Liší se od ostatních druhů přímým kmenem, vysokým až dvanáct metrů. Jeho půvabně oblý vrchol tvoří velké laločnaté listy, prozrazující přírodovědeckým očím druh *Artocarpus*, který se tak šťastně podařilo zdomácnit na ostrovech Maskarénách. Od větví se oddělovaly velké kulaté plody decimetr široké a na povrchu zvrásněné šestihrannými políčky. Chlebovník je užitečná rostlina, kterou příroda obdařila kraje, kde neroste obilí, a která bez jakéhokoli pěstění rodí osm měsíců v roce.

Ned Land toto ovoce velmi dobře znal. Za svých četných cest je už jedl a věděl, jak z něho připravit jedlou hmotu. Pohled na chlebovníky vzbudil jeho touhy, takže se nemohl ovládnout.

„Pane profesore," řekl mi, „ať umřu, neokusím-li trochu pečiva z chlebovníku!"

„Jen je okuste, Nede! Přišli jsme sem nabývat zkušeností, tak jich nabývejme!"

„To nebude trvat dlouho," odpověděl Kanaďan.

A čočkou rozdělal ze suchého dříví oheň, který se vesele rozpraskal. Já s Conseilem jsme zatím vybírali nejlepší chlebovníkové plody. Některé ještě nebyly dost zralé a jejich tvrdá slupka kryla bílou, ale málo vláknitou dužninu. Velké množství jiných plodů, už žlutých a rosolovitých, čekalo jen na sklizeň.

Tyto plody neměly žádná jádra. Conseil jich přinesl asi tucet, Ned Land je rozkrájel na silné řezy a položil na žhavé uhlíky. Přitom neustále opakoval:

„Uvidíte, pane profesore, jak dobrý je to chléb!“

„Zvlášť když jsme ho tak dlouho neměli,“ řekl Conseil.

„To už není chléb, ale nejjemnější pečivo,“ dodal Kanaďan. „Vy jste jej nikdy nejedl, pane profesore?“

„Ne, Nede.“

„Připravte se tedy, že sníte něco opravdu lahodného. Nepřijdete-li tomu na chuť, ať už nejsem král harpunářů!“

Po několika minutách část plodů nad ohněm úplně zuhelnatěla. Uvnitř se však objevilo bílé těsto, jakási jemná střídka, připomínající chutí artyčoky. Musím doznat, že to byl výtečný chléb a že jsem ho jedl opravdu s velkou chutí.

„Naneštěstí se nedá toto pečivo uchovat,“ řekl jsem, „a tak by bylo zbytečné napéci si je do zásoby na loď.“

„Jakpak ne, pane profesore,“ zvolal Ned Land. „Mluvíte tu jako přírodovědec, ale já se chovám jako pekař. Conseili, načesej ty plody! Na zpáteční cestě si je vezmeme.“

„A jak je chcete upravit?“ ptal jsem se Kanaďana.

„Vyrobím z jejich dužniny kvašené těsto, které vydrží libovolně dlouho a nezkazí se. Když ho budu chtít použít, upeču je v lodní kuchyni a uvidíte, že přes trochu kyselou chuť bude výborné.“

„Nuže, mistře Lande, vidím, že tomu chlebu nic nechybí.“

„I chybí, pane profesore,“ odpověděl Kanaďan. „Chybí mu trochu ovoce, nebo aspoň trochu zeleniny.“

„Hledejme tedy ovoce a zeleninu!“

Když jsme byli se sklizní hotovi, vydali jsme se na cestu, abychom si „pozemský“ oběd něčím doplnili.

Naše pátrání nebylo marné. K polednímu jsme už měli značnou zásobu banánů. Toto jemné ovoce horkého pásma zraje po celý rok a Malajci, kteří mu říkají „pisang“, je pojídají syrové. S banány jsme natrhali i obrovské plody zvané „jaky“, jež mají velmi

výraznou chuť, dále mangové plody a neuvěřitelně velké ananasy. Ovoce nám sice zabralo značnou část člunu, ale nemusili jsme toho litovat.

Conseil pozoroval stále Neda. Harpunář kráčel vpředu a v lese sbíral jistou rukou výtečné plody, které měly doplnit naše zásoby.

„Chybí nám ještě něco, Nede?“ ptal se Conseil.

„Hm,“ zabručel Kanaďan.

„Cože? Snad si nenaříkáš?“

„Ze všech těchto plodů nemohu sestavit pořádný oběd,“ odpověděl Ned. „To jsou jen zákusky. Ale co polévka? A co pečeně?“

„Opravdu,“ řekl jsem, „Ned nám slíbil kotlety – a o těch už začínám pochybovat.“

„Pane profesore,“ odpověděl Kanaďan, „lov ještě neskončil, ba dosud ani nezačal. Jen trpělivost! Nakonec se jistě setkáme s pernatou nebo se srstnatou zvěří; když ne tady, tak někde jinde…“

„A když ne dnes, tak zítra,“ dodal Conseil, „protože nesmíme chodit příliš daleko. Navrhuji dokonce, abychom se už vrátili k člunu.“

„Cože? Už?“ zvolal Ned.

„Musíme se do večera vrátit,“ řekl jsem.

„Ale kolik je hodin?“ ptal se Kanaďan.

„Aspoň dvě,“ řekl Conseil.

„Jak ten čas na zemi letí!“ zvolal Kanaďan s lítostným povzdechem.

„Pojďme!“ odpověděl mu Conseil.

Vraceli jsme se lesem zpět a doplnili jsme si zásoby mladými palmovými výhonky, které nutno trhat ve vrcholcích stromů, dále malými fazolemi, v nichž jsem poznal malajské „abru“, a nesmírně dobrým smldincem.

K člunu jsme došli obtíženi zásobami. Ned Land však stále pokládal úlovek za nedostatečný. Ale osud mu přál. Když nasedal do

člunu, spatřil několik stromů sedm až devět metrů vysokých, které patřily do rodu palem. Tyto stromy, ještě vzácnější než chlebovník, jsou pokládány za nejužitečnější stromy celého Malajska. Byly to palmy ságové, rozmnožující se jako moruše semeny i výhonky.

Ned Land věděl, co se s těmito stromy dělá. Vzal sekeru a brzy několik palem porazil. Že jsou zralé, prozradil mu bílý prášek na jejich listech.

Přihlížel jsem jeho práci spíš očima přírodovědce než očima hladového člověka. Sloupl napřed z každého kmene na palec silný pruh kůry, pod níž byla hustá spleť dlouhých vláken, stmelených moučnatou klovatinou. Tato mouka byla jedlé ságo, hlavní potrava obyvatelstva celé Melanésie.

Ned Land se zatím spokojil přesekáním kmenů na kusy velké jako polena k topení. Později z nich chtěl získat mouku, prosít ji tkaninou, aby jí zbavil vláknitého pletiva, odpařit z ní na slunci vodu a v moždíři ji pak stlouci na ságo.

V pět hodin večer jsme konečně s nákladem všeho bohatství opustili pobřeží ostrova a za půl hodiny jsme přirazili k *Nautilu*.

Při našem příjezdu se nikdo neobjevil. Když jsme zásoby uložili v lodi, odešel jsem do své kabiny. Měl jsem tam už připravenou večeři. Najedl jsem se a šel jsem spát. Nazítří, 6. ledna, neudálo se na lodi nic zvláštního. Uvnitř se neozval ani nejmenší zvuk, žádný projev života. Člun zůstal při boku *Nautilu*, jak jsme jej tam opustili. Rozhodli jsme se pro návrat na ostrov Gueboroar. Ned Land doufal, že bude mít větší lovecké štěstí než včera. Chtěl navštívit jinou část lesa.

Za východu slunce jsme už byli na cestě. Vlny postupující k pobřeží zanesly tam člun za několik minut.

Vystoupili jsme. Přesvědčeni, že bude lepší důvěřovat Kanaďanovu instinktu, šli jsme rychle za Nedem Landem, který na svých dlouhých nohou uháněl a nechával nás vzadu.

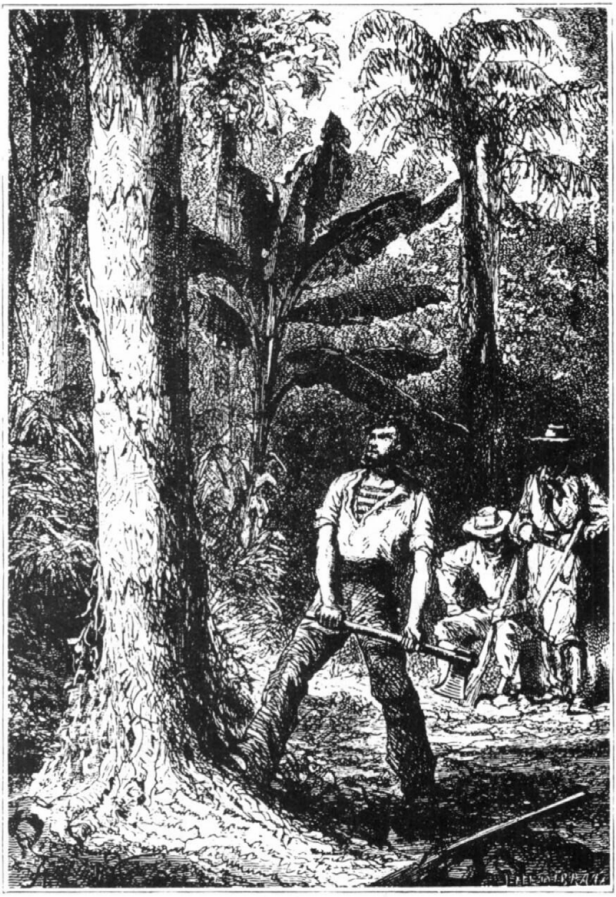

Ned Land kráčel při pobřeží na západ, přebrodil se přes několik potoků a došel na vysokou planinu lemovanou nádherným lesem. Podle potoků přeletovalo několik ledňáčků, kteří nás však nenechali přijít blíž. Jejich plachost mi dokazovala, že tito ptáci už vědí, co mohou čekat od dvounožců našeho druhu. Vyvodil jsem z toho, že není-li ostrov obydlen, je aspoň lidmi navštěvován.

Když jsme přešli poměrně velkou louku, dostali jsme se k okraji lesíka, v němž létalo a zpívalo velké množství ptáků.

„To jsou ovšem jenom ptáci," řekl Conseil.

„Někteří z nich se však jedí," odpověděl harpunář.

„Asi sotva, Nede," namítl Conseil. „Vidím tady jen obyčejné papoušky."

„Conseili," odpověděl vážně Ned Land, „papoušek je bažantem pro každého, kdo nemá k jídlu nic jiného."

„A já bych dodal," řekl jsem, „že dobře upravený papoušek stojí za napíchnutí na vidličku."

V hustých korunách lesa přeletovala skutečně z větví na větve celá hejna papoušků, kteří čekali jen na pečlivou výchovu, aby se naučili mluvit lidskou řečí. Zatím jen žvatlali se svými pestrobarevnými druhy, s andulkami a s vážnými papoušky kakadu, kteří jako by řešili nějakou filozofickou otázku, kdežto ohnivě červení papoušci loriové vypadali jako větrem přenášené kusy lehké látky. Mezi hlučně létajícími zoborožci se míhali papoušci nejjemnějších modrých barev a pestrá směsice dalších půvabných ptáků, bohužel vesměs nepoživatelných.

A přece v této sbírce chyběl významný pták této oblasti, který nikdy nepřekročil hranice Sundských ostrovů. Bylo mi však souzeno, abych se mu mohl velmi brzy obdivovat.

Když jsme prošli nepříliš hustým podrostem, dostali jsme se na planinu zarostlou houštinami. A tam před námi vylétli nád-

herní ptáci, kteří musili vzhledem ke svému dlouhému peří letět proti větru. Jejich vlnitý let, půvab vzdušných křivek a měnivost jejich barev přivábily a okouzlily naše zraky. Okamžitě jsem je poznal.

„Rajky!“ vykřikl jsem.

„Čeleď rajkovití, podřád zpěvní, řád pěvci,“ dodal Conseil.

„Druh koroptví?“ ptal se Ned Land.

„To ne, mistře Lande. Ale spoléhám na vaši obratnost, že jeden z těchto půvabných výtvorů tropické přírody zastřelíte.“

„Pokusím se, pane profesore, ačkoli dovedu zacházet lépe s harpunou než s puškou.“

Malajci, kteří velké množství těchto ptáků prodávají Číňanům, lapají je různými způsoby, jichž jsme však použít nemohli.

Někdy líčí oka ve vrcholcích stromů, kde rajky rády pobývají. Jindy je lapají na ptačí lep, který brání ptákům v pohybu. A někdy dokonce otravují studánky, kam ptáci přicházejí pít. My jsme je mohli jen zastřelit v letu, což nám nedávalo příliš naděje na úspěch. A skutečně jsme značnou část střeliva vyplýtvali nadarmo.

K jedenácté hodině dopolední jsme překročili první předhoří vnitrozemského horského pásma a dosud jsme nic nezastřelili. Pociťovali jsme už velký hlad. Jako lovci jsme se spoléhali jen na loveckou kořist, ale zklamali jsme se. Naštěstí nám Conseil – k vlastnímu velkému překvapení – zajistil dvojím výstřelem přesnídávku. Zasáhl bílého holuba a holuba hřivnáče, které jsme hbitě oškubali, napíchli na rožeň a opekli nad žhavými uhlíky. Zatímco se ta zajímavá zvířata opékala, připravil Ned ovoce chlebovníku. Pak jsme oba holuby obrali až na kosti a prohlásili o nich, že byli výteční. Jejich maso vonělo muškátovými oříšky, kterými se tito ptáci živí. Byla to opravdová pochoutka.

„Mají chuť jako kuřata krmená lanýži,“ řekl Conseil.

„A co nám ještě schází, Nede?“ ptal jsem se Kanaďana.

„Čtyřnohá zvěřina, pane Aronnaxi,“ odpověděl Ned Land. „Holub je jenom předkrm a pamlsek. Proto nebudu spokojen, dokud nezastřelím zvíře s kotletami.“

„Ani já nebudu spokojen, Nede, nezmocníte-li se tu rajky.“

„Pokračujme tedy v lovu,“ odpověděl Conseil, „ale vracejme se už k moři. Dostali jsme se k prvním horským svahům a já myslím, že bychom se měli raději vrátit do oblasti lesů.“

To byl docela rozumný názor a my jsme se mu podřídili. Po hodinové chůzi jsme došli do velkého ságovníkového lesa. Před námi prchalo několik neškodných hadů. Vyplašili jsme svým příchodem i rajky. Opravdu už jsem ztrácel naději, že některou dostaneme, když tu Conseil, který šel napřed, se náhle shýbl, vyrazil vítězný výkřik a vrátil se ke mně s nádhernou rajkou v ruce.

„Výborně, Conseili!“ zvolal jsem.

„Pan profesor je příliš laskav,“ odpověděl Conseil.

„Vůbec ne, chlapče. Tohle byl mistrovský kousek. Chytit toho ptáka živého pouhýma rukama!“

„Jestliže si ho pan profesor prohlédne, uvidí, že na tom nemám tak velkou zásluhu.“

„Proč, Conseili?“

„Protože ten pták je namol opilý.“

„Opilý?“

„Ano. Opilý muškátovými oříšky, které polykal pod muškátem, kde jsem ho také lapil. Podívej se, Nede, vidíš ty strašné účinky nestřídmosti?“

„Tisíc ďáblů!“ odsekl Kanaďan. „Nemusíš mi hned vyčítat, že jsem se před dvěma měsíci napil džinu.“

Já jsem si zatím zajímavého ptáka prohlížel. Conseil se nemýlil. Rajka byla tak opilá opojnou šťávou, že nemohla vůbec létat. Sotva

chodila. To mi však nijak nevadilo. Nechal jsem ji, aby se z muškátového opojení probrala.

Chycený pták patřil k nejkrásnějšímu z osmi druhů, které žijí na Nové Guineji a na sousedních ostrovech. Byla to rajka smaragdová, jedna z nejvzácnějších. Byla tři decimetry dlouhá a na poměrně malé hlavě měla maličká očka, posazená až u kořene zobáku. A jak obdivuhodný byl na rajce soulad barevných tónů! Žlutý zobák, hnědé nohy a drápy, ořechově hnědá křídla s purpurovými konci, bledě žlutá hlava a šíje, smaragdové hrdlo a kaštanová hruď a břicho. Nad ocasem se jí tyčily dva rohovité prachové výrůstky, z nichž vyrůstala dlouhá, nesmírně lehká a podivuhodně jemná pera. Doplňovala tak celkové vzezření zázračného ptáka, kterému domorodci dali poetické jméno „sluneční pták".

Toužebně jsem si přál přivézt tento vzácný druh rajky do Paříže a darovat jej zoologické zahradě, kde nemají ani jednu živou rajku.

„To je tak vzácná?" ptal se Kanaďan tónem lovce, který si velmi málo cení zvěřiny z hlediska uměleckého.

„Velmi vzácná, kamaráde, a především je velmi těžké chytit ji živou. Ale i mrtvé rajky jsou stále předmětem důležitého obchodu. Domorodci přišli dokonce na to, jak vyrábět falešné rajky, podobně jako se falšují perly a diamanty."

„Cože?" zvolal Conseil. „Cožpak se rajky falšují?"

„Ano, Conseili."

„A ví pan profesor, jak to domorodci dělají?"

„Zajisté. V obdobích východních monzunů ztrácejí rajky z ocasů svá nádherná pera, kterým přírodovědci říkají pera podkřídlová. Tato pera pak sbírají padělatelé opeřenců a připevňují je obratně na některé druhy papoušků, kterým napřed ustřihli ocas. Potom spojení zamaskují, ptáka obarví a pošlou výrobek svého podivného řemesla nějakému muzeu nebo evropskému sběrateli."

„Dobrá," řekl Ned Land, „i když to není ten pták, jsou to aspoň jeho pera. A protože není určen k jídlu, nevidím v tom nic zlého."

Ač mé přání chytit živou rajku se splnilo, přání Kanaďanovo dosud splněno nebylo. Naštěstí ke druhé hodině zastřelil Ned Land nádherné divoké prase, kterému domorodci říkají „bari-utang". Zvíře se objevilo zrovna včas, aby nám poskytlo pravé maso ze čtvernožce. Ned Land se tvářil po svém výstřelu náramně vítězně. Prase bylo okamžitě mrtvé.

Kanaďan je hned stáhl, vyvrhl a vyřízl z něho asi šest kotlet, které chtěl k večeři opéci na rožni. Pak jsme pokračovali v lovu, přičemž se Ned s Conseilem vyznamenali pozoruhodným úlovkem.

Oba přátelé vyplašili v křoví stádo klokanů, kteří na svých pružných nohou prchali dlouhými skoky. Přesto tato zvířata neběžela tak rychle, aby je elektrické střely nemohly v běhu zarazit.

„Ach pane profesore," zvolal Ned Land, opojený loveckou vášní, „tohle je výborná zvěřina, zvlášť dušená! To bude zásoba pro *Nautilus*! Dva! Tři! Pět jich padlo! A když si pomyslím, že to všechno spolykáme sami!"

Myslím, že kdyby byl Kanaďan v radostném vzrušení tolik nemluvil, byl by pobil celé stádo. Spokojil se však jen s tuctem těchto vačnatců, kteří tvoří „nadřád podtřídy živorodých z třídy savců", jak řekl Conseil. Byla to zvířata malá, druh klokanů stromových, kteří obývají zpravidla dutiny stromů a jsou nesmírně rychlí. Ač nejsou příliš velcí, poskytují přece jen velmi chutné maso.

Byli jsme s výsledkem lovu náramně spokojeni. Veselý Ned si umiňoval, že se zítra na kouzelný ostrov zas vrátí, aby ho zbavil všech poživatelných čtvernožců. Nepočítal přitom s novými událostmi.

V šest hodin večer jsme došli na pobřeží. Náš člun byl na svém místě. *Nautilus*, podobný dlouhému skalisku, vyčníval z vln čtyři kilometry od břehu.

Ned Land začal bez meškání chystat večeři. V přípravě jídel se vyznal znamenitě. Z kotlet se šířila brzy tak lahodná vůně, že pronikla celým ovzduším.

Vidím však, že už kráčím v Kanaďanových stopách. Rozplývám se nad čerstvou vepřovou pečení! Nechť je mi odpuštěno tak, jako jsem já odpustil mistru Landovi – a ze stejných důvodů.

Večeře byla skutečně výborná. Mimořádný jídelníček doplnili dva holubi. Ságové pečivo, chléb chlebovníku, několik mangových plodů, šest lahodných ananasů a kvašený nápoj z kokosových ořechů nás rozjařily. Dokonce se mi zdálo, že myšlenky mých společníků nejsou už tak docela jasné.

„Co kdybychom se večer na *Nautilus* nevrátili?“ řekl Conseil.

„A co kdybychom se tam už vůbec nevrátili?“ dodal Ned Land.

V tom okamžiku padl k našim nohám kámen, který okamžitě přerušil harpunářův návrh.

KAPITOLA XXII
Blesk kapitána Nema

Otočili jsme se k lesu. Moje ruka se zastavila na půli cesty k ústům, kdežto ruka Neda Landa svou práci dokončila.

„Kamení nepadá z nebe," řekl Conseil. „Jinak by si zasloužilo názvu povětroňů."

Jeho výrok potvrdil druhý, pečlivě zaoblený kámen, který z Conseilovy ruky vyrazil chutné holubí stehýnko.

Všichni tři jsme vyskočili s puškami u ramene, připraveni odrazit jakýkoli útok.

„Nejsou to opice?" zvolal Ned Land.

„Sotva," odpověděl Conseil. „Jsou to domorodci."

„Do člunu!" zvolal jsem a zamířil jsem k moři.

Musili jsme skutečně ustoupit, protože na pokraji křovisk, která nám vpravo zakrývala obzor, objevilo se asi dvacet domorodců ozbrojených luky a praky, sotva sto kroků od nás.

Náš člun byl asi dvacet metrů před námi vytažen na písek.

Domorodci se neblížili příliš rychle, ale projevovali velmi nepřátelské úmysly. Kamení a šípy jen pršely.

Ač nám hrozilo přímé nebezpečí, nechtěl se Ned Land vzdát zásob, a rozběhl se proto značnou rychlostí se seletem v jedné a se svými klokany v druhé ruce.

Ve dvou minutách jsme byli na pobřeží. V mžiku jsme naházeli zásoby a zbraně do člunu, odstrčili jsme jej na vodu a chopili se vesel. Neujeli jsme ani pět set metrů, když se asi sto řvoucích a gestikulujících domorodců vrhlo po pás do vody. Čekal jsem, že jejich přítomnost vyláká na palubu *Nautilu* některé muže z po-

sádky, ale nestalo se tak. Obrovský stroj ležel na širém moři jako po vymření.

Za dvacet minut jsme vystoupili na plošinu. Palubní otvory byly otevřené. Když jsme uvázali člun, sestoupili jsme do *Nautilu*.

Vešel jsem do salónu, z něhož jsem slyšel hudbu. Kapitán Nemo tam seděl u svých varhan a hrál.

„Pane kapitáne!“ zvolal jsem.

Neslyšel mě.

„Pane kapitáne,“ opakoval jsem, dotýkaje se ho rukou.

Zachvěl se a obrátil se ke mně.

„Ach, to jste vy, pane profesore?“ řekl. „Nu, měli jste dobrý lov? Nasbírali jste hodně rostlin?“

„Ano, pane kapitáne,“ odpověděl jsem. „Naneštěstí jsme však s sebou přivedli skupinu dvounožců, jejichž sousedství mě velmi znepokojuje.“

„Jakých dvounožců?“

„Divochů.“

„Divochů?“ řekl kapitán Nemo ironicky. „A vy se divíte, pane profesore, že když vstoupíte na pevnou zemi této planety, najdete tam divochy? Kde by nebyli divoši? A jsou ostatně ti vaši divoši horší než jiní lidé?“

„Ale pane kapitáne…“

„Vidíte, pane profesore, já jsem našel divochy všude.“

„Nuže, nechcete-li je přijmout na palubě *Nautilu*, měl byste snad udělat nějaká opatření,“ odpověděl jsem.

„Uklidněte se, pane profesore. Těmi se vůbec nemusíme zabývat.“

„Ale domorodců je hodně.“

„Kolik jste jich napočítal?“

„Nejméně sto.“

„Pane Aronnaxi," odpověděl kapitán Nemo a položil zas prsty na klávesy varhan, „i kdyby se na tomto pobřeží shromáždili všichni domorodci z Nové Guiney, nemusili bychom se jejich útoku vůbec bát."

Prsty kapitána Nema přeběhly po klaviatuře nástroje. Všiml jsem si, že se dotýkaly jen černých kláves, což dodávalo jeho melodii typicky skotské zabarvení. Brzy zapomněl na mou přítomnost a zůstal ponořen v hluboké snění, které jsem se už nepokoušel rušit.

Vystoupil jsem na plošinu. Zatím se snesla noc, protože v malých šířkách zapadá slunce rychle a bez zšeření. Ostrov Gueboroar jsem viděl jen velmi nejasně. Avšak četné ohně zapálené na pobřeží prozrazovaly, že domorodci nepomýšlejí na odchod.

Zůstal jsem několik hodin sám; přemýšlel jsem o domorodcích, ale nijak jsem se jich nebál, protože mě ovlivnila neochvějná kapitánova sebedůvěra. Brzy jsem na ně zapomněl a obdivoval jsem nádhernou tropickou noc. Mé vzpomínky zalétly do Francie, zavedeny tam pohledem na hvězdy ve zvěrokruhu, které za několik hodin budou zářit nad ní. Mezi souhvězdími nad mou hlavou svítil měsíc. Vzpomněl jsem si, že tato věrná a ochotná družice se zítra vrátí na totéž místo, aby zdvihla vody a pomohla *Nautilu* uvolnit se z korálového lůžka. Když jsem o půlnoci viděl, že na ztemnělé vodě i pod stromy na pobřeží je úplný klid, vrátil jsem se do své kabiny a pokojně usnul.

Noc uplynula bez zlých příhod. Papuánce zřejmě poděsil pohled na netvora, který uvízl v zálivu. Vždyť palubní otvory zůstaly otevřeny, takže mohli docela lehce vniknout do *Nautilu*.

V šest hodin ráno – 8. ledna – jsem vystoupil na plošinu. Ranní mlha se už zdvihla a řídla. Brzy se objevil ostrov; nejdříve pobřeží a pak vrcholky hor.

Ale domorodci tam byli, dokonce ve větším počtu než včera. Mohlo jich být asi pět nebo šest set Někteří využili odlivu a dostali

se po korálových útesech na pět set metrů k *Nautilu*. Viděl jsem je velmi dobře. Byli to praví Papuánci atletických těl, s velkým, ale nikoli plochým nosem a s bílými zuby. Jejich vlasy jako vlna měkké a rudě nabarvené se ostře odrážely od černých těl, která se leskla jako těla Núbijců. Z proříznutých a roztažených ušních lalůčků jim visely šňůry kostí. Většinou byli domorodci nazí. Spatřil jsem mezi nimi i několik žen, oděných od boků ke kotníkům skutečnými krinolínami z trávy, upevněnými páskem z rostlinných vláken. Někteří tanečníci měli hrdla ozdobená půlměsícem a náhrdelníkem z červených a bílých skleněných korálků. Skoro všichni byli ozbrojeni luky, šípy a štíty a na ramenou měli síťku s kulatými kameny, kterými obratně stříleli z praků.

Jeden z náčelníků se přiblížil nejvíce k *Nautilu* a pozorně si jej prohlížel. Musil to být vysoký hodnostář zvaný „mado“, protože měl na sobě plášť z banánových listů, na okraji vykrajovaný a nabarvený křiklavými barvami.

Mohl jsem toho domorodce snadno zastřelit, protože byl na dostřel. Byl jsem však přesvědčen, že bude lépe počkat na projev opravdového nepřátelství. Evropané by měli ve styku s domorodci vždy jen odrážet rány, a nikdy ne útočit.

Po celou dobu odlivu se domorodci potloukali kolem *Nautilu*. Ale nechovali se nijak hlučně. Často jsem je slyšel opakovat slovo „asaj“. Z jejich posunků jsem vyrozuměl, že mě zvou na břeh. Jejich pozvání jsem ovšem musil odmítnout.

Toho dne člun samozřejmě palubu neopustil, což velmi mrzelo Neda Landa, který nemohl doplnit své zásoby. Obratný Kanaďan využil volného času k přípravě masa a mouky z ostrova Gueboroaru. K jedenácté hodině dopolední, jakmile vrcholy korálových útesů počaly mizet pod vodou, vrátili se domorodci na břeh. Viděl jsem však, že na pobřeží jejich počet pozoruhodně vzrůstá. Přijeli

sem pravděpodobně i z okolních ostrovů nebo přímo z Nové Guineny. Ale neviděl jsem ani jednu pirogu.

Poněvadž jsem neměl nic lepšího na práci, napadlo mě prohledat průzračnou vodu, ve které byla spousta lastur a ulit, láčkovců i mořských rostlin. *Nautilus* měl ostatně v těchto vodách strávit poslední den, bude-li ovšem podle slibu kapitána Nema plout nazítří už skutečně po širém moři.

Zavolal jsem tedy Conseile, který mi přinesl lehkou síť, podobnou trochu sítím k výlovu ústřic.

„A co ti domorodci?“ ptal se Conseil. „Ať pan profesor promine, ale mně se nezdají příliš zlí.“

„A přesto to jsou lidojedi, chlapče.“

„Člověk může být lidojedem, a přesto dobrým chlapíkem,“ odpověděl Conseil. „Stejně může být i labužník počestným mužem. Jedno nevylučuje druhé.“

„Dobře, Conseili. Dejme tomu, že to jsou počestní lidojedi a že i své zajatce pojídají počestně. Protože však nehodlám být sněden, třeba počestně, budu se mít raději na pozoru; vždyť velitel *Nautilu* neudělal zřejmě žádné opatření. A nyní do práce!“

Po dvě hodiny jsme horlivě lovili, aniž jsme vytáhli nějakou vzácnost. Síť se naplnila vinuticemi, harfovkami a především plži podobnými kladívku, nejkrásnějšími, jaké jsem dosud viděl. Chytili jsme také několik sumýšů a perlotvorek a asi tucet malých želv, které jsme si ponechali pro lodní kuchyni.

Ale ve chvíli, kdy jsem to nejméně čekal, octl se v mé ruce skutečný div, vlastně přírodní zvláštnost, jakou jen tak nenajdeme. Conseil právě zalovil a vytáhl síť plnou různých obyčejných ulit. Já jsem však náhle vsunul ruku do sítě, vytáhl jednu ulitu a vyrazil pravý sběratelský výkřik, to znamená nejpronikavější výkřik, jaký může vydat lidské hrdlo.

„Co je panu profesorovi?“ ptal se nesmírně překvapený Conseil. „Pana profesora něco kouslo?“

„Ne, chlapče, ačkoli bych za tento nález rád obětoval celý prst!“

„Za jaký nález?“

„Za tuto ulitu,“ řekl jsem a ukázal jsem mu předmět, který ve mně vyvolal takové nadšení.

„Vždyť to je docela obyčejná oliva, z čeledi olivovitých, z řádu hřebenožábrých, z třídy plžů a z kmene měkkýšů!“

„Ano, Conseili. Ale místo aby se točila zprava doleva, točí se tato oliva zleva doprava!“

„Jak to je možné?“

„Ano, chlapče, je to levotočivá ulita!“

„Levotočivá ulita!“ opakoval Conseil s bušícím srdcem.

„Podívej se na její závit!“

„Ach, pan profesor mi může věřit, že jsem nikdy nepocítil takové pohnutí,“ řekl Conseil, svíraje rozechvělou rukou vzácnou ulitu.[13]

A bylo to pohnutí plně oprávněné. Jak je známo, přírodovědci upozornili na to, že pravotočivost je přírodní zákon. Hvězdy a jejich družice se při pohybu otáčivém i oběžném pohybují zprava doleva. Člověk používá častěji pravé ruky než levé. Proto jsou nástroje a náčiní, schodiště, zámky, hodinová pera atd. upraveny tak, aby se jich dalo používat zprava doleva. A tento zákon zachovává příroda i při stáčení ulit. Všechny jsou pravotočivé, až na řídké výjimky. A jestliže se náhodou najde závit levotočivý, vyvažují jej sběratelé zlatem.

Zůstali jsme s Conseilem zamyšleni nad pokladem, kterým jsem hodlal obohatit Přírodovědecké muzeum, když tu náhle kámen,

13 U nás žije ve sladkých vodách běžně čeleď levatkovitých, jejíž zástupci mají ulity pravidelně levotočivé.

nešťastně vržený jedním z domorodců, rozbil vzácný předmět přímo v Conseilově ruce.

Zoufale jsem vykřikl. Conseil popadl pušku a namířil na domorodce, který ještě kýval prakem deset metrů před ním. Chtěl jsem ho zadržet, ale rána vyšla a rozbila náramek z amuletů, který měl domorodec na ruce.

„Conseili!“ vykřikl jsem. „Conseili!“

„Nu co? Neviděl snad pan profesor, že ten lidožrout zaútočil první?“

„Žádná ulita nemá cenu lidského života!“ řekl jsem.

„Ten ničema!“ zvolal Conseil. „Byl bych radši, kdyby mi byl rozbil rameno!“

Conseil byl upřímný, ale já jsem s ním nesouhlasil. Situace se však v několika vteřinách změnila, aniž jsme si toho všimli. *Nautilus* obklopilo asi dvacet pirog. Byly to čluny vydlabané ze stromových kmenů, dlouhé a úzké, výborně uzpůsobené k plavbě a vyvážené dvěma bambusovými plováky, které ležely na hladině. Řídili je obratní polonazí veslaři a já jsem pln neklidu přihlížel jejich příjezdu.

Bylo zřejmé, že tito Papuánci se už s Evropany setkali a že znají jejich lodi. Ale co si měli myslet o tomto protáhlém železném válci v zálivu, o této lodi bez stěžňů a bez komínů? Jistě nic dobrého, protože se zpočátku drželi ve slušné vzdálenosti. Když však zjistili, že se loď nehýbe, nabývali zvolna odvahy a chtěli se s ní seznámit trochu blíž. A právě tomuto bližšímu seznámení bylo nutno zabránit. Naše nehlučné zbraně mohly na domorodce zapůsobit celkem málo, protože tito ostrované mají úctu jen před zbraněmi hlučnými. Blesk bez hromu také lidi příliš neděsí, ač nebezpečí je v blesku, a nikoli v jeho rachotu.

V této chvíli se pirogy dostaly blíže k *Nautilu* a na ponorku se snesl mrak šípů.

„K čertu! To je úplné krupobití!“ řekl Conseil. „A možná že ty kroupy jsou otrávené!“

„Musíme to říci kapitánu Nemovi,“ řekl jsem a zmizel v palubním otvoru.

Sestoupil jsem do salónu. Nenašel jsem tam nikoho. Odvážil jsem se zaklepat na dveře kapitánovy kabiny.

„Vstupte!“ ozvalo se uvnitř.

Našel jsem kapitána zabraného do výpočtů, v nichž se to hemžilo samými *x* a jinými algebraickými znaménky.

„Vyrušuji?“ zeptal jsem se zdvořile.

„Opravdu, pane Aronnaxi,“ odpověděl mi kapitán. „Myslím však, že máte k návštěvě vážný důvod.“

„Velmi vážný. Obklíčily nás pirogy domorodců a za několik minut budeme napadeni několika sty divochů.“

„Ach,“ řekl klidně kapitán Nemo, „přijeli na pirogách?“

„Ano, pane kapitáne.“

„Ale pak stačí zavřít palubní otvory.“

„Právě to jsem vám chtěl říci…“

„Není nic snazšího,“ řekl kapitán.

Stiskl tlačítko elektrického zvonku a vyslal rozkaz posádce.

„Hotovo, pane profesore,“ řekl mi po chvíli. „Člun je na svém místě a palubní otvory uzavřeny. Nemyslíte si, doufám, že ti pánové prorazí stěny, které ani střely z vaší fregaty nezdolaly!“

„To ne, pane kapitáne. Je tu však jiné nebezpečí.“

„Jaké, pane profesore?“

„Že zítra ráno, až bude třeba otvory otevřít a obnovit vzduch v *Nautilu*…“

„To je správné, pane profesore, protože naše loď dýchá jako kytovci.“

„Že tedy budou-li v té chvíli Papuánci na plošině, pak nevím, jak byste jim mohl zabránit ve vstupu.“

„Vy předpokládáte, pane profesore, že vystoupí na plošinu?“

„Jsem si tím jist.“

„Nuže, pane profesore, ať si tam vystoupí. Nevím, proč bych jim v tom měl bránit. Vždyť ti Papuánci jsou vlastně chudáci a já bych nechtěl, aby má návštěva Gueboroaru stála život třeba jen jediného z těch nebožáků.“

Když to kapitán Nemo dořekl, chtěl jsem odejít. Ale on mě zadržel a vyzval mě, abych si k němu sedl. Vyptával se mě se zájmem na naši výpravu k zemi i na náš lov. Zdálo se, že nemůže pochopit tu vášnivou touhu po mase, která sužovala Kanaďana. Pak se hovor přenesl na jiné věci, přičemž kapitán Nemo neprojevil mnoho sdílnosti, ale byl o to vlídnější.

Mezi jiným jsem se rozhovořil i o situaci *Nautilu*, který uvízl právě v onom průlivu, kde by byl málem ztroskotal Dumont d'Urville. Kapitán k tomu podotkl:

„Ten d'Urville byl jeden z vašich největších námořníků, jeden z nejbystřejších mořeplavců. Je to vlastně francouzský kapitán Cook. Nešťastný učenec! Vzdoroval ledovým polím jižního pólu, korálovým útesům Oceánie a lidojedům v Tichém oceánu jen proto, aby tak bídně zahynul při železničním neštěstí. Umíte si představit, jaké myšlenky musil mít tento energický muž v posledních chvílích svého života, jestliže mohl ještě přemýšlet?“

Kapitán Nemo byl zřejmě dojat a já jsem mu toto dojetí připočetl k dobru.

Pak jsme s mapami v rukou vzpomínali na dílo francouzského mořeplavce, na jeho plavbu kolem světa, na jeho dvojí pokus o dosažení jižního pólu, přičemž objevil Adélinu zemi a zemi Ludvíka Filipa, a konečně na jeho hydrografický průzkum hlavních ostrovů v Oceánii.

„To, co váš d'Urville udělal na hladině oceánů, udělal jsem já v hlubinách,“ řekl kapitán Nemo. „A mnohem snadněji a mnohem

lépe než on. *Astrolabe* a *Zélée*, neustále zmítané vichřicemi, nemohou se srovnávat s *Nautilem*, s klidnou pracovnou, s opravdovým starousedlíkem uprostřed vod."

„A přece mají korvety Dumonta d'Urvilla s *Nautilem* něco společného, pane kapitáne," řekl jsem.

„Co, pane profesore?"

„*Nautilus* uvízl stejně jako ony."

„*Nautilus* neuvízl, pane profesore," odpověděl chladně kapitán Nemo. „*Nautilus* je uzpůsoben k odpočinku na vodním loži a já nemusím podniknout zoufalé práce a pokusy, ke kterým d'Urvilla přinutilo uváznutí jeho korvet. *Astrolabe* a *Zélée* málem ztroskotaly, ale mému *Nautilu* nehrozí žádné nebezpečí. Zítra, v určený čas, jej příliv lehce zdvihne a on bude pokračovat v plavbě oceánem."

„Pane kapitáne," řekl jsem, „nepochybuji..."

„Zítra," přerušil mě kapitán Nemo vstávaje, „zítra ve dvě hodiny čtyřicet minut odpoledne *Nautilus* vypluje a nepoškozen opustí Torresův průliv."

Po těchto úsečných slovech se mi kapitán Nemo lehce uklonil. Tím se se mnou rozloučil a já jsem se vrátil do své kabiny.

Tam jsem našel Conseile, který se chtěl dovědět o výsledcích mého rozhovoru s kapitánem.

„Chlapče," řekl jsem mu, „když jsem se kapitánovi svěřil se svými obavami o *Nautilus* ohrožený Papuánci, odpověděl mi na to velmi ironicky. Mohu ti říci jen jedno: Důvěřuj mu a jdi klidně spát!"

„Pan profesor už mé služby nepotřebuje?"

„Ne, příteli. Co dělá Ned Land?"

„Ať pan profesor promine, ale přítel Ned připravuje klokaní pečeni, která bude pravým divem," odpověděl Conseil.

Zůstal jsem sám. Lehl jsem si, avšak spal jsem špatně. Slyšel jsem domorodce, jak pobíhali po plošině a vyráželi ohlušující

křik. Tak uplynula noc. Posádku lodi nic nevyvedlo z její obvyklé netečnosti. Starala se o přítomnost lidojedů právě tak málo jako vojáci v pevnosti o mravence, kteří pobíhají po opevnění.

V šest hodin ráno jsem vstal. Palubní otvory nebyly dosud otevřeny. Uvnitř lodi nebyl tedy vzduch obnoven, ale nádrže, pro každý případ naplněné, byly v činnosti a vpustily do vydýchaného vzduchu v *Nautilu* několik krychlových metrů kyslíku.

Pracoval jsem ve své kabině až do poledne. Kapitána Nema jsem nespatřil ani na okamžik. V lodi se zřejmě nekonaly žádné přípravy k odplutí.

Chvíli jsem ještě naslouchal a pak jsem vešel do velkého sálu. Hodiny ukazovaly dvě hodiny třicet minut. Za deset minut měl příliv dosáhnout vrcholu. A nebyl-li slib kapitána Nema příliš smělý, pak měl být *Nautilus* okamžitě uvolněn. Nedojde-li k tomu, uplyne mnoho měsíců, než bude moci své korálové lože opustit.

Ale v lodním trupu se ozvaly první příznaky záchvěvů. Zaslechl jsem skřípění bočních plátů na vápnitých výčnělcích korálového lože.

Ve dvě hodiny třicet pět minut se objevil v salónu kapitán Nemo.

„Odplouváme," řekl.

„Ach!" vydechl jsem.

„Dal jsem rozkaz otevřít palubní otvory."

„A co Papuánci?"

„Papuánci?" řekl kapitán Nemo s lehkým pokrčením ramen.

„Nevniknou do nitra *Nautilu*?"

„A jak?"

„Palubními otvory, které jste dal otevřít."

„Pane Aronnaxi," odpověděl klidně kapitán Nemo, „palubními otvory *Nautilu* se jen tak lehce nevstupuje, i když jsou otevřeny."

Podíval jsem se na něho.

„Nechápete?" ptal se.

„Ne, vůbec ne.“

„Pojďte tedy a uvidíte.“

Zamířil jsem k hlavnímu schodišti. Ned Land a Conseil tam velmi zneklidněni pozorovali několik mužů posádky, kteří otvírali palubní otvory. Zvenčí k nám doléhal zuřivý řev a povyk. Kryty palubních otvorů byly otevřeny. Objevilo se dvacet strašných postav. Ale první domorodec, který položil ruku na zábradlí schodiště, byl okamžitě jakousi neviditelnou silou odražen zpět. Prchal se strašným řevem a s nesmyslnými posunky pryč.

Deset jeho druhů šlo za ním a na všechny čekal stejný osud. Conseil byl celý vyjevený. Ned Land se dal strhnout prudkou povahou a vrhl se na schodiště. Ale jakmile se chytil oběma rukama zábradlí, byl také on ihned sražen.

„Tisíc ďáblů!“ vykřikl. „Praštil mě snad hrom?“

Tato slova mi rázem vše vysvětlila. To nebylo zábradlí, nýbrž kovový kabel, vedený až na plošinu a nabitý elektřinou z lodi. Kdo se ho dotkl, dostal hroznou ránu. Kdyby byl kapitán Nemo vpustil do tohoto vedení všechen proud ze svých strojů, byla by to bývala rána smrtelná. Takto bylo možno říci, že mezi sebe a útočníky postavil elektrické vedení, přes něž se nikdo beztrestně nedostal.

Hrůzou šílení Papuánci se dali na ústup. My jsme s utajovaným smíchem třeli a uklidňovali nešťastného Neda Landa, který klel jako posedlý.

Ale vtom se *Nautilus* s vrcholícím přílivem zdvihl a opustil své korálové lože přesně ve dvě hodiny čtyřicet minut, jak to stanovil kapitán. Šroub tepal pomalu vodu – jakoby s jistou vznešeností. Pak jeho rychlost zvolna rostla, *Nautilus* se rozjel po hladině oceánu a nepoškozen opustil nebezpečné úžiny Torresova průlivu.

KAPITOLA XXIII
Chorobné sny

Druhého dne, 10. ledna, pokračoval *Nautilus* v plavbě pod vodou rychlostí, kterou jsem odhadoval nejméně na pětatřicet kilometrů za hodinu. Šroub se otáčel tak rychle, že jsem jeho otáčky nemohl ani sledovat, ani počítat.

Uvědomoval jsem si, že zázračná elektrická energie dává *Nautilu* pohyb, teplo a světlo, chrání jej proti útokům zvenčí a dělá z lodi jakousi svatyni, které se nesmí dotknout žádná znesvěcující ruka, aby nebyla zasažena bleskem. Můj obdiv neznal mezí a od lodi jsem se ihned přenesl k člověku, který ji sestrojil.

Pluli jsme přímo na západ a 11. ledna jsme obepluli mys na východním cípu Carpentarského zálivu. Útesů tam bylo ještě dost, ale roztroušených dál od sebe. Na mapě byly všechny zakresleny neobyčejně přesně. *Nautilus* se lehce vyhnul vlevo útesům Money a vpravo útesům Victoria na 130° východní délky a na desáté rovnoběžce, podle níž jsme pluli.

Dne 13. ledna vplul kapitán Nemo do Timorského moře a přiblížil se k ostrovu Timoru na 122° východní délky. Tento ostrov, jehož povrch měří dvaatřicet tisíc čtverečních kilometrů, je spravován domorodými knížaty, rádži. Říkají o sobě, že jsou synové krokodýlů, což je nejvznešenější původ, jakým se může lidská bytost chlubit. Jejich šupinatí předkové se v ostrovních řekách opravdu jen hemží a obyvatelé je zahrnují úctou. Chrání je, hýčkají, klaní se jim, krmí je a předhazují jim v oběť mladé dívky. Běda cizinci, který by posvátným zvířatům ublížil!

Nautilus se však s těmito zvířaty nesetkal. Timor bylo vidět jen chvilku za poledne, když kapitánův zástupce měřil polohu lodi. Stejně jsem jenom zahlédl i ostrůvek Rotti, který patří do této ostrovní skupiny a jehož ženy mají na malajských trzích pověst krasavic.

Od tohoto místa se *Nautilus* stočil od desáté rovnoběžky na jihozápad. Zamířil přídí do Indického oceánu. Kam nás fantazie kapitána Nema zavleče? Přiblíží se k evropským břehům? Takové rozhodnutí jsem těžko mohl čekat od člověka, který se obývaným pevninám vyhýbal. Popluje tedy na jih? Obepluje mys Dobré naděje, mys Hoorn a zamíří k jižnímu pólu? A vrátí se nakonec zpět do Tichého oceánu, kde jeho *Nautilus* může plout lehce a svobodně? To nám ukáže budoucnost.

Když jsme obepluli Cartierovy a Scottovy útesy a korálová bradla Hibernia a Seringapatam, poslední to výspy pevniny v moři, octli jsme se 14. ledna daleko od všech zemí. Rychlost *Nautilu* se podstatně snížila. Loď plula rozmarně chvíli pod vodou, chvíli zas na hladině.

Během této části plavby vykonal kapitán Nemo zajímavá měření různé teploty vody v různých hloubkách. Za normálních podmínek se tato měření provádějí dosti složitými přístroji, jejichž údaje jsou přinejmenším pochybné. Buď to jsou skleněné teploměrné sondy, které působením vodního tlaku často praskají, nebo přístroje založené na nestejném odporu kovů vůči elektrickému proudu. Takto získané údaje nemohou však být dostatečně přezkoušeny. Kapitán Nemo naopak měřil teplotu sám a přímo v hlubinách. Jeho teploměr byl spojen s vnější vodou v různých hloubkách a ukazoval mu ihned a přesně hledanou teplotu.

Nautilus se dostával postupně do hloubky tří, čtyř, pěti, sedmi, devíti a desíti kilometrů, a to buď tak, že byly naplňovány jeho nádrže, nebo pomocí svých nakloněných bočných ploch. Konečným

výsledkem těchto pokusů bylo poznání, že moře má v hloubce tisíc metrů na všech zeměpisných šířkách stálou teplotu čtyř a půl stupně.

Sledoval jsem všechna zjištění s největším zájmem. Kapitán je prováděl skutečně až vášnivě. Častokrát jsem uvažoval, proč ta měření provádí. Ve prospěch svých bližních? To nebylo pravděpodobné. Vždyť dříve nebo později jeho práce zmizí i s ním v některém neznámém moři. Ledaže by se s výsledky svých pokusů svěřil mně! Ale to bych musel předpokládat, že mé podivné cestě bude jednou konec, a ten konec jsem zatím nikde neviděl.

Buď jak buď, kapitán se mi stejně svěřil i se získanými čísly, která se týkala hustoty vody v hlavních světových mořích. Z jeho sdělení jsem si vzal osobní poučení, které však s vědou nijak nesouvisí.

Stalo se to 15. ledna ráno. Procházeli jsme se spolu po plošině a kapitán se mě ptal, vím-li něco o různé hustotě mořské vody. Odpověděl jsem záporně a dodal jsem, že vědě scházejí dosud přesná měření.

„Já jsem ta měření vykonal," řekl mi kapitán, „a mohu se za jejich přesnost zaručit."

„Dobrá," odpověděl jsem. „Ale *Nautilus* je svět sám pro sebe a jeho vědecká tajemství se nikdy nedostanou na zem."

„Máte pravdu, pane profesore," řekl mi po krátkém odmlčení kapitán Nemo. „Je to opravdu svět pro sebe. Je vzdálen od Země zrovna tak jako planety, které s ní obíhají kolem Slunce. Stejně nikdy nepoznáme práci vědců na Saturnu nebo na Jupiteru. Ale když už náhoda naše osudy spojila, mohu se s vámi dělit i o výsledky svých pozorování."

„Poslouchám, pane kapitáne."

„Víte přece, pane profesore, že mořská voda je hustší než voda sladká. Její hustota však není stejná. Jestliže vezmu hustotu sladké vody za jednotku, pak je hustota vody v Tichém oceánu dána číslem 1,028 a hustota vody ve Středozemním moři číslem 1,030…“

Ach, odvažuje se až do Středozemního moře! pomyslil jsem si.

„Číslem 1,018 jsem označil hustotu vody v Indickém oceánu a číslem 1,029 hustotu vody v Jaderském moři.“

Nautilus se rozhodně nevyhýbal nejnavštěvovanějším evropským mořím. Vyvodil jsem z toho, že nás – možná už brzy – zavede k civilizované pevnině. Napadlo mi, že Ned Land přijme tuto zprávu s velmi pochopitelným uspokojením.

Po několik dalších dnů byla prováděna nejrůznější měření, která se týkala obsahu soli v různě hlubokých vodách, jejich elektrické vodivosti, jejich zbarvení a jejich průhlednosti za všech možných podmínek. Kapitán Nemo přitom rozvinul všechen svůj důmysl, kterému se rovnala jen jeho vlídnost ke mně. Pak jsem ho několik dní zase nespatřil, takže jsem opět zůstal v jeho lodi sám.

Dne 16. ledna se zdálo, že *Nautilus* usnul pouhých několik metrů pod hladinou vod. Jeho elektrické stroje se zastavily a nehybný šroub vydával loď napospas mořským proudům. Předpokládal jsem, že se posádka zabývá vnitřními opravami, které jsou při tak mohutném strojním mechanismu nezbytně nutné.

Já a moji druhové jsme se tehdy stali svědky zvláštní podívané. Okenní závěry ve velkém salónu byly otevřené, ale protože reflektor *Nautilu* nesvítil, vládla ve vodách hustá tma. A nebe, pokryté těžkými mraky a věstící bouři, propouštělo do povrchových vod oceánu jen slabý svit.

Pozoroval jsem moře za těchto podmínek, v nichž i největší ryby se jevily jen jako nezřetelné stíny, když tu náhle se *Nautilus* octl v plném světle. Myslil jsem zprvu, že byl rozsvícen reflektor

a že teď vrhá své elektrické světlo do vodních spoust. Mýlil jsem se však. Po krátkém pozorování jsem poznal svůj omyl.

Nautilus se vznášel uprostřed světélkující vrstvy, jejíž zář byla v tom temnu až oslňující. Vydávaly ji miliardy světélkujících organismů a jejich jiskření se odrazem o kovový trup stroje ještě zvýšilo. Spatřil jsem v té světelné záplavě jakési blesky, jako by tam vytékalo ze žhavé pece do moře roztavené olovo nebo kovové pruty rozžhavené do bílého žáru. A jinde naopak vznikaly kontrastem stíny v ohnivém prostředí, v němž zdánlivě nebylo pro stín vůbec místo. Ne, to nebylo klidné vyzařování našeho obyčejného osvětlení. Byla v tom živá síla a neobyčejný pohyb. Bylo zřejmé, že to je živé světlo!

Byl to opravdu obrovský shluk mořských nálevníků, drobouckých světlušek, tělísek z průhledného rosolu, která mají nitkovitá tykadla a kterých lze ve třiceti krychlových centimetrech vody napočítat pětadvacet tisíc. Jejich světlo bylo ještě zesíleno zvláštním světélkováním medúz, hvězdic, talířovek, skulařů a dalších světélkujících živočichů, proniknutých slizem z organických látek rozkládajících se v moři a patrně i slizem, který vylučují ryby.

Po několik hodin se vznášel *Nautilus* v zářivých vodách. Náš obdiv ještě vzrostl, když jsme pozorovali velká mořská zvířata, která se tam proháněla jako mloci. Viděl jsem v tom studeném světle půvabné a rychlé sviňuchy, neúnavné mořské šašky, a třímetrové mečouny, bystře věštící bouři, jejichž strašné meče několikrát narazily na okna salónu. Pak se objevily menší ryby, různí ostenci, makrely, bodloci a sta jiných, které vytvářely svým pohybem ve světélkujícím prostředí tmavé pruhy.

Jak tajuplné a oslnivé to bylo divadlo! Možná že intenzitu tohoto zjevu zvyšovaly určité atmosférické podmínky. Možná že se nad hladinou rozpoutávala bouře. Ale v hloubce několika metrů necítil už *Nautilus* její zuřivost a kolébal se pokojně v klidné vodě.

Tak jsme pluli dál, neustále okouzlováni novými divy. Conseil pozoroval a zařazoval členovce, láčkovce, měkkýše a ryby. Dny plynuly rychle a já už je ani nepočítal. Ned Land se podle svého zvyku snažil zpestřovat lodní jídelníček. Žili jsme jako hlemýždi ve svých ulitách a já mohu dosvědčit, že je velmi snadné stát se dokonalým hlemýžděm.

Tento život se nám zdál snadný a přirozený. Už jsme nemysleli na to, že na povrchu země je ještě jiný život, když tu nám nová událost připomněla podivnost našeho postavení.

Dne 18. ledna se nacházel *Nautilus* na 105° východní délky a na 15° severní šířky. Počasí bylo bouřlivé, moře rozvlněné. Od východu vanul prudký vítr. Tlakoměr už několik dní klesal, a tak předpovídal blízký zápas živlů.

Vystoupil jsem na plošinu právě ve chvíli, kdy kapitánův zástupce měřil hodinový úhel. Čekal jsem jako obvykle, až pronese svou každodenní větu. Ale toho dne jsem zaslechl jinou, stejně nesrozumitelnou. Skoro současně se objevil kapitán Nemo a s dalekohledem u očí se zadíval k obzoru.

Po několik minut zůstal bez pohnutí, nespouštěje zrak z bodu, který měl v zorném poli objektivu. Pak dalekohled odložil a vyměnil se svým zástupcem asi deset slov. Onen muž podlehl zřejmě značnému vzrušení a marně se snažil ovládnout. Kapitán Nemo, který se ovládal víc, zůstal klidný. Zdálo se ostatně, že pronáší jisté námitky a že mu jeho zástupce odpovídá pevným ujišťováním. Tak tomu aspoň nasvědčovala rozdílnost hlasu a gest.

Já sám jsem se pozorně zahleděl označeným směrem, ale neviděl jsem nic. Nebe i moře se mi spojovaly na nepřerušené obzorové čáře.

Kapitán Nemo se počal procházet po plošině; nevšímal si mě a snad mě ani neviděl. Kráčel pevným, i když ne tak pravidelným krokem jako obvykle. Častokrát se zastavoval a s rukama založený-

ma na prsou pozoroval moře. Co mohl v tom nesmírném prostoru hledat? *Nautilus* se nacházel několik set kilometrů od nejbližších břehů.

Kapitánův zástupce si vzal dalekohled a pozoroval úporně obzor. Přecházel přitom sem tam a podupával si, takže se svými nervózními pohyby ostře odlišoval od velitele lodi.

Tato záhada se měla ostatně brzy vysvětlit, protože stroj na rozkaz kapitána Nema zvýšil svou sílu a roztočil šroub rychleji.

Vtom kapitánův zástupce znovu kapitána na něco upozornil. Ten přerušil své přecházení a zamířil dalekohledem na naznačené místo. Dlouho je pozoroval. Já jsem bez vážného znepokojení sestoupil do své kabiny a vzal jsem si tam výborný dalekohled, kterého jsem zpravidla používal. Opřel jsem si jej o kabinu reflektoru, jež vyčnívala na přídi plošiny, a chystal jsem se prohlédnout celý obzor.

Ale nepřiložil jsem ještě oko k okuláru, když mi někdo přístroj vytrhl prudce z rukou.

Obrátil jsem se. Přede mnou stál kapitán Nemo. Jeho tvář byla úplně změněná. Jeho oči, překryté svraštělým obočím, zářily temným ohněm. Zuby měl napůl odkryté. Jeho napnuté tělo, sevřené pěsti a hlava vtažená mezi ramena prozrazovaly zuřivý vztek, který vyvěral z celé jeho osoby. Ani se nepohnul. Můj dalekohled mu vypadl z rukou…

Vyvolal jsem snad nevědomky tento vzteklý výbuch já? Myslela si snad ta nepochopitelná osobnost, že jsem odkryl nějaké tajemství, které mělo být před hosty *Nautilu* skryto?

Ne, já jsem nebyl předmětem této nenávisti. Mne se to netýkalo, protože jeho oči byly umíněně upřeny k nepostřehnutelnému bodu na obzoru.

Konečně se kapitán Nemo ovládl. Jeho podstatně změněná tvář nabyla obvyklého klidu. Řekl svému zástupci několik slov oním cizím jazykem a pak se obrátil ke mně.

„Pane Aronnaxi," řekl mi naléhavým tónem, „žádám vás, abyste splnil jednu z podmínek, kterými jste se mi zavázal."

„Oč jde, pane kapitáne?"

„Musím vás i s vašimi druhy zavřít až do doby, kdy uznám za vhodné vrátit vám svobodu."

„Jste tady pánem," odpověděl jsem, dívaje se mu přímo do očí. „Mohu vám však dát jednu otázku?"

„Žádnou, pane profesore."

Po těchto slovech jsem už nemohl nic říci, nýbrž jen poslechnout, protože každý odpor by byl marný.

Sestoupil jsem do Nedovy a Conseilovy kabiny a řekl jsem svým druhům o kapitánově rozhodnutí. Dovedete si jistě představit, jak mé sdělení přijal Kanaďan. Neměli jsme ostatně na žádné výklady čas. U dveří už čekali čtyři muži z posádky a ti nás odvedli do kabiny, v níž jsme strávili první noc na *Nautilu*.

Ned Land chtěl protestovat, ale než se zmohl na slovo, zavřely se za ním dveře.

„Může mi pan profesor říci, co to znamená?" ptal se mě Conseil.

Vyprávěl jsem svým společníkům, co se odehrálo. Byli udiveni stejně jako já, a také z toho všeho stejně moudří.

Ponořil jsem se do hlubokého přemýšlení. Podivné chování kapitána Nema mi nešlo z mysli. Nebyl jsem s to spojit si dvě logické myšlenky a utápěl jsem se v nejnemožnějších domněnkách, když tu mě z mého duševního stavu vyvedla slova Neda Landa:

„Hleďme! Je prostřeno k obědu!"

Opravdu, stůl už byl připraven. Bylo jasné, že kapitán Nemo vydal příslušný rozkaz zároveň s rozkazem, aby byla zrychlena plavba *Nautilu*.

„Dovolí mi pan profesor, abych mu něco doporučil?“ ptal se mě Conseil.

„Ano, chlapče,“ odpověděl jsem.

„Nuže, ať pan profesor poobědvá. Je to rozumné, protože nevíme, co se může stát.“

„Máš pravdu, Conseili.“

„Naneštěstí nám dali jen obyčejné lodní jídlo,“ řekl Ned Land.

„Nede,“ ozval se Conseil, „co bys říkal tomu, kdybychom nedostali vůbec nic?“

Tenhle důvod rázem umlčel všechny harpunářovy námitky.

Zasedli jsme ke stolu. Obědvali jsme mlčky. Já jsem jedl jen málo, Conseil se nutil, protože to bylo „rozumné“, a Ned Land navzdory všemu snědl všechno. Po obědě se každý pohodlně uvelebil na svém místě.

V této chvíli zhaslo světlo, které osvětlovalo ze skleněné koule naši kabinu, a my se octli v úplné tmě. Ned Land brzy usnul a Conseil také upadl v hluboký spánek, což mě udivilo. Přemýšlel jsem, co v něm mohlo vyvolat tak naléhavou potřebu spánku, ale brzy jsem cítil, že i mým mozkem se šíří těžká otupělost. Chtěl jsem mít oči otevřené, avšak víčka se mi proti mé vůli zavřela. Zmocnily se mě bolestné představy. Do jídla, které jsme právě snědli, byly určitě přidány uspávací prostředky. Kapitánu Nemovi nestačilo tedy jen naše uvěznění, aby před námi skryl své plány; musil nás ještě uspat!

Zaslechl jsem, jak se okenní závěry zavírají. Mořské vlnění, které lodí lehce kymácelo, ustalo. Opustil snad *Nautilus* hladinu oceánu? Sestoupil zpět do klidných vod?

Chtěl jsem spánku vzdorovat, ale nebylo to možné. Dech mi slábl. Cítil jsem, jak mé ztěžklé údy zmrazuje smrtelný chlad. Byl jsem jako ochromen. Víčka jako olověné clony mi překryla oči. Těžký spánek, plný chorobných představ, zmocnil se celé mé bytosti. Pak vidiny zmizely a já upadl do úplného bezvědomí.

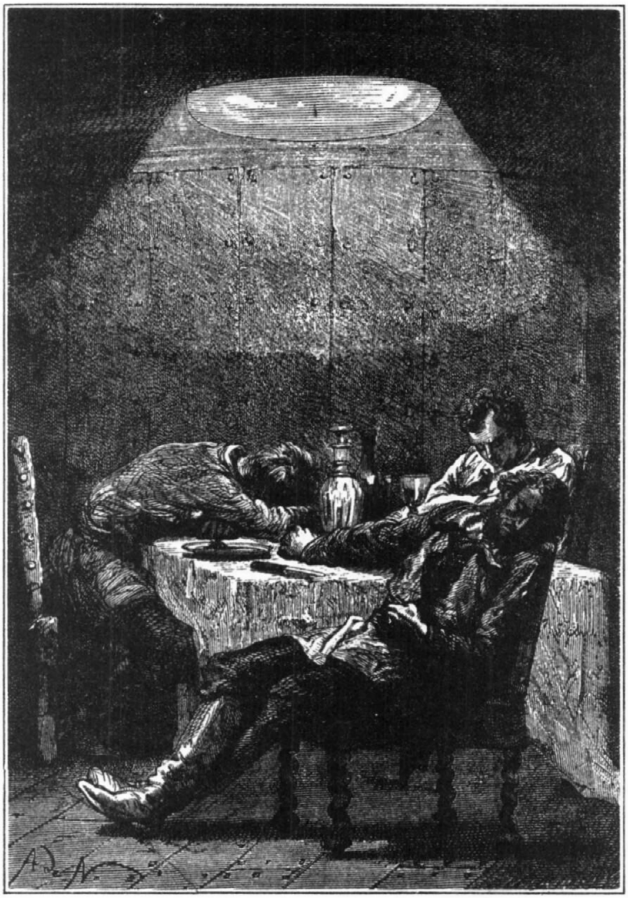

KAPITOLA XXIV
Korálové království

Nazítří jsem se probudil s hlavou neobvykle lehkou. K svému velkému překvapení jsem zjistil, že jsem ve své kabině.

Také mí přátelé byli pravděpodobně přeneseni do své kabiny, nevědouce o tom stejně jako já. Ani oni neměli tušení, co se v noci událo. Předpokládal jsem, že k odhalení tohoto tajemství nám dopomůže jen náhoda.

Chtěl jsem svou kabinu opustit. Jsem už zase svobodný, nebo ještě vězeň? Byl jsem docela volný. Otevřel jsem dveře, prošel jsem chodbou a vystoupil hlavním schodištěm. Palubní otvory, včera uzavřené, byly otevřeny. Vystoupil jsem na plošinu.

Ned Land a Conseil tam na mne čekali. Ptal jsem se jich. Nic nevěděli. Spali těžkým spánkem, který vymazal všechny vzpomínky, a byli také překvapeni, že se probudili ve své kabině.

Nautilus působil stejně klidným a tajemným dojmem jako vždy. Plul střední rychlostí na hladině. Na palubě jako by se nic nezměnilo.

Ned Land svýma bystrýma očima pozoroval moře. Bylo pusté. Kanaďan nezahlédl na obzoru nic zvláštního, ani plachtu, ani zemi. Vanul prudký západní vítr a vichrem tříštěné dlouhé vlny ponorkou velmi silně kymácely.

Když *Nautilus* obnovil zásoby vzduchu, plul v mírné hloubce patnácti metrů, aby se mohl rychle vynořit na hladinu. Byla to operace, kterou proti svému zvyku provedl toho dne – 19. ledna – několikrát. Kapitánův zástupce vystoupil vždy na plošinu a do lodi zazněla jeho obvyklá věta.

Kapitán Nemo se neukazoval. Z posádky jsem viděl jen netečného lodního sluhu, který mě obsluhoval s obvyklou přesností a mlčenlivostí.

Ke druhé hodině jsem šel do salónu, kde jsem se zabýval tříděním svých zápisů. Náhle se otevřely dveře a v nich se objevil kapitán. Pozdravil jsem ho. Sotva na můj pozdrav poděkoval a nepromluvil přitom ani slovo. Dal jsem se do práce. Doufal jsem, že mi snad něco řekne o událostech, ke kterým došlo v uplynulé noci. Nestalo se tak. Pohlédl jsem na něho. Jeho tvář vypadala unaveně. Jeho zrudlé oči nebyly osvěženy spánkem. Jeho výraz vyjadřoval hluboký smutek, opravdové hoře. Přecházel sem tam, sedal si, zase vstával, vzal namátkou nějakou knihu a hned ji odkládal, díval se na přístroje, ale nedělal si obvyklé záznamy a zdálo se, že nemůže vydržet ani vteřinu na jednom místě.

Konečně přišel ke mně a řekl mi:

„Jste lékař, pane Aronnaxi?“

Byl jsem tou otázkou tak překvapen, že jsem na něho hezkou chvíli mlčky hleděl.

„Jste lékař?“ opakoval. „Mnoho vašich kolegů přece studovalo medicínu. Gratiolet, Moquin-Tandon a jiní.“

„Jsem opravdu lékař,“ řekl jsem, „nemocniční internista. Než jsem vstoupil do služeb muzea, několik let jsem praktikoval.“

„Dobře, pane profesore.“

Má odpověď kapitána Nema zřejmě uspokojila. Protože jsem však nevěděl, kam tím míří, čekal jsem na nové otázky, na které bych odpověděl až podle okolností.

„Pane Aronnaxi,“ řekl kapitán, „chtěl byste ošetřit jednoho z mých mužů?“

„Máte zde nemocného?“

„Ano.“

„Jsem ochoten jít s vámi."

„Pojďte!"

Přiznám se, že mi bušilo srdce. Nevím proč, ale mezi touto nemocí jednoho z členů posádky a včerejšími událostmi jsem viděl jistou souvislost. Tohle tajemství mě zaujalo nejméně natolik jako ona nemoc.

Kapitán Nemo mě odvedl na záď *Nautilu* a vešel se mnou do kabiny vedle místnosti posádky.

Tam ležel na lůžku asi čtyřicetiletý muž energické tváře a výrazného anglosaského typu. Sklonil jsem se k němu. Nebyl to nemocný, nýbrž raněný. Jeho hlava byla obvázána zakrváceným obvazem a ležela na dvou poduškách. Uvolnil jsem mu obvaz. Raněný se na mne upřeně díval a nechal mě jednat bez jediného zasténání.

Byla to strašná rána. Lebka byla proražena nějakým tupým předmětem tak, že bylo vidět mozek. Mozková tkáň byla porušena do značné hloubky. Ve vyteklém mozku barvy vinné sedliny se usadila krevní sraženina. Byl to těžký otřes a zároveň pohmoždění mozku. Dech nemocného byl pomalý. Tváří mu probíhaly křečovité záškuby svalstva. Šlo o povšechný zánět mozku, který přivodil citové i pohybové ochromení.

Změřil jsem tep raněného. Byl nepravidelný. Končetiny mu už chladly. Viděl jsem, že se blíží smrt a že není možné jí čelit. Ovázal jsem mu zas hlavu a obrátil jsem se ke kapitánu Nemovi.

„Jak k tomu zranění došlo?" ptal jsem se.

„Na tom nezáleží," odpověděl vyhýbavě kapitán. „Při nárazu *Nautilu* se zlomila páka stroje a tohoto muže udeřila. Vedle něho stál můj zástupce. Vrhl se před něho... Není nic prostšího, než když se dá zabít bratr za bratra, přítel za přítele! To je zákon nás všech na *Nautilu*! Ale co soudíte o jeho stavu?"

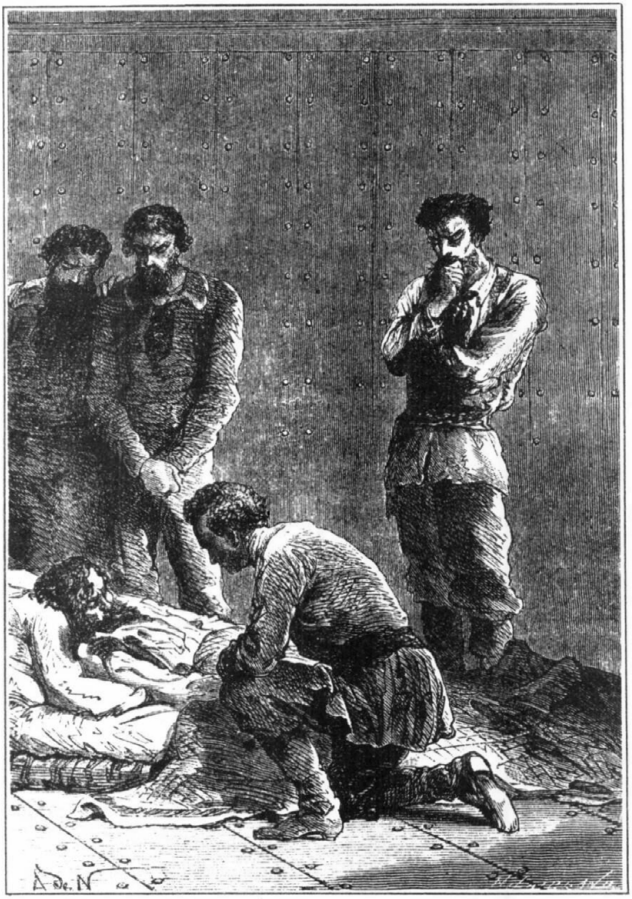
A. De. N

Váhal jsem s odpovědí.

„Můžete mluvit," řekl kapitán. „Ten muž francouzsky nerozumí."

Podíval jsem se naposled na zraněného a odpověděl jsem:

„Ten člověk ve dvou hodinách zemře."

„Nic ho nemůže zachránit?"

„Nic."

Ruka kapitána Nema se sevřela a z očí, které jsem nepokládal za schopny pláče, vyhrklo několik slz.

Ještě chvíli jsem pozoroval umírajícího, z něhož pomalu vyprchával život. V elektrickém světle, které zaplavovalo jeho lůžko, byl ten nešťastník smrtelně bledý. Hleděl jsem do té inteligentní tváře, zbrázděné předčasnými vráskami, patrně už dlouho vyhlodávanými neštěstím a snad i bídou. Snažil jsem se odhalit tajemství jeho života z posledních slov, která mu unikala ze rtů.

„Můžete se vrátit, pane Aronnaxi," řekl mi kapitán Nemo.

Nechal jsem kapitána v kabině umírajícího a odešel jsem do své kajuty nesmírně vzrušen. Po celý den mě tísnily chmurné předtuchy. V noci jsem špatně spal; často jsem se probouzel a přitom se mi zdálo, že slyším vzdálené steny a něco jako pohřební žalmy.

Ráno jsem vystoupil na plošinu. Kapitán Nemo mě tam už předešel. Jakmile mě spatřil, šel ke mně.

„Pane profesore," řekl mi, „chtěl byste dnes vykonat podmořskou vycházku?"

„Se svými druhy?" ptal jsem se.

„Budou-li chtít, ano."

„Jsme vám k službám, pane kapitáne."

„Račte si tedy obléci skafandry."

O umírajícím nebo o mrtvém už nehovořil. Vyhledal jsem Neda Landa a Conseile. Řekl jsem jim o kapitánově pozvání. Conseil je rychle přijal a Kanaďan byl tentokrát velmi ochoten jít s námi.

Bylo osm hodin ráno. V půl deváté jsme byli oblečeni k vycházce a vyzbrojeni osvětlovacím i dýchacím přístrojem. Dvojí dveře se otevřely a my s kapitánem, kterého doprovázelo asi dvanáct mužů jeho posádky, vykročili jsme v hloubce deseti metrů na pevné dno, na němž *Nautilus* spočíval.

Po mírném svahu jsme sestoupili na nerovné dno v hloubce třiceti metrů, které se podstatně lišilo ode dna, jež jsme navštívili při první vycházce v Tichém oceánu. Tady nebyl jemný písek, žádné podmořské louky, žádné mořské lesy. Poznal jsem okamžitě kouzelnou krajinu, do níž nás dnes kapitán Nemo pozval. Bylo to korálové království.

Korálnatci, tvořící třetí třídu velkého kmene láčkovců, dělí se ještě na dvě podtřídy: na podtřídu osmičetných s řády laločníků, rohovitek a pérovníků a na podtřídu šestičetných s řády sasanek, větevníků, sasankovců, trnatců a červnatců. A koráli patří do podtřídy osmičetných. Byli postupně zařazováni do říše nerostné, rostlinné i živočišné. Ve starověku z nich dělali léky, ve středověku šperky, a teprve roku 1694 je Marseillan Peyssonnel zařadil s konečnou platností do říše živočišné.

Korál je vlastně velké společenství živočichů žijících v tvrdých a křehkých trsech. Kolonie jedinců má vždy společného rodiče, z něhož vznikla prostým pučením. Ač se všichni podílejí na životě celého společenství, žije si každý z nich svým osobitým životem. Je to tedy jakýsi přírodní socialismus. Znal jsem nejnovější práce o těchto zajímavých láčkovcích, jejichž trsy rostou jako stromy a vytvářejí pak nerostné útvary, jak to správně vypozorovali přírodovědci. Nic mě tak nemohlo zajímat jako právě návštěva jednoho z oněch zkamenělých lesů, kterými příroda osazuje dna moří.

Uvedli jsme v činnost Ruhmkorffovy přístroje a sledovali jsme právě se tvořící korálový útes, který za dlouhou dobu uzavře jednou

celou tuto část Indického oceánu. Naši cestu vroubila hustá křoviska, vytvořená nakupením trsů pokrytých hvězdicovitými kvítky s bílými paprsky. Na rozdíl od rostlin pozemských směřovaly všechny tyto trsy, upevněné na skály mořského dna, odshora dolů.

Mezi pestře zbarvenými větvemi trsů vytvářelo světlo tisíce kouzelných efektů. Zdálo se mi, že blanité, válcovité rourky se v rozvlněné vodě chvějí. Vábilo mě utrhnout si jejich svěží korunky s jemňoučkými chapadélky, některé právě rozvité a jiné teprve se rozvíjející. Drobné rybky se jich lehce dotýkaly jako hejna ptáků v letu. Ale jakmile jsem k těmto živým květům vztáhl ruku, nastal okamžitě v kolonii citlivých bytůstek poplach. Bílé korunky se stáhly do svých červených komůrek, květy před mými zraky zvadly a křoviny se změnily v kupu kamenných pahrbků.

Náhoda mě přivedla k nejvzácnějším druhům těchto láčkovců.

Byli to koráli, kteří se loví ve Středozemním moři při francouzských, italských a afrických březích. Svými jasnými barvami ospravedlňovali poetická jména „krvavé květy“ a „krvavá pěna“, která dali svým nejlepším výrobkům obchodníci s korály. Korále se prodávají za cenu až pěti set franků za kilogram, takže na těchto místech kryla voda přímo pohádkové korálové bohatství. Tahle vzácná hmota, promíšená často s koloniemi jiných láčkovců, vytvářela zde neproniknutelnou spleť, které se říká „macciota“ a v níž jsem zahlédl nejkrásnější druhy červených korálů.

Ale trsy korálových křovisk prořídly a korálové stromy se zvětšily. Pod našima nohama se rozprostíral zkamenělý podrost a rozlehlá prostranství fantastické architektury.

Kapitán Nemo vkročil do tmavé chodby, která nás po mírném svahu dovedla do hloubky sta metrů. Světlo našich lamp vytvářelo kouzelné efekty, zavěšujíc se na vrásnité výčnělky přirozených oblouků a na závěsy podobné lustrům, po nichž rozhazovalo svě-

telné skvrny. Mezi korálovými stromy jsem pozoroval méně zajímavé druhy polypů, větvitě členěných korálů i korálů zelených a červených, podobných mořským řasám a obalených vrstvou vápnitých solí.

Po dvouhodinové chůzi jsme konečně dosáhli hloubky asi tří set metrů, což znamenalo hranici růstu korálů. Tady už nebyla osamělá křoviska ani řídký lesní podrost. Byl to velký les s obrovskými nerostnými porosty, vysoké zkamenělé stromy spojené řetězy půvabných mořských lián, zářících barevnými odstíny i odlesky. Prošli jsme volně pod jejich vysokým větvovím, ztraceným v temnu vod, zatímco pod našima nohama se táhly květinové koberce poseté skvoucími drahokamy, koberce vytvořené shluky varhanitek, hvězdic, hub a květovců.

Jaká to nepopsatelná podívaná! Škoda že jsme si nemohli sdělovat své dojmy! Proč jsme jen byli uvězněni pod kovovou a skleněnou maskou! Proč jsme nemohli spolu hovořit! Proč jsme nemohli žít životem těchto ryb, obývajících vodní živel, nebo spíš životem ploutvonožců, kteří mohou po dlouhé hodiny podle svých vrtochů procházet dvojím prostředím, vzdušným i vodním!

Kapitán Nemo se však zastavil. Já i mí druhové jsme se zastavili také, a když jsme se ohlédli, viděli jsme, že kapitánovi mužové vytvořili kolem svého velitele půlkruh. Podíval jsem se tam pozorněji a tu jsem zjistil, že čtyři z nich nesou na ramenou jakýsi podlouhlý předmět.

Octli jsme se na tomto místě ve středu rozlehlého prostranství, obklopeného vysokými korálovými stromy podmořského lesa. Naše lampy vrhaly do prostoru jakýsi soumračný svit, který nesmírně prodlužoval stíny po mořském dně. Na kraji prostranství už byla hluboká tma a zářily tu jen drobné jiskřičky, odražené živou korálovou stěnou.

Ned Land a Conseil stáli vedle mne. Dívaje se na onu skupinu, pochopil jsem, že budu svědkem podivné scény. Když jsem si prohlédl dno, zjistil jsem, že je na mnoha místech pokryto malými pahrbky, jakýmisi korálovými příkrovy, rozmístěnými s jistou pravidelností, která prozrazovala zásah lidské ruky.

Uprostřed prostranství stál na hrubě nakupené hromadě balvanů korálový kříž, jehož čnějící ramena jako by byla zhotovena ze zkamenělé krve.

Na znamení kapitána Nema vykročil jeden z jeho mužů vpřed, na několik kroků před kříž, odepjal si od pasu špičák a počal jím vykopávat jámu.

Pochopil jsem vše. Toto prostranství byl vlastně hřbitov! Ta jáma byl hrob. Ten dlouhý předmět bylo tělo člověka, který v noci zemřel. Kapitán Nemo a jeho lidé přišli pohřbít svého druha do posledního společného příbytku v nedostupných hlubinách moře.

Opravdu nikdy jsem nebyl tak vzrušen! Nikdy mi netáhly hlavou myšlenky tak dojímavé! Nechtělo se mi ani věřit vlastním očím.

Kopání hrobu však pokračovalo pomalu. Tu a tam prchaly ze svých skrýší poplašené ryby. Slyšel jsem ve vápnitém dně ozvuk úderů špičáku, jehož železo občas zajiskřilo nárazem na kus křemene, ztraceného v hlubinách vod. Jáma se prodlužovala a rozšiřovala, až byla tak hluboká, že mohla pojmout lidské tělo.

Pak k ní přistoupili nosiči. Tělo zahalené do bílé roušky z vláken mořských mlžů sneslo se do mokrého hrobu. Kapitán Nemo s rukama založenýma na prsou a všichni přátelé toho muže, který je tak miloval, zůstali tiše stát. Já a mí dva druzi jsme se hluboko uklonili.

Hned nato byl hrob pokryt úlomky dna, které vytvořily nízký příkrov.

Když to bylo skončeno, přistoupil kapitán Nemo se svými druhy k hrobu, poklekli a vztáhli ruce k poslednímu pozdravu.

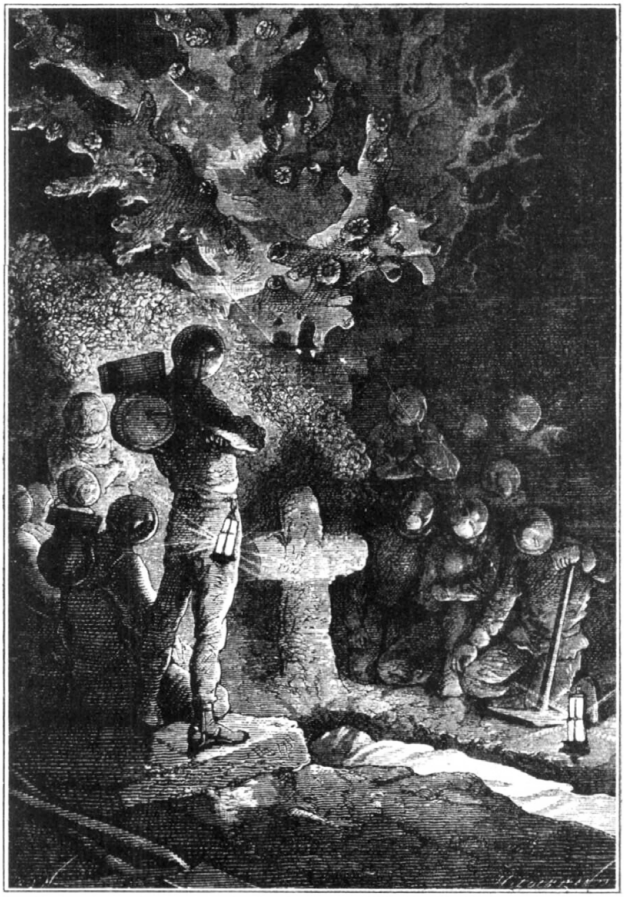

Pak se smuteční průvod vydal na zpáteční cestu k *Nautilu*. Prošli jsme zpět pod klenbou korálového lesa podle korálových křovisk, stoupajíce stále vzhůru.

Konečně jsme spatřili světlo lodi. Dlouhý světelný pruh nás dovedl až k *Nautilu*. V jednu hodinu jsme byli zpátky.

Jakmile jsme svlékli skafandry, odešel jsem na plošinu a s hlavou plnou strašných a neodbytných myšlenek usedl jsem k reflektoru.

Kapitán Nemo tam přišel za mnou. Vstal jsem a řekl jsem mu:

„Ten člověk tedy podle mé předpovědi v noci zemřel?“

„Ano, pane Aronnaxi,“ odpověděl kapitán Nemo.

„A nyní odpočívá se svými druhy na korálovém hřbitově?“

„Ano, všemi zapomenut, jen námi ne! Vyhloubili jsme mu hrob a polypi si vzali na starost navěky ho zazdít.“

Náhle si prudkým pohybem zakryl tvář sevřenými dlaněmi, marně se pokoušeje potlačit vzlyk. Pak dodal:

„To je náš tichý hřbitov několik set metrů pod hladinou oceánu!“

„Vaši mrtví tam spí aspoň v klidu, pane kapitáne, a nemohou být napadeni žraloky.“

„Ano,“ odpověděl vážně kapitán Nemo. „Ani žraloky, ani lidmi!“

DÍL DRUHÝ

KAPITOLA I
Indický oceán

Zde začíná druhá část této podmořské cesty. První skončila jímavou scénou na korálovém hřbitově, která zanechala v mé mysli hluboký dojem. Tedy v hloubi tohoto nesmírného moře plynul život kapitána Nema den za dnem a pravděpodobně tak mělo být až k hrobu, který si kapitán asi již připravil někde v nejnepřístupnější mořské hlubině. Tam nepřijde žádný mořský netvor rušit poslední spánek členů posádky *Nautilu*, tam jsou přátelé spolu, spojeni ve smrti stejně jako v životě. Tam nebudou rušeni „ani žraloky, ani lidmi", jak řekl kapitán Nemo.

Stále ta divoká a nesmiřitelná nenávist k lidské společnosti!

Já jsem se už nespokojoval domněnkami, jež uspokojovaly Conseile. Ten dobrý chlapec viděl umíněně ve veliteli *Nautilu* jen zneuznaného učence, který lhostejnost lidstva oplácí opovržením. Viděl v něm nepochopeného génia, unaveného pozemským zklamáním a donuceného uchýlit se do tohoto nedostupného prostředí, kde mohl všechny své touhy uskutečňovat zcela volně. Tato domněnka vysvětlovala podle mého soudu jen jednu stránku kapitánovy osobnosti.

Mne však přiváděly na novou cestu tajemné události poslední noci, v níž jsme byli spoutáni vězením i spánkem, ona náhlá ostražitost, s níž mi kapitán vyrval od očí dalekohled, abych si nemohl prohlédnout obzor, i ono tajemné zranění člena posádky, způsobené záhadným nárazem *Nautilu*. Ne, kapitán Nemo neprchá jen před lidmi! Jeho strašná loď neslouží jen jeho touze po svobodě, ale je možná i nástrojem nějaké strašné msty.

Dnes zatím nic jiného nevím, v těchto temnotách vidím pouze slabé záblesky a mohu se při psaní svých poznámek opírat jen o skutečné události.

Ostatně s kapitánem Nemem mě nic nepojí. On ví, že z *Nautilu* uniknout nemůžeme. Nejsme ani vězni v pravém smyslu tohoto slova. Nezavazuje nás žádný čestný slib. Jsme jen zajatci, vězni přejmenovaní pod rouškou zdvořilosti názvem hostů. Ned Land se však nezřekl naděje na získání svobody. Je jisté, že využije první příležitosti, kterou mu poskytne náhoda. Já udělám patrně totéž. Ale přesto budu trochu litovat, až si budu odnášet to, co nám bylo kapitánovou laskavostí z tajemství *Nautilu* odhaleno. Měl jsem toho muže nenávidět, nebo obdivovat? Je to oběť, nebo kat? A mám-li být upřímný, musím doznat, že bych chtěl – dřív než se s *Nautilem* natrvalo rozloučím – dokončit tuto podmořskou cestu kolem světa, jejíž začátky byly tak nádherné. Byl bych chtěl spatřit všechny divy seskupené ve světových mořích. Byl bych chtěl spatřit to, co žádný člověk dosud neviděl, i kdybych měl svou neukojitelnou touhu po poznání zaplatit životem. Co jsem až dosud objevil? Nic nebo téměř nic, protože jsme vykonali cestu napříč Tichým oceánem jen necelých sedmadvacet tisíc kilometrů dlouhou!

A věděl jsem přece dobře, že se *Nautilus* blíží k obydleným zemím a že by bylo ode mne kruté, kdybych při nejbližší naději na naši záchranu obětoval druhy své vášnivé touze po poznání. Budu musit jít s nimi, patrně je i vést. Ale naskytne se nám někdy taková příležitost? Člověk, který byl násilím zbaven volného rozhodování, po takové příležitosti touží; zvědavý učenec se jí však obává.

Toho dne, 21. ledna 1868, vystoupil v poledne kapitánův zástupce změřit výšku slunce. Vystoupil jsem na plošinu za ním, zapálil jsem si doutník a sledoval jsem ho při práci. Byl jsem přesvědčen, že ten člověk francouzsky neumí. Pronesl jsem totiž před ním několikrát

některé poznámky, které by byly musely u něho vyvolat projev pozornosti, kdyby jim byl rozuměl, ale on zůstal netečný a němý.

Zatímco prováděl měření sextantem, přišel jeden z členů posádky čistit skla reflektoru. Byl to onen silný chlapík, který nás doprovázel na naší první podmořské vycházce u ostrova Crespo. Prohlížel jsem si zařízení reflektoru, jehož účin byl zestonásoben prstencem čoček uspořádaných jako čočky majáku, takže světlo bylo řízeno pod nejvýhodnějším sklonem. Elektrická lampa byla konstruována tak, aby mohla vydávat celou svou světelnou energii. Světlo vznikalo ve vzduchoprázdném prostoru, což mu zajišťovalo stálost a vysokou intenzitu. Vzduchoprázdný prostor také šetřil uhlíky, mezi nimiž vznikal elektrický oblouk. Byla to úspora jistě důležitá, protože kapitán Nemo nemohl uhlíky tak snadno obnovovat. Za těchto podmínek se totiž téměř neopotřebovávaly.

Když se *Nautilus* připravoval k další plavbě pod vodou, sestoupil jsem do salónu. Palubní otvory se zavřely a loď vyrazila přímo na západ.

Brázdili jsme napřed vody Indického oceánu. *Nautilus* plul většinou v hloubce jednoho sta až dvou set metrů. Tak tomu bylo po několik dní. Pro každého, kdo by nechoval k moři takovou lásku jako já, byly by to bývaly hodiny hrozně dlouhé a jednotvárné. Ale mé každodenní procházky po plošině, při nichž jsem se osvěžoval zdravým mořským větrem, pohled na bohatství moře okny salónu, četba knih z kapitánovy knihovny, psaní zápisků, to vše mi zabíralo všechen volný čas a neponechávalo mi ani chvíli omrzelosti nebo nudy.

Náš zdravotní stav byl velmi uspokojivý. Lodní jídlo mi plně vyhovovalo. Byl bych se docela dobře obešel bez zpestření, které se snažil prosadit Ned Land svými projevy nesouhlasu. Nadto jsme ve stálé teplotě nebyli nikdy nachlazeni. Na lodi jsme měli ostat-

ně značnou zásobu větevníku rodu *Dendrophyllia*, který je v jižní Francii znám pod jménem „mořský fenykl“ a který se šťavnatým masem polypů dává výbornou šťávu proti kašli.

Po několik dní jsme pozorovali velké množství mořských ptáků z řádu dlouhokřídlých, racků a chaluh. Kapitánovi lidé jich několik obratně zastřelili a zvláštním způsobem z nich připravili velmi chutnou vodní zvěřinu. Mezi velkými okřídlenci, kteří překonávají značné vzdálenosti mezi všemi zeměmi a po únavné cestě odpočívají na vlnách, spatřil jsem nádherné albatrosy, jejichž nepříjemný křik připomíná oslí hýkání a kteří patří do řádu trubkonosých. Řád veslonohých byl zastoupen rychlými fregatkami, bystře lovícími ryby při hladině, a četnými faetony, především faetony s červenými zobáky, kteří jsou tak velcí jako holubi a jejichž bílé peří přechází do růžových tónů, čímž vyniká černé zbarvení jejich křídel.

Sítě *Nautilu* vylovily několik druhů mořských želv, zejména želvy karetové s klenutým štítem a s velmi ceněnou želvovinou. Tito plazi se výborně potápějí a mohou zůstat dlouho pod vodou, přičemž uzavírají vnější ústí nosního otvoru svalnatým svěračem. Některé z želv karetových při vylovení ještě spaly ve svých štítech, chráněny tak před mořskými zvířaty. Maso těchto želv bylo většinou nevalné, ale jejich vejce nám poskytla výborné jídlo.

Největší naši pozornost však budily ryby, když jsme odkrytými okny vnikali do tajemství jejich života. Spatřil jsem zde některé druhy, které jsem až dosud pozorovat nemohl.

Uvádím hlavně různé havýše z Rudého moře, z Indického oceánu a od pobřeží rovníkové Ameriky. Tyto ryby jsou podobně jako želvy, pásovci, ježovky a korýši chráněny pancířem, a to nikoli vápnitým nebo křemitým, nýbrž kostěným. Někdy má tvar pravidelného trojúhelníku, jindy zase pravidelného čtyřúhelníku.

Z ryb s pancířem trojúhelníkovým jsem si poznamenal druhy půl decimetru dlouhé, se zdravým a nesmírně chutným masem, s hnědým ocasem a žlutými ploutvemi. Doporučuji aklimatizovat je ve sladkých vodách, na něž si ostatně značný počet mořských ryb snadno zvyká. Uvádím také čtverzubce se čtyřmi velkými hrboly na hřbetě a čtverzubce s bíle kropenatým spodkem těla, které lze ochočit jako ptáky.

Z každodenních záznamů mistra Conseile uvedu ještě některé ryby z řádu čtverzubců, žijící právě v těchto vodách. Byli to havýši, měsíčníci a ježíci, skuteční mořští dikobrazi s ostny, kteří se mohou nadmout tak, že pak vypadají jako naježené ostnité koule. Dále slimule s dlouhými prsními ploutvemi, klouzající úžasnou rychlostí po hladině; vranky, stále potřísněné bahnem a vydávající zvláštní zvuky; štítníci, jejichž játra jsou pokládána za jed; a konečně stříkouni s dlouhým a válcovitým čenichem, opravdové mořské mucholapky, kteří lapají hmyz tím, že jej srážejí prostou kapkou vody.

Z čeledi ropušnicovitých, která patří do řádu ostnoploutvých, vyznačujících se tvrdými paprsky v hřbetní ploutvi, zoubkovanými nebo tuhými skřelemi a břišní ploutví pevně spojenou s pásem ploutví prsních, objevil jsem tu ropušnici s trny na hlavě a s jedinou hřbetní ploutví. Tato zvířata jsou podle druhu buď lysá, nebo pokrytá drobnými šupinkami. Jsou to podivné ryby, správně nazývané „mořskými ropuchami“. Mají velkou hlavu, někdy hluboce promáčklou, jindy pokrytou hrbolky. Jejich tělo je poseto ostny, bradavkami a ohyzdnými nepravidelnými růžky. Tělo i ocas jsou pokryty hrbolky. Jejich ostny způsobují bolestivá zranění. Jsou to odporné, strašné ryby.

Od 21. do 23. ledna ujel *Nautilus* denně přes tisíc kilometrů, což znamená rychlost přes čtyřicet kilometrů za hodinu. Cestou jsme

pozorovali tolik různých druhů ryb jen proto, že ta zvířata byla přilákána elektrickým světlem a snažila se plout s námi. Většina však naší rychlosti nestačila a zůstala brzy pozadu. Jiným se přece jen podařilo udržet se jistou dobu vedle *Nautilu*.

Dne 24. ledna ráno jsme na 12°5' jižní šířky a na 94°33' východní délky zahlédli korálový ostrov Keeling, porostlý nádhernými kokosovníky, navštívený kdysi Darwinem a kapitánem Fitzroyem. *Nautilus* obeplul v malé vzdálenosti břehy tohoto pustého ostrova. Naše sítě tam vylovily četné ukázky polypů a ostnokožců a zajímavé vzorky kmene měkkýšů.

Ostrov Keeling však brzy zmizel za obzorem a my jsme zamířili na severozápad k jižnímu cípu indického poloostrova.

„Civilizované země budou něco jiného než ty papuánské ostrovy, kde se člověk může setkat spíš s divochy než se srnci," řekl mi toho dne Ned Land. „V Indii už jsou silnice, pane profesore, železnice, anglická, francouzská a indická města. Na každých deseti kilometrech se setkáte s krajanem. Hm, nepřišel už čas, abychom kapitánovi Nemovi ufoukli?"

„Ne, Nede, ne," odpověděl jsem pevným tónem. „Nechme to plavat, jak říkáte vy námořníci. *Nautilus* se blíží k obydleným pevninám. Pluje k Evropě a ať nás tam tedy zaveze. Jakmile budeme v našich mořích, uvidíme, co nám opatrnost poradí. Já ostatně nepředpokládám, že nám kapitán Nemo dovolí vydat se na lov na Malabarské nebo Koromandelské pobřeží, jako nám to dovolil v novoguinejských lesích."

„A bez jeho dovolení se obejít nemůžeme, pane profesore?"

Na tohle jsem Kanaďanovi neodpověděl. Nechtěl jsem se s ním hádat. V hloubi duše jsem toužil po tom, abych mohl až do konce využít náhody osudu, která mě přivedla na palubu *Nautilu*.

Za ostrovem Keelingem se naše plavba podstatně zpomalila. Byla také velmi rozmarná a zavedla nás často do velkých hloubek. Mnohokrát jsme použili bočných ploch, které mohly být vnitřními pákami natočeny šikmo k vodorovné rovině. Sestoupili jsme tak do hloubky dvou a tří kilometrů, ale nikdy jsme si neověřili, jak hluboký je Indický oceán, v němž ani sondy dlouhé třináct tisíc metrů nedosáhly na dno. Teploměr ukazoval v hlubinách neměnnou teplotu čtyř stupňů nad nulou. Pozoroval jsem jen, že v malých hloubkách je voda vždy chladnější na mělčinách než na širém moři.

Dne 25. ledna byl oceán naprosto pustý. *Nautilus* trávil celý den na hladině, tepaje vodu svým mohutným šroubem, který ji vrhal do značné výše. Jak by nás lidé za těchto podmínek nemohli pokládat za obrovského kytovce? Byl jsem takřka po celý den na plošině. Díval jsem se na moře. Na obzoru stále nic… Až ke čtvrté hodině odpolední se na východě objevil dlouhý parník, který plul proti nám na západ. Na chvíli jsme zahlédli jeho stěžně, ale loď nemohla vidět *Nautilus*, protože vyčníval jen nepatrně nad hladinu. Napadlo mi, že tento parník patří *Indické východní společnosti*, obstarávající dopravu z Cejlonu do Sydney.

V pět hodin večer, před rychlým soumrakem, kterým v tropickém pásmu přechází den v noc, byl jsem spolu s Conseilem okouzlen zajímavou podívanou.

V moři žije půvabné zvíře, jež podle starých učenců přináší štěstí každému, kdo se s ním setká. Aristoteles, Atheneus, Plinius a Oppien studovali způsob jeho života a popisovali je se vší poezií řeckých a římských učenců. Dali mu jméno *Nautilus* a *Pompilius*. Moderní věda však uvedená pojmenování nepřijala a tento měkkýš je dnes znám pod jménem argonaut.

Kdo by se byl zeptal Conseile, byl by se dověděl, že kmen měkkýšů se dělí na pět tříd; že pátá třída hlavonožců, jejíž někteří příslušníci mají skořepiny a někteří ne, dělí se na dvě podtřídy; že do podtřídy čtyřžábrých patří loděnky a amoniti a do podtřídy dvoužábrých řád desetiramenatců a chobotnic; a konečně že mezi chobotnice patří i čeleď argonautovitých s argonautem.

Na povrchu oceánu plulo toho dne celé hejno argonautů. Mohli jsme jich napočítat několik set. Patřili k druhu, který žije jen v Indickém oceánu.

Tito půvabní měkkýši se pohybují pozpátku pomocí pohybové trubice, z níž vyrážejí pohlcovanou vodu. Mají osm chapadel, z nichž šest, tenkých a dlouhých, se vznášelo na vodě, kdežto dvě zbývající, lopatkovitě rozšířená, byla vztyčena proti větru jako lehké plachty. Viděl jsem zřetelně jejich spirálovitou a vlnitou skořepinu, kterou Cuvier právem přirovnává k elegantnímu člunu. Je to skutečně člun unášející tělo zvířete, které si jej vytvořilo, aniž se s ním pevně spojilo.

„Argonaut může kdykoli svou ulitu opustit," řekl jsem Conseilovi, „ale přesto ji nikdy neopustí."

„Stejně to dělá i kapitán Nemo," odpověděl moudře Conseil. „Proto měl dát své lodi spíš jméno *Argonaut*."

Po celé dvě hodiny plul *Nautilus* uprostřed hejna těchto měkkýšů. Pak se však zvířata najednou něčeho polekala. Jako na znamení byly všechny plachty rázem staženy; chapadla se svinula, těla se zatáhla, ulity se změnou těžiště převrátily a celé to loďstvo zmizelo pod vodou. A to všechno naráz. Žádná eskadra neprovedla nikdy svůj manévr jednotněji.

V této chvíli se snesla náhle noc a vlny jen lehce zvednuté větrem plynuly klidně podle *Nautilu*.

Nazítří, 26. ledna, jsme na dvaaosmdesátém poledníku přepluli rovník a vrátili jsme se na severní polokouli.

Po celý den nás doprovázelo obrovské hejno žraloků. Těmito strašnými zvířaty se tamní vody přímo hemží, a jsou proto velmi nebezpečné. Byli to žraloci s hnědým hřbetem a bělavým břichem, ozbrojení jedenácti řadami zubů, pak žraloci s velkou černou, bíle lemovanou skvrnou na krku – byla podobná oku – a žraloci s oblým čenichem, posetí tmavými tečkami. Tato silná zvířata se často vrhala proti oknům salónu s hrozivou prudkostí. Ned Land se už nemohl ovládnout. Chtěl vystoupit na hladinu a netvory harpunovat, především největší z nich, až pět metrů dlouhé, kteří ho dráždili svou neobyčejnou dotěrností. *Nautilus* však brzy zvýšil rychlost a nechal lehce za sebou i nejrychlejší žraloky.

Dne 27. ledna jsme u širokého Bengálského zálivu spatřili několikrát pochmurné divadlo. Na hladině plavaly lidské mrtvoly. Byli to mrtví z indických měst, vyplavení Gangou až na širé moře. Supi, jediní hrobaři v zemi, nemohli je už sežrat. V jejich pohřební práci jim pomohli žraloci.

K sedmé hodině večerní se napůl ponořený *Nautilus* octl uprostřed mléčného moře. Celý oceán se do nedozírna změnil v mléko. Byl to snad účinek měsíčního světla? Ne! Sotva dva dny starý měsíc byl ještě pod obzorem v záři slunečních paprsků. Ač nebe bylo ozářeno svitem hvězd, bylo proti bělosti moře téměř černé.

Conseil nechtěl věřit vlastním očím a ptal se mě po příčině tohoto zvláštního jevu. Naštěstí jsem mu mohl odpovědět.

„To, čemu se říká mléčné moře, je rozlehlá prostora bílé vody, s níž se často setkáváme v těchto vodách při Amboinském pobřeží."

„Může mi však pan profesor říci," pokračoval Conseil, „čím to je způsobeno? Předpokládám totiž, že se voda nezměnila v mléko."

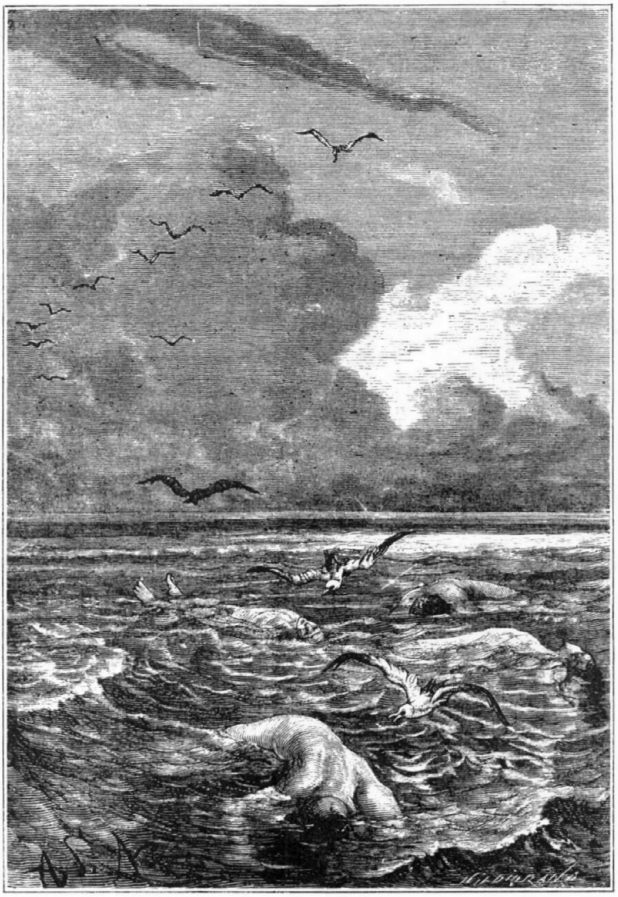

„Ne, Conseili, ta překvapivá bělost je způsobena obrovským množstvím maličkých nálevníků, malých světélkujících živočichů, kteří mají rosolovitá a bezbarvá těla, tenká jako vlásek a dlouhá nejvýš pětinu milimetru. Některé druhy těchto živočichů se spojují v plochy několik kilometrů dlouhé."

„Několik kilometrů?" zvolal Conseil.

„Ano, chlapče. A nesnaž se počet nálevníků zjišťovat. Nikdy by se ti to nepodařilo, protože někteří mořeplavci, pokud vím, pluli přes podobné mléčné moře na osmnáct kilometrů daleko."

Nautilus ještě po několik hodin brázdil svou ostruhou bělavé vlny. Pozoroval jsem, že klouže po mýdlové vodě bez hluku, jako by plul pěnovými víry, které vznikají v zálivech mezi mořskými proudy a jejich protiproudy.

K půlnoci nabylo moře náhle své obvyklé barvy, ale za námi až k hranicím obzoru odráželo nebe bělost vod, takže dlouho vypadalo, jako by bylo osvětleno matným svitem severní záře.

KAPITOLA II
Nový návrh kapitána Nema

Když se *Nautilus* 28. ledna vynořil v poledne na hladinu, nacházel se na 9°4' severní šířky, nedaleko země, která zůstala šestnáct kilometrů na západ. Viděl jsem z ní napřed horskou skupinu, vysokou asi šest set metrů a velmi podivně utvářenou. Jakmile byla změněna poloha lodi, vrátil jsem se do salónu, a když jsem získané údaje zanesl na mapu, zjistil jsem, že jsme poblíž ostrova Cejlonu, oné perly jakoby zavěšené k dolnímu cípu indického poloostrova.

Hledal jsem v knihovně nějakou knihu o tomto ostrově, který patří k nejúrodnějším na světě. Našel jsem tam jednosvazkové Sirrovo dílo *Cejlon a Sinhálci*. Vrátil jsem se s ním do salónu a poznamenal jsem si napřed zeměpisnou polohu Cejlonu, který dostal ve starověku tolik různých jmen. Leží mezi 5°55' a 9°49' severní šířky a mezi 79°42' a 82°4' východní délky podle greenwichského poledníku. Je dlouhý pět set deset kilometrů. V obvodu má tisíc sedm set kilometrů. Povrch Cejlonu je šedesát pět tisíc šest set čtverečních kilometrů, tedy o něco menší, než je povrch Irska.

V této chvíli se objevil kapitán Nemo se svým zástupcem.

Kapitán pohlédl na mapu. Pak se obrátil ke mně.

„Ostrov Cejlon se proslavil především lovišti perel," řekl. „Zajímala by vás návštěva jednoho takového loviště?"

„Samozřejmě, pane kapitáne."

„Dobrá. Bude to snadné. Uvidíme ovšem jen loviště, a ne lovce. Letošní lovy ještě nezačaly. Ale na tom nezáleží. Dám rozkaz k plavbě do Manárského zálivu, kam dorazíme v noci."

Kapitán řekl několik slov svému zástupci, který ihned odešel. *Nautilus* se brzy ponořil do svého tekutého živlu a manometr ukázal, že se loď udržuje v hloubce deseti metrů.

Hledal jsem na mapě onen Manárský záliv a našel jsem jej na deváté rovnoběžce při severozápadním pobřeží Cejlonu. Tvořila ho protáhlá linie ostrůvku Manáru. Abychom se tam dostali, museli jsme proplout podle celého východního pobřeží Cejlonu.

„Pane profesore," řekl mi kapitán Nemo, „perly se loví v Bengálském zálivu, v indických mořích, v čínských mořích i v jižních mořích amerických, v Panamském zálivu a v Kalifornském zálivu. Ale nejlepší výtěžky dává lov cejlonský. Do Manárského zálivu se lovci perel sjíždějí v březnu. Po třicet dní se tu věnuje tři sta lodí výnosnému těžení mořských pokladů. Každá loď je obsazena deseti veslaři a deseti lovci. Ti jsou rozděleni na dvě skupiny, potápějí se střídavě a sestupují do průměrné hloubky dvanácti metrů, zatíženi těžkým kamenem, který svírají nohama a který je přivázán k lodi provazem."

„To se stále používá způsobů tak primitivních?" ptal jsem se.

„Ano," odpověděl mi kapitán Nemo, „ačkoliv lov perel ovládá nejprůmyslovější národ na světě, Angličané; byl jim postoupen ujednáním v Amiensu roku 1802."

„Tak se mi zdá, že skafandr, kterého vy užíváte, konal by při této práci velmi platné služby."

„To ano, protože ti ubozí lovci nemohou zůstat pod vodou dlouho. Angličan Perceval hovoří ve své knize o cestě na Cejlon o jednom Kafrovi, který zůstal pod vodou plných pět minut, ale mně se to nezdá pravděpodobné. Vím, že někteří potápěči to vydrží až sedmapadesát vteřin a ti nejobratnější až sedmadevadesát vteřin. To jsou však vzácné případy a těm nešťastníkům pak vytéká z nosu a z uší voda s krví. Myslím, že lovci perel mohou zůstat pod vodou

průměrně třicet vteřin. Za tu dobu uloží rychle do své sítě všechny perlotvorky, které odtrhnou. Ale většinou se lovci perel nedožívají velkého stáří. Jejich zrak slábne, oči se jim zaněcují, na těle se jim otvírají rány a často umírají na mořském dně mrtvicí."

„Ano," řekl jsem, „je to smutné řemeslo, které slouží jen k ukojení módních rozmarů. Řekněte mi však, pane kapitáne, kolik lastur může taková loď nalovit za den?"

„Asi čtyřicet až padesát tisíc. Říká se dokonce, že roku 1814, když anglická vláda lovila na svůj náklad, vylovili její potápěči za dvacet pracovních dnů sedmdesát šest miliónů perlotvorek."

„Jsou aspoň lovci perel dobře placeni?" ptal jsem se.

„Sotva, pane profesore. V Panamě si vydělávají jen dolar týdně. Nejčastěji dostávají pět centimů za lasturu, v které je perla. Ale kolik vyloví lastur, v nichž nic není?"

„Pět centimů těm ubožákům, z jejichž práce páni bohatnou? To je hanebné!"

„Navštívíte tedy, pane profesore, se svými přáteli manárské loviště," řekl kapitán Nemo, „a jestliže tam náhodou bude už nějaký předčasný lovec, uvidíte ho při práci."

„Ujednáno, pane kapitáne."

„A ještě něco, pane Aronnaxi. Nebojíte se žraloků?"

„Žraloků?" zvolal jsem.

Tuto otázku jsem pokládal přinejmenším za zbytečnou.

„Nu?" naléhal kapitán Nemo.

„Přiznávám se vám, pane kapitáne, že s tímto druhem ryb jsem se dosud příliš nespřátelil."

„My jsme si na ně už zvykli," odpověděl kapitán Nemo, „a vy si na ně časem zvyknete také. Budeme ostatně ozbrojeni, a tak budeme možná moci cestou některého žraloka ulovit. Je to zajímavý lov. Tedy zítra časně zrána na shledanou, pane profesore!"

Kapitán to řekl úplně nenuceně a pak opustil salón.

Kdyby vás někdo pozval na lov medvědů ve švýcarských horách, řekli byste: „Dobrá, zítra půjdeme na medvěda." Kdyby vás někdo pozval na lov lvů v pláních Atlasu nebo tygrů v indické džungli, řekli byste: „Ach ano, půjdeme s vámi na lov lvů nebo tygrů!" Ale kdyby vás někdo pozval na lov žraloků v jejich přirozeném živlu, jistě byste si vyžádali nějaký čas na rozmyšlenou, než byste pozvání přijali.

Přejel jsem si rukou čelo, na němž mi vyskočilo několik kapek studeného potu.

Využijme volného času a uvažujme o tom! řekl jsem si. Lovit mořské vydry v podmořských lesích, jak jsme to dělali v lesích u ostrova Crespo, to by ještě ušlo. Ovšem potloukat se po mořském dně, když se tam můžeme téměř určitě setkat se žraloky, to je věc docela jiná. Vím sice dobře, že v některých krajích, především na Andamanských ostrovech, odvažují se černoši i útoku na žraloky, s dýkou v jedné ruce a s provazem v druhé, ale vím také, že mnozí z těch odvážlivců se už nevracejí živí. Já však nejsem černoch, a i kdybych jím byl, myslím, že lehké zaváhání by v tomto případě nebylo pokládáno za něco nemístného.

A zamyslil jsem se nad žraloky; představoval jsem si jejich široké čelisti, ozbrojené několika řadami zubů a schopné překousnout člověka vedví. Skoro jsem už cítil v bedrech určitou bolest. A nemohl jsem se s tím také vyrovnat s takovou nenuceností, s jakou mi kapitán přednesl ono podivné pozvání. Jako by mě zval do lesa na lov neškodné lišky!

Dobrá, řekl jsem si, Conseil rozhodně nebude chtít jít, a to mě zbaví nutnosti doprovázet kapitána.

Přiznám se, že rozumností Neda Landa jsem si nebyl příliš jist. Pro jeho bojovného ducha mělo i největší nebezpečí svou přitažlivost.

Pokračoval jsem v četbě Sirrovy knihy, ale listoval jsem v ní zcela mechanicky. Mezi řádky jsem viděl strašné rozevřené čelisti.

V této chvíli vstoupil Conseil a Ned Land, oba klidní, dokonce veselí. Nevěděli, co je čeká.

„Na mou věru, pane profesore," řekl mi Ned Land, „ten váš kapitán Nemo – čert aby ho vzal! – nám dal právě velmi milý návrh."

„Ach, vy už to víte?"

„Dovolí-li pan profesor," odpověděl Conseil, „tedy velitel *Nautilu* nás pozval na zítřek spolu s vámi na návštěvu nádherných cejlonských lovišť. Pozval nás opravdu laskavými slovy a choval se přitom jako skutečný džentlmen."

„A víc už vám neřekl?"

„Ne, pane profesore," odpověděl Kanaďan, „leda to, že s vámi už o té procházce mluvil."

„To ano," přisvědčil jsem. „Neřekl vám nějaké další podrobnosti?"

„Ne, pane přírodovědče. Půjdete s námi, že?"

„Já...? Snad. Vidím, že se na to už těšíte, mistře Lande."

„Ano! Je to velmi zajímavé, velmi zajímavé!"

„A snad i nebezpečné," dodal jsem významně.

„Nebezpečné?" odpověděl Ned Land. „Obyčejná vycházka do perlových lovišť?"

Kapitán pokládal zřejmě za zbytečné vyvolávat v myslích mých přátel představu žraloků. Díval jsem se na své druhy trochu vyjeveně, jako by jim už chyběla některá končetina. Mám je upozornit? Asi ano, ale jak do toho?

„Mohl by nám pan profesor říci něco bližšího o lovu perel?" ptal se Conseil.

„O samotném lovu," řekl jsem, „nebo o nehodách, které..."

„O lovu," odpověděl Kanaďan. „Než se člověk někam vydá, je dobře, když to trochu zná."

„Nuže, sedněte si, přátelé, a já vám povím, co mi právě prozradil Angličan Sirr.“

Ned a Conseil si sedli na pohovku. Kanaďan mi řekl:

„Co je to vlastně perla, pane profesore?“

„Statečný Nede,“ odpověděl jsem, „pro básníky je perla mořskou slzou, pro orientálce je to kapka ztuhlé rosy, pro ženy to je perleťový šperk kulového tvaru a skelného lesku, který se nosí na prstě, na krku nebo v uchu, pro chemika to je fosforečnan a uhličitan vápenatý s trochou želatiny, a konečně pro přírodovědce je to prostý chorobný perleťový výměšek některých mlžů.“

„Kmen měkkýši, třída mlži, řád nitkožábří, čeleď kýtovkovití, rod perlotvorka, druh perlotvorka mořská,“ řekl Conseil.

„Správně, učený Conseili. Ale perly mohou vytvářet všichni mlži, kteří vytvářejí perleť, onu modrou, modravou, fialovou nebo bílou látku, pokrývající vnitřní stěny lastur.“

„Škeble také?“ ptal se Kanaďan.

„Ano, i některé škeble, jež obývají vody ve Skotsku, ve Walesu, v Irsku, v Sasku, v Čechách a ve Francii.“

„Dobrá! Dám si na ně příště pozor,“ odpověděl Kanaďan.

„Ano,“ pokračoval jsem, „měkkýš, který vylučuje perly, se jmenuje perlotvorka mořská. Perla je jen perleťový výrůstek kulového tvaru. Je buď přirostlá k lastuře perlotvorky, nebo vězí v tělních záhybech zvířete. V lastuře je perla pevná, v těle zvířete volná. Ale vždy má jako jádro tvrdé tělísko, buď neoplozené vajíčko, nebo zrnko písku, kolem kterého se po několik let ukládá perleť v teninkých soustředných vrstvách.“

„Najde se v jedné lastuře i více perel?“ ptal se Conseil.

„Ano, chlapče. Některé perlotvorky bývají hotovou pokladnicí. Uvádí se dokonce, že v jedné lastuře se našlo ne méně než sto padesát žraloků. Já si však dovoluji o tom pochybovat.“

„Sto padesát žraloků?“ zvolal Ned Land.

„Řekl jsem snad žraloků?“ opravil jsem se rychle. „Chtěl jsem říci sto padesát perel. Žraloci s tím nemají přece co dělat.“

„To je pravda. Ale řekne nám ještě pan profesor, jak se ty perly vytahují?“

„To se dělá několika způsoby. Jsou-li perly přirostlé k lasturám, vyštipují se kleštěmi. Nejčastěji se však lastury rozprostřou na sítinové rohože rozložené na pobřeží. Na vzduchu zahynou a za deset dní jsou v dostatečném stavu rozkladu. Pak se ponoří do velkých nádrží s mořskou vodou, otvírají se a propírají. Tehdy začíná dvojí práce. Napřed se oddělují perleťové destičky, známé v obchodě pod jménem ‚pravé perleťové stříbro‘, které se pak prodává v bednách vážících sto dvacet pět až sto padesát kilogramů. Potom se vyjme svalovina mlže, vyvařuje se a cedí, aby se zachytily i ty nejmenší perly.“

„A cena perel se řídí jejich velikostí?“ ptal se Conseil.

„Nejenom velikostí,“ odpověděl jsem, „také jejich tvarem, leskem, zabarvením, čistotou a měnivostí i pestrostí třpytu, což dodává perlám na půvabu. Nejkrásnějším perlám se říká panenské perly nebo hedvábné perly. Ty vznikají odděleně v tkáni měkkýše; jsou bílé, často neprůsvitné, ale někdy opálově průsvitné, nejčastěji kulaté nebo hruškovité. Nejvzácnější perly se prodávají jednotlivě. Ostatní perly jsou přirostlé k lastuře mlže. Nejmenší cenu mají drobné perličky; prodá se jich velmi mnoho, protože se jimi pošívají kostelní roucha.“

„Práce s tříděním perel podle velikosti musí být dlouhá a obtížná,“ řekl Kanaďan.

„Vůbec ne, příteli. Perly se třídí na sítech s různě velkými otvory. V sítech o dvaceti až čtyřiceti otvorech zůstanou perly prvního řádu. Perly, které neprojdou sítem o stu až osmi stech otvorů, jsou

perly druhořadé. A konečně perly, pro které se používá sít o devíti stech až tisíci otvorů, jsou perly nejdrobnější."

„To je důmyslné," řekl Conseil. „Vidím, že se perly rozdělují a třídí mechanicky. A může nám pan profesor říci něco o lovu v perlotvorkových polích?"

„Pokud to uvádí Sirrova kniha," odpověděl jsem, „vyloví se v cejlonských lovištích ročně za tři milióny žraloků."

„Franků!" opravil mě Conseil.

„Ano, franků. Za tři milióny franků," pokračoval jsem. „Myslím však, že tyto výnosy už nejsou takové jako kdysi. V amerických lovištích se za vlády Karla V. těžilo perel za čtyři milióny franků; tento výnos se nyní o třetinu snížil. Celkem lze celou těžbu perel odhadnout dnes na devět miliónů franků."

„Ale slyšel jsem hovořit o některých slavných perlách nesmírné ceny," řekl Conseil.

„Ano, chlapče. Říká se, že Caesar daroval Servillii perlu v ceně dnešních dvaceti tisíc franků."

„Já jsem zase slyšel," řekl Kanaďan, „že kdysi dávno nějaká dáma vypila perlu rozpuštěnou v octě."

„To byla Kleopatra," řekl Conseil.

„To musilo být zlé," dodal Ned Land.

„Odporné, Nede," odpověděl Conseil. „Ale číška octa za milión pět set tisíc franků, to už je hezká cena!"

„Škoda že jsem se s tou dámou neoženil," řekl Kanaďan a nebezpečně rozmáchl paže.

„Ned Land jako manžel Kleopatry!" zvolal Conseil.

„Já jsem se měl ženit," odpověděl vážně Kanaďan. „A nebylo mou vinou, že k tomu nedošlo. Dokonce jsem už koupil Kate Tenderové, své snoubence, perlový náhrdelník, ale ona si vzala jiného. Ten náhrdelník mě však stál jen půldruhého dolaru, ačkoli perly

v něm by byly neprošly ani sítem s dvaceti otvory. To mi může pan profesor věřit.“

„Statečný Nede,“ řekl jsem se smíchem, „to byly umělé perly, prosté skleněné kuličky, uvnitř potažené umělou perletí.“

„Je ta umělá perleť drahá?“ ptal se Kanaďan.

„Kdepak, ta nestojí skoro nic. Je to jen stříbřitá hmota ze šupin bělic, rozpuštěná ve vodě a konzervovaná čpavkem. Nemá téměř žádnou cenu.“

„Proto si asi Kate Tenderová vzala jiného,“ odpověděl filozoficky mistr Land.

„Vraťme se však k velmi drahým perlám,“ řekl jsem. „Myslím, že žádný vládce neměl nikdy perlu cennější, než je perla kapitána Nema.“

„Tahle?“ ptal se Conseil a ukázal na nádhernou perlu ve skříni.

„Ano. Jistě se nemýlím, přisuzuji-li jí cenu dvou miliónů…“

„Franků!“ dodal rychle Conseil.

„Ano,“ pokračoval jsem, „dva milióny franků, ačkoli kapitána stála jen námahu potřebnou k jejímu zvednutí.“

„A co když zítra na té vycházce najdeme podobnou?“ zvolal Ned Land.

„To určitě!“ řekl Conseil.

„Proč ne?“

„K čemu by nám byly milióny na palubě *Nautilu* dobré?“

„Na palubě k ničemu,“ odpověděl Ned Land, „ale jinde…“

„Ach jinde!“ potřásl hlavou Conseil.

„Ano,“ řekl jsem. „Mistr Land má pravdu. Kdybychom někdy přinesli do Evropy nebo do Ameriky perlu za několik miliónů, potvrdilo by to hodnověrnost zpráv o našich dobrodružstvích.“

„To věřím,“ řekl Kanaďan.

„Je však lov perel nebezpečný?“ ptal se Conseil, který se stále vracel k poučné stránce věcí.

„Ne," odpověděl jsem rychle. „Zvlášť když se učiní potřebná opatření!"

„Co může také při tomto řemesle hrozit?" řekl Ned Land. „Že člověk spolkne několik loků mořské vody!"

„Správně. Ale abych nezapomněl," pokračoval jsem, pokoušeje se mluvit lhostejným tónem jako kapitán Nemo, „nebojíte se žraloků, statečný Nede?"

„Já, harpunář z povolání?" odpověděl Kanaďan. „Vysmívat se žralokům, to patří k mému řemeslu."

„Tady však nejde o lov na hák, nejde o to, vytáhnout žraloka na palubu lodi, useknout mu sekerou ocas, otevřít břicho, vyrvat mu srdce a hodit ho pak do moře," řekl jsem.

„Jde tedy o..."

„Ano, správně."

„Ve vodě?"

„Ve vodě."

„Nu, s dobrou harpunou... Víte přece, pane profesore, že žraloci jsou zvířata dost nemotorná. Chtějí-li po vás chňapnout, musí se obrátit břichem vzhůru, a v té chvíli..."

Ned Land vyslovil slovo „chňapnout" tak, že mi přeběhl mráz po zádech.

„A co ty, Conseili? Co ty si myslíš o žralocích?"

„Já jsem vždycky téhož názoru jako pan profesor," řekl Conseil.

No, to je hezké! pomyslil jsem si.

„Jestliže se pan profesor pustí do žraloka," pokračoval Conseil, „pak nevím, proč bych se k němu jako věrný sluha nepřipojil!"

KAPITOLA III
Perla za deset miliónů

Přišla noc. Ulehl jsem. Spal jsem špatně. V mých snech hráli důležitou roli žraloci.

Nazítří ve čtyři hodiny mě probudil lodní sluha, kterého kapitán Nemo určil k mé osobní službě. Rychle jsem vstal, oblékl jsem se a vešel do salónu. Kapitán Nemo tam už na mne čekal.

„Pane Aronnaxi," řekl mi, „jste připraven k odchodu?"

„Ano."

„Pojďte tedy se mnou."

„A co mí přátelé?"

„Vědí o tom a čekají na nás."

„Což si neoblékneme skafandry?" ptal jsem se.

„Ještě ne. Protože jsem s *Nautilem* nepřiplul příliš blízko k pobřeží, jsme od manárských lovišť ještě daleko. Dal jsem však připravit člun, který nás zaveze až na místo vylodění a ušetří nám tak dlouhou cestu. Skafandry máme s sebou. Oblékneme si je až ve chvíli, kdy začne naše podmořská výprava."

Kapitán Nemo mě odvedl k hlavnímu schodišti, vedoucímu na plošinu. Ned Land a Conseil tam už byli, okouzleni připravovanou „legrací". Pět námořníků z *Nautilu* na nás čekalo u nasazených vesel v člunu, který byl přivázán k plošině.

Byla ještě temná noc. Nebe bylo pokryto mračny, mezi nimiž jen tu a tam probleskovalo několik hvězd. Pohlédl jsem směrem k zemi; spatřil jsem však jen matnou čáru, která se táhla přes tři čtvrtiny obzoru od jihozápadu na severovýchod. *Nautilus* v noci obeplul západní břehy Cejlonu a octl se západně od zálivu vy-

tvořeného Cejlonem a ostrovem Manárem. Tam se v tmavé vodě táhnou perlová pole, nevyčerpatelná naleziště perel, dlouhá přes pětatřicet kilometrů.

Kapitán Nemo, Conseil, Ned Land a já jsme usedli na zádi člunu. Velitel člunu se chopil kormidla. Jeho čtyři společníci se vzepřeli do vesel, lano bylo odvázáno a my odrazili.

Člun zamířil k jihu. Veslaři nijak nespěchali. Zjistil jsem, že prudké záběry vesel do vody se opakují vždy po deseti vteřinách, což je obvyklé tempo válečného námořnictva. Zatímco člun plul za svým cílem, stříkaly kapky vody s pleskáním na černé hřbety vln jako kapky roztaveného olova. Mírné vlnění ze širého moře člunem lehce kolébalo a o příď se rozpleskávaly hřebeny vln.

Pluli jsme mlčky. Na co asi myslel kapitán Nemo? Možná že na zemi, k níž jsme se blížili a která byla pro něho jistě příliš blízko, kdežto Kanaďanovi se zdála příliš daleko. Conseil s námi seděl jen jako prostý zvědavec.

Před půl šestou se v prvních liniích obzoru objevily už výrazněji horní obrysy pobřeží. Na východě se poměrně nízký břeh stáčel trochu k jihu. Dělilo nás od něho ještě devět kilometrů. Pobřeží dosud splývalo se zamlženou vodou. Mezi břehem a námi bylo moře zcela opuštěné. Ani jedna loď, ani jeden potápěč. Na shromaždišti lovců perel bylo pusto a prázdno. Jak už řekl kapitán Nemo, přijeli jsme do těchto vod o měsíc dříve.

V šest hodin se rozednilo, a to s rychlostí typickou pro tropické pásmo, kde neznají ani večerní šero, ani ranní svítání. Sluneční paprsky pronikly mračnou clonou, která se nakupila nad východním obzorem, a zářivé slunce se rychle vyhouplo nad obzor.

Spatřil jsem jasně zemi s několika stromy. Člun plul k ostrovu Manáru, který se stáčel k jihu.

Kapitán Nemo vstal ze své lavice a pozoroval moře.

Na jeho znamení byla vyhozena kotva. Její řetěz se příliš nerozvinul, protože dno bylo sotva deset metrů hluboko. Tvořilo zde jedno z nejmělčích míst celého perlonosného pole. Člun se okamžitě stočil podle odlivového proudu směrem k širému moři.

„Jsme na místě, pane Aronnaxi," řekl kapitán Nemo. „Vidíte ten úzký záliv? Tady se za měsíc shromáždí četné lodi lovců perel a zdejší vody bude prohledávat mnoho odvážných potápěčů. Záliv je naštěstí pro tento způsob lovu velmi výhodný. Je chráněn před prudkými větry a moře se v něm nikdy příliš nerozvlní, což je pro potápěče velmi příznivé. Nyní si oblečeme skafandry a vydáme se na podmořskou procházku."

Neřekl jsem na to nic a počal jsem se s pomocí námořníků oblékat do těžkého podmořského obleku. Přitom jsem pozoroval tyto podezřelé vody. Kapitán Nemo a oba mí přátelé se oblékali také. Z námořníků ponorky nás neměl na nové vycházce doprovázet žádný.

Brzy jsme byli uvězněni až po krk v gumovém obleku. Na zádech jsme měli na popruzích dýchací přístroje, ale Ruhmkorffovy lampy jsme neměli. Než jsem si nasadil na hlavu měděnou přílbu, připomněl jsem to ještě kapitánovi.

„Tyto přístroje by byly docela zbytečné," odpověděl mi kapitán. „Do velkých hloubek nepůjdeme a na naši cestu nám budou dost svítit sluneční paprsky. Bylo by ostatně neopatrné, kdybychom si brali pod vodu elektrické světlo. Jeho zář by mohla neočekávaně přilákat některé nebezpečné obyvatele těchto vod."

Zatímco kapitán Nemo hovořil, obrátil jsem se ke Conseilovi a k Nedu Landovi. Oba přátelé však už měli hlavy v kovových přílbách, a tak mě nemohli ani slyšet, ani mi odpovědět. Obrátil jsem se tedy s poslední otázkou na kapitána Nema: „A co naše zbraně? Naše pušky?"

„Pušky? K čemu? Nenapadají snad vaši horalové medvěda s dýkou v ruce? Není snad ocel jistější než olovo? Tady máte pevnou dýku. Vsuňte si ji za opasek a pojďme!“

Pohlédl jsem na své přátele. Byli ozbrojeni stejně jako já. Ned Land svíral nadto silnou harpunu, kterou uložil do člunu, ještě než jsme opustili *Nautilus*.

Dal jsem si po kapitánově příkladu nasadit těžkou měděnou přílbu a uvedl jsem ihned v činnost dýchací přístroj.

Hned poté nás námořníci vysadili jednoho po druhém z člunu. Stáli jsme v hloubce půldruhého metru na hladkém písčitém dně. Kapitán Nemo nám dal rukou znamení, my jsme vykročili za ním a po mírném svahu jsme zmizeli pod vodou.

Tam mě mé utkvělé myšlenky opustily. Byl jsem kupodivu docela klidný. Lehkost pohybů zvýšila mou sebedůvěru a zajímavá podívaná uklidnila mou zjitřenou představivost. Po desetiminutové chůzi jsme byli asi v pětimetrové hloubce na téměř plochém dně.

Před našimi kroky se jako hejna sluk z bahnisek zdvihala hejna zajímavých ryb, které mají pouze ocasní ploutev. Viděl jsem mezi nimi rybu podobnou skutečně hadu, osm decimetrů dlouhou, s bělavým břichem, kterou si lze snadno splést s murénou, jež však nemá na bocích zlaté pruhy.

Stoupající slunce osvětlovalo vodu stále jasněji. Dno se zvolna měnilo. Jemný písek vystřídala skutečná dlažba z oblých kamenů, pokrytých povlaky měkkýšů a láčkovců. Mezi zástupci těchto dvou kmenů jsem poznal druh ústřic s nestejnými lasturami, žijící v Rudém moři a v Indickém oceánu, dále jedenáct centimetrů dlouhé ostnatky, které se ve vodě vztahovaly jako ruce chtějící nás zadržet, pak kuželnatky, slabě světélkující talířovky a konečně vějířovité rournatce, kteří vytvářejí nejbohatší porosty těchto moří.

Uprostřed živých rostlin a pod klenbou mořských řas se prohánělа hejna členovců. Několikrát jsem zahlédl hnusného obrovského kraba, kterého pozoroval už Darwin a kterého příroda obdařila zvláštním pudem i silou, aby mohl požírat kokosové ořechy. Tento krab šplhá na stromy při pobřeží a shazuje ořechy dolů, kde puknou. Pak je mohutnými klepety otvírá. Zde, v průzračné vodě, běhal tento krab s neuvěřitelnou hbitostí, kdežto mořské želvy, které navštěvují Malabarské pobřeží, pohybovaly se mezi nakupenými skálami úplně zvolna.

K sedmé hodině jsme konečně kráčeli polem perlotvorek, jež se tu množí v celých miliónech.

Tito vzácní mlži přirůstají ke skálám; jsou k nim připoutáni hnědým pletivem tak pevně, že se nemohou ani hnout. Tím se perlotvorky liší od ostatních mlžů.

Perlotvorka mořská, *Meleagrina margaritifera*, matka perel s oběma lasturami téměř stejnými, má oblý tvar a vnější stěny lastur velmi hrubě vrásčité. Některé lastury jsou rozbrázděny zelenavými pruhy, které se od vrcholku rozbíhají. To jsou lastury mladých perlotvorek.

Ostatní, staré deset i více let, mají hrubý, černý povrch a jsou až patnáct centimetrů široké.

Kapitán Nemo mi ukázal rukou na úžasné seskupení lastur. Pochopil jsem, že zdejší loviště je opravdu nevyčerpatelné, protože tvořivá síla přírody tu předčí i ničivé pudy člověka. Ned Land, věrný právě těmto ničivým pudům, naplnil si rychle nejkrásnějšími mlži síť u boku.

Nemohli jsme se však zdržovat. Musili jsme jít za kapitánem, který šel zřejmě známými stezkami. Dno zvolna stoupalo. Když jsem občas zdvihl ruku, vyčnívala mi nad hladinu. Několikrát jsme obcházeli vysoké, jehlanovitě seříznuté skály. V jejich temných

dutinách se skrývali velcí korýši, kteří nás upřeně pozorovali, a pod nohama se nám plazili kroužkovci.

V této chvíli se před námi otevřela velká jeskyně, vyhloubená v malebné změti skal pokrytých měkkými koberci podmořské květeny. Zprvu se mi jeskyně zdála úplně temná. Sluneční paprsky v ní postupně slábly. Vodou pohlcované světlo ji prosvěcovalo velmi matně.

Kapitán Nemo tam vstoupil. My jsme kráčeli za ním. Mé oči brzy přivykly poměrnému šeru. Pozoroval jsem nejrůzněji vykroužené oblouky klenby, jež spočívaly na přirozených pilířích, zeširoka posazených na žulovém podkladě a připomínajících těžké toskánské architektury. Proč nás náš vůdce vedl do této podmořské hrobky? Měl jsem se to brzy dovědět.

Když jsme sestoupili po ostře klesající půdě, došli jsme na dno jakési okrouhlé šachty. Tam se kapitán Nemo zastavil a ukázal rukou na předmět, kterého jsem si dosud nevšiml.

Byla to neobyčejně velká lastura, zéva obrovská, jejíž šířka přesahovala dva metry; byla tedy ještě větší než zéva, která zdobila salón v *Nautilu*.

Přistoupil jsem k tomu úžasnému měkkýši. Svým pletivem byl připoután k žulové skále a rostl si tu v tiché vodě sám a sám. Odhadoval jsem váhu této zévy na tři sta kilogramů. V takové lastuře však musí být aspoň patnáct kilogramů masa, takže jedině Gargantuův žaludek by spořádal několik tuctů těchto měkkýšů.

Kapitán Nemo o přítomnosti obrovského mlže zřejmě věděl. Jistě ho nenavštívil dnes poprvé. Byl jsem přesvědčen, že nás sem přivedl jen proto, aby nám ukázal tuto přírodní zvláštnost. Mýlil jsem se. Kapitán Nemo měl zvláštní zájem na tom, aby zjistil stav této zévy.

Obě lastury měkkýše byly pootevřeny. Kapitán k nim přistoupil a vsunul mezi ně dýku, aby se nemohly sevřít; pak odhrnul rukou blanitý a na krajích roztřepený plášť živočicha.

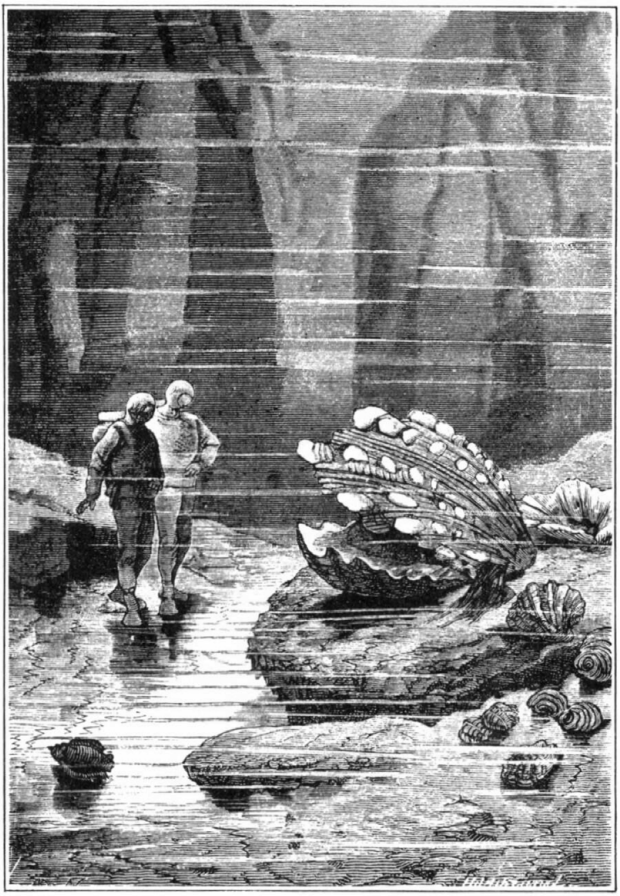

Tam mezi záhyby těla jsem spatřil perlu velkou jako kokosový ořech. Její tvar, čirost a lesk z ní dělaly šperk, jehož cenu nebylo možno ani odhadnout. Stržen zvědavostí, vztáhl jsem ruku, abych si ji vzal, potěžkal ji a ohledal. Kapitán mě však zarazil a rychlým pohybem vytáhl dýku; obě lastury se rázem zavřely.

Pochopil jsem kapitánův úmysl. Ponechávaje perlu pod pláštěm zévy, umožňoval jí další úžasný růst. Výměšky mlže ji každoročně obalovaly novými soustřednými vrstvami. A jenom kapitán věděl o jeskyni, v níž „zrálo" toto nádherné ovoce přírody. Jen on ji pěstoval, možno-li tak říci, aby ji jednoho dne přenesl do svého vzácného muzea. Možná že po způsobu Číňanů a Indů se sám zasloužil o tuhle perlu tím, že vložil mezi záhyby pláště měkkýše kousek skla nebo kovu, který se zvolna pokrývá perleťovou hmotou. Buď jak buď, když jsem srovnal tuto perlu s těmi, které jsem znal, a s těmi, které zářily v kapitánových sbírkách, odhadl jsem její cenu nejméně na deset miliónů franků. Byla to ovšem nádherná přírodní zvláštnost, a nikoli šperk, protože by ji žádné ženské ucho neudrželo.

Návštěva úžasné zévy skončila. Kapitán Nemo vyšel z jeskyně a my jsme za ním vystoupili do loviště perel, do jasné vody, nezkalené dosud prací potápěčů.

Kráčeli jsme každý zvlášť jako na prosté potulce, zastavujíce se a chodíce si, jak kdo chtěl. Já sám jsem si ani nevzpomněl na nebezpečí, které má představivost tak směšně přeháněla. Mělké dno tady znatelně stoupalo k hladině a brzy – byli jsme asi v metrové hloubce – vynořila se má hlava nad hladinu oceánu. Conseil se ke mně přidružil, a přikloniv svou velkou přílbu k mé, dával mi očima přátelská znamení. Ale tato mělčina byla jen několik metrů dlouhá. Brzy jsme se zase vrátili do „našeho živlu". Věřil jsem, že už mám právo nazývat jej tak.

Po deseti minutách se kapitán Nemo náhle zastavil. Myslil jsem, že si chce před návratem odpočinout. Ne. Dal nám pokynem najevo, abychom se s ním skryli pod širokým skalním převisem. Rukou nám pak ukázal do vody, kam jsme se také pozorně zahleděli.

Pět metrů přede mnou se objevil temný stín, který se snesl až ke dnu. Hlavou mi prolétla zneklidňující vzpomínka na žraloky. Tentokrát jsem se však ještě mýlil; nebyli to tito netvoři oceánů.

Byl to člověk, živý člověk, jakýsi tmavý Ind, asi ubohý lovec perel, který sem přišel paběrkovat ještě před sklizní. Zahlédl jsem dno jeho člunu, zakotveného několik decimetrů nad našimi hlavami. Ind se střídavě potápěl a vynořoval. Nohama svíral kámen ve tvaru bochníku chleba, přivázaný lanem k člunu. Kámen pomáhal Indovi, aby mohl rychleji sestoupit na mořské dno. To bylo jeho veškeré náčiní. Když se dostal do hloubky asi pěti metrů, vrhl se na kolena a plnil svou síť náhodně utrženými perlotvorkami. Pak se vynořil, vyprázdnil síť, vytáhl nahoru kámen a zase se na třicet vteřin ponořil.

Potápěč nás neviděl. Před jeho zraky nás chránil stín skály. A jak by byl mohl ten ubohý Ind také předpokládat, že tu jsou pod vodou lidé, jeho bližní, kteří sledují jeho pohyby a každou podrobnost lovu?

Tak se už několikrát potopil a vynořil. Po každém potopení vynesl sotva tucet lastur. Musil je totiž odtrhávat od skály, k níž byly svým pletivem přirostlé. A kolik perlotvorek asi nemělo ani jedinou perlu! A právě pro perly vystavoval potápěč svůj život nebezpečí!

Pozoroval jsem ho s nesmírným zájmem. Pracoval zcela pravidelně. Po celou půlhodinu se zdálo, že mu nehrozí žádné nebezpečí. Seznámil jsem se už dopodrobna s tímto zajímavým způsobem lovu, když jsem náhle spatřil, jak Ind klečící na dně dělá pohyb plný děsu, vztyčuje se a co nejrychleji vyplouvá na hladinu.

Pochopil jsem jeho hrůzu. Nad nešťastným potápěčem se objevil obrovský stín. Byl to velký žralok, který se k němu šikmo blížil s planoucím okem a s otevřenou tlamou.

Oněměl jsem hrůzou, neschopen jediného pohybu.

Žravý netvor se mohutným rozmachem ploutví vrhl k Indovi, který se pohybem stranou vyhnul žralokovu kousnutí, ale nikoli úderu jeho ocasu. Strašný netvorův ocas udeřil Inda do hrudi a srazil ho na dno.

Celá ta scéna trvala sotva několik vteřin! Žralok se vrátil, obrátil se na hřbet a chystal se překousnout Inda vedví, když tu kapitán Nemo, skrčený dosud vedle mne, rychle vyrazil. S dýkou v ruce se vrhl přímo na netvora, připraven k boji tělo na tělo.

V okamžiku, kdy už se chystal nešťastného lovce překousnout, zpozoroval žralok nového nepřítele. Otočil se břichem dolů a zamířil ke kapitánovi.

Stále před sebou vidím kapitána Nema. Přikrčen očekával s úžasným klidem strašného žraloka, a když se na něho netvor vrhl, uskočil kapitán se zázračnou rychlostí stranou, vyhnul se tak srážce a vrazil dýku žralokovi do břicha. Rozvinul se strašný boj.

Žralok celý zrudl krví, která se mu proudem řinula z rány. I moře kolem zrudlo tak, že jsem zakalenou vodou už nic neviděl.

To trvalo až do chvíle, kdy jsem v jasnější vodě zahlédl kapitána zavěšeného na jedné ploutvi zvířete a bojujícího s netvorem. Zasypával břicho svého protivníka ranami dýkou, ale rozhodující ránu, která by zasáhla přímo srdce, nemohl dosud zasadit. Žralok se zmítal a rozvlnil okolní vodu tak prudce, že nás vodní vír málem porazil.

Chtěl jsem jít kapitánovi na pomoc, ale byl jsem hrůzou tak ochromen, že jsem se nemohl ani hnout.

Jenom jsem s vytřeštěným zrakem přihlížel. Viděl jsem, že průběh zápasu se mění. Kapitán padl na zem, sražen váhou obrovského těla. Pak žralok otevřel doširoka čelisti jako strojní nůžky a mohlo být po kapitánovi, kdyby se rychle jako blesk nevrhl na žraloka Ned Land s harpunou v ruce a neproklál ho svou strašnou zbraní.

Voda se nasytila proudem krve. Žralok sebou tak zmítal, že prudce rozvlnil vodní hladinu. Bil do vln s nepopsatelnou zuřivostí. Ned Land se neminul cíle. To byl netvorův konec. Zasažen do srdce, škubal sebou v hrozných křečích, v nichž srazil Conseile k zemi.

Ned Land zatím vyprostil kapitána. Ten vstal bez jediného zranění a zamířil přímo k Indovi. Přeřízl rychle lano, které jej poutalo ke kameni, vzal ho do náruče a prudkým odrazem nohou vystoupil na mořskou hladinu.

My jsme vystoupili za ním a v několika vteřinách po svém zázračném zachránění jsme byli u lovcova člunu.

Kapitán Nemo začal nešťastníka křísit. Nevěděl jsem, podaří-li se mu to, ale doufal jsem v to, protože ten ubožák nebyl pod vodou dlouho. Rána žraločím ocasem však mohla být smrtelná.

Naštěstí utopenec pod prudkým kapitánovým a Conseilovým třením přicházel pomalu k sobě. Otevřel oči. Jaké muselo být jeho překvapení, a dokonce hrůza, když nad sebou spatřil čtyři sklo-něné velké měděné hlavy!

A především, co si asi pomyslil, když kapitán vyňal z kapsy váček perel a vtiskl mu jej do ruky? Tu skvělou almužnu přijal ubohý cejlonský Ind od vodního muže rozechvělou rukou. Vyděšené Indovy oči ostatně prozrazovaly, že muž nemá ani tušení, jakým nadpřirozeným bytostem vděčí za své bohatství a za svůj život.

Na kapitánovo znamení jsme opět sestoupili do perlotvorkového loviště a po půlhodinové chůzi touž cestou jsme došli ke kotvě, která poutala ke dnu člun z *Nautilu*.

Jakmile jsme vstoupili do člunu, zbavili jsme se nejprve těžkých měděných přílbic.

První slova kapitána Nema platila Kanaďanovi.

„Děkuji vám, mistře Lande," řekl mu.

„Splatil jsem jen svůj dluh, pane kapitáne," odpověděl Ned Land. „Byl jsem vám to dlužen."

Přes kapitánovy rty přelétl lehký úsměv, a to bylo vše.

„K *Nautilu*!" řekl.

Člun se rozlétl po vlnách. Za několik minut jsme minuli plovoucí mrtvolu žraloka.

Podle černé barvy na konci ploutví jsem v něm poznal černoploutvého žraloka z Indického oceánu. Jeho délka přesahovala sedm metrů. Obrovská tlama zabírala třetinu tělesné délky. Byl to dospělý kus, což jsem poznal podle šesti řad zubů ve tvaru rovnoramenných trojúhelníků v horní čelisti.

Zatímco jsem si prohlížel nehybné tělo, objevil se náhle u člunu celý tucet těchto žravých netvorů. Nestarajíce se o nás, vrhli se na mrtvolu a rozervali ji na cáry.

V půl deváté jsme se vrátili k *Nautilu*.

Tam jsem se zamyslil nad příhodami naší vycházky do manárských lovišť. Vybavila se mi nevyhnutelně dvě pozorování. Jedno se týkalo úžasné odvahy kapitána Nema a druhé jeho obětavého soucitu s lidskou bytostí, zrovna s představitelem oné rasy, před níž prchal do mořských hlubin. Buď jak buď, ten podivný člověk v sobě dosud neumlčel lidský soucit.

Když jsem se mu se svou úvahou svěřil, odpověděl mi trochu dojatým hlasem:

„Pane profesore, ten Ind je členem utlačovaného národa a já až do posledního dechu budu patřit právě k takovému národu."

KAPITOLA IV
Rudé moře

Během 29. ledna nám ostrov Cejlon zmizel za obzorem a *Nautilus* vklouzl rychlostí šestatřiceti kilometrů za hodinu do bludiště průlivů, které oddělují Maledivy od Lakadiv. Dokonce velmi těsně minul korálový ostrov Kittan, objevený roku 1499 Vaskem de Gamou, jeden z devatenácti hlavních ostrovů souostroví Lakadiv, který leží mezi 10° a 14°30' severní šířky a mezi 69° a 50°72' východní délky.

Od místa vyplutí v Japonském moři jsme až dosud urazili vzdálenost sedmi tisíc pěti set mil, to jest třiatřicet tisíc kilometrů. Když *Nautilus* druhého dne – 30. ledna – vystoupil na hladinu oceánu, nebyla už žádná země v dohledu. Pluli jsme na severoseverozápad k Arabskému moři, které se prostírá mezi Arábií a indickým poloostrovem a z něhož vybíhá Perský záliv.

Perským zálivem však nelze nikam proplout. Kam nás tedy kapitán Nemo veze? Nedovedl jsem si to vysvětlit. Zmátlo to i Kanaďana, který se mě jednoho dne ptal, kam plujeme.

„Plujeme tam, mistře Lande, kam nás vede kapitánova fantazie."

„Tahle fantazie nás nemůže dovést daleko!" odpověděl Kanaďan. „Z Perského zálivu není žádný výjezd, a vplujeme-li do něho, musíme se zase vracet zpět."

„No tak se vrátíme, mistře Lande. A jestliže chce *Nautilus* po Perském zálivu navštívit i Rudé moře, pak mu to umožní úžina Báb al-Mandab."

„Nemusím vám snad vykládat, pane profesore," odpověděl Ned Land, „že Rudé moře je uzavřené stejně jako každý záliv, protože Suezský průplav není dosud hotov, a i kdyby byl, naše tajemná

loď by se přece neodvážila do průplavu přehrazeného zdymadly! Rudé moře není ještě cesta, která by nás přivedla do Evropy!“

„Já také netvrdil, že plujeme do Evropy.“

„A co si tedy myslíte?“

„Předpokládám, že po návštěvě zajímavých arabských a evropských břehů se *Nautilus* vrátí zpět do Indického oceánu, možná že do Mosambického průlivu nebo do vod při Maskarénách, aby pak obeplul mys Dobré naděje.“

„A až budeme za mysem Dobré naděje?“ ptal se se zvláštní naléhavostí Kanaďan.

„Nu, pak vplujeme do Atlantského oceánu, který jsme dosud nepoznali. Ale co to, příteli Nede? Jste snad už cestováním pod vodou unaven? Už vám zevšedněla podívaná na neustále se měnící podmořské divy? Já sám budu nesmírně litovat, až skončí tato cesta, kterou mohlo vykonat tak málo lidí.“

„Víte však, pane profesore, že tomu už brzy budou tři měsíce, co jsme uvězněni v *Nautilu*?“ odpověděl Kanaďan.

„Ne, Nede, nevím to a nechci to vědět. Nepočítám tu ani dny, ani hodiny.“

„Ale kdy tomu bude konec?“

„Konec přijde v pravý čas. My na to ostatně nemáme žádný vliv, a tak o tom hovoříme zbytečně. Kdybyste mi přišel oznámit, Nede, že se nám nabízí možnost utéci, pak bych si o tom s vámi promluvil. Zatím vám mohu říci jen jedno: nevěřím, že se kapitán Nemo odváží do evropských moří.“

Z tohoto krátkého rozhovoru je vidět, že jsem se stal stejným fanatikem *Nautilu* jako jeho velitel.

Ned Land ukončil hovor krátkým monologem: „To je všechno hezké a dobré, ale já soudím, že k žádné radosti nedojdeme bez nesnází.“

Po další čtyři dny, až do 3. února, plul *Nautilus* Arabským mořem různou rychlostí a v různých hloubkách. Zdálo se, že pluje nazdařbůh, jako by se rozmýšlel, kterou cestou se pustit, ale obratník Raka nikdy nepřekročil.

Když jsme vypluli z Arabského moře, zahlédli jsme Maskat, nejdůležitější město Ománu. Obdivoval jsem jeho podivný vzhled mezi okolními černými skálami, od nichž se odrážely jeho bílé domy a opevnění. Spatřil jsem kulatou báň mešity, štíhlé vrcholky minaretů a svěže zelené terasy. Bylo to takřka jenom jako zjevení a *Nautilus* se brzy ponořil pod hladinu temných vod.

Pak jsme pluli ve vzdálenosti deseti kilometrů od arabských břehů kolem měst Mahrahu a Hadramautu a podle hřebenů hor s několika starověkými zříceninami. Dne 5. února jsme konečně vpluli do Adenského zálivu, který má tvar nálevky s ústím v úžině Báb al-Mandab, jíž vtékají vody Indického oceánu do Rudého moře.

Dne 6. února plul *Nautilus* podle Adenu, který leží na výspě spojené úzkou šíjí s pevninou a připomíná svou nedostupností Gibraltar. Angličané obnovili jeho opevnění roku 1839, kdy se města zmocnili. Zahlédl jsem osmiboké minarety tohoto kdysi nejbohatšího a nejčilejšího obchodního střediska na celém pobřeží, jak o tom píše už historik Edrisi.

Domníval jsem se, že kapitán Nemo se na tomto místě vrátí zpět, ale mýlil jsem se. K mému velkému překvapení to neudělal.

Nazítří, 7. února, jsme vpluli do úžiny Báb al-Mandab, jejíž arabské jméno znamená „brána slz“. Je šestatřicet kilometrů široká a sto padesát kilometrů dlouhá. *Nautilus* plující plnou rychlostí ji měl za necelou hodinu za sebou. Já však z ní nespatřil nic, ani ostrov Perim, který anglická vláda opevnila na ochranu Adenu. Úzkou úžinou plulo plno anglických a francouzských parníků na

cestě ze Suezu do Bombaje, Kalkaty, Melbournu a na Mauritius. Proto se *Nautilus* nechtěl ukazovat a plul raději pod vodou.

Konečně v poledne jsme už brázdili vody Rudého moře.

Rudé moře, které žádný déšť nikdy neosvěží a do kterého se nevlévá žádná důležitější řeka, ztrácí každoročně neustálým vypařováním vrstvu vody půldruhého metru vysokou! Kdyby byl tento zvláštní záliv uzavřen v jezero, byl by už dávno celý vyschl. V tom se tedy liší od svých sousedů, Kaspického moře a Mrtvého moře, jejichž hladiny se snížily až na stav, v němž se množství vypařené vody vyrovnává s množstvím vody přijímané.

Rudé moře je dva tisíce šest set kilometrů dlouhé a jeho průměrná šířka je dvě stě čtyřicet kilometrů. Za časů Ptolemaiovců a římských císařů to byla největší obchodní tepna světa. Proražení Suezské šíje jí vrátí starou důležitost, kterou suezská železnice vzkřísila jen částečně.

Nesnažil jsem se už porozumět vrtochům kapitána Nema, když s námi mohl plout i do tohoto zálivu. Řídil loď střední rychlostí chvíli na hladině a chvíli zas pod vodou, když se vyhýbal nějaké lodi. Tak jsem si mohl prohlédnout vnějšek i vnitřek tohoto zajímavého moře.

Dne 8. února hned zrána se nám objevilo město Mokka, dnes už v troskách, jehož zdi se boří při pouhém výstřelu z děla a které tu a tam stíní skupiny zelených datlovníků. Kdysi to bylo důležité město se šesti veřejnými tržišti a s šestadvaceti mešitami, obehnané tříkilometrovým pásem hradeb se čtrnácti baštami.

Pak se *Nautilus* přiblížil k africkým břehům, kde je pozoruhodně velká hloubka. Tam v křišťálově jasné vodě jsme mohli odkrytými okny pozorovat nádherné porosty skvostných korálů a rozlehlé plochy skal, potažených skvělým zeleným kobercem chaluh a řas.

Jaká to nepopsatelná podívaná, jak rozmanitý pohled na krajiny plné zarovnaných skal a sopečných ostrůvků při libyjském pobřeží! To vše se nám objevilo v plné kráse u východních břehů, k nimž se *Nautilus* brzy přiblížil. Bylo to při pobřeží u Tehamy, kde tyto živočišné porosty nejen rozkvétaly pod hladinou, nýbrž vytvářely také malebná seskupení, čnějící na dvacet metrů nad hladinu. Tyto porosty byly sice velmi podivné, ale ne tak živě zbarvené jako porosty pod hladinou, které oživující vody udržovaly ve stálé svěžesti.

Kolik kouzelných hodin jsem tehdy strávil u oken salónu! Kolik nových ukázek podmořské květeny a zvířeny jsem obdivoval ve světle našeho elektrického reflektoru! Houby skutečně hřibovitých tvarů, břidlicově modré sasanky, varhanitky tvaru flétny, jakoby čekající na Panův dech, nejrůznější mořské ulity, usazené v dutinách korálových trsů a mající naspodu krátký spirálovitý lem, a konečně tisíce druhů polypů, které jsem dosud neměl možnost pozorovat a které známe pod jménem houba mycí.

Kmen hub, druhý kmen říše živočišné, je znám svými zvláštními, velmi užitečnými produkty. Houba není vůbec rostlina, jak tomu někteří přírodovědci kdysi věřili, nýbrž nižší živočich, stojící vývojově ještě níže než korál. Jeho příslušnost k říši živočišné je však už nepochybná, takže dnes nemůžeme přijímat názor starých vědců, kteří houby pokládali za přechodný stupeň mezi rostlinami a živočichy. Musím ještě říci, že přírodovědci se dosud neshodli v názoru na ustrojení hub. Někteří myslí, že jsou organizovány jako láčkovci, jiní, jako Milne-Edwards, je pokládají za jedince zcela jiné a zvláštní.

Kmen hub má na pět tisíc druhů, s nimiž se setkáváme ve většině moří; několik druhů roste i v tekoucích sladkých vodách, například houba rybničná. Nejvíc jich je ve Středozemním moři při řeckých ostrovech, při syrském pobřeží a v Rudém moři. Tam žijí a rozmnožují

se nejjemnější houby, jejichž cena dosahuje až sto padesáti franků. Je to skvělá syrská houba, berberská houba a jiné. Protože jsem však nemohl doufat, že budu moci studovat houby v přístavech ve východní části Středozemního moře, od nichž nás dělila nepřekročitelná Suezská šíje, spokojil jsem se pozorováním hub v Rudém moři.

Když *Nautilus* plul zvolna ve střední hloubce podle krásných skal při východním pobřeží, zavolal jsem k sobě Conseile.

Rostly tam houby všech tvarů, houby na stopkách, houby listovité i kulovité a dlanité. Plným právem si zasloužily různá jména, jako číše, kalichy, kužele, daňčí parohy, lví tlapy, paví ocas a Neptunův pohár, jména, která jim dali lovci hub, zřejmě lidé poetičtější, než jsou vědci. Z jejich vláknité tkáně, proniklé rosolovitou, polotekutou hmotou, vyvěrají neustále praménky vody, jež přináší do každé komůrky život a je pak svěracími pohyby vytlačována ven. Tato hmota po smrti živočicha mizí, rozkládá se a uvolňuje přitom čpavek. Pak zbude jen rohovité pletivo, které se zbarvuje do rezava a jehož se používá k nejrůznějším účelům podle stupně pružnosti, propustnosti a pevnosti při namáčení.

Houby přirůstají ke skálám, k ulitám a k lasturám měkkýšů, a dokonce i ke stonkům vodních rostlin. Obsazují i ty nejmenší výčnělky, na nichž některé druhy vytvářejí povlaky a jiné rostou vzhůru nebo visí dolů jako korálové stavby. Vysvětlil jsem Conseilovi, že houby se loví dvojím způsobem: buď sítěmi, nebo ručně. Druhý způsob, který si vyžaduje práci potápěčů, je výhodnější, protože nepoškozuje pletivo hub, což jim dodává větší ceny.

Z ostatních živočichů, kterými se to kolem hub jen hemžilo, uvedu především medúzy nesmírně půvabného tvaru. Měkkýši tam byli zastoupeni několika chobotnicemi, které podle d'Orbignyho žijí jen v Rudém moři. Plazy zastupovaly želvy, karety obrovské, zásobující náš stůl zdravým a lahodným jídlem.

Co se ryb týče, těch tu bylo velmi mnoho a některé z nich byly opravdu pozoruhodné. Sítě *Nautilu* vytáhly nejčastěji různé rejnoky, mezi nimi oválné druhy cihlové barvy, s těly posetými nestejnými modrými skvrnami – tyto rejnoky lze snadno poznat podle dvojitého zubatého ostnu; pak druhy se stříbrným hřbetem, rejnoky s tečkovaným ocasem a druhy vypadající jako dvoumetrové pláště vlnící se pod vodou; hadovité murény se stříbrným ocasem, s modravým hřbetem a s hnědými prsními ploutvemi, lemovanými šedým pruhem; nádherné lodivody, ozdobené sedmi příčnými, sytě červenými pruhy, s modrými a zlatými ploutvemi a se stříbrozlatými šupinami; parmice nachové se žlutou hlavou, ploskozubce, hlaváče a tisíce jiných ryb, které jsme na své cestě už poznali.

Dne 9. února plul *Nautilus* nejširší částí Rudého moře mezi Suákinem na západním pobřeží a Kunfudou na pobřeží východním, kde je moře tři sta padesát kilometrů široké.

Toho dne v poledne vystoupil kapitán Nemo po změření polohy lodi na plošinu, kde jsem byl už i já. Umínil jsem si, že ho nenechám sestoupit, dokud mi aspoň nenaznačí příští plány. Jakmile mě spatřil, přistoupil ke mně, nabídl mi s milým úsměvem doutník a řekl mi:

„Nu, pane profesore, líbí se vám Rudé moře? Vynadíval jste se už dost na jeho skryté divy, na jeho ryby, láčkovce, vrstvy hub a korálové lesy? Zahlédl jste města rozsetá po jeho březích?“

„Ano, pane kapitáne,“ odpověděl jsem. „*Nautilus* se k takovému studiu výborně hodí. Je to opravdu skvělá loď.“

„Máte pravdu, pane profesore, skvělá, odvážná a nezranitelná! Nebojí se ani strašných bouří v Rudém moři, ani zdejších proudů a skalisk.“

„Toto moře je opravdu uváděno jako jedno z nejhorších,“ řekl jsem. „Jestliže se nemýlím, pak mělo už ve starověku velmi špatnou pověst.“

„Opravdu špatnou, pane Aronnaxi. Řečtí a latinští dějepisci je příliš nechválili a Strabo řekl, že je zvlášť nebezpečné v období severních větrů a v době dešťů. Arab Edrisi, který o něm píše jako o Kolzumském zálivu, vypráví, že na písečných mělčinách ztroskotalo velmi mnoho lodí a že se tudy nikdo neodvážil plout v noci. Tvrdí, že toto moře je bičováno strašnými vichry, poseto nehostinnými ostrovy a že v něm není nic dobrého ani v hlubinách, ani na povrchu. Stejně soudí i staří historikové Arrien, Agatharchides a Artemidor."

„Je vidět," řekl jsem, „že tito dějepisci tudy nepluli na *Nautilu*!"

„To jistě," odpověděl s úsměvem kapitán. „Ale moderní dějepisci o něm vypravují celkem stejně jako staří. Trvalo celá století, než byla objevena síla páry! A kdo ví, zda za sto let uvidí lidstvo druhý *Nautilus*! Pokrok je velmi pomalý, pane Aronnaxi."

„Vaše loď předešla svou dobu jistě o jedno století," pokračoval jsem, „ne-li o více. Jaká škoda, že takový vynález musí zemřít se svým vynálezcem."

Kapitán Nemo mi na to neodpověděl. Teprve po chvíli řekl:

„Uváděl jste mínění starých dějepisců o nebezpečí plavby Rudým mořem."

„To je pravda," odvětil jsem. „Nebyly snad jejich obavy přehnané?"

„Ano i ne, pane Aronnaxi," odpověděl kapitán Nemo, který znal „své Rudé moře" zřejmě až do dna. „To, co není nebezpečné pro moderní, dobře vyzbrojenou a pevně stavěnou loď, která díky poslušné páře pluje, kam chce, to znamenalo pro lodi starých mořeplavců nebezpečí všeho druhu. Musíme si uvědomit, že první mořeplavci se odvažovali na moře v bárkách z prken svázaných palmovými provazy, vymazaných ztuhlou pryskyřicí a napuštěných tulením tukem. Neměli vůbec přístroje ke stanovení směru a pluli jen podle odhadu s proudy, které ani pořádně neznali. Za takových

podmínek docházelo a musilo docházet k častým ztroskotáním. Dnes však, když dopravu mezi Suezem a jižními moři obstarávají parníky, nemusí se nikdo bát tohoto zálivu ani nepříznivých větrů. Kapitán a cestující se už nepřipravují k plavbě oběťmi na usmíření bohů a po návratu už neodcházejí ozdobeni květinami a zlatými stuhami poděkovat bohům do nejbližších chrámů."

„S tím souhlasím," řekl jsem. „Zdá se mi dokonce, že pára zabila v srdcích námořníků vděčnost. Protože jste zřejmě důkladně studoval právě toto moře, nechtěl byste mi, pane kapitáne, říci něco o původu jeho jména?"

„Existuje několik výkladů, pane Aronnaxi. Chtěl byste znát mínění jednoho kronikáře ze 14. století?"

„Velmi rád."

„Ten fantasta soudil, že Rudé moře dostalo své jméno po přechodu Židů, když farao zahynul ve vodách, které se na Mojžíšův příkaz nad ním uzavřely.

Na znamení, že se zázrak stal,
celé moře zrudlo v šíř i v dál.
Od těch dob mu každý říkat bude
po vše věky jenom moře Rudé."

„To je ovšem výklad básnický, kapitáne Nemo," řekl jsem, „a s tím se nemohu spokojit. Chtěl bych znát vaše osobní mínění."

„Prosím. Já soudím, pane Aronnaxi," řekl kapitán, „že v názvu Rudé moře musíme vidět překlad hebrejského slova Edrom a že staří historikové mu dali toto jméno pro zvláštní zbarvení jeho vod."

„Já jsem zde však až dosud viděl jen průzračnou vodu, která nebyla nijak zbarvena."

„Snad, ale až se přiblížíme ke konci zálivu, jistě si všimnete jeho zvláštního vzhledu. Vzpomínám si, že jsem jednou viděl Torskou zátoku rudou jako jezero krve."

„A tuto barvu způsobuje přítomnost jedné mikroskopické řasy."

„Ano, je to rudý sliz, vylučovaný droboučkými rostlinkami, známými pod jménem *Trichodesmes*, kterých je v jednom kubickém milimetru vody na čtyřicet tisíc. Snad se s nimi zas v Torské zátoce setkáme."

„Vy tedy, pane kapitáne, neproplouváte s *Nautilem* Rudým mořem poprvé?"

„Ne, pane profesore."

„Nu, a když mluvíte tak zasvěceně o přechodu Židů a o katastrofě Egypťanů, zeptal bych se vás, zda jste pod vodou nenašel stopy této velké události."

„Ne, pane profesore, a to z jediného důvodu."

„Z jakého?"

„Místo, na němž Mojžíš se svým lidem přešel, je dnes celé zaneseno pískem, takže velbloudi si tam dnes sotva smočí nohy. Chápete tedy, že *Nautilus* tam neměl dost vody."

„A kde je to místo?"

„Ono místo leží nad Suezem při mořském rameni, které kdysi bylo hlubokou zátokou. Tehdy se totiž Rudé moře táhlo až k Hořkým jezerům. Ať už to byl, nebo nebyl přechod zázračný, Židé přešli do zaslíbené země právě tudy a právě tam zahynula faraonova armáda. Já si myslím, že vykopávkami v tomto písku by se přišlo na mnoho zbraní a nástrojů egyptského původu."

„To je jisté," odpověděl jsem. „Musíme doufat, že archeologové dříve nebo později vykopávky provedou, protože na této šíji vzniknou po prokopání Suezského průplavu nová města. Ovšem průplav je pro loď jako *Nautilus* zcela bezcenný."

„Souhlasím. Ale jinak bude užitečný celému světu," řekl kapitán Nemo. „Staří národové velmi správně pochopili, jaký obchodní užitek by přineslo spojení Rudého moře s mořem Středozemním. Nepomýšleli však na prokopání přímého průplavu a chtěli k tomu využít Nilu. Průplav, který měl spojit Nil s Rudým mořem, byl velmi pravděpodobně započat za Sesostrita, můžeme-li ovšem věřit ústnímu podání. Jisté je, že roku 615 před naším letopočtem zahájil Nechao práce na průplavu, který byl napájen vodami Nilu a táhl se přes egyptskou poušť proti Arábii. Plavba tímto průplavem trvala čtyři dny a vyhloubené koryto bylo tak široké, že jím mohly proplout tři trojveslice vedle sebe. Na průplavu se pracovalo dál za Daria, syna Hystaspova. Dokončen byl pravděpodobně za Ptolemaia II. Strabon už viděl, jak slouží plavbě. Ale nepatrný spád vody mezi začátkem průplavu u Bubastu a Rudým mořem způsobil, že se tam dalo plout jen po několik měsíců v roce. Tento průplav sloužil obchodu až do století Antoniů[14]. Pak byl opuštěn, zanesen pískem, znovu vybudován na příkaz kalifa Omara a natrvalo zasypán roku 761 nebo 762 kalifem Al-Mansorem, který tím chtěl překazit dodávky potravin Mohamedu ben Abdallahovi, jenž se proti němu vzbouřil. Váš generál Bonaparte našel při svém egyptském tažení zbytky těchto prací v suezské poušti. Tam ho překvapil příliv, v němž by byl málem zahynul dříve, než se mu podařilo dorazit do Hadžarotu, kde podle legendy tábořil tři tisíce tři sta let před ním Mojžíš."

„Nuže, pane kapitáne, toto spojení dvou moří, které zkrátí cestu z Cádizu do Indie o devět tisíc kilometrů a které se staří neodvážili

14 Antoniové je společný název sedmi římských císařů (Nervus, Trajanus, Hadrianus, Antonius, Marcus Aurelius, Verus a Commodus), kteří vládli od roku 96 do roku 192.

provést, provádí Ferdinand de Lesseps. Zanedlouho změní Afriku v obrovský ostrov."

„Ano, pane Aronnaxi, a vy můžete být na svého krajana právem hrdý. Je to člověk, který může proslavit svůj národ víc než největší vojevůdci. Začal jako mnozí jiní neúspěchy a nepochopením, ale nakonec zvítězil, protože měl silnou vůli. Je ovšem smutné, že takové dílo, které mělo být dílem mezinárodním a samo by stačilo k proslavení své doby, vzniklo jen přičiněním jediného člověka. A proto všechna čest Ferdinandu de Lessepsovi."

„Ano, čest velkému občanu," odpověděl jsem překvapen důrazem, s nímž kapitán Nemo teď hovořil.

„Nemohu vás, bohužel, provézt Suezským průplavem," pokračoval. „Budete však moci pozítří zahlédnout dlouhé přístavní hráze v Port Saidu, až budeme ve Středozemním moři."

„Ve Středozemním moři?" zvolal jsem.

„Ano, pane profesore. Udivuje vás to?"

„Udivuje mě jen to, že tam budeme už pozítří."

„Opravdu?"

„Ano, pane kapitáne, ačkoli jsem si už měl zvyknout a od svého příchodu na vaši loď se ničemu nedivit!"

„A co vás tedy tak překvapuje?"

„Ta strašná rychlost, kterou bude musit *Nautilus* plout, má-li se pozítří octnout ve Středozemním moři. Vždyť budete musit obeplout Afriku kolem mysu Dobré naděje!"

„A kdo vám řekl, že popluji kolem Afriky? Kdo mluvil o obeplutí mysu Dobré naděje?"

„Protože *Nautilus* po pevné zemi plout nemůže a Suezskou šíjí nepropluje…"

„A co pod ní, pane Aronnaxi?"

„Pod ní?"

„Jistě," odpověděl kapitán Nemo. „Příroda už dávno udělala pod touto šíjí to, co dnes dělá člověk na jejím povrchu."

„Cože? Je tam snad nějaký průliv?"

„Ano, podzemní průliv; dal jsem mu jméno Arabský tunel. Začíná pod Suezem a vyúsťuje u Port Saidu."

„Ale vždyť tato šíje je vytvořena pohyblivými písky!"

„Jen do jisté hloubky. V padesáti metrech je pevný skalní podklad."

„A tento průliv jste objevil náhodou?" ptal jsem se stále udiveněji.

„Náhodou i úvahou, pane profesore. Ale spíš úvahou než náhodou."

„Pane kapitáne, naslouchám vám, a přece se mé uši vzpírají tomu, co slyší."

„Ach, ve všech dobách platí staré latinské přísloví, že lidé mají uši, a přece někdy neslyší. Ten průliv skutečně existuje a já ho už několikrát použil. Jinak bych se do slepého Rudého moře nepouštěl."

„Nebudu dotěrný, zeptám-li se vás, jak jste ten tunel objevil?"

„Pane profesore," odpověděl kapitán, „před lidmi, kteří mě nesmějí nikdy opustit, nemohu mít žádné tajemství."

Nevšímal jsem si této narážky a vyslechl jsem kapitánovo vysvětlení.

„Pane profesore," řekl, „k objevení tohoto průlivu, který znám jen já, přivedla mě prostá přírodovědecká úvaha. Všiml jsem si, že v Rudém moři a ve Středozemním moři žijí některé naprosto stejné druhy ryb, jako kněžíci, murény a letouni. Když jsem se o tom přesvědčil, položil jsem si otázku, neexistuje-li mezi oběma moři nějaké spojení. Existuje-li, pak musí podzemní proud vzhledem k nestejné výšce hladin obou moří nutně směřovat z Rudého moře do Středozemního. Vylovil jsem proto v okolí Suezu velmi mnoho ryb, nasadil jim na ocasy měděné kroužky a pustil jsem je

zpět do moře. Za několik měsíců jsem při syrském pobřeží vylovil několik ryb s oněmi kroužky. Tak bylo spojení obou moří dokázáno. Hledal jsem je pak s *Nautilem*, objevil jsem je a odvážil jsem se do něho. I vy, pane profesore, proplujete brzy mým Arabským tunelem.“

KAPITOLA V
Arabský tunel

Ještě téhož dne jsem Conseilovi a Nedu Landovi vyprávěl část tohoto rozhovoru, část, která je nejvíc zajímala. Když jsem jim řekl, že za dva dny budeme ve vodách Středozemního moře, Conseil zatleskal, ale Ned Land pokrčil rameny.

„Podmořský tunel!“ zvolal. „Spojení dvou moří! Kdo to jakživ slyšel?“

„Nede,“ odpověděl Conseil, „slyšel jsi někdy o *Nautilu*? Ne! A přece existuje. Nekrč tedy tak pohrdavě rameny a neodmítej věci proto, že jsi o nich nikdy neslyšel.“

„Však uvidíme!“ potřásl hlavou Ned Land. „Já ostatně nechci nic jiného než věřit v tuto plavbu i v toho kapitána. Kéž s námi opravdu dopluje do Středozemního moře!“

Téhož dne večer přiblížil se *Nautilus* plavbou po hladině na 20°30’ severní šířky k arabským břehům. Zahlédl jsem Džiddu, důležité obchodní středisko Egypta, Sýrie, Turecka a Indie. Celkem jasně jsem viděl seskupené budovy, lodi kotvící podle nábřeží i lodi, které pro velký ponor musily kotvit na rejdě. Slunce stálo už nízko nad obzorem a zalévalo světlem domy, jež zářily bělostí. Za nimi několik dřevěných nebo rákosových chatrčí prozrazovalo čtvrť obývanou beduíny.

Džidda brzy zmizela ve večerním šeru a *Nautilus* se ponořil pod lehce světélkující vodu.

Nazítří, 10. února, objevilo se několik lodí, které pluly proti nám. *Nautilus* pokračoval v plavbě pod vodou. Ale v poledne, v době, kdy byla zjišťována poloha lodi, bylo moře prázdné, a tak se *Nautilus* vynořil.

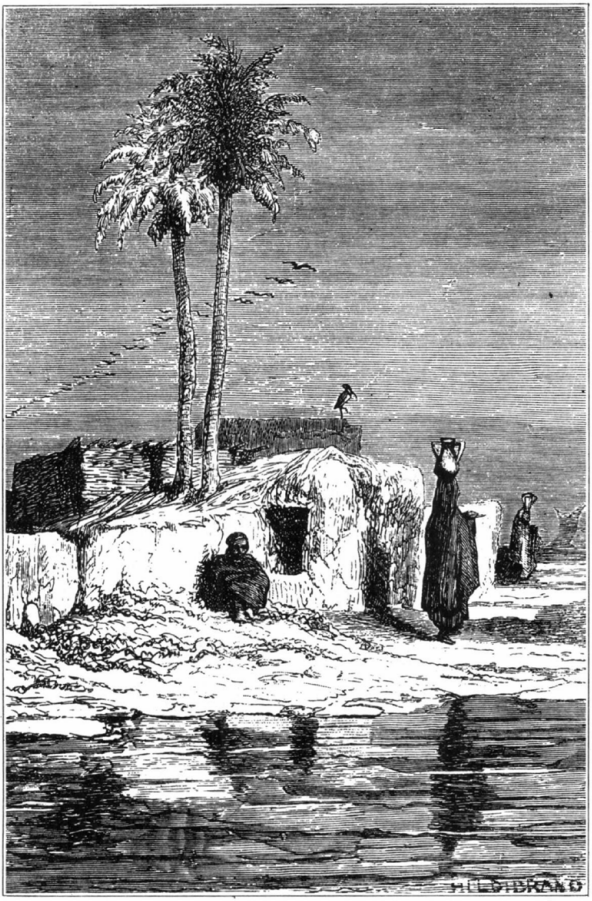

Šel jsem si s Conseilem a s Nedem Landem sednout na plošinu. Východní pobřeží se rýsovalo jako nezřetelná čára ve vlhké mlze.

Opřeni o bok člunu, hovořili jsme o všem možném, když tu Ned Land ukázal na nějaké místo v moři a řekl:

„Nevidíte tam něco, pane profesore?“

„Ne, Nede,“ odpověděl jsem. „Víte ovšem, že nemám váš ostrý zrak.“

„Podívejte se dobře,“ pokračoval Ned, „vpředu před pravým bokem, asi ve výši reflektoru! Nezdá se vám, že se tam něco pohybuje?“

„Opravdu,“ řekl jsem po pečlivém pozorování. „Vidím tam na hladině jakési dlouhé tmavé těleso.“

„Že by druhý *Nautilus*?“ řekl Conseil.

„Ne,“ odpověděl Kanaďan, „jestli se nemýlím, je to nějaké mořské zvíře.“

„Jsou v Rudém moři velryby?“ ptal se Conseil.

„Ano, chlapče,“ odpověděl jsem, „často se tu lze s nimi setkat.“

„Tohle však není velryba,“ pokračoval Ned Land, který z pozorovaného předmětu nespouštěl oči. „Já se s velrybami znám velmi dlouho a nemohu se v nich mýlit.“

„Počkejme tedy,“ řekl Conseil. „*Nautilus* pluje v tu stranu a za chvíli už budeme vědět, na čem jsme.“

Tmavý předmět byl za chvíli opravdu už jen necelé dva kilometry daleko. Podobal se velkému skalisku, které uvízlo na širém moři. Co to bylo? Nemohl jsem se dosud vyjádřit.

„Pluje to! A vynořuje se to!“ zvolal Ned Land. „Tisíc ďáblů! Nemá rozeklaný ocas jako velryby nebo vorvani a jeho ploutve vypadají jen jako pahýly končetin!“

„Ale pak...,“ začal jsem.

„Hleďte!“ přerušil mě Kanaďan. „Teď si to lehlo na záda, takže je vidět prsní bradavky!“

„Je to siréna," zvolal Conseil. „Opravdová siréna, nemá-li pan profesor nic proti tomu!"

Jméno siréna mě přivedlo na správnou cestu. Uvědomil jsem si, že toto zvíře patří do řádu ochechulí, latinsky *Sirenia*, z nichž báje vytvořily tvory s tělem napůl ženským a napůl rybím.

„Ne," řekl jsem Conseilovi, „to není siréna, nýbrž velmi zajímavé zvíře, které žije v Rudém moři už jen v několika málo exemplářích. Je to moroň!"

„Čeleď moroňovití, řád ochechule, nadřád placentálové, podtřída živorodí, třída savci, podkmen obratlovci, kmen strunatci," odpověděl Conseil.

Když Conseil tohle řekl, nedalo se už nic dodat.

Ned Land zvíře stále pozoroval. Oči mu přitom jiskřily dychtivostí. Jeho ruka jako by chtěla zvíře harpunovat. Zdálo se, že čeká na vhodnou chvíli, aby se vrhl do moře a napadl moroně v jeho živlu.

„Pane profesore," řekl mi rozechvělým hlasem, „tohle jsem dosud nikdy neulovil."

V těch slovech se projevil celý harpunář.

Právě v té chvíli se objevil na plošině kapitán Nemo. Zpozoroval moroně a všiml si také Kanaďanova chování. Obrátil se přímo k němu se slovy:

„Kdybyste teď držel harpunu, mistře Lande, určitě by vás pálila v ruce!"

„To máte pravdu, pane kapitáne."

„Jistě by se vám zamlouvalo, kdybyste si mohl na den zopakovat své lovecké řemeslo a připojit k seznamu ulovených zvířat i tohoto moroně."

„To by se mi opravdu zamlouvalo."

„Nuže, můžete se o to pokusit!"

„Děkuji, pane kapitáne," odpověděl Ned Land s planoucíma očima.

„Radím vám jen," pokračoval kapitán, „abyste to zvíře ve vlastním zájmu nechybil."

„Je snad útok moroně nebezpečný?" ptal jsem se, nedbaje Nedova pokrčení ramen.

„Někdy ano," odpověděl kapitán. „Tohle zvíře se rádo obrací proti útočníkům a může snadno překotit člun. Ale Ned Land se toho bát nemusí. Má jisté oko a pohotovou ruku. Radil jsem mu k přesnému zásahu jen proto, že moroní maso je pokládáno za velmi chutné, a já vím, že mistr Land chutným soustem nepohrdne."

„Cože?" zvolal Kanaďan. „Tohle zvíře si dovoluje mít k tomu všemu ještě chutné maso?"

„Ano, mistře Lande. Jeho maso je pokládáno za nesmírně chutné a na malajských ostrovech je vyhrazeno pouze pro stoly knížat. Proto se také moroni a jejich příbuzní kapustňáci loví tak náruživě, že jsou stále vzácnější."

„Jestliže je však tento moroň posledním svého rodu," řekl vážně Conseil, „pak bychom ho měli v zájmu vědy ušetřit, pane kapitáne."

„Snad," řekl Kanaďan, „ale v zájmu naší kuchyně bude lepší, když ho ulovíme."

„Tak do toho, mistře Lande," odpověděl kapitán Nemo.

V tom okamžiku vystoupilo beze slova a jako obvykle zcela netečně sedm mužů z posádky na plošinu. Jeden z nich nesl harpunu a lano, jakého používají velrybáři. Pak vytáhli z palubní prohlubně člun a spustili jej na moře. Šest veslařů si sedlo na lavice a palubní mistr ke kormidlu. Ned Land, Conseil a já jsme se usadili na zádi.

„Vy nepůjdete, pane kapitáne?" zeptal jsem se.

„Ne, pane profesore. Přeji vám dobrý lov!"

Člun odrazil a hnán šesti vesly zamířil rychle k moroňovi, který plul asi dva kilometry od *Nautilu*.

Když se člun dostal na několik set metrů ke zvířeti, zpomalil plavbu. Vesla se tiše vnořovala do klidné vody. Ned Land se postavil s harpunou v ruce na přídi člunu. Harpuna na velryby je zpravidla spojena s dlouhým lanem, jež se rychle odvíjí a zraněné zvíře táhne za sebou. Naše lano však bylo sotva dvacet metrů dlouhé a přivázané k malému soudku, který popluje po hladině a označí nám cestu moroně pod vodou.

Vstal jsem a upřeně jsem pozoroval Kanaďanova protivníka. Byl to moroň, který se latinsky jmenuje *Halicore dugong* a velmi se podobá kapustňákovi. Jeho podlouhlé tělo bylo zakončeno docela krátkým ocasem a na předních ploutvích bylo znát skutečné prsty. Od kapustňáka se tento moroň lišil tím, že měl v horní čelisti dva dlouhé špičaté zuby, které vyčnívaly po každé straně jako zbraně.

Moroň, jehož se Ned Land chystal napadnout, měl úžasné rozměry. Byl nejméně sedm metrů dlouhý. Ani se nepohnul, jako by na hladině spal, což byla okolnost pro lov zvlášť příznivá.

Člun se opatrně přiblížil na šest metrů ke zvířeti. Vesla zůstala ležet v závěsech. Já jsem napůl vstal. Ned Land s tělem zakloněným trochu nazad sevřel jistou rukou harpunu.

Náhle se ozval sykot a moroň zmizel. Prudce vržená harpuna zasáhla zřejmě jen vodu.

„Tisíc ďáblů!“ zvolal zuřivě Kanaďan. „Chybil jsem ho!“

„Ba ne,“ řekl jsem. „Zvíře je poraněno. Tady je krev. Ale vaše zbraň mu neuvízla v těle.“

„Moje harpuna! Moje harpuna!“ volal Ned Land.

Námořníci se chopili vesel a palubní mistr řídil člun k plujícímu soudku. Když byla harpuna vylovena, jal se člun zvíře pronásledovat.

Moroň se občas vynořil na hladinu, aby se nadýchl. Zranění ho neoslabilo, protože plul stále velmi rychle. Člun hnaný silnými pažemi letěl v jeho stopě. Několikrát se ke zvířeti přiblížil na pár metrů. Kanaďan byl stále připraven k ráně, ale moroň se vždy náhle ponořil, takže ho nebylo možno zasáhnout.

Můžete si představit vztek, který lomcoval netrpělivým Nedem Landem. Vysílal za nešťastným zvířetem nejšťavnatější anglické nadávky. Mne jenom mrzelo, že moroň uniká všem našim nástrahám.

Pronásledovali jsme ho bez zastávky po celou hodinu. Už jsem počínal věřit, že bude velmi obtížné zmocnit se ho, když tu zvíře napadla nešťastná myšlenka na pomstu, které mělo brzy litovat. Obrátilo se proti člunu, aby jej napadlo.

Kanaďanovi jeho pohyb neušel.

„Pozor!“ zvolal.

Palubní mistr pronesl několik slov oním podivným jazykem. Zřejmě nabádal své lidi, aby se měli na pozoru.

Moroň se přiblížil na půldruhého metru k člunu, zastavil se a vtáhl prudce vzduch širokými nozdrami, uloženými nikoli na konci, nýbrž na horní straně čenichu. Pak se rozehnal a vrhl se na nás.

Člun se už nemohl nárazu vyhnout. Téměř překocen nabral jednu nebo dvě tuny vody, kterou jsme musili vybírat. Ale díky obratnosti palubního mistra nenarazil na nás moroň přímo, nýbrž jen kose, takže nás nepřevrhl. Ned Land se zachytil přídního pažení a zasypával obrovské zvíře ranami harpunou. Moroň vrazil zuby do palubního krytu a vyzdvihl člun z vody jako lev jehně. Padli jsme jeden na druhého. Nevím, jak by to bylo skončilo, kdyby byl rozzuřený Kanaďan nezasáhl moroně konečně do srdce.

Zaslechl jsem skřípot zubů na ocelovém plátu a moroň zmizel, strhávaje harpunu s sebou. Ale na hladině se brzy objevil soudek a za chvíli poté i tělo zvířete obrácené hřbetem dolů. Člun k němu přirazil, vzal je do vleku a zamířil k *Nautilu*. Tam jsme musili použít silného kladkostroje, abychom moroně vytáhli na plošinu. Vážil pět tisíc kilogramů. Pak byl rozčtvrcen pod dozorem Kanaďana, který si vynutil dohled nad celou tou prací.

Ještě téhož dne mi lodní sluha přinesl k obědu několik řízků moroního masa, velmi obratně upravených lodním kuchařem. Zjistil jsem, že jsou výborné, mnohem chutnější než řízky telecí.

Nazítří, 11. února, byla spíž *Nautilu* obohacena o další vzácnou zvěřinu. Na *Nautilus* se sneslo hejno rybáků. Byl to druh *Sterna nilotica*, který žije i v Egyptě. Tito rybáci mají černý zobák, kropenatou šedou hlavu, kolem očí bílé tečky, záda, křídla a ocas šedý, břicho a hrdlo bílé a nohy červené. Chytli jsme také několik tuctů nilských divokých kachen, které mají krk a vrch hlavy bílé a černě kropenaté. Jejich maso má neobyčejně jemnou chuť.

Rychlost *Nautilu* se nyní zvolnila. Jen se tak říkajíc potuloval po vlnách. Pozoroval jsem, že čím víc jsme se blížili Suezu, tím méně tu byla voda slaná.

K páté hodině jsme zahlédli na severu mys Ras Mohamed. Tvoří jižní cíp Sinajského poloostrova mezi Suezským a Akabaským zálivem.

Nautilus vnikl Jubalskou úžinou do Suezského zálivu. Spatřil jsem zřetelně vysokou horu čnějící mezi oběma zálivy nad mysem Ras Mohamed. Byla to hora Oreb.

V šest hodin *Nautilus*, plující střídavě po hladině a pod vodou, míjel město Tor, ležící na konci zálivu, jehož vody byly zbarveny rudě, jak na to upozornil kapitán Nemo. Pak se snesla noc. Tíživé ticho bylo občas rušeno křikem pelikánů a nějakých nočních

ptáků, zuřivým hukotem příboje mezi skalisky nebo vzdáleným houkáním parníku, který tepal vody zálivu hlučnými lopatkami svých koles.

Od osmi do devíti zůstal *Nautilus* několik metrů pod vodou. Podle mého výpočtu jsme musili už být velmi blízko Suezu. Okny salónu jsem pozoroval spodní části skal jasně osvětlených naším elektrickým světlem. Zdálo se mi, že úžina se stále víc a více zužuje.

Ve čtvrt na deset se loď vynořila na hladinu. Vystoupil jsem na plošinu. Čekal jsem už netrpělivě na plavbu tunelem kapitána Nema, a nemohl jsem proto vydržet na místě. Vyšel jsem se nadýchat nočního vzduchu.

Brzy jsem v temnotě zahlédl bledé a mlhou napolo zastřené světlo, které zářilo asi dva kilometry před námi.

„Plující maják," ozvalo se vedle mne.

Obrátil jsem se a poznal jsem kapitána.

„Je to suezský plující maják," pokračoval. „Za chvíli budeme u ústí tunelu."

„Vplout do něho nebude jistě lehké."

„Ne, pane profesore. Bývám proto obyčejně v kormidelníkově kabině, abych řídil pohyby lodi osobně. A nyní račte sestoupit, pane Aronnaxi. *Nautilus* se ponoří pod hladinu a vypluje na povrch vod až po proplutí Arabským tunelem."

Šel jsem za kapitánem Nemem. Palubní otvory byly zavřeny a ponorka se potopila do hloubky dvanácti metrů.

Ve chvíli, kdy jsem se chystal odejít do své kabiny, kapitán mě zadržel.

„Pane profesore," řekl mi, „nechtěl byste jít se mnou do kormidelníkovy kabiny?"

„Neodvážil jsem se vás o to požádat," odpověděl jsem.

„Jen pojďte. Tak uvidíte vše, co lze vidět za této podzemní a zároveň podmořské plavby."

Kapitán mě odvedl k hlavnímu schodišti. V polovině schodiště otevřel dveře do horního ochozu, kterým došel ke kormidelníkově kabině. Byla sto osmdesát centimetrů široká i dlouhá, podobná kabinám kormidelníků na mississippských a hudsonských parnících. Uprostřed kabiny se otáčelo svisle postavené kolo, spojené s kormidlovými táhly, která vedla až na záď *Nautilu*. Čtyři okénka s čočkovitými skly ve stěnách kabiny dovolovala člověku u kormidla výhled všemi směry.

Kabina byla temná, ale mé oči si na šero brzy zvykly. Spatřil jsem kormidelníka, silného muže, jehož ruce svíraly paprsky kormidelního kola. Venku bylo moře osvětleno reflektorem, který zářil za kabinou na druhém konci plošiny.

„A nyní hledejme náš tunel," řekl kapitán Nemo.

Elektrické vedení spojovalo kormidelníkovu kabinu se strojovnou, takže kapitán mohl odtud řídit směr i pohyby *Nautilu*. Stiskl kovový knoflík a rychlost šroubu se okamžitě podstatně snížila.

Díval jsem se mlčky na vysokou strmou stěnu, podle níž jsme právě pluli. Byl to pevný podklad písečného pobřežního masívu. Pluli jsme podle něho asi hodinu ve vzdálenosti pouhých několika metrů. Kapitán Nemo nespouštěl z očí kompas, zavěšený v kabině ve dvou soustředných kruzích. Na pouhý kapitánův pokyn měnil kormidelník neustále směr *Nautilu*.

Postavil jsem se k okénku při levém boku a pozoroval jsem nádherný podklad z korálů, hub a řas, nad nímž ze skalních dutin vystrkovali nohy mořští korýši.

Ve čtvrt na jedenáct se kapitán Nemo chopil kormidla sám. Před námi se otevřela široká, černá a hluboká chodba. *Nautilus* se do ní

odvážně vnořil. Na bocích se ozval nezvyklý hukot. Byla to voda z Rudého moře, kterou spád tunelu vrhal do Středozemního moře. *Nautilus* byl stržen bystřinou rychlou jako šíp, přestože se jeho stroje snažily brzdit pohyb zpětným otáčením šroubu.

Mezi úzkými stěnami průlivu jsem viděl jen zářivé pruhy a rovné čáry, ohnivé brázdy črtané při této rychlosti elektrickým světlem. Srdce mi tak bušilo, že jsem si na ně musil přitisknout ruku.

V deset hodin třicet pět minut opustil kapitán Nemo kormidelní kolo a obrátil se ke mně se slovy:

„Středozemní moře!“

Proudem stržený *Nautilus* právě podplul v necelých dvaceti minutách Suezskou šíji.

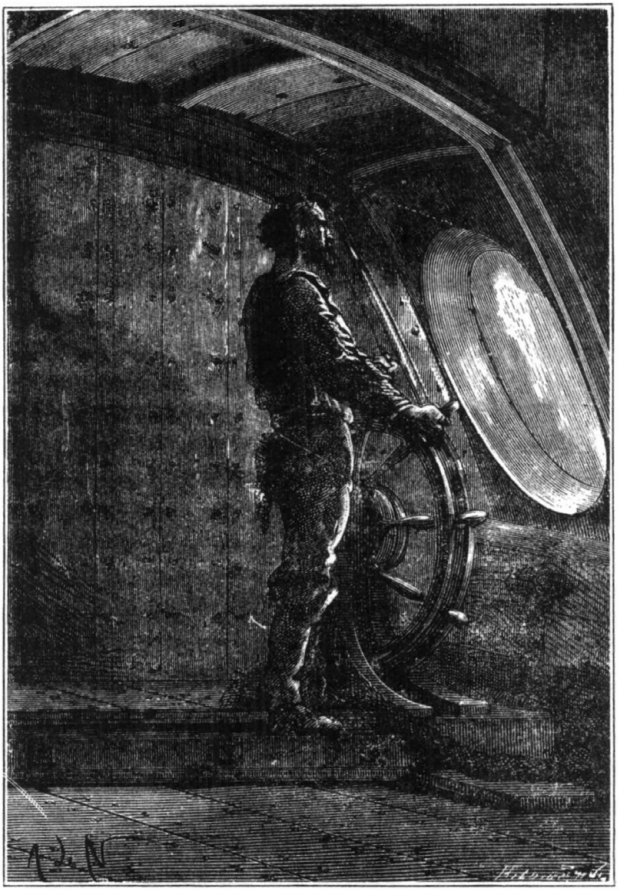

KAPITOLA VI
Řecké souostroví

Nazítří, 12. února, vystoupil *Nautilus* za východu slunce nad hladinu. Vrhl jsem se na plošinu. Pět kilometrů jižně se zvedaly nejasné obrysy města Pelusium. Proud nás přenesl z jednoho moře do druhého. Tento tunel, tak snadno splavný směrem do Středozemního moře, musil být opačným směrem naprosto nesplavný.

K sedmé hodině za mnou přišel Ned Land s Conseilem. Oba nerozluční přátelé klidně spali, nestarajíce se o hrdinský čin *Nautilu*.

„Nu, pane přírodovědče," ptal se Kanaďan lehce posměšným tónem, „co vaše Středozemní moře?"

„Plujeme po jeho hladině, Nede."

„Cože?" zvolal Conseil. „Snad už ne dnes v noci?"

„Ano, už dnes v noci jsme v několika minutách zdolali tu nezdolnou šíji."

„Tomu nevěřím," odpověděl Kanaďan.

„A nejste v právu, mistře Lande," pokračoval jsem. „Tento nízký břeh, který se stáčí k jihu, je břeh egyptský!"

„To si říkejte jiným," odpověděl paličatý Kanaďan.

„Když to pan profesor tvrdí, musíme mu věřit," řekl Conseil.

„Kapitán Nemo mi ostatně prokázal tu čest, Nede, že mě vzal s sebou do kormidelníkovy kabiny, když řídil *Nautilus* osobně oním úzkým tunelem."

„Slyšíš, Nede?" řekl Conseil.

„A byl byste mohl svým výborným zrakem, Nede, spatřit přístavní hráze v Port Saidu, které vybíhají daleko do moře," dodal jsem.

Kanaďan pozorně naslouchal.

„Máte skutečně pravdu, pane profesore," řekl. „A ten váš kapitán je opravdu mistr. Jsme tedy ve Středozemním moři. Dobrá. Pohovořme si teď, chcete-li, o našich záležitostech, ale tak, aby nás nikdo neslyšel."

Věděl jsem hned, kam Kanaďan míří. Byl jsem rozhodně přesvědčen, že bude dobře pohovořit si, když po tom tak toužil. Šli jsme si pak všichni tři sednout k reflektoru, kde jsme byli trochu chráněni před velkou tříští vln.

„Naslouchám vám, Nede," řekl jsem. „Co nám chcete říci?"

„Chci vám říci něco velmi jednoduchého," odpověděl Kanaďan. „Jsme v Evropě, a než nás kapitánovy vrtochy odvlečou do polárních moří nebo zpět do Oceánie, chci *Nautilus* opustit."

Přiznám se, že mě tyto rozhovory s Kanaďanem přiváděly vždy do rozpaků. Nechtěl jsem rozhodně bránit druhům v získání svobody, a přesto se mi nijak nechtělo opustit kapitána Nema. Díky jemu a jeho ponorce přepracovával jsem svou knihu o podmořských hloubkách přímo ve vodním prostředí. Naskytne se mi ještě jednou taková příležitost pozorovat divy oceánu? Jistě ne. Nemohl jsem se tedy smířit s myšlenkou, že bych opustil *Nautilus* dříve, než naše výzkumná plavba skončí.

„Příteli Nede," řekl jsem, „odpovězte mi docela upřímně. Vy se na palubě nudíte? Litujete, že vás osud vydal do rukou kapitána Nema?"

Kanaďan chvíli neodpovídal. Pak si založil ruce a řekl:

„Upřímně řečeno, ta podmořská plavba se mi docela líbí. Budu jednou rád, že jsem ji vykonal. Ale musí mít také jednou konec. To je mé mínění."

„Však ona skončí, Nede."

„Ale kde a kdy?"

„Kde? To nevím. A kdy? Ani to nemohu říci. Předpokládám jen, že skončí tehdy, až nám žádné moře nebude už mít co říci. Vše, co jednou začalo, musí mít na tomto světě nutně také konec."

„Souhlasím s panem profesorem," řekl Conseil. „Je docela možné, že až proplujeme všemi oceány zeměkoule, pošle nás kapitán Nemo všechny tři domů."

„Domů?" zvolal Kanaďan. „Nechtěl jsi říci k čertu?"

„Nepřehánějte, mistře Lande," pokračoval jsem. „Kapitána se nemusíme bát. Já však nesouhlasím ani s Conseilovým míněním. Zmocnili jsme se tajemství *Nautilu* a já nedoufám, že se jeho velitel smíří s rozšířením tohoto tajemství po světě jen proto, aby nám vrátil svobodu."

„A v co tedy doufáte?" ptal se Kanaďan.

„Snad se nám naskytne příležitost, které budeme moci využít. A ta se může naskytnout za šest měsíců, stejně jako dnes."

„Tak?" řekl Kanaďan. „Ale kde budeme za šest měsíců, pane přírodovědče?"

„Možná že zde, možná že v Číně. Víte přece, že *Nautilus* je dobrý plavec. Létá oceánem jako vlaštovka vzduchem nebo jako rychlík po pevnině. Nebojí se ani rušných moří. Kdo by mohl říci, že se nepřiblíží i k francouzským, anglickým nebo americkým břehům, u nichž bychom se mohli pokusit o útěk za podmínek stejně výhodných jako tady?"

„Pane Aronnaxi," odpověděl Kanaďan, „vaše důvody jsou od základů chybné. Mluvíte jen v budoucím čase: Budeme tam, budeme onde! Já však mluvím v přítomném čase: Jsme tady a musíme toho využít!"

Nedova logika mě přivedla do úzkých. Cítil jsem, že jsem poražen. Nevěděl jsem už, jakými důvody svůj názor podepřít.

„Pane profesore," pokračoval Ned Land, „předpokládejme i nemožné. Dejme tomu, že by nám ještě dnes nabídl kapitán Nemo svobodu. Přijal byste ji?"

„Nevím," odpověděl jsem.

„A kdyby vám řekl, že dnešní nabídku nebude už nikdy opakovat, přijal byste ji?"

Neodpověděl jsem.

„A co si o tom myslí náš přítel Conseil?" ptal se Kanaďan.

„Přítel Conseil neříká nic," odpověděl klidně ten dobrý chlapec. „Ta otázka je mu zcela lhostejná. Je stejně jako pan profesor a jeho přítel Ned Land svobodný. Nečeká na něho doma ani žena, ani děti, ani rodiče. Slouží panu profesorovi, myslí jako pan profesor, mluví jako pan profesor, a tak s ním – k jeho velkému politování – nemůžete pro dosažení většiny počítat. Jsou tu jen dva lidé: na jedné straně pan profesor, na druhé Ned Land. A tak přítel Conseil po tomto vysvětlení jen poslouchá a je připraven zaznamenávat body."

Nemohl jsem se ubránit úsměvu, když Conseil tak dokonale popřel svou osobnost. Kanaďan mohl být ostatně rád, že nemá Conseile proti sobě.

„Když tedy Conseil vlastně neexistuje, hovořme o tom jen my dva," řekl Ned Land. „Já jsem už mluvil a vy jste poslouchal. Co mi na to odpovíte?"

Musil jsem se rozhodně nějak vyjádřit. Vytáčky mi byly odporné.

„Nuže, příteli Nede, odpovím vám. Vy máte pravdu a mé argumenty před vašimi neobstojí. S blahovůlí kapitána Nema počítat nemůžeme. Zcela prostá opatrnost mu přikazuje nedat nám svobodu. Ale táž opatrnost nám přikazuje využít první příležitosti a *Nautilus* opustit."

„Dobrá, pane Aronnaxi, to je rozumná řeč."

„Mám jen jednu připomínku: musí to být příležitost opravdu vážná. Je nutné, aby náš první pokus byl úspěšný. Ztroskotá-li, nebudeme mít už nikdy možnost jej opakovat a kapitán Nemo nám to nikdy neodpustí."

„To vše je docela správné," odpověděl Kanaďan. „Vaše připomínka se ovšem týká jakéhokoli pokusu o útěk, ať k němu dojde za dva roky, nebo za dva dny. Otázka se však jeví takto: Je-li dnešní příležitost příznivá, nutno jí využít!"

„Souhlasím. A teď mi řekněte, Nede, čemu vy říkáte vhodná příležitost."

„Vhodnou příležitostí by bylo, kdyby se *Nautilus* přiblížil v noci na malou vzdálenost k evropským břehům."

„Vy byste se pokusil o záchranu plaváním?"

„Kdybychom se přiblížili dostatečně k pobřeží a kdyby *Nautilus* plul po hladině, pak ano. Kdybychom byli daleko a ponorka plula pod vodou, pak ne."

„A co byste dělal v druhém případě?"

„Pokusil bych se zmocnit člunu. Vím, jak to zařídit. Vlezli bychom si dovnitř, uvolnili šrouby a vystoupili bychom na hladinu. Ani kormidelník, který stojí na přídi, by náš útěk nezpozoroval."

„Dobrá, Nede. Snažte se tuto příležitost vysledovat. Ale nezapomínejte, že stačí jediná chyba, a jsme ztraceni!"

„Na to nezapomenu, pane profesore."

„A chcete nyní, Nede, slyšet celé mé mínění o vašem plánu?"

„Rád, pane Aronnaxi."

„Nuže, myslím si – neříkám, že doufám – myslím si, že tak vhodná příležitost se nám nenaskytne."

„Proč?"

„Protože kapitán Nemo si je plně vědom toho, že jsme se nijak nevzdali myšlenky na opětné získání svobody, a bude si jistě dávat dobrý pozor především poblíž evropských břehů."

„Souhlasím s panem profesorem," řekl Conseil.

„To uvidíme," odpověděl Ned Land, kývaje odhodlaně hlavou.

„A u toho, Nede, zůstaňme," dodal jsem. „Už ani slovo o tom. V den, kdy budete připraven, dáte nám zprávu a my půjdeme s vámi. Spoléhám se na vás."

Tak skončil rozhovor, který měl mít později velmi vážné následky. Musím ještě říci, že fakta zdánlivě potvrzovala to, co jsem předpovídal, samozřejmě k velkému Kanaďanovu zoufalství.

Nevím, zda nám kapitán Nemo nedůvěřoval, nebo se chtěl prostě vyhnout setkání s četnými loděmi všech národností, které brázdí Středozemní moře, ale plul stále pod vodou a daleko od břehů. *Nautilus* se buď vynořoval jen tak, aby nad hladinu vyčnívala kormidelníkova kabina, nebo plul ve velkých hloubkách, protože mezi řeckými a maloasijskými ostrovy bylo dno až dva tisíce metrů hluboké.

Tak jsem poznal ostrov Carpathos, jeden ze sporadských ostrovů, jen z Vergiliových veršů, které mi citoval kapitán Nemo, přičemž prstem ukazoval jeho místo na mapě.

Bylo to opravdu staré sídlo Protea, pastevce Neptunových stád. Dnes se tento ostrov nazývá Scarpanto a leží mezi ostrovem Rhodem a Krétou. Spatřil jsem z něho jen jeho žulový podklad.

Nazítří, 14. února, jsem se rozhodl věnovat několik hodin studiu ryb v řeckém souostroví. Ale okna zůstala z neznámých mi důvodů zakryta. Když jsem si ověřil polohu *Nautilu*, zjistil jsem, že plujeme ke Krétě. V době, kdy jsem se nalodil na *Abrahama Lincolna*, vzbouřil se právě celý ostrov proti turecké nadvládě. Nevěděl jsem ovšem, kam se povstání v poslední době dostalo. A kapitán Nemo, který neměl žádné spojení se zemí, mi to říci nemohl.

Proto jsem o této události vůbec nemluvil. Večer jsem se však octl s kapitánem v salóně sám. Byl nějak zamlklý a nad něčím zamyšlený. Pak dal proti svému zvyku odkrýt v salónu okna, a přecházeje od jednoho k druhému, pozoroval bedlivě vodní spousty. Proč? Nedovedl jsem si to vysvětlit, a tak jsem se věnoval studiu ryb, které tu plavaly před mýma očima.

Mezi nimi jsem zahlédl hlaváče, o nichž hovořil už Aristoteles a kteří jsou známí obyčejně pod jménem „mořské mřenky"; setkáváme se s nimi především ve slaných vodách poblíž nilské delty. S nimi se tu prohánějí slabě světélkující druhy pražem, které Egypťané uctívali jako posvátná zvířata a jejichž objevení ve vodách Nilu věštilo zúrodňující záplavy. Tyto ryby byly uctívány náboženskými obřady. Spatřil jsem také třídecimetrové pyskouny, ryby s průsvitnými šupinami, jejichž bledé zbarvení je zpestřeno červenými skvrnami; jsou to velcí jedlíci mořských rostlin, a proto mají výtečnou chuť. Pyskouni byli velmi vyhledáváni římskými labužníky, kteří si upravovali jejich vnitřnosti spolu s mlíčím murén, s pavími mozky a s jazyky plameňáků na božské jídlo, na kterém si pochutnával Vitellius.

Mou pozornost přivábili i jiní obyvatelé těchto moří, kteří ve mně budili vzpomínky na starověk. Byli to štítovci a pluli se žraloky přisáti k jejich břichu. Podle starých učenců mohou prý tyto ryby, přisáté k lodnímu kýlu, zastavit loď v plavbě. Jedna z nich prý zadržela v bitvě u Actia Antoniovu loď a usnadnila tím Augustovi vítězství. Na čem nezávisí osudy národů!

Nemohl jsem se odtrhnout od všech těch divů moře, když jsem byl náhle překvapen nečekaným jevem.

Ve vodě se objevil člověk, jakýsi potápěč s koženou brašnou u pasu. To nebylo tělo vydané napospas vlnám. Byl to živý člověk, který plaval mocnými rozmachy a občas nám zmizel z očí, aby se nad hladinou nadýchal. Hned se však zase ponořoval.

Obrátil jsem se ke kapitánu Nemovi a dojatým hlasem jsem zvolal:

„Člověk! Nějaký trosečník! Musíme ho stůj co stůj zachránit."

Kapitán neodpověděl a opřel se o okno. Muž se zas přiblížil a s tváří přitisknutou na sklo hleděl na nás.

K mému největšímu překvapení mu dal kapitán Nemo jakési znamení. Potápěč mu odpověděl pokynem ruky, okamžitě vyplul na hladinu a už se neobjevil.

„Nemějte obavy," řekl mi kapitán. „To je náš Mikuláš z mysu Matapan, nazývaný také Ryba. Je známý po celých Kykladách. Je to odvážný potápěč. Voda je jeho živel, žije v ní víc než na zemi. Neustále plave od jednoho ostrova k druhému až na Krétu."

„Vy ho znáte, pane kapitáne?"

„A proč ne, pane Aronnaxi?"

Po těchto slovech zamířil kapitán Nemo ke skříni při levé stěně salónu. Před skříní jsem spatřil železem pobitou bednu, na jejímž víku byla měděná deska se začátečním písmenem *Nautilu* a s jeho heslem *Mobilis in mobili*.

Kapitán, nestaraje se o mou přítomnost, otevřel skříň, zřejmě nedobytnou pokladnu, plnou prutů.

Byly to zlaté pruty. Odkud pocházel tento drahý kov, který představoval obrovskou částku? Jak k němu kapitán přisel a co s ním bude dělat?

Neřekl jsem ani slovo. Jen jsem přihlížel. Kapitán Nemo bral prut po prutu a skládal je pečlivě do bedny, až ji celou naplnil. Odhadoval jsem její obsah na více než tisíc kilogramů zlata, což představovalo částku skoro pět miliónů franků.

Pak kapitán bednu pevně uzavřel a napsal na její víko adresu novořeckým písmem.

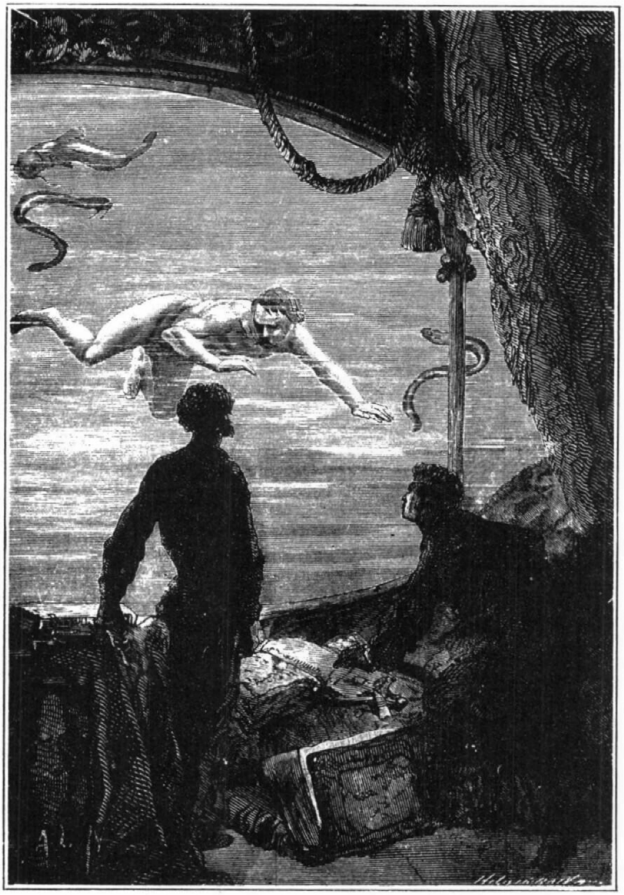

Když byl hotov, stiskl tlačítko spojené drátem s místností posádky. Objevili se čtyři muži a se značnou námahou vynesli bednu ze salónu. Slyšel jsem ještě, že ji zdvihají kladkostrojem na železné schodiště.

Nyní se obrátil kapitán Nemo ke mně.

„Co jste říkal?“ zeptal se.

„Neříkal jsem nic, pane kapitáne.“

„Dovolte mi tedy, pane profesore, abych vám popřál dobrou noc.“

A kapitán Nemo vyšel ze salónu.

Odešel jsem – pochopitelně velmi znepokojen – do své kabiny. Marně jsem se pokoušel usnout. Snažil jsem se najít nějakou souvislost mezi oním potápěčem a bednou plnou zlata. Brzy jsem podle výkyvů a houpání poznal, že *Nautilus* opustil hloubku a vynořuje se.

Pak jsem zaslechl na plošině kroky. Pochopil jsem, že je uvolňován člun a spouštěn na moře. Chvíli narážel na boky *Nautilu* a pak všechen hluk ustal.

Po dvou hodinách se ozvaly stejné zvuky a stejné přecházení. Člun byl vytažen na plošinu, upevněn do své komory, a *Nautilus* se ponořil pod vodu.

Ty milióny byly tedy dopraveny na svou adresu. Na které místo pevniny? A komu je kapitán poslal?

Nazítří jsem vyprávěl Conseilovi a Nedu Landovi o nočních událostech, které tak vydráždily mou zvědavost. Mí soudruzi byli překvapeni stejně jako já.

„Ale kde ty milióny bere?“ ptal se Ned Land.

Na to jsem nedovedl odpovědět.

Po snídani jsem odešel do salónu a dal jsem se do práce. Až do páté hodiny odpolední jsem psal zápisky. V tu dobu jsem pocítil takové horko, že jsem si musil svléknout kabát. Měl jsem to snad

přičítat svému tělesnému stavu? Bylo to nepochopitelné, protože jsme nebyli příliš blízko rovníku a v ponořeném *Nautilu* se přece žádné zvýšení teploty nemohlo projevit. Podíval jsem se na manometr. Ukazoval hloubku dvaceti metrů a tak hluboko už teplota ovzduší nemohla působit. Pokračoval jsem ve své práci, ale teplota stoupala dál, až se stala nesnesitelnou.

Nevypukl v lodi požár? napadlo mi.

Chtěl jsem už opustit salón, když tu vešel kapitán Nemo. Přistoupil k teploměru, podíval se na něj a obrátil se ke mně se slovy:

„Dvaačtyřicet stupňů."

„Všiml jsem si toho, pane kapitáne," odpověděl jsem. „A jestliže teplota ještě trochu stoupne, nebudeme tu moci vydržet."

„Teplota už nestoupne, nebudeme-li chtít, pane profesore."

„Můžete ji snad libovolně řídit?"

„To ne, ale mohu se vzdálit od zdroje, z něhož se šíří."

„Je to tedy vnější teplota?"

„Zajisté. Plujeme proudem horké vody."

„Je to možné?" zvolal jsem.

„Pohleďte!"

Okna se odkryla a já spatřil kolem *Nautilu* úplně bílé moře. S vodou, která vřela jako v parním kotli, valila se tu oblaka sirných par. Položil jsem ruku na sklo, ale bylo tak horké, že jsem ji musil hned odtáhnout.

„Kde to jsme?" ptal jsem se.

„U ostrova Santorini, pane profesore," odpověděl kapitán. „Právě v průlivu mezi Nea Kamenni a Palea Kamenni. Chtěl jsem vám umožnit podívanou na podmořský sopečný výbuch."

„Myslil jsem, že utváření těchto ostrovů je již skončeno," řekl jsem.

„V sopečných vodách není nikdy nic skončeno," odpověděl kapitán Nemo. „V zeměkouli neustále pracují podzemní ohně. Už v devatenáctém roce našeho letopočtu objevil se podle Cassiodora a Plinia nový ostrov, Božská Theia, na místě, kde se už dříve ukázalo několik ostrůvků. Pak zmizel pod vodou, aby se roku šedesátého devátého objevil znovu. Od té doby se sopečná činnost až do našich dnů neprojevila. Ale 3. února 1866 se vynořil u Nea Kamenni v oblacích sirných par nový ostrůvek, který dostal jméno ostrůvek Jiřího. A 6. února se spojil s ostrovem Nea Kamenni. Po šesti dnech, 13. února, objevil se ostrov Aphroessa; mezi ním a ostrovem Nea Kamenni zůstal jen desetimetrový průliv. Byl jsem tam právě v době, kdy k tomu došlo, a mohl jsem celý postup pozorovat. Ostrůvek Aphroessa byl kruhový, měl v průměru sto metrů a vyčníval deset metrů nad vodu. Byl vytvořen červenou sklovitou lávou, smíšenou s úlomky živce. A konečně 10. března se u Nea Kamenni objevil další ostrůvek, nazvaný Reka. Od té doby ony tři spolu spojené ostrůvky tvoří jeden jediný ostrov."

„A co průliv, v kterém právě jsme?" ptal jsem se.

„Tady je," odpověděl kapitán Nemo a ukázal mi jej na mapě řeckého archipelu. „Vidíte, že jsem už nové ostrůvky zanesl na mapu."

„Ale ten průliv se jednoho dne zavalí."

„Je to možné, pane Aronnaxi, protože od roku 1866 se poblíž přístavu sv. Mikuláše a Palea Kamenni objevilo osm lávových ostrůvků. Je tedy jasné, že Nea Kamenni se s Palea Kamenni v blízké době spojí. Jestliže uprostřed Tichého oceánu vytvářejí pevniny láčkovci, pak zde vznikají pevniny sopečnou činností. Pohleďte, pane profesore, na práci, která je dokončována pod vodou!"

Vrátil jsem se k oknu. *Nautilus* už neplul. Horko se stávalo nesnesitelným. Bílá barva moře přešla v rudou. Toto zbarvení způsobil roztok železité soli. Ačkoli byl salón dokonale uzavřen,

rozšířil se uvnitř nesnesitelný zápach síry. Spatřil jsem v moři rudé plameny, jejichž zář překonala i elektrické světlo.

Koupal jsem se v potu, dusil jsem se, byl jsem jako uvařený. Opravdu jsem cítil, že už se vařím!

„V té vroucí vodě nemůžeme už déle pobývat," řekl jsem kapitánovi.

„Ne, bylo by to neopatrné," odpověděl mi klidně.

A vydal rozkaz. *Nautilus* se stočil stranou a plul pryč od té výhně, které už nemohl beztrestně vzdorovat. Za čtvrt hodiny jsme už oddychovali na hladině.

Napadlo mi, že kdyby si byl Ned Land vybral pro útěk toto moře, nebyli bychom se dostali z ohnivého živlu živí.

Nazítří, 16. února, jsme opustili tyto vody, které jsou mezi Rhodem a Alexandrií tři tisíce metrů hluboké. *Nautilus* vyplul u Ceriga na širé moře, obeplul mys Matapan a opustil řecké souostroví.

KAPITOLA VII
Středozemním mořem za osmačtyřicet hodin

Středozemní moře, nádherné modré moře, „velké moře“ starých Židů, moře Řeků a Římanů, lemované oranžovníky, aloemi, kaktusy, přímořskými borovicemi, provoněné myrtou, zarámované strmými horami, prosycené čistým, průzračným vzduchem, ale neustále se měnící působením podzemních ohňů, je skutečným bojištěm, na němž Neptun a Pluto dosud bojují o vládu nad světem. Na jeho březích a na jeho vodách se podle Micheleta těší člověk jednomu z nejkrásnějších podnebí na světě.

Ze vší té krásy jsem však mohl zahlédnout jen kousek hladiny, jejíž povrch měří dva milióny devět set sedmdesát tisíc čtverečních kilometrů. Chyběly mi i osobní zkušenosti kapitána Nema, protože ta tajemná osobnost se mi během rychlé plavby ukázala jen jednou. Cestu, kterou *Nautilus* vykonal pod hladinou Středozemního moře, odhaduji na dva tisíce šest set kilometrů. A tuto vzdálenost zdolal za osmačtyřicet hodin. Z řeckých vod jsme vypluli 16. února ráno a 18. února za východu slunce jsme propluli Gibraltarským průlivem.

Bylo mi jasné, že Středozemní moře, sevřené zeměmi, před nimiž kapitán Nemo prchal, nemohlo se mu nijak líbit. Jeho vlny a větry v něm zřejmě vyvolávaly příliš mnoho vzpomínek, ne-li lítosti. Neměl tam také onu volnost pohybu a nezávislost manévru, jaké měl v oceánech. Jeho *Nautilus* byl mezi blízkými evropskými a africkými břehy příliš stísněn.

Proto také plul rychlostí šestačtyřiceti kilometrů za hodinu. Ned Land se musil ke své mrzutosti přirozeně vzdát myšlenky na útěk. Použít člunu při rychlosti třinácti metrů za vteřinu nemohl. Opustit *Nautilus* za takových podmínek by znamenalo totéž jako vyskočit z vlaku jedoucího stejnou rychlostí, tedy pokus rozhodně nebezpečný. Naše loď ostatně vyplouvala na hladinu jen v noci, aby obnovila zásoby vzduchu. Při plavbě se řídila pouze údaji kompasu a rychloměru.

Viděl jsem tu z hlubin Středozemního moře jen to, co vidí cestující rychlíku z kraje, který mu mizí před očima. Totiž jen vzdálené úseky, a nikoli přímé okolí, které se míhá jako blesk. Přesto jsem mohl s Conseilem pozorovat některé středomořské ryby, které, majíce silné ploutve, mohly se udržet několik vteřin vedle *Nautilu*. Číhali jsme u oken salónu a mé poznámky mi dovolují říci několik slov o ichtyologii tohoto moře.

Z různých ryb, které v něm žijí, jsem některé viděl dobře, jiné jen zahlédl. Nemluvím o těch, které mi rychlost *Nautilu* odtrhla od očí. Budiž mi tedy dovoleno zařazovat je podle tohoto podivného třídění. Zpřesní to aspoň má krátká pozorování.

Uprostřed vod jasně osvětlených elektrickým reflektorem se kmitalo několik až metr dlouhých mihulí, které žijí téměř ve všech podnebích. Pak půldruhého metru dlouzí rejnoci s bílým břichem a popelavě šedým kropenatým hřbetem, rozvíjející se před námi jako dlouhé šály unášené proudem. Jiní rejnoci nás míjeli tak rychle, že jsem nemohl rozpoznat, zda si zaslouží jméno orlů, které jim dali staří Římané, nebo jména myší, ropuch a netopýrů, kterými je obdařili rybáři dnešní.

Tři a půl metru dlouzí žraloci, postrach potápěčů, závodili v rychlosti s *Nautilem*. Pražmy, z nichž některé byly až třináct decimetrů dlouhé, vystavovaly na odiv svůj stříbřitý a azurový

šat s proužky na temném podkladě ploutví. Viděli jsme dále ryby zasvěcené Venuši, s očima vsazenýma do zlatého rámu, vzácný to druh obývající všechny vody, sladké i slané, tedy žijící v řekách, v jezerech i v oceánech, a to v každém podnebí, a snášející každou teplotu; jejich rod pochází z nejstarších geologických dob a zachoval si svou původní krásu. Jeseteři, dlouzí devět až deset metrů, velmi rychlá to zvířata, tloukli mocnými ocasy do okenních skel a ukazovali nám modravý hřbet s drobnými hnědými skvrnami; podobali se žralokům, kterým se však nevyrovnají silou. Setkáváme se s nimi ve všech mořích na severní polokouli. Na jaře rádi vplouvají i do velkých řek, bojují s proudem Volhy, Dunaje, Pádu, Rýna, Loiry a Odry a živí se sledi, makrelami, lososy a treskami. Ač patří do nadřádu chrupavčitých, jsou velmi chutní; jedí se čerství, sušení, marinovaní nebo nasolení a kdysi byli vítězně přinášeni i na stůl Lukullův.

Když se *Nautilus* přibližoval k hladině, mohl jsem mezi rozmanitými obyvateli Středozemního moře pozorovat nejlépe tuňáky s tmavomodrým hřbetem a stříbřitě obrněným břichem, kteří mají ve hřbetních ploutvích lesklé zlaté paprsky. Říká se o nich, že sledují lodi a drží se v jejich stínu před palčivým tropickým sluncem. Nijak to nevyvrátili, protože sledovali *Nautilus* stejně, jako kdysi doprovázeli lodi La Pérousovy. Po dlouhé hodiny bojovali v rychlosti s *Nautilem*. Nemohl jsem se vynadívat na tyto ryby jako stvořené pro rychlý pohyb. Měly malé hlavy, hladká vřetenovitá těla, u některých jedinců až přes tři metry dlouhá, neobyčejně silné prsní ploutve a rozeklanou ploutev ocasní. Pluly v klínech jako někteří ptáci, kterým se rychlostí jistě vyrovnají. Proto staří učenci říkali, že tuňáci se vyznají v geometrii a ve strategii. A přesto neunikli pronásledování obyvatel jižní Francie, kteří si jich cení stejně jako obyvatelé pobřeží Marmarského moře a Italové. Jako

slepé a hluché vrhají se tyto vzácné ryby do marseillských sítí a po tisících v nich hynou.

Jen tak mimochodem uvedu ještě ony středomořské ryby, které jsem s Conseilem jen zahlédl. Byli to bělaví paúhoři, kteří se kolem nás míhali jako nepostižitelná pára; murény jako třímetroví až čtyřmetroví hadi, okrášlení zelenou, modrou a žlutou barvou; až metr dlouhé tresky, jejichž játra jsou nesmírně jemná; tkaničnice, které plovou jako lehké vodní řasy; štítníci, které básníci nazývají lyrovitými rybami a námořníci pisklavými rybami a jejichž čenichy jsou ozdobeny dvěma trojúhelníkovitými zoubkovanými proužky, připomínajícími nástroj starého Homéra – lyru. Pak kanice s rudými hlavami a s třásnitými hřbetními ploutvemi; placky z řádu bezostných s černými, šedými, hnědými, modrými, žlutými a zelenými skvrnami a nádherné kambaly. A konečně hejna obdivuhodných parmic, opravdových rajek oceánu; Římané za ně platili až deset tisíc sesterciů za kus a nechávali je před svými zraky umírat, aby mohli krutým pohledem sledovat změnu jejich barvy, z cihlově červené barvy života až po běl smrti.

Nemohl jsem pozorovat ani ostence, ani čtverzubce, ani koníčky, ani pilouny, ani slimule, ani pyskouny, ani korušky, ani letouny, ani žádného z hlavních představitelů řádu platýsů, platýse velkého, platýse malého nebo jazyky mořské, žijící v Atlantském oceánu i ve Středozemním moři. A to jen pro rychlost, která unášela *Nautilus* těmito rybnatými vodami.

Z mořských savců jsem poznal u Jaderského moře dva nebo tři vorvaně tuponosé s hřbetní ploutví, několik delfínů z rodu kulohlavců, žijících jen ve Středozemním moři, kteří mají na přední části hlavy drobné světlé pruhy, a asi tucet tuleňů s bílým břichem a s černou srstí, známých pod jménem mniši. Vypadají opravdu jako třímetroví mniši dominikáni.

Conseil byl přesvědčen, že zahlédl skoro dvoumetrovou želvu s třemi vyčnívajícími podélnými hřebeny. Litoval jsem, že jsem toho plaza neviděl, protože podle Conseilova popisu se mi zdálo, že šlo o velmi vzácný druh. Já sám jsem spatřil jen několik běžných druhů s protáhlým štítem.

Z nižších živočichů jsem mohl obdivovat oranžového trubýše, který se zavěsil na sklo levého okna. Vypadal jako dlouhá stuha rozvětvená v množství ramen z nejjemnějších krajek, jaké kdy vyrobily nejzručnější krajkářky. Nemohl jsem bohužel tohoto vzácného živočicha vylovit. Nebyl bych asi také zahlédl už žádného jiného tvora z nižších živočichů, kdyby byl *Nautilus* 16. února nezpomalil podstatně svou rychlost. Stalo se to za zvláštních okolností.

Pluli jsme právě mezi Sicílií a tuniským pobřežím. V tomto úzkém prostoru mezi mysem Bon a Mesinskou úžinou stoupá mořské dno téměř svisle. Vytváří tak skutečný podmořský hřeben, nad nímž je jen sedmnáct metrů vody, kdežto po obou stranách hřebenu je hloubka sto padesát metrů. *Nautilus* plul velmi opatrně, aby na tuto podmořskou hráz nenarazil.

Ukázal jsem Conseilovi na mapě Středozemního moře místo, kde ten dlouhý útes leží.

„Ale ať mi to pan profesor promine, pak je to vlastně jakási šíje, která spojuje Evropu s Afrikou," řekl Conseil.

„Ano, chlapče," odpověděl jsem. „Úplně zahrazuje Libyjskou úžinu a Smithovo hloubkové měření dokázalo, že obě pevniny byly kdysi mezi mysem Bon a mysem Furina spojeny."

„To rád věřím," řekl Conseil.

„Dodal bych ještě," pokračoval jsem, „že podobný hřeben se táhne i mezi Gibraltarem a Ceutou a že v dávných geologických dobách úplně uzavíral Středozemní moře."

„A co když sopečná činnost jednoho dne vyzvedne hřeben nad hladinu?“ ptal se Conseil.

„To už není pravděpodobné, Conseili.“

„Ať mi pan profesor dovolí domluvit. Kdyby se to přece stalo, bylo by to velmi mrzuté pro pana Lessepse, který si dává takovou práci s prokopáváním Suezské šíje.“

„S tím souhlasím; ale opakuji ti, Conseili, že se to nestane. Mohutnost podzemních sil neustále slábne. Sopky, kterých bylo na počátku světa tolik, zvolna vyhasínají; podzemní teplo mizí a teplota spodních vrstev zemských klesá tak, že je to už v jednom století patrné, přirozeně v neprospěch naší zeměkoule, protože teplo znamená pro ni život.“

„Ale slunce přece…“

„Slunce nestačí, Conseili. Může vrátit teplo mrtvole?“

„Pokud vím, ne.“

„Nuže, příteli, Země bude jednou také vychladlá mrtvola. Stane se neobyvatelnou a nebude už obydlena, jako není obydlen Měsíc, který už velmi dávno ztratil své životodárné teplo.“

„Za kolik století?“ ptal se Conseil.

„Za několik set tisíciletí, chlapče.“

„Pak máme tedy čas dokončit tuto cestu, nevloží-li se do toho ovšem Ned Land.“

A uklidněný Conseil počal studovat zvýšené dno, při němž plul *Nautilus* zcela mírnou rychlostí.

Na skalnatém sopečném dně rozkvétala živá květena, sumýši, hruškovky, ozdobené růžovými řasami a vydávající slabé světélkování, žebrovky, známé obyčejně pod jménem mořské okurky, zalité jiskřením slunečního vidma, velký počet jedlých ježovek nejrůznějších druhů a zelené sasanky s šedavými stvoly a hnědými terči, zahalené olivovou parukou svých chapadel.

Conseil se zabýval především pozorováním měkkýšů a členovců. Ačkoliv jejich jmenný výčet je trochu suchopárný, nechci toho hodného chlapce zarmoutit tím, že bych opomenul se zmínit o jeho osobním pozorování.

Z kmene měkkýšů uvedl četné hřebenatky, ostnovky, nakupené na sobě, sekeranky s průsvitnými lasturami, oranžové listovky, kropenaté koulenky se zelenavými skvrnami, zeje, známé pod jménem mořští zajíci a žijící jen ve Středozemním moři, ušně mořské, jejichž ulita vytváří velmi hledanou perleť, hřebenatky nejrůznějších barev, datlovky, které jsou schovány ve svých dírách a jejichž peprnou chuť jsem sám vyzkoušel, zaděnky, jejichž ulity s vydutými vrcholy jsou pokryty vyčnívajícími žebry, atlantky se spirálovými ulitami, obručanky, vorenky a tak dále.

Co se kmene členovců týče, rozdělil si jej Conseil ve svých poznámkách správně do čtyř podkmenů a patnácti tříd.

Z těchto patnácti tříd žijí v moři především příslušníci podkmene korýšů, který se dělí na pět tříd a dvaapadesát řádů. Mezi ně patří i řád desetinožců, jehož příslušníci mají zpravidla hlavu spojenou s hrudí a jejichž pět párů nohou je opatřeno různě velkými klepety. Conseil si rozdělil desetinožce na sedm čeledí a poznamenal si hlavně langusty obecné, dále takzvané mořské cvrčky a všechny druhy jedlých korýšů. Nezmínil se však o humrech, protože výlučnou račí pochoutkou jsou ve Středozemním moři langusty. Viděli jsme i raky poustevníčky, usazené v opuštěných ulitách.

Tady Conseilova práce končila. Neměl už čas doplnit podkmen korýšů prozkoumáním všech lupenonožců, lasturnatek, klanonožců, svijonožců a rakovců. A aby doplnil studium mořských členovců, byl by musil uvést ještě zástupce ostrorepů, nohatek i hmyzu. Ale *Nautilus* už přeplul hřeben Libyjské úžiny a pokračoval v plavbě

obvyklou rychlostí ve větší hloubce. Teď jsme už neviděli ani měkkýše, ani členovce, ani láčkovce. Jen několik velkých ryb se tu mihlo jako stíny.

V noci ze 16. na 17. února jsme vpluli do druhé části Středozemního moře, v níž největší hloubky dosahují až tří tisíc metrů. *Nautilus* byl hnán svým šroubem, klouzaje po nakloněných bočních plochách až do největší mořské hloubky.

Tam jsem sice neviděl žádné přírodní divy, avšak hlubiny nám poskytly podívanou stejně zajímavou jako strašnou. Proplouvali jsme onou částí Středozemního moře, kde došlo k mnoha katastrofám. Kolik lodí ztroskotalo, kolik plavidel zmizelo mezi alžírskými břehy a jihofrancouzským pobřežím! Středozemní moře je ve srovnání s rozlohou Tichého oceánu jen jezero, ale je to jezero vrtošivé, se zrádnými vlnami, dnes příznivé a vlídné i k lehkému člunu, který jako by plul mezi dvojí modří, modří moře a modří nebe, zítra zuřivé, rozbouřené a vzduté vichrem, ničící nejsilnější lodi svými krátkými, prudce dopadajícími vlnami.

Při této rychlé plavbě hlubinami jsem spatřil na dně spousty vraků, z nichž některé už byly pokryty korálem, jiné potaženy jen vrstvou rzi. Nad kotvami, děly, dělovými koulemi, železnými součástkami, lopatkami šroubů, kusy strojů, prasklými válci a roztrženými kotli pluly ve vodě lodní trupy, některé vzpřímené, jiné převrácené.

Tyto lodi ztroskotaly buď při srážce, nebo při nárazu na žulová úskalí. Viděl jsem vraky, které se potopily se vším všudy, se stěžni a s lanovím i ve vodě napjatým. Vypadaly jako zakotveny v obrovském přístavu, jako by čekaly na chvíli odplutí. Když *Nautilus* mezi nimi proplouval, zaléval je elektrickým světlem a nám se zdálo, že nás ty lodi zdraví svými vlajkami, signalizujíce nám svá řadová čísla. A přece vládlo na tomto poli katastrof jen ticho a smrt!

Pozoroval jsem, že cestou k Gibraltarské úžině je dno Středozemního moře pokryto těmito pochmurnými vraky stále hustěji. Africké a evropské břehy se teď svíraly a v užší prostoře dochází ke srážkám mnohem častěji. Viděl jsem železné kýly a ležící i stojící fantastické vraky parníků, podobné nestvůrným zvířatům. Jedna z lodí měla rozervaný bok a zlomený komín, z koles tu zbylo jen kování, kormidlo bylo vyrváno z kormidlového lůžka a zachyceno jen řetězem, lodní štít rozežrán rzí. Strašný pohled! Kolik životů bylo při tomto ztroskotání zničeno, kolik obětí bylo staženo pod hladinu! Kolik námořníků to přežilo, aby mohlo vyprávět o strašné katastrofě? Nebo snad tajemství tohoto neštěstí je ještě skryto v hlubinách? Nevím, proč mi napadlo, že tato potopená loď by mohla být loď *Atlas*, která se potopila se vším všudy před dvaceti lety a o níž se nikdy nikdo nic nedověděl. Ach, jak chmurné historie by se daly vytěžit z této obrovské kostnice, do níž zapadla taková bohatství a kde našlo smrt tolik obětí!

Netečný a rychlý *Nautilus* však projížděl těmito troskami plnou rychlostí. Dne 18. února ve tři hodiny ráno se octl u Gibraltarského průlivu.

Tímto průlivem procházejí dva proudy. Horní, dávno známý proud přivádí vodu Atlantského oceánu do Středozemního moře. Spodní protiproud byl nyní dokázán pouhou úvahou. Celkové množství vody ve Středozemním moři, neustále doplňované vodou z Atlantiku a vodou z řek, které se do něho vlévají, musilo by opravdu každoročně zvedat hladinu, poněvadž odpařování není tak velké, aby zajistilo rovnováhu. Ale není tomu tak. Proto musila být docela přirozeně uznána existence spodního proudu Gibraltarským průlivem, proudu, který přebytky Středozemního moře odvádí zpět do Atlantiku.

A takový proud skutečně existuje. *Nautilus* ho právě využil. Rychle proplul úzkým průlivem. Na okamžik jsem zahlédl nádherné zbytky Herkulova chrámu, který se podle Plinia a Aviena potopil i s nízkým ostrůvkem, na němž stál. Za několik minut poté jsme už pluli vodami Atlantiku.

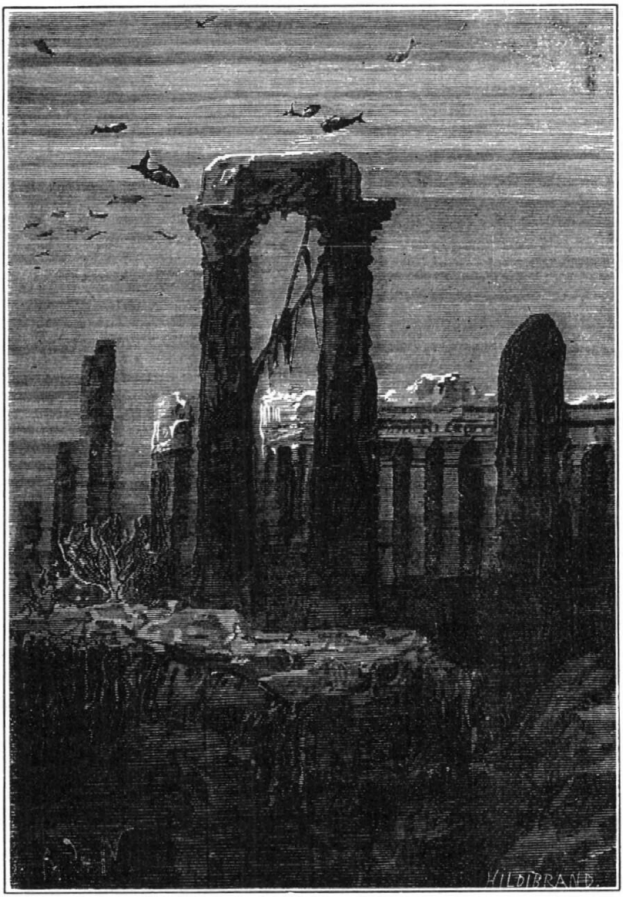
HILDIBRAND.

KAPITOLA VIII
Zátoka Vigo

Atlantský oceán! Rozlehlá vodní plocha o povrchu devadesáti tří miliónů čtyř set osmdesáti tisíc čtverečních kilometrů, o délce sedmnácti tisíc kilometrů a o střední šířce pěti tisíc kilometrů. Důležitý oceán, který lidé ve starověku téměř neznali, snad kromě Kartaginců, těchto Holanďanů starověku, kteří na svých obchodních plavbách pronikali dále podél evropských i afrických břehů. Oceán, jehož rovnoběžně křivolaké břehy objímají obrovskou prostoru a jsou omývány největšími řekami na světě, jako je řeka Sv. Vavřince, Mississippi, Amazonka, La Plata, Orinoko, Niger, Senegal, Labe, Loira a Rýn, řekami, které mu přivádějí vodu z nejcivilizovanějších zemí i z krajů nejdivočejších. Nádherná vodní pláň, neustále brázděná loděmi všech národností, chráněnými všemi vlajkami světa, oceán zakončený dvěma strašnými a všemi mořeplavci obávanými mysy, mysem Hoorn a Bouřlivým mysem.

Nautilus rozrážel svou přídní ostruhou jeho vody, maje už za sebou plavbu jedenácti tisíc mil, to jest čtyřiačtyřiceti tisíc kilometrů, tedy cestu delší než zemský poledník. A tuto vzdálenost zdolal za dva a půl měsíce! Kam nyní plujeme? Co nám chystá budoucnost?

Nautilus vyplul z Gibraltarského průlivu na širé moře. Vrátil se na hladinu a my jsme zase mohli pokračovat v každodenních procházkách po plošině.

Vystoupil jsem tam ihned s Nedem Landem a s Conseilem. Ve vzdálenosti dvaadvaceti kilometrů jsme nejasně zahlédli mys Sv. Vincence, který leží na jihozápadním cípu španělského polo-

ostrova. Vanul dost silný jižní vítr. Moře bylo značně rozvlněné. *Nautilus* se hodně kymácel na vlnách. Bylo skoro nemožné udržet se na plošině, neustále napadané prudkými přívaly moře. Když jsme se několikrát nadechli, raději jsme sestoupili.

Conseil se vrátil do své kabiny a Kanaďan šel se zamyšlenou tváří za mnou. Naše rychlá plavba Středozemním mořem mu nedovolila provést jeho plány. Nijak také neskrýval své roztrpčení.

Když se za námi zavřely dveře mé kabiny, sedl si a mlčky na mne pohlédl.

„Příteli Nede," řekl jsem mu, „chápu vás, ale nemůžete si nic vyčítat. Pomýšlet na útěk za okolností, za jakých *Nautilus* teď pluje, by bylo šílenství."

Ned Land neodpověděl. Jeho sevřené rty a svraštělé obočí prozrazovaly, že je plně ovládán svou jedinou utkvělou myšlenkou.

„Poslyšte, Nede," pokračoval jsem, „vždyť se ještě nic nestalo. Plujeme k portugalským břehům. Nedaleko je Francie a Anglie, kde najdeme lehce útočiště. Kdyby byl *Nautilus* po proplutí Gibraltarským průlivem zamířil přídí k jihu, byl by nás unášel k oblastem, kde žádné pevniny nejsou. Pak bych se s vámi podílel na vašem znepokojení. My však nyní víme, že kapitán Nemo se civilizovaným mořím nevyhýbá, a já věřím, že za několik dní budete už moci jednat s plnou jistotou."

Ned Land se na mne podíval ještě upřeněji. Konečně otevřel sevřené rty a řekl:

„Bude to dnes večer!"

Prudce jsem vstal. Přiznám se, že jsem na takové sdělení nebyl vůbec připraven. Chtěl jsem Kanaďanovi odpovědět, ale nenašel jsem vhodná slova.

„Smluvili jsme si, že počkáme na první příležitost," pokračoval Ned Land. „A ta příležitost se naskytla. Dnes večer budeme

jen několik kilometrů od španělských břehů. Je temná noc. Vítr vane od širého moře. Mám vaše slovo, pane Aronnaxi, a počítám s vámi."

Protože jsem stále mlčel, Kanaďan vstal a přistoupil ke mně.

„Dnes večer v devět hodin," řekl. „Už jsem o tom mluvil s Conseilem. V tu dobu bude kapitán Nemo ve své kabině. Bude patrně už spát. Nemohou nás spatřit ani strojníci, ani lidé z posádky. Já s Conseilem vystoupíme na hlavní schodiště. Vy, pane Aronnaxi, zůstanete v knihovně, pár kroků od nás, a budete čekat na naše znamení. Vesla, stěžeň a plachta jsou v člunu. Podařilo se mi uložit tam i trochu potravin. Opatřil jsem si i francouzský klíč na uvolnění šroubů, které spojují člun s trupem *Nautilu*. Vše je připraveno. Večer na shledanou!"

„Moře je neklidné," řekl jsem.

„To je pravda," odpověděl Kanaďan, „ale musíme se toho odvážit. Za svobodu se musí platit. Člun je ostatně pevný a plout několik kilometrů s větrem v zádech není nic těžkého. Kdo ví, zda už zítra nebudeme na dvě stě kilometrů daleko od pobřeží. Budeme-li mít štěstí, vystoupíme mezi desátou a jedenáctou hodinou někde na pevné zemi. Ne-li, zahyneme. Dnes večer tedy na shledanou!"

Po těchto slovech Kanaďan odešel; zanechal mě tu oněmělého a strnulého. Myslel jsem, že dojde-li jednou k tomuto případu, budu mít čas vše rozvážit a prohovořit. To mi však můj paličatý společník nedovolil. A co bych mu byl mohl vůbec říci? Ned Land měl plnou pravdu. Tohle byla vhodná příležitost a on jí využil. Měl jsem snad zrušit dané slovo a převzít pro svůj osobní zájem odpovědnost za budoucnost svých přátel? Nemůže nás snad kapitán Nemo zítra zavléci opravdu daleko od všech zemí?

V této chvíli mi ostré syčení prozradilo, že *Nautilus* naplnil své nádrže a ponořil se pod hladinu Atlantiku.

Zůstal jsem ve své kabině. Chtěl jsem se vyhnout kapitánovi, abych před ním skryl pohnutí, které se mě zmocnilo. Tak jsem celý ten smutný den bojoval v duchu mezi touhou po ztracené svobodě a lítostí nad tím, že mám opustit zázračný *Nautilus*, aniž jsem dokončil svá podmořská studia. Opustit ten oceán, „můj Atlantik", jak jsem mu rád říkával, a neprohlédnout si jeho největší hloubky? Nevyrvat mu tajemství, která mi už odkryl Indický oceán i Tichý oceán? Můj román mi vypadával z ruky už po prvním svazku, můj sen byl přerušován v nejkrásnější chvíli! Kolik strašných hodin tak uplynulo? Brzy jsem se už viděl v bezpečí na zemi i se svými druhy, brzy jsem si zas proti zdravému rozumu přál, aby nějaká nečekaná událost zabránila Nedu Landovi v uskutečnění jeho plánu.

Dvakrát jsem vešel do salónu. Chtěl jsem se podívat na kompas. Musil jsem vědět, zda nás směr *Nautilu* vede opravdu k pevnině, nebo zda nás od ní odvádí. Ne! *Nautilus* se stále držel v portugalských vodách. Mířil na sever podél pobřeží.

Musil jsem se připravit k útěku. Mé zavazadlo nebylo těžké. Vzal jsem si jen své poznámky.

Napadlo mi, co si o našem útěku pomyslí kapitán Nemo, jaký neklid, jaké příkoří mu způsobí a co asi učiní v obou případech, v případě úspěchu i neúspěchu. Já jsem si na něho jistě nemohl stěžovat, spíše naopak. Nikdo nám nemohl poskytnout upřímnější pohostinství než on. Ale i když ho opustím, nemohu být naříčen z nevděčnosti. Nevázal mě k němu žádný slib. Když nás k sobě natrvalo připoutal, počítal jen se silou okolností, a ne s naším slibem. Ovšem jeho povýšeně doznaný úmysl držet nás věčně v zajetí na palubě ospravedlňoval všechny naše pokusy o útěk.

Od návštěvy ostrova Santorini jsem kapitána neviděl. Umožní mi snad náhoda setkat se s ním ještě před útěkem? Toužil jsem po tom a zároveň jsem se toho bál. Naslouchal jsem, neuslyším-li jeho

kroky v chodbě mezi jeho a mou kabinou. K uchu mi však nedolehl žádný hluk. Jeho kabina byla asi prázdná.

Tu mi napadlo, je-li ta podivná osobnost vůbec v lodi. Od oné noci, kdy člun opustil *Nautilus* za svým tajemným posláním, změnil jsem v mnohém názory o kapitánovi. Byl jsem přesvědčen, že kapitán Nemo udržuje ještě nějakým způsobem spojení se zemí, i když se k tomu nechtěl přiznat. Neopouští nikdy *Nautilus*? Vždyť uplynuly někdy celé týdny, kdy jsem se s ním vůbec nesetkal. Co dělal v té době? Tehdy jsem byl přesvědčen, že podléhá záchvatům nenávisti k lidstvu, ale neplnil snad někde jinde tajné úkoly, jejichž smysl mi až dosud unikal?

Tyto myšlenky mi napadaly spolu s tisícem jiných. V naší podivné situaci se mi pochopitelně vybavovalo nekonečné množství domněnek. Přepadala mě nesnesitelná nevolnost. Celodenní čekání nemělo konce. Hodiny odbíjely při mé netrpělivosti příliš pomalu.

Oběd mi byl podán jako obvykle do mé kabiny. Byl jsem rozrušen, a proto jsem jedl jen málo. V sedm hodin jsem vstal od stolu. Od chvíle setkání s Nedem Landem mě dělilo ještě sto dvacet minut. Počítal jsem to! Můj neklid vzrůstal. Tep mi prudce bušil. Nemohl jsem zůstat na místě. Přecházel jsem sem a tam, snaže se pohybem uklidnit své zmatené myšlenky. Nejméně mě trápila představa, že bychom při svém smělém pokusu zahynuli. Srdce se mi však vzbouřilo při myšlence, že by náš pokus byl odhalen, ještě než opustíme *Nautilus*, při myšlence, že bychom byli přivedeni před rozzuřeného kapitána Nema nebo – což by bylo ještě horší – před kapitána zarmouceného mým útěkem.

Chtěl jsem se naposled podívat do salónu. Prošel jsem chodbou a vstoupil jsem do lodního muzea, kde jsem strávil tolik příjemných a užitečných hodin. Rozhlédl jsem se po tom bohatství, po všech po-

kladech jako vyhnanec před doživotním vyhnanstvím, jako člověk, který odchází, aby se už nikdy nevrátil. Měl jsem opravdu navždy opustit všechny ty přírodní divy, všechna ta veledíla umění, mezi nimiž jsem tak dlouho žil. Chtěl jsem se také zahledět okny salónu do hlubin Atlantiku, ale závěsy byly zataženy a od oceánu, který jsem dosud neznal, dělil mě ocelový plášť ponorky.

Chvíli jsem přecházel salónem a pak jsem zamířil ke dveřím do kapitánovy kabiny. K mému největšímu údivu byly dveře pootevřeny. Bezděky jsem ucouvl. Kdyby byl kapitán Nemo ve své kabině, spatřil by mě. Když jsem však neslyšel nejmenší hluk, přistoupil jsem blíž. Kabina byla prázdná. Otevřel jsem dveře. Udělal jsem několik kroků dovnitř. Kabina byla zařízena s klášterní prostotou.

Vtom mi padlo do očí několik leptů, které byly rozvěšeny po stěně a kterých jsem si při první návštěvě nevšiml. Byly to portréty velkých historických osob, jejichž životy byly zasvěceny velkým myšlenkám lidskosti: Tadeusz Kościuszko, polský hrdina, který padl s výkřikem *Finis Poloniae*[15]; Marcos Botzaris, Leonidas nového Řecka; Daniel O'Connell, bojovník za práva Irska; George Washington, zakladatel Spojených států; italský vlastenec Daniele Manin; Abraham Lincoln, kterého zastřelil zastánce otrokářství, a konečně mučedník z bojů za osvobození černochů v Americe John Brown, jehož popravu oběšením tak hrůzně vylíčilo pero Victora Huga.

Jaké vztahy měl kapitán Nemo k těmto hrdinným duchům? Mohl bych z této sbírky podobizen vyvodit tajemství jeho života? Byl snad kapitán Nemo bojovníkem za práva potlačených národů, osvobozovatelem zotročených ras? Neměl účast v posledních politických a sociálních vzpourách tohoto století? Nebyl snad jedním z hrdinů strašné americké občanské války, války tak žalostné i navěky slavné?

15 Konec Polska.

Hodiny počaly náhle odbíjet osmou. První údery kladívka do zvonku mě vytrhly z mého zamyšlení. Zachvěl jsem se, jako by se neviditelné oko bylo zahledělo do mých nejskrytějších myšlenek. Vyběhl jsem z kabiny.

A pohlédl jsem na kompas. Loď plula stále na sever. Rychloměr ukazoval střední rychlost, hloubkoměr hloubku asi dvaceti metrů. Okolnosti byly tedy Kanaďanovým záměrům příznivé.

Vrátil jsem se do své kabiny. Teple jsem se oblékl. Vzal jsem si námořnické boty, vydří čepici a kabát z vláken měkkýšů, potažený ještě tulení kůží. Byl jsem připraven. Čekal jsem. Hluboké ticho uvnitř lodi rušil jen hukot lodního šroubu. Zbystřil jsem sluch a naslouchal jsem. Neprozradí mi náhlý zvuk hlasů, že Ned Land byl právě překvapen při svém pokusu o útěk? Přepadla mě smrtelná úzkost.

Krátce před devátou jsem přiložil ucho ke dveřím kapitánovy kabiny. Ticho. Vyšel jsem z kabiny a vrátil jsem se do salónu, který byl ponořen do pološera a prázdný.

Otevřel jsem dveře do knihovny. Stejné pološero a stejné prázdno. Postavil jsem se ke dveřím vedoucím k hlavnímu schodišti. Čekal jsem na znamení Neda Landa.

V této chvíli otřesy lodního šroubu znatelně zeslábly a pak náhle ustaly. Proč ta změna v plavbě *Nautilu*? Bude přerušení plavby na prospěch, nebo na překážku úmyslům Neda Landa? To jsem nemohl říci.

Ticho bylo rušeno jen bušením mého srdce.

Náhle jsem ucítil slabý otřes. Pochopil jsem, že *Nautilus* dosedl na dno oceánu. Můj neklid vzrostl. Kanaďanovo znamení nepřicházelo. Chtěl jsem se za Nedem vydat a přemluvit ho, aby se svého pokusu vzdal. Vycítil jsem, že neplujeme už za obvyklých podmínek…

Vtom se otevřely dveře salónu a v nich se objevil kapitán Nemo. Když mě spatřil, řekl mi bez jakéhokoli úvodu, přívětivým tónem:

„Ach pane profesore, právě jsem vás hledal. Znáte španělské dějiny?“

I kdyby člověk znal dějiny svého vlastního národa velmi důkladně, nebyl by mohl za těchto okolností, plný zmatku a rozrušení, říci ani slovo.

„Slyšel jste mou otázku?“ pokračoval kapitán Nemo. „Znáte dějiny Španělska?“

„Velmi špatně,“ odpověděl jsem.

„To jsou ti vědci!“ řekl kapitán. „Nevědí nic. Sedněte si tedy,“ dodal, „a já vám povím zajímavou událost z těchto dějin.“

Kapitán se usadil na pohovku a já si docela mechanicky sedl do polostínu vedle něho.

„Pane profesore,“ řekl mi, „poslouchejte dobře. Ta příhoda vás bude v jistém smyslu zajímat, protože vám odpoví na otázku, kterou byste asi nemohl rozřešit.“

„Poslouchám, pane kapitáne,“ odpověděl jsem, nevěda, kam můj společník míří. Napadlo mi, zda onen příběh nemá nějaký vztah k našemu pokusu o útěk.

„Pane profesore,“ pokračoval kapitán Nemo, „dovolíte-li, přeneseme se do roku 1702. Jistě víte, že toho roku váš král Ludvík XIV., který věřil, že stačí jeho jediný pokyn, aby se Pyreneje propadly pod zem, vnutil Španělům za krále svého vnuka, vévodu z Anjou. A tento panovník, který vládl více nebo méně špatně pod jménem Filip V., narazil na silného vnějšího nepřítele.

Rok předtím podepsaly totiž v Haagu panovnické domy holandský, rakouský a anglický spojeneckou smlouvu, jejímž účelem bylo zbavit Filipa V. španělské koruny a vsadit ji na hlavu jednoho arcikníže te, který už předem přijal jméno Karel III.

Španělsko se musilo této koalici postavit na odpor. Nemělo však téměř žádné vojsko ani námořnictvo. Jenom peněz mělo dost. Ovšem za podmínky, že španělské lodi naplněné americkým zlatem a stříbrem proplují do španělských přístavů. A tak koncem roku 1702 čekalo Španělsko na bohatý konvoj, který měla doprovázet Francie flotilou třiadvaceti lodí pod velením admirála de Château-Renauda, protože koaliční loďstvo už vyplulo na Atlantik.

Konvoj měl připlout do Cádizu. Ale admirál se dověděl, že v cádizských vodách křižuje flotila, a proto se rozhodl plout do přístavu francouzského.

Španělští velitelé konvoje proti tomuto rozhodnutí protestovali. Chtěli plout do španělského přístavu. Když to nešlo do Cádizu, rozhodli se pro zátoku Vigo na severozápadním pobřeží Španělska, která blokována nebyla.

Admirál de Château-Renaud ze slabosti jejich naléhání podlehl a lodi vpluly do zátoky Vigo. Naneštěstí má tato zátoka otevřené kotviště, které nemůže být nijak hájeno. Bylo jen zapotřebí lodi spěšně vyložit, dříve než připluje flotila spojenců. Času k vyložení by bylo bývalo dost, kdyby se náhle nebyla vyskytla nicotná soupeřská záležitost. Sledujete dobře vývoj událostí?“ zeptal se mě kapitán Nemo.

„Ano,“ řekl jsem, nevěda stále, proč mi kapitán tuto historickou lekci vůbec dává.

„Pokračuji tedy v líčení oněch historických událostí. Obchodníci v Cádizu měli výsadu, podle níž mělo jejich rukama projít všechno zboží ze Západní Indie. Vyložení zlatých a stříbrných prutů z loďstva v zátoce Vigo porušovalo však jejich právo. Stěžovali si proto v Madridu a slabý Filip V. jim slíbil, že konvoj zůstane nevyložen v zátoce Vigo až do chvíle, kdy nepřátelská flotila odpluje.

Ale zatímco se o tomhle rozhodovalo, vplula 22. října 1702 anglická flotila do zátoky Vigo. Admirál de Château-Renaud se přes své nedostatečné síly bil statečně. Teprve když viděl, že bohatství konvoje padne do rukou nepřítele, zapálil a potopil všechny lodi, které i s obrovským bohatstvím klesly ke dnu."

Kapitán Nemo se odmlčel. Přiznávám se, že jsem stále ještě nevěděl, proč by mě měl tento příběh zajímat.

„Nu a?" zeptal jsem se.

„Nu, pane Aronnaxi," odpověděl kapitán Nemo, „jsme právě v zátoce Vigo, a chcete-li poznat její tajemství, záleží to jen na vás."

Kapitán vstal a žádal mě, abych šel s ním. Měl jsem zatím čas trochu se vzpamatovat. Poslechl jsem. Salón byl ponořen v pološero, ale za odkrytými okny jiskřila mořská voda. Podíval jsem se ven.

Vody kolem *Nautilu* byly v kilometrovém okruhu prozářeny elektrickým světlem. Písečné dno bylo rovné a jasné. Posádka ve skafandrech se zabývala odnášením napolo rozpadlých sudů a beden ze zčernalých vraků. Z těchto beden vypadávaly zlaté a stříbrné pruty, vodopády piastrů a šperků. Pak se muži se vzácnou kořistí vraceli do *Nautilu*, tam břemeno skládali a vraceli se zas k nevyčerpatelné zásobě zlata a stříbra.

Pochopil jsem.

Tohle bylo dějiště oné bitvy z 22. října 1702. Tady se potopily lodi naložené poklady španělské vlády. Tady si kapitán Nemo vybíral ony milióny, které ukládal ve svém *Nautilu*. Jen pro něho vydala tedy Amerika své drahé kovy! Byl přímým a jediným dědicem pokladů, jež vítězný Fernando Cortez vyrval Inkům!

„Věděl jste, pane profesore," ptal se mě kapitán Nemo, „že moře skrývá tolik bohatství?"

„Věděl jsem, že množství stříbra, které zadržují vody oceánů, odhaduje se na dva milióny tun."

„Zajisté; ale kdyby chtěl někdo toto stříbro vyzvednout, byly by výdaje větší než zisk. Mně stačí vzít si zcela prostě to, co lidé ztratili, a to nejen v zátoce Vigo, nýbrž i na tisíci jiných místech ztroskotání, na místech, která mám zanesena do své podmořské mapy. Chápete už, že mám miliardové bohatství?“

„Chápu to, pane kapitáne. Dovolte mi však poznámku. Jestliže čerpáte z bohatství zátoky Vigo, předcházíte tím práce společnosti, která je vaším soupeřem.“

„A jaká je to společnost?“

„Společnost, která dostala od španělské vlády výhradní právo vyzdvihnout potopené lodi. Akcionáře navnadila možnost obrovských zisků, protože hodnota těchto potopených pokladů se odhaduje na pět set miliónů.“

„Pět set miliónů!“ odpověděl kapitán Nemo. „Bylo jich tu tolik, ale už tu nejsou.“

„To jistě,“ řekl jsem. „Upozornit na to akcionáře by bylo dobrým skutkem. Kdo však ví, jak by to přijali? Hráči se zpravidla bojí ztráty peněz mnohem méně než ztráty svých bláhových nadějí. Já je ostatně nelituji; je mi spíš líto těch tisíců nešťastných, kterým by takové spravedlivě rozdělené bohatství mohlo být užitečné, kdežto tady zůstává navěky ležet bez užitku.“

Neměl jsem raději své politování vyslovit, protože jsem vycítil, že to kapitána Nema zamrzelo.

„Bez užitku?“ zvolal živě. „Vy věříte, pane profesore, že bohatství, které tu sbírám, je bohatství ztracené? Já se tedy podle vás namáhám s tou prací jen pro sebe? Kdo vám řekl, že toho nedovedu dobře využít? Myslíte, že nevím o trpících bytostech, o potlačených národech na zemi, o ubožácích, které nutno podporovat, o obětech, které nutno mstít? Což to nechápete?“

Kapitán Nemo se po posledních slovech odmlčel, jako by litoval, že toho řekl příliš mnoho. Já jsem však poznal, že ať už hledal nezávislost v moři z jakýchkoli důvodů, zůstal především člověkem. Jeho srdce se ještě dovedlo rozbušit nad lidským utrpením a jeho velká útrpnost se obracela k potlačeným národům stejně jako k zotročeným jedincům.

A pochopil jsem také, komu byly určeny milióny kapitána Nema, když plul *Nautilus* ve vodách vzbouřené Kréty!

KAPITOLA IX
Potopená pevnina

Nazítří ráno, 19. února, vstoupil Kanaďan do mé kabiny. Čekal jsem jeho návštěvu. Vypadal velmi rozmrzele.

„Tak co, pane profesore?“ řekl.

„Nu, Nede, náhoda se včera postavila proti nám.“

„Ano. Ten prokletý kapitán se tady musil zastavit právě ve chvíli, kdy jsme chtěli z jeho lodi utéci.“

„Ano, Nede. Měl tu jednání se svým bankéřem.“

„S bankéřem?“

„Správněji se svou bankou. Míním tím tento oceán, v němž jsou poklady uloženy mnohem bezpečněji než ve státních pokladnách.“

Vyprávěl jsem Kanaďanovi o včerejších událostech, doufaje tajně, že ho přiměji k rozhodnutí nikdy kapitána neopustit. Mé vyprávění však vyvolalo jen Nedovo důrazné politování, že se nemohl také vydat na procházku bojištěm v zálivu Vigo, ovšem ve svůj vlastní prospěch.

„Ostatně není ještě konec,“ řekl. „Je to jen rána harpunou, která šla vedle! Podruhé se nám to už podaří, a bude-li od dnešního večera třeba…“

„Jaký směr má *Nautilus*?“ ptal jsem se.

„Nevím,“ odpověděl Ned Land.

„Nu, v poledne budeme polohu znát.“

Kanaďan se vrátil ke Conseilovi. Jakmile jsem se oblékl, přešel jsem do salónu. Kompas mě příliš nepotěšil. *Nautilus* plul na jihozápad. Obrátili jsme se k Evropě zády.

Netrpělivě jsem čekal, až bude naše poloha zanesena do mapy. V půl dvanácté se nádrže vyprázdnily a ponorka vyplula na hladinu oceánu. Vyřítil jsem se na plošinu. Ned Land už mě tam předešel.

V dohledu nebyla žádná země. Všude jen nesmírné moře. Na obzoru jsem zahlédl několik plachet. Byly to zřejmě lodi hledající u mysu Sv. Rocha příznivý vítr k obeplutí mysu Dobré naděje. Obloha byla zatažená. Blížila se vichřice.

Zuřivý Ned se snažil proniknout zrakem až k mlžnému obzoru. Stále ještě doufal, že za mlhou se táhne vytoužená země.

V poledne se na okamžik ukázalo slunce. Kapitánův zástupce toho využil a změřil jeho výšku. Pak se palubní kryt zase uzavřel.

Když jsem se za hodinu podíval na mapu, zjistil jsem, že *Nautilus* je na 16°17' západní délky a na 33°22' severní šířky, šest set padesát kilometrů od nejbližší země. Na útěk nebylo ani pomyšlení. Jistě si dovedete představit, jak se Kanaďan rozzlobil, když jsem mu oznámil naši polohu.

Já sám jsem nebyl přespříliš zklamán. Cítil jsem dokonce jakési ulehčení od tíživého pocitu, takže jsem mohl s poměrným klidem pokračovat ve svých obvyklých pracích.

Večer k jedenácté hodině mě zcela nečekaně navštívil kapitán Nemo. Ptal se mě velmi zdvořile, nejsem-li bděním v minulé noci unaven. Odpověděl jsem záporně.

„Pak vám tedy, pane Aronnaxi, navrhuji velmi zajímavou vycházku."

„Prosím, pane kapitáne."

„Až dosud jste navštívil mořské dno jen za dne, za slunečního světla. Nechtěl byste je jednou navštívit v tmavé noci?"

„Velmi rád."

„Bude to však vycházka únavná, na to vás předem upozorňuji. Budeme musit jít dlouho a vystoupit na horu. A cesty nejsou právě pěkně udržované."

„To, co mi říkáte, pane kapitáne, mou zvědavost jen zvyšuje. Jsem připraven jít s vámi."

„Tak pojďte, pane profesore. Oblékneme si skafandry."

Když jsme vešli do oblékárny, nespatřil jsem tam ani své společníky, ani jediného muže z posádky, který by měl jít s námi. Kapitán Nemo mi také neřekl, že mám Neda Landa a Conseile vzít s sebou.

V několika minutách jsme měli přístroje na sobě. Na zádech jsme měli plné nádrže vzduchu, ale elektrické lampy připraveny nebyly. Upozornil jsem na to kapitána.

„Byly by zbytečné," odpověděl mi.

Myslel jsem, že špatně rozumím, avšak nemohl jsem dotaz opakovat, protože kapitánova hlava zmizela už v kovové přílbě. Když jsem se vystrojil i já, cítil jsem, že mi pomocníci vkládají do ruky železnou tyč; pak už jsme postupovali jako obvykle a o několik minut později jsme vykročili na dno Atlantiku v hloubce tří set metrů.

Blížila se půlnoc. Ve vodě byla úplná tma, ale kapitán Nemo mi ukázal v dáli jakýsi rudý bod, nějaké široké světlo, které zářilo asi tři a půl kilometru od *Nautilu*. Co to bylo za oheň? Jaké látky ho živily? Jak a čím byl udržován v tekutém živlu? To jsem nevěděl. Rozhodně nám však svítil, i když nejasně; brzy jsem si na zvláštní šero zvykl a pochopil jsem, že Ruhmkorffovy přístroje by byly za těchto okolností opravdu zbytečné.

Kráčel jsem těsně vedle kapitána Nema přímo k onomu světlu. Ploché dno neznatelně stoupalo. Musili jsme si pomáhat holemi, abychom mohli přeskakovat průrvy. Šli jsme celkem pomalu, protože se nám nohy často bořily do bahna plného zahnívajících řas a plochých kamenů.

Cestou jsem slyšel nad hlavou zvláštní drobný praskot. Občas zesílil v plynulé šumění. Brzy jsem pochopil příčinu tohoto zvuku. Byl to prudký déšť, který bičoval hladinu vod. Zcela pudově mi

napadlo, že zmoknu. Že mě voda promočí ve vodě! Nemohl jsem se nad tou podivnou myšlenkou ubránit smíchu. Na vysvětlenou jen musím říci, že v pevném skafandru člověk tekuté prostředí vůbec nevnímá; zdá se mu, že je ve vzduchu, který je snad jen trochu hustší než vzduch pozemský, a to je vše.

Po půlhodinové chůzi jsme přišli na skalnaté dno. Medúzy, mikroskopičtí korýši a korálnatci z řádu pérovníků je osvětlovali svým slabým světélkováním. Spatřil jsem tam kupy kamenů pokrytých milióny láčkovců a vrstvou řas. Nohy mi klouzaly po mazlavém koberci chaluh, a nemít železnou hůl, byl bych několikrát upadl. Když jsem se ohlédl, viděl jsem stále modravé světlo *Nautilu*, které však už vzdáleností bledlo.

Kupy kamenů, o nichž jsem mluvil, byly na dně oceánu sestaveny s jistou pravidelností, a já jsem si to neuměl vysvětlit. Zahlédl jsem obrovské brázdy, jež se ztrácely v dalekém temnu a jejichž šířka se nedala vůbec odhadnout. Spatřil jsem ovšem ještě další nevysvětlitelné zvláštnosti. Zdálo se mi, že svými těžkými olověnými podrážkami drtím vrstvu kostí, které suše praskají. Jakou rozlehlou plání to procházíme? Byl bych se na to kapitána rád zeptal, ale jeho posunková řeč, s níž se dohovořoval na podmořských vycházkách se svými společníky, byla mi ještě nesrozumitelná.

Rudá zář, která nás vedla, sílila a rozšiřovala plameny po celém obzoru. Tato podmořská výheň mě nesmírně mátla. Nebyl to projev elektrických výlevů? Nekráčím tu k přírodnímu úkazu, který pozemští vědci dosud neznají? Projela mi hlavou dokonce myšlenka, zda tento světelný zdroj nezapálila lidská ruka. Co když jej táž ruka zhasne? Nesetkám se v těchto hlubinách se společníky nebo s přáteli kapitána Nema, kteří si tu žijí jako on podivným životem a které on chce teď navštívit? Nesetkám se tady s celou kolonií vyhnanců unavených pozemskými bědami, kteří našli nezávislost v nejhlub-

ším oceánu? Pronásledovaly mě podobné nesmyslné a nepřijatelné myšlenky. Ve svém duševním rozpoložení, drážděném neustále novými divy rozvíjejícími se před mýma očima, nebyl bych býval překvapen ani tím, kdybych byl na dně tohoto moře objevil jedno z oněch podmořských měst, o jakých snil kapitán Nemo.

Cestou světlo stále sílilo. Bělavá zář vycházela z vrcholu hory asi dvě stě padesát metrů vysoké. Ale to, co jsem viděl, byl jen prostý odraz světla v průzračných vrstvách vod. Ohniště, pramen této nevysvětlitelné záře, bylo na opačné straně hory.

Kapitán Nemo bez váhání postupoval kamenným bludištěm na dně Atlantiku. Tu pochmurnou cestu zřejmě znal. Jistě tudy už několikrát prošel, a nemohl proto zabloudit. Sledoval jsem ho s neochvějnou důvěrou. Připadal mi jako nějaký mořský duch. Jak tak šel přede mnou, obdivoval jsem jeho vysokou postavu, která se odrážela černě od světlého pozadí obzoru.

Byla jedna hodina z půlnoci. Došli jsme k prvním svahům hory. Abychom je zdolali, musili jsme se pustit po neschůdných stezkách rozlehlým porostem.

Ano! Porostem mrtvých stromů bez listí a bez mízy, stromů, které účinkem vody zkameněly a mezi nimiž tu a tam vyčnívaly obrovské borovice. To byla dosud stojící uhelná sloj, jež byla zapuštěna kořeny do propadlého dna a jejíž větve jakoby jemně vystřihané z černého papíru rýsovaly se jasně proti vodnímu stropu. Představte si harcký les na svahu hory, ovšem les ponořený pod vodu! Stezky byly zastíněny chaluhami i řasami a mezi nimi se hemžilo množství korýšů. Šplhal jsem po skálách, překračoval jsem padlé kmeny, lámal mořské liány houpající se mezi stromy a děsil jsem ryby; které jako by přelétaly z větve na větev. Okouzlen nevídanou podívanou, necítil jsem vůbec únavu. Šel jsem za svým vůdcem, který též kráčel neúnavně vpřed.

Jaké to divadlo! Jak je vylíčit! Jak popsat vzhled tohoto lesa a skal pod vodou, jak popsat ten temný a divoký podrost i vrcholy stromů rudě zbarvené září, kterou rozptylující účinek vod ještě zesiloval? Šplhali jsme po skálách, které se pak v obrovských blocích uvolňovaly s temným hukotem laviny. Vpravo i vlevo se objevovaly rozsáhlé světliny, jakoby vytvořené lidskou rukou. Několikrát jsem si pomyslil, že se tu třeba náhle objeví některý z obyvatelů podmořských krajů.

Ale kapitán Nemo stoupal stále dál. Nechtěl jsem zůstat pozadu. Šel jsem tedy odvážně za ním. Železná hůl mi prokazovala platné služby. Na úzkých stezkách vyhloubených do svahů nad propastí by byl každý chybný krok nebezpečný. Já však stoupal pevnou nohou a bez pocitu závrati. Někde jsem přeskakoval průrvy, jejichž hloubka by mě byla na pozemských ledovcích zastavila. Jinde jsem se odvažoval i na vratké kmeny, které ležely přes propasti. Nedíval jsem se pod nohy. Obdivoval jsem jen divoký vzhled krajiny. Tu a tam se nakláněly na svých nepravidelně vyhlodaných základech obrovské balvany, jako by opovrhovaly všemi zákony rovnováhy. Mezi jejich kamennými klíny vyrážely stromy jako vodní proudy pod obrovským tlakem a navzájem se podpíraly. Jinde se tyčily přirozené věže a široké špičaté stěny jako hradební zdi, naklánějící se pod úhlem, který by na povrchu země nebyl vůbec možný.

Necítil jsem ostatně i já sám onen rozdíl, způsobený větší hustotou vody? Přes těžký oděv, měděnou přílbu a olověné podrážky stoupal jsem po neschůdných a strmých svazích a zdolával jsem je skoro tak lehce jako kamzík.

Když nyní tu podmořskou vycházku popisuji, cítím, že mi nikdo neuvěří. A přesto popisuji věci jen zdánlivě nemožné a ve skutečnosti nepopiratelně pravdivé. Nezdálo se mi to. Viděl jsem to a prožil.

Za dvě hodiny po odchodu z *Nautilu* jsme prošli pásmem stromů. Třicet metrů nad našimi hlavami se tyčil vrchol hory, který se temně rýsoval v zářivém jasu protějšího svahu. Tu a tam stály v hrozivě klikatých čárách zuhelnatělé stromy. Pod našima nohama se z vysoké trávy zvedala hejna poplašených ryb. Skály byly rozbrázděny neschůdnými výčnělky, velkými jeskyněmi a hlubokými dírami, na jejichž dně jsem slyšel šelest strašných tvorů. Krev se mi hrnula k srdci, když jsem spatřil obrovská tykadla, která mi zahradila cestu, nebo hrůzná klepeta, svírající se hřmotně v temných dutinách. V temnotách svítily tisíce světelných bodů. Byly to oči gigantických raků, skrytých ve svých humřích dírách, natahujících se jako kopiníci a klapajících klepety s kovovým chřestěním. Spatřil jsem obrovské kraby, podobající se dělům na podvozcích, a strašné chobotnice, natahující chapadla jako změť živých hadů.

Co to bylo za neobvyklý svět, který jsem dosud neznal? K jakým řádům patřili tito členovci, jejichž druhým krunýřem byla skála? Kde objevila příroda tajemství jejich bytí a kolik století tak žili v největších hlubinách oceánu?

Nemohl jsem se však zdržovat. Kapitán Nemo ta strašná zvířata znal a nestaral se o ně. Došli jsme tak na první plošinu, kde mě čekala ještě další překvapení. Čněly tam malebné zříceniny, prozrazující ruku člověka. Bylo to rozsáhlé nakupení kamenů, v němž jsem rozeznal nejasné tvary chrámů a zámků, pokrytých spoustou živých květů a porostlých místo břečťanem řasami a chaluhami, které je pokrývaly hustým rostlinným pláštěm.

Jaká část zeměkoule to tu byla zatopena? Kdo to tu sestavil skály a kameny do staveb předhistorických dob? Kde to jsme? Kam mě to fantazie kapitána Nema zavedla?

Byl bych se ho na to rád zeptal. Protože jsem se ptát nemohl, zastavil jsem ho. Sevřel jsem mu paži. On jen zavrtěl hlavou a ukázal mi na samý vrchol hory, jako by chtěl říci:

„Pojď! Pojď ještě dál!“

Šel jsem za ním po posledním svahu a za několik minut jsem stál na vrcholu štítu, který se tyčil dvanáct metrů nad skalnatým masívem.

Pohlédl jsem na svah pod námi. Hora se zdvihala pouze do výše dvou set až dvou set padesáti metrů nad planinou; ale na druhé straně se tyčila nad dvakrát větší hloubkou protější části Atlantiku. Mé zraky se zahleděly do dálky, kde obsáhly široký prostor, osvětlený prudkou září. Tato hora byla tedy sopka. Osmnáct metrů pod vrcholem štítu chrlil široký kráter s deštěm kamenů a strusky proud lávy, který se v tekutém prostředí rozpadal v ohnivé vodopády. V tomto postavení osvětlovala sopka jako obrovská pochodeň protější pláň až k hranicím obzoru.

Řekl jsem, že podmořský kráter chrlil lávu, nikoli plameny. Plamen potřebuje kyslík, takže ve vodě se nemůže šířit. Ale lávový proud, průvodce těchto plamenů, může se rozpálit až do bílého žáru, bojovat vítězně s tekutým živlem a ve styku s ním se vypařit. Prudké proudy žhavých plynů a lávová bystřina stékaly až k úpatí hory, jako stéká vytékající láva z Vesuvu k osadě Torre del Greco.

Tady se opravdu před mýma očima objevilo zbořené město, potopené, pohlcené mořem a zničené, s pobořenými střechami, se zřícenými chrámy, se zlomenými oblouky, se sloupy ležícími na zemi, město, v němž se však mohly ještě rozeznat pevné rysy toskánské architektury. O trochu dál stály zbytky obrovského vodovodu. Jinde jsem zas viděl jakousi zděnou Akropolis se vznosnou stavbou Parthenonu a zbytky nábřeží, které kdysi chránilo na březích

zmizelého oceánu obchodní lodi a válečné trojveslice. Dále se táhly dlouhé řady zbořených zdí, pusté ulice, prostě celé Pompeje pohlcené vodou, které teď kapitán Nemo před mými zraky zase křísil!

Kde jsem se to octl? Kde to jsem? Chtěl jsem to stůj co stůj vědět. Chtěl jsem mluvit, chtěl jsem si strhnout z hlavy měděnou přílbu.

Ale kapitán Nemo ke mně přistoupil a pokynem ruky mě zarazil. Pak zvedl kus křídovce, postoupil ke skále z černého čediče a napsal na ni jediné slovo: ATLANTIS.

Rázem mi svitlo. Atlantis, stará Theopompova Miropis, Platonova Atlantis, pevnina, kterou Origenes, Porphyros, Jamblique, d'Anville, Malte-Brun a Humboldt popírali, o jejímž zmizení vyprávějí staré legendy a kterou uznávají Possidonius, Plinius, Ammienus, Marcellinus, Tertullius, Engel, Sherer, Tournefort, Buffon a d'Avezac. Tato Atlantis nyní před mýma očima nezvratně dokazovala dávnou katastrofu, která ji postihla.

To bylo tedy ono potopené území daleko od Evropy, Asie a Afriky za Heraklovými sloupy, dnešním Gibraltarem, na němž žil mocný národ Atlantů a proti němuž vedli staří Řekové své první války!

Nejvýznamnější události této hrdinské doby zachytil ve svých spisech sám Platon. Jeho dialogy Timeus a Kritias byly inspirovány přímo Solonem, slavným básníkem a zákonodárcem.

Solon jednoho dne hovořil s několika moudrými starci z města Saisu, starého osm set let, jak o tom svědčily jeho letopisy, vytesané do posvátných zdí městských chrámů. Jeden ze starců vyprávěl o jiném městě, ještě o tisíc let starším. Toto první řecké město, staré devatenáct století, bylo napadeno a částečně zničeno Atlanty. Atlanti prý obývali obrovskou pevninu, větší než Afrika a Asie dohromady, táhnoucí se mezi dvanáctou a čtyřicátou rovnoběžkou severní šířky. Jejich vliv sahal až do Egypta. Chtěli si podrobit i Řecko, ale před

nezkrotitelným odporem Helénů musili ustoupit. Uplynula staletí. Došlo k strašnému zemětřesení a k potopě. Stačil jediný den a noc, aby byla zničena celá Atlantis, z níž dosud vyčnívají její nejvyšší hory, dnešní Azory, Madeira, Kanárské ostrovy a Kapverdské ostrovy.

To byly historické vzpomínky, které ve mně vyvolal kapitánův nápis. Veden nejpodivnějším osudem, vystoupil jsem na jednu z hor této bývalé pevniny! Dotýkal jsem se rukou zřícenin tisíc století starých, současníků dávných geologických dob! Kráčel jsem cestou, kudy chodili současníci prvního člověka. Drtil jsem těžkými podrážkami kostry zvířat z bájných dob, zvířat, na něž kdysi vrhaly stíny tyto stromy, dnes už zuhelnatělé.

Ach, proč jen jsem neměl víc času! Byl bych chtěl sestoupit po strmém svahu této hory, projít celou tou rozsáhlou pevninou, která patrně spojovala Evropu s Amerikou, navštívit všechna ta velká předpotopní města. Tam by se před mýma očima objevilo válečné město Makhimos a zbožné město Eusebes, jehož obrovití obyvatelé žili celá staletí a měli dost sil, aby nakupili tyto obrovské kamenné bloky, které až dosud vzdorovaly působení vod. Možná že jednoho dne vynese nějaký sopečný převrat tyto potopené trosky zas nad hladinu. V téhle části oceánu bylo objeveno množství podmořských sopek. Mnoho lodí při plavbě nad těmito bouřlivými hlubinami pocítilo neobyčejně prudké otřesy. Některé zaslechly temný hukot, který prozrazoval v hloubce boj živlů. Na jiné se snesl sopečný popel vyvržený z moře ven. Celé toto mořské dno až k rovníku podléhá dosud sopečným změnám. A kdo ví, zda se v daleké budoucnosti neobjeví nad hladinou Atlantského oceánu vrcholky sopečných hor, nakupených sopečnými vyvřelinami a postupným navrstvením popela?

Zatímco jsem o tom snil a snažil se vrýt si do paměti všechny podrobnosti této úžasné procházky, stál kapitán Nemo opřen

o omšelý sloup jako zkamenělý v němém vytržení. Myslel také na zmizelé generace a uvažoval o tajemství osudu lidstva? Nechodil snad ten podivný člověk na tato místa nořit se do dějinných vzpomínek a křísit zde starý život, když moderní odmítal? Co bych byl za to dal, kdybych byl znal jeho myšlenky, mohl se s ním o ně podílet a rozumět jim!

Zůstali jsme na tom místě celou hodinu, pozorujíce širou planinu v záři lávy, která nabývala občas překvapující intenzity. Povrchovými vrstvami hory probíhaly vlivem vnitřních otřesů rychlé záchvěvy. Hluboký hukot, tekutým prostředím tak dokonale vedený, odrážel se se vznešenou jasností. V této chvíli se nad vodou objevil měsíc a zalil potopené město svým bledým svitem. Kapitán vstal, naposledy pohlédl na nesmírnou pláň a dal mi rukou znamení, abych šel za ním.

Sestupovali jsme rychle z hory. Když jsme prošli zkamenělým lesem, spatřil jsem reflektor *Nautilu*, který zářil jako hvězda. Kapitán Nemo kráčel přímo k němu, a když hladina oceánu zbělela prvním ranním svítáním, vstoupili jsme do ponorky.

KAPITOLA X
Podmořské uhelné doly

Nazítří, 20. února, jsem se probudil velmi pozdě. Únava z minulé noci mi prodloužila spánek až do jedenácté hodiny. Spěchal jsem zjistit polohu lodi. Přístroje mi ukázaly, že plujeme k jihu rychlostí šestatřiceti kilometrů za hodinu v hloubce sto metrů.

Vstoupil Conseil. Vyprávěl jsem mu o naší noční výpravě. Poněvadž byla okna odkryta, mohl ještě část potopené pevniny zahlédnout.

Nautilus skutečně plul jen deset metrů nad pláněmi Atlantidy. Vznášel se jako balón unášený větrem nad pozemskými lukami. Správněji řečeno, byli jsme spíš cestujícími ve vagónu rychlíku. V popředí, které míjelo před našima očima, byly fantasticky rozeklané skály a lesní porosty, které z říše rostlinné přešly do říše nerostné a jejichž nehybné obrysy se na nás pod vodou šklebily. Byly tam také kamenité útvary pokryté kobercem mořských sasanek a naježené dlouhými svislými rostlinami. Pruhy podivně zkroucené lávy svědčily o zuřivosti sopečných projevů.

Zatímco tyto podivné útvary zářily v našem elektrickém světle, vyprávěl jsem Conseilovi o Atlantech, kteří z hlediska ryzí představivosti inspirovali Baillyho k tolika půvabným stránkám. Vyprávěl jsem mu i o válkách tohoto hrdinského národa. Hovořil jsem o Atlantidě jako člověk, který už o ní nemůže pochybovat. Ale roztržitý Conseil mě neposlouchal. Lhostejnost, s jakou přijímal můj historický výklad, se mi brzy vysvětlila.

Jeho zraky přivábily totiž četné ryby, a viděl-li Conseil ryby, strhla ho vášeň zařazovat je a neměl smysl pro skutečný svět.

V tom případě mi nezbývalo než připojit se k němu a pokračovat s ním v ichtyologických studiích.

Ryby v Atlantském oceánu se ostatně příliš nelišily od ryb, které jsme až dosud pozorovali. Byli to rejnoci obrovských těl, dlouzí až pět metrů a nadaní úžasnou svalovou silou, která jim umožňuje vyskakovat nad vodu; dále různé druhy žraloků, mezi nimi i pětimetroví žraloci s trojbokými ostrými zuby, které jsou při své průsvitnosti ve vodě téměř neviditelné; hranatí jeseteři, podobní svým druhům ze Středozemního moře; jehly mořské, půl metru dlouhé, žlutohnědé, s malými šedými ploutvemi, bez zubů a bez jazyka, které se vlnily jako tencí a pružní hadi. Z kostnatých ryb zaznamenal Conseil ostnatce živých barev, známé již za časů Aristotelových pod jménem mořští draci, kteří jsou při chytání velmi nebezpeční svými ostny ve hřbetní ploutvi. Pluli zde krásní měsíčníci tvaru azurově lesklých kotoučů, kteří, osvětleni shora sluncem, tvořili ve vodě stříbrné skvrny, a konečně mečouni, neohrožená to zvířata, spíše býložravá než masožravá, jejichž samečkové poslouchají samičky jako dobře vychovaní manželé na nejmenší pokyn.

Při pozorování nejrůznějších ukázek podmořské zvířeny neopomíjel jsem zkoumat rozlehlé planiny Atlantidy. Nečekané výčnělky dna nutily *Nautilus* často ke zmírnění rychlosti, takže pak proklouzával úzkými soutěskami mezi pahorky jako obratný kytovec. Jestliže se ponorka dostala do obtížného bludiště, stoupala vzhůru jako balón a po překonání překážky pokračovala v rychlé plavbě několik metrů nade dnem. Byla to skutečně obdivuhodná a půvabná loď, která svými pohyby připomínala let balónu, ovšem s tím rozdílem, že trpně poslouchala vedení svého kormidelníka.

Ke čtvrté hodině odpolední se dno počalo zvolna měnit. Až dosud bylo pokryto hustým bahnem plným zkamenělých větví. Nyní se však objevily skály pokryté slepencem a čedičovým porézním

tufem, zbytky lávy a sirnatého sklovitého obsidiánu sopečného původu. Napadlo mi, že hornatý kraj bude brzy vystřídán širokými pláněmi; a skutečně, po několika manévrech *Nautilu* jsem spatřil na jižním obzoru vysokou hradbu, která nám zdánlivě uzavírala cestu. Její vrchol musel jistě sahat až nad hladinu oceánu. Je to buď pevnina, nebo aspoň ostrov, snad v Kapverdském nebo v Kanárském souostroví. Protože poloha lodi nebyla stanovena – snad úmyslně –, nevěděl jsem, kde jsme. Tato stěna znamenala rozhodně konec Atlantidy, z níž jsme spatřili celkem jen nepatrnou část.

Pokračoval jsem v pozorování i v noci. Zůstal jsem sám. Conseil odešel do své kabiny. *Nautilus* zpomalil plavbu a jen se vznášel nad nejasným dnem. Někdy se ho dotkl, jako by na něm chtěl spočinout, jindy zas vrtošivě stoupal k hladině. Zahlédl jsem okny několik zářivých souhvězdí, především pět nebo šest hvězd ze zvěrokruhu, které se táhnou k ocasu Orionu.

Ještě dlouho jsem zůstal u okna, obdivuje krásy moře i nebe, když se náhle okna zavřela. V té chvíli se *Nautilus* dostal k úpatí oné stěny. Nemohl jsem si představit, co bude dělat. Odešel jsem do své kabiny. *Nautilus* se ani nehnul. Usnul jsem s pevným úmyslem, že po několikahodinovém spánku vstanu.

Ale když jsem ráno vstoupil do salónu, bylo už osm hodin. Podíval jsem se na manometr. Ukázal mi, že *Nautilus* pluje po hladině oceánu. Zaslechl jsem také na plošině zvuk kroků.

Žádné výkyvy však neprozrazovaly pohyb vln. Vystoupil jsem na plošinu. Byla otevřená. Ale místo očekávaného jasného dne mě obklopila hluboká tma. Kde to jsme? Nemýlil jsem se? Což byla ještě noc? Ne! Nade mnou nezářila jediná hvězda a noc není nikdy absolutně tmavá.

Nevěděl jsem, co si o tom myslet, když mi jakýsi hlas řekl:

„To jste vy, pane profesore?“

„Ano, kapitáne Nemo,“ odpověděl jsem. „Kde to jsme?“

„Pod zemí, pane profesore.“

„Pod zemí?“ zvolal jsem. „A *Nautilus* ještě pluje?“

„Stále pluje.“

„Pak tomu nerozumím.“

„Počkejte chvíli! Náš reflektor zazáří, a máte-li rád jasno kolem sebe, budete spokojen.“

Vystoupil jsem na plošinu a čekal jsem. Tma byla tak hluboká, že jsem neviděl ani kapitána Nema. Když jsem se však podíval přímo nad hlavu, zdálo se mi, že vidím nejasný svit, jakési položero v okrouhlém otvoru. Vtom se náhle rozsvítil reflektor a v jeho prudkém světle onen matný svit zmizel.

Zavřel jsem na chvíli oči oslněné elektrickým světlem a pak jsem se rozhlédl. *Nautilus* nehybně stál. Ležel na vodě u jakéhosi příkrého břehu, upraveného jako přístavní hráz. Voda, která nás nyní nesla, byla voda nějakého jezera, sevřeného skalními stěnami do okruhu o průměru tří a půl kilometru a obvodu jedenácti kilometrů. Podle manometru musila hladina jezera odpovídat vnější hladině oceánu, protože moře bylo s jezerem nezbytně spojeno. Vysoké a u paty skloněné stěny se stáčely v klenbu, takže tvořily obrovskou obrácenou nálevku, jejíž vrchol mohl být pět nebo šest set metrů vysoko. Na vrcholu byl kruhový otvor, kterým jsem zahlédl ten slabý svit, zřejmě odlesk denního světla.

Dříve než jsem si prohlédl vnitřní uspořádání této obrovské jeskyně, dříve než jsem uvážil, je-li to dílo přírody, nebo člověka, přistoupil jsem ke kapitánu Nemovi.

„Kde to jsme?“ řekl jsem.

„Přímo v nitru vyhaslé sopky, do níž po nějakém otřesu půdy vniklo moře,“ odpověděl mi kapitán. „Zatímco jste spal, pane profe-

sore, vplul *Nautilus* do tohoto jezera přirozeným otvorem v hloubce deseti metrů pod hladinou oceánu. Tady je jeho mateřský přístav, přístav bezpečný, pohodlný, tajný a chráněný před nápory větrů. Najděte mi na pobřeží vašich pevnin nebo ostrovů kotviště, které by se vyrovnalo této jisté skrýši před zuřivostí vichrů!“

„Tady jste opravdu v bezpečí, kapitáne Nemo,“ odpověděl jsem. „Kdo by vás mohl uvnitř sopky napadnout? Ale zdá se mi, že jsem ve vrcholu spatřil nějaký otvor.“

„Ano, je to kráter, kdysi plný lávy, par a plamenů, jímž sem nyní vniká onen svěží vzduch, který teď vdechujeme.“

„A co je to za sopku?“ ptal jsem se.

„Patří k četným ostrovům, kterými je tu oceán poset. Pro lodi to je jen prosté skalisko, pro nás obrovská jeskyně. Objevil jsem ji čirou náhodou a náhoda mi posloužila opravdu dobře.“

„Nelze sem však sestoupit otvorem, který vytvořil kráter sopky?“

„Ne, pane profesore. Základy této hory jsou schůdné do výše třiceti metrů a výš už se zdvihá jen převislá stěna, jejíž srázy není možno zdolat.“

„Vidím, pane kapitáne, že vám příroda slouží vždy a všude. Jste v tomto jezeře naprosto bezpečný a do jeho vod můžete vniknout opravdu jen vy. Ale k čemu je ta skrýš dobrá? *Nautilus* přece přístav nepotřebuje.“

„To jistě ne, pane profesore, avšak potřebuje ke svému pohybu elektřinu, lépe řečeno prvky k výrobě elektřiny, a to uhlí k výrobě sodíku a uhelné doly k těžbě tohoto uhlí. A právě tady skrývá moře celé lesy, které tu byly v dávných geologických dobách zasypány. Dnes už jsou změněny v kamenné uhlí a přetvořeny v nevyčerpatelné uhelné sloje.“

„Vaši lidé zde tedy vykonávají řemeslo havířů, pane kapitáne?“

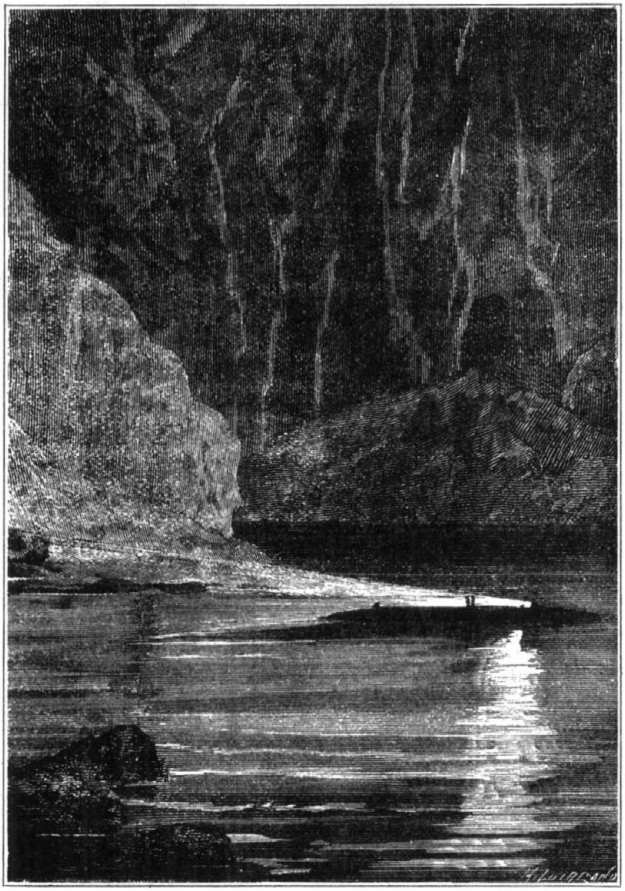

„Ano. Tyto doly se táhnou pod hladinou jako doly v Newcastlu. Tady dobývají mí lidé ve skafandrech a se špičákem a s motykou v ruce uhlí, které od pozemských dolů vůbec nežádám. Když zde to uhlí při výrobě sodíku pálím, uniká kouř kráterem ven a hora pak vypadá jako činná sopka."

„A uvidím vaši posádku při práci?"

„Tentokrát ne, protože spěchám; chci hned pokračovat v podmořské cestě kolem světa. Spokojím se proto jen s naložením zásob sodíku, které tu mám uloženy. Stačí mi na to jeden den a pak se vydám zas na cestu. Chcete-li se jeskyní projít a obejít celé jezero, využijte toho dne, pane Aronnaxi!"

Poděkoval jsem kapitánovi a šel jsem za oběma svými přáteli, kteří dosud nevyšli ze své kabiny. Řekl jsem jim, aby šli se mnou, ale neprozradil jsem jim, kde jsme.

Vystoupili jsme na plošinu. Conseil, který se nikdy ničemu nedivil, rozhlížel se tak, jako by bylo docela přirozené, že usnul pod vodou a probudil se v nitru hory. A Ned Land se nezajímal o nic jiného než o to, není-li z jeskyně nějaký východ.

V deset hodin jsme po přesnídávce sestoupili na břeh.

„Konečně jsme zas jednou na zemi!" řekl Conseil.

„Tomuhle neříkám země," odpověděl Kanaďan. „A nejsme ostatně ani na zemi, nýbrž pod zemí."

Mezi patou vnitřních stěn hory a vodou jezera se táhlo písečné pobřeží, jehož největší šířka byla padesát metrů. Celé jezero se po něm dalo lehce obejít. Ale při patě stěn byla půda velmi nerovná a pokrytá malebně seskupenými lávovými balvany a kusy lehké sopečné pemzy. Všechny ty zvětralé kameny, pokryté působením podzemního ohně lesklým polevem, zářily ve světle elektrického reflektoru. Slídový prach na pobřeží, zvířený naší chůzí, vznášel se jako oblak jisker.

Půda od vodní čáry znatelně stoupala, a tak jsme se brzy octli na křivolaké a srázné rampě, po níž jsme mohli stoupat jen zvolna. Musili jsme kráčet velmi opatrně po úlomcích, které spolu nebyly ničím spojeny; naše nohy klouzaly po sklovitém trachytu s krystaly živce a křemene.

Sopečný původ této obrovské dutiny se projevoval na každém kroku. Upozornil jsem na to své společníky.

„Dovedete si představit," ptal jsem se jich, „jak musila tato nálevka vypadat, když byla plná žhavé lávy a když hladina této rozžhavené tekutiny stoupala až k otvoru na vrcholu hory, jako stoupá litina po stěnách pece?"

„To si dovedu přesně představit," řekl Conseil. „Ale řekne nám pan profesor, proč ta obrovská tavicí pec ustala v práci a jak se stalo, že v jejím topeništi je teď klidná hladina jezera?"

„To se stalo, Conseili, velmi pravděpodobně tak, že nějakým otřesem se pod hladinou oceánu otevřel kanál, kterým sem *Nautilus* vplul. Tehdy se vody oceánu vhrnuly do nitra sopky. Musilo dojít ke strašnému boji živlů, který skončil v prospěch Neptunův. Od té doby však uplynulo mnoho století a zatopená sopka se změnila v klidnou jeskyni."

„Dobrá," řekl Ned Land. „Přijímám toto vysvětlení, ale lituji v našem zájmu, že onen kanál, o němž pan profesor hovořil, nevznikl nad hladinou moře."

„Nede, kdyby to nebyl průchod podmořský, nemohl by sem *Nautilus* vplout," namítl Conseil.

„A já bych dodal, mistře Lande, že pak by také nevnikla do hory voda a sopka by zůstala sopkou. Vaše lítost je tedy přehnaná."

Pokračovali jsme ve výstupu. Rampa byla stále příkřejší a užší. Na mnoha místech byla přerušena hlubokými trhlinami, které jsme musili přeskakovat. Vyčnívající skály jsme zas obcházeli.

Místy jsme lezli po kolenou a plazili se po břiše. Ale Conseilova obratnost a Nedova síla nám pomohly zdolat všechny překážky.

Ve výši asi třiceti metrů se půda změnila, avšak zůstala stejně neschůdná. Slepence a trachyt vystřídal černý čedič. První horniny tvořily pórovité, puchýřovité vrstvy a čedič vytvářel pravidelné hranoly uspořádané jako sloupořadí nesoucí obrovskou převislou klenbu, obdivuhodnou to ukázku přírodní architektury. Mezi čedičem se vinuly dlouhé proudy ztuhlé lávy, protkané pruhy živce, a místy se rozprostíraly široké koberce síry. Horním kráterem sem vnikalo už mnohem více světla, které svým polosvitem zaplavovalo sopečné vyvřeliny, navždy skryté v lůně vyhaslé sopky.

Náš výstup brzy skončil ve výši osmdesáti metrů před nepřekročitelnou překážkou. Vnitřní klenba tu přecházela v převis a výstup se musil změnit v okružní procházku. V této výši počala už s říší nerostnou bojovat říše rostlinná. Ze skalních puklin vyrůstalo několik keřů, a dokonce i stromů. Poznal jsem pryšce, z nichž vytékala lepkavá šťáva. Pak slunečnice, které tu velmi těžce obhajovaly své jméno, poněvadž sluneční paprsky se až k nim nikdy nedostaly. Proto také smutně skláněly své květy vybledlých barev a vyčichlé vůně. Tu a tam vyrůstalo nesměle několik kopretin vedle aloe s dlouhými smutnými a neduživými listy. Ale mezi lávovými proudy jsem spatřil drobné fialky, vydávající ještě slabou vůni. Přiznám se, že jsem ji vdechoval s největší rozkoší. Vůně je duší květiny a ani nejkrásnější mořské rostliny vůni nemají!

Tak jsme došli až ke skupině silných dračinců, které tlakem pevných kořenů rozlamují i skály, když Ned Land náhle zvolal:

„Pane profesore! Úl!“

„Úl?“ opakoval jsem s gestem plným pochyb.

„Ano, úl,“ tvrdil Kanaďan. „A kolem něho bzučí včely!“

Přistoupil jsem blíž a musil jsem s ním souhlasit. Kolem otvoru vyhloubeného v kmeni dračince létalo skutečně několik tisíc jedinců tohoto důmyslného hmyzu, který žije běžně na všech Kanárských ostrovech a jehož produkty tam jsou velmi ceněny.

Kanaďan si chtěl pochopitelně udělat zásobu medu a já bych mu v tom byl marně bránil. Jiskrou ze svého křesadla zapálil trochu suchého listí se sírou a počal včely vykuřovat. Bzučení zvolna ustávalo a odkrytý úl pak poskytl několik kilogramů vonného medu. Ned Land si jím naplnil mošnu.

„Kdybych smíchal tento med s těstem chlebovníku," řekl, „mohl bych vám nabídnout skvělý koláč."

„Hrome!" zvolal Conseil. „To bude perník!"

„Nemluvme teď o perníku a pokračujme v zajímavé procházce!" řekl jsem jim.

Z několika zákrutů stezky, po níž jsme pak kráčeli, spatřili jsme celé jezero. Elektrický reflektor osvětloval jeho klidnou hladinu, na níž se neobjevovala ani vlnka. *Nautilus* se nehýbal. Na jeho plošině a na břehu přecházeli lidé jako černé stíny, ostře se odrážející od prosvětleného okolí.

V této chvíli jsme obcházeli vysoký hřeben prvních skalních stěn, které podpíraly klenbu jeskyně. Zjistil jsem, že včely nebyly jedinými představiteli živočišné říše v nitru sopky. Tu a tam se v temnu vznášeli a kroužili draví ptáci, kteří uprchli ze svých hnízd, zavěšených na výčnělcích skal. Byli to krahujci s bílými břichy a křiklavé poštolky. Po svazích prchali plnou rychlostí svých běháků krásní tuční dropi. Je pochopitelné, že pohled na zvěřinu vzbudil Kanaďanovu chtivost. Jak teď Ned Land litoval, že nemá v rukou pušku! Pokoušel se nahradit olovo kamením a po několika nezdařených pokusech jednoho nádherného dropa zranil. Je ovšem pravda, že při pokusu o chy-

cení zvířete riskoval dvacetkrát život, ale činil se tak dobře, že zvíře přece ulovil.

Musili jsme však už sestoupit na břeh, protože hřeben jsme přejít nemohli. Kráter zející nad námi vypadal jako široký otvor studny. Z tohoto místa jsme viděli docela jasně nebe; západní vítr po něm hnal oblaka, která se svými mlžnými cáry třela o samý vrchol hory. Dokazovalo to, že mraky se držely ve střední výši, protože sopka se nezdvihla výš než sto osmdesát metrů nad hladinu oceánu.

Za půl hodiny po posledním Kanaďanově úlovku jsme se vrátili na vnitřní břeh. Tam bylo rostlinstvo zastoupeno širokým porostem okoličnaté rostliny, která je výborná k zavařování a známá pod jménem mořský fenykl. Conseil si několik trsů utrhl. Zvířena byla zastoupena tisíci korýši všech druhů, humrů, krevet, vidlonožců, pavouků a obrovským množstvím měkkýšů, zavinutců, ostranek a přílipek.

Na tomto místě se otvírala krásná jeskyně. Dopřáli jsme si s přáteli té radosti a natáhli jsme se na jemný písek. Oheň vyleštil hladké a jiskřivé stěny jeskyně, poprášené slídovým prachem. Ned Land stěny ohmatával a snažil se zjistit jejich tloušťku. Nemohl jsem se ubránit úsměvu. Rozhovor se přenesl na věčný plán útěku a já byl přesvědčen, že mohu, aniž bych příliš předbíhal, dát Nedovi naději. Kapitán Nemo jistě plul na jih jen proto, aby si doplnil zásobu sodíku. Doufal jsem tedy, že nyní popluje k evropským a k americkým břehům. To umožní Kanaďanovi opakovat nezdařený pokus s větším úspěchem.

Leželi jsme v krásné jeskyni celou hodinu. Rozhovor, zpočátku živý, už ochaboval. Zmocňovala se nás ospalost. Protože jsem nepokládal za nutné spánku vzdorovat, brzy jsem tvrdě usnul.

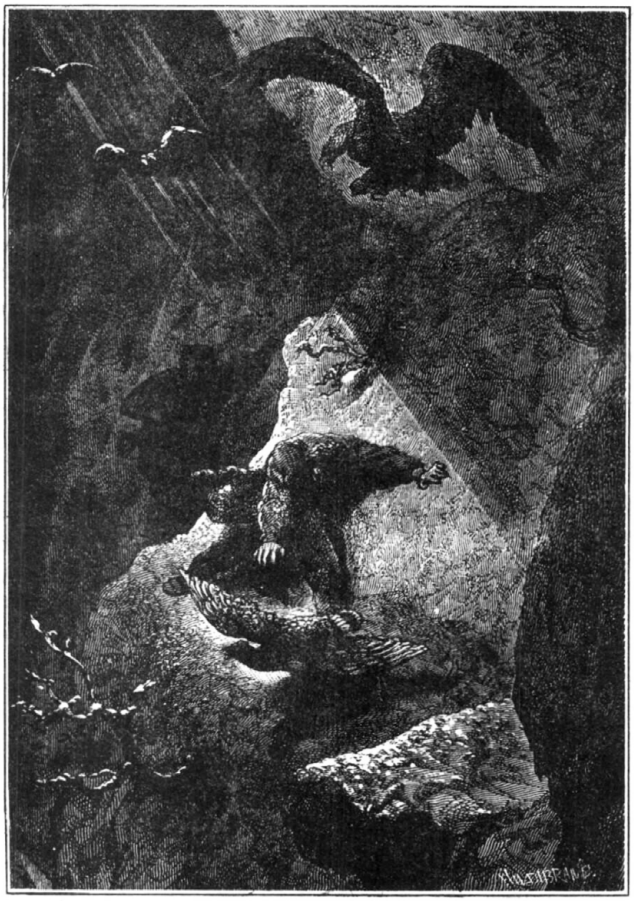

Zdálo se mi – a člověk si sny nevybírá –, že jsem se proměnil v docela obyčejného měkkýše. A tato jeskyně že tvoří dvojité chlopně mé lastury.

Náhle mě probudil Conseilův hlas.

„Vstaňte, vstaňte!“ volal ten statečný chlapec.

„Co je?“ ptal jsem se, napolo se zvedaje.

„Voda stoupá až k nám!“

Vyskočil jsem. Moře se hnalo jako bystřina do našeho úkrytu, a protože jsme nebyli měkkýši, musili jsme se zachránit.

V několika vteřinách jsme byli v bezpečí až u stropu jeskyně.

„Co se děje?“ ptal se Conseil. „Nějaký nový úkaz?“

„Ach ne, přátelé,“ řekl jsem. „Je to jen příliv, který by nás byl málem překvapil jako hrdiny Waltera Scotta. Oceán venku stoupá a podle prostého zákona o rovnováze stoupá i vnitřní hladina. A my jsme na to doplatili malou lázní. Pojďme se do *Nautilu* převléci!“

Za tři čtvrti hodiny jsme okružní procházku ukončili a vrátili jsme se do lodi. Posádka právě dokončila nakládání zásob sodíku a *Nautilus* mohl ihned odplout.

Ale kapitán žádné rozkazy nevydal. Čekal snad na noc, aby proplul podmořským tunelem potají? Možná.

Buď jak buď, nazítří *Nautilus* opustil svůj mateřský přístav a plul daleko od všech zemí několik metrů pod hladinou Atlantiku.

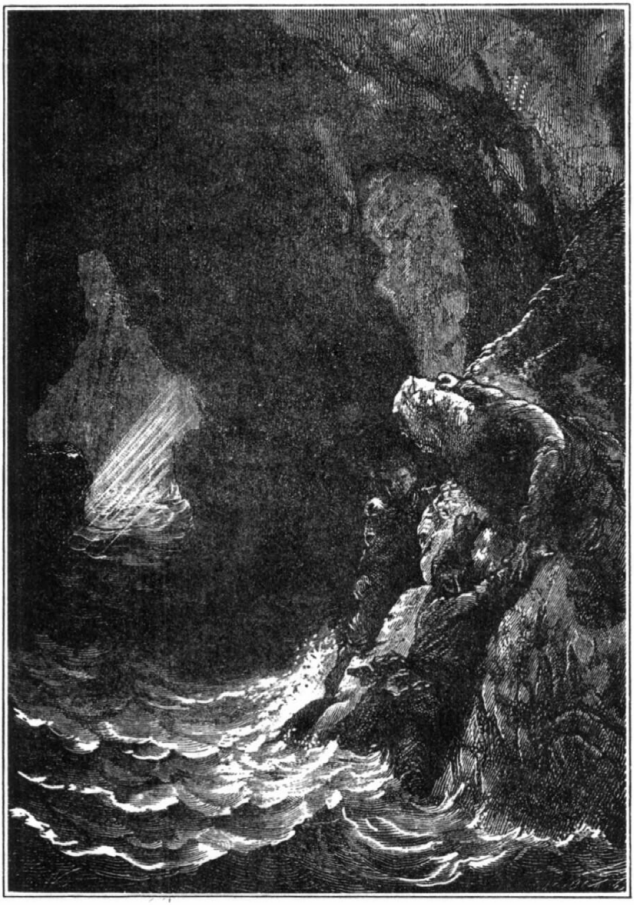

KAPITOLA XI
Sargasové moře

Směr plavby *Nautilu* se nezměnil. Musili jsme se zříci všech nadějí na návrat k evropským břehům. Kapitán Nemo mířil nyní k jihu. Kam s námi pluje? Neodvažoval jsem se představit si to.

Toho dne přeplul *Nautilus* značnou část Atlantiku.

Každý ví o existenci velkého mořského proudu známého pod jménem Golfský proud. Vychází z úžin u Floridy a míří ke Špicberkům. Ale před vtokem do Mexického zálivu se dělí tento proud na čtyřiačtyřicáté rovnoběžce severní šířky na dvě větve. Hlavní větev teče k irským a norským břehům, kdežto druhá se stáčí k jihu poblíž Azor, dotýká se afrického pobřeží a dlouhým obloukem se vrací k Antilám.

A tato druhá větev – vlastně spíš kruh než větev – obtáčí svým prstencem teplé vody chladnou, klidnou a nehybnou část oceánu, které se říká Sargasové moře, skutečné jezero uprostřed Atlantiku. Vody velkého proudu potřebují k dokončení celého okruhu neméně než tři roky.

Vlastní Sargasové moře pokrývá celou potopenou Atlantidu. Někteří autoři připouštějí, že četné chaluhy Sargasového moře jsou vyrvány z plání této staré pevniny. Je však pravděpodobné, že rostlinstvo, chaluhy a řasy, odnesené od evropských i amerických břehů, bylo až sem zaneseno Golfským proudem. To byl jeden z důvodů, které přivedly Kryštofa Kolumba k víře v existenci Nového světa. Když se lodi odvážného objevitele dostaly do Sargasového moře, pluly jen s velkými obtížemi mezi těmito rostlinami, které – k velké hrůze posádek – lodi úplně zastavily. Tak plavci ztratili tři dlouhé týdny, než tudy propluli.

Kraj, který teď *Nautilus* navštívil, vypadal jako skutečná louka. Byl to hustý pokryv řas a splývajících chaluh, pokryv tak hustý a pevný, že loď jej svou přídí jen těžko rozrážela. Kapitán Nemo nechtěl namáhat šroub, aby loď pronikla rostlinnou hmotou, a plul v hloubce několika metrů pod hladinou moře.

Jméno Sargasové moře pochází od španělského slova „sargazo", což znamená chaluha. A právě chaluhy zde vytvářejí nesmírné pole. Jak se uvedené rostliny shromažďují v této části Atlantiku, o tom píše učenec Maury, autor *Fyzikálního zeměpisu světa*:

„Výklad, který můžeme podat, vyplývá ze známé zkušenosti. Dáme-li do nádoby úlomky korku nebo jakákoli jiná plovoucí tělíska a uvedeme-li vodu v nádobě do rotačního pohybu, shromáždí se tělíska uprostřed hladiny, to jest v místech nejmenšího pohybu. V případě, který nás zajímá, je nádobou Atlantik, Golfský proud je rotační pohyb a Sargasové moře je střed, v němž se plovoucí tělíska shromažďují."

Souhlasím s názorem Mauryho. Mohl jsem tento jev studovat v jeho pravém prostředí, do něhož proniknou lodi jen zřídkakdy. Nad námi plavaly nejrůznější předměty, stržené do středu hnědých chaluh. Byly to kmeny stromů, vyrvaných v Andách nebo ve Skalistých horách a splavených Amazonkou nebo Mississippi, dále četné trosky, zbytky lodních kýlů, trupů i rozbitého pažení, zatížené množstvím ulit a lastur tak, že nemohly vyplout na hladinu. Čas jednoho dne potvrdí Mauryho názor, že tyto předměty, nanesené sem během století, působením vody zuhelnatí a vytvoří nevyčerpatelná uhelná ložiska. To bude cenná zásoba na dobu, až lidé vyčerpají všechna uhelná ložiska pozemská.

Uprostřed neproniknutelné změti travin a řas jsem pozoroval půvabné laločnice růžové barvy, sasanky, vlekoucí za sebou dlouhý chomáč chapadel, zelené, červené a modré medúzy a přede-

vším Cuvierovy kořenoústky, jejichž modravý klobouk je lemován fialovými stuhami.

Celý den 22. února jsme strávili v Sargasovém moři, kde ryby, milovníci mořských rostlin a korýšů, nacházejí hojnost potravy. Nazítří už měl oceán zase svůj obvyklý vzhled.

Od toho dne plných devatenáct dní, od 23. února do 12. března, plul *Nautilus* středem Atlantiku rychlostí osmnácti kilometrů za hodinu. Kapitán Nemo chtěl rozhodně splnit plán své podmořské cesty a já nepochyboval, že má v úmyslu vrátit se po obeplutí mysu Hoorn do Pacifiku. Ned Land měl tedy důvody k obavám. V těchto rozlehlých mořích bez ostrovů nemohl na opuštění lodi ani pomyslit. Neměl také možnost vzepřít se vůli kapitána Nema. Nezbývalo mu než podřídit se… Já si však rád myslil, že to, čeho nedokážeme silou nebo lstí, mohli bychom dokázat přemlouváním. Co když po skončení této cesty dá kapitán Nemo souhlas k našemu propuštění na svobodu? Samozřejmě dáme-li mu čestné slovo, které také dodržíme. Ale tuto závažnou otázku je nutno projednat s kapitánem. Ovšem jak mou žádost o propuštění na svobodu přijme? Což neprohlásil hned na počátku cesty zcela určitě, že tajemství jeho života vyžaduje, abychom byli v *Nautilu* uvězněni natrvalo? A nepovažoval snad mé čtyřměsíční mlčení za souhlas s touto situací? Nevzbudil by v něm návrat k tomuto námětu podezření, které by mohlo být na škodu našim plánům, kdyby se nám později naskytla vhodná příležitost? Všechny ty důvody jsem v duchu rozvažoval a promýšlel. Svěřil jsem se s nimi i Conseilovi, kterého přivedly do stejných rozpaků jako mne. Ač jsem tak snadno neztrácel odvahu, pochopil jsem, že naděje na shledání s mými přáteli jsou den za dnem menší, především nyní, když kapitán Nemo plul tak odvážně k jižní části Atlantiku.

Po celých těch devatenáct dnů se neudálo při naší plavbě nic důležitějšího. Kapitána jsem vídal jen málo. Pracoval. V knihovně jsem často nacházel otevřené knihy přírodovědné. V mé knize o mořských hlubinách, v které často listoval, byly po stranách textu vepsány poznámky, jež byly často v rozporu s mými teoriemi a názory. Kapitán se však spokojoval jen s těmito opravami mé práce. Hovořil se mnou málokdy. Častokrát jsem slyšel melancholický hlas jeho varhan, na které hrál velmi procítěně, ale pouze v noci, v naprosté tmě, a když *Nautilus* klidně odpočíval v pustinách oceánu.

Během této části plavby jsme pluli někdy celé dny po hladině. Moře bylo opuštěné. Zahlédli jsme jen několik plachetnic s nákladem pro Indii, plujících k mysu Dobré naděje. Jednoho dne jsme byli pronásledováni čluny z velrybářské lodi, která nás zřejmě pokládala za obrovskou a nesmírně cennou velrybu. Kapitán Nemo nechtěl však ty statečné muže připravovat o čas i námahu a skončil pronásledování tím, že se potopil pod vodu. Tato příhoda zřejmě velmi zajímala Neda Landa. Jistě se nemýlím, tvrdím-li, že Kanaďan nemálo litoval, že náš ocelový kytovec nebyl smrtelně zasažen harpunou těchto lovců.

Ryby, které jsem v té době s Conseilem pozoroval, lišily se jen málo od ryb, které už jsme studovali v jiných šířkách. Nejdůležitější byly ukázky třídy pancířnatých, podtřídy příčnoústých a nadřádu žraloků, který se dělí ještě do tří řádů s dvaceti čeleděmi. Mezi nimi jsme pozorovali žraloky až pět metrů dlouhé, se zploštělou hlavou širší než tělo, s okrouhlou ploutví a se sedmi rovnoběžnými podélnými černými pruhy na hřbetě. Pak žraloky popelavě šedé, se sedmi žaberními otvory a s jedinou hřbetní ploutví, nasazenou téměř ve středu těla.

Máme jistě právo nevěřit vyprávění rybářů, kteří tvrdí, že našli v těle jednoho z těchto zvířat hlavu buvola a celé tele, v jiném zas dva tuňáky a námořníka ve stejnokroji, v jiném vojáka se šavlí a konečně v dalším koně i s jezdcem. Tomu všemu se opravdu nedá věřit. Žádné z těchto zvířat se však nedalo chytit do sítí *Nautilu*, a tak jsme si jejich žravost nemohli ověřit.

Hejna půvabných a pošetilých delfínů nás provázela po celé dny. Lovili ve smečkách po pěti nebo po šesti jedincích jako vlci; jsou stejně hltaví jako žraloci, mohu-li věřit jednomu profesorovi z Kodaně, který prý vytáhl ze žaludku uloveného delfína třináct sviňuch a patnáct tuleňů. To byla ovšem kosatka, která patřila k největšímu známému druhu, jehož délka přesahuje často osm metrů. Čeleď delfínovitých má deset rodů a delfíni, které jsem viděl, patřili do rodu delfínů s neobyčejně úzkým čenichem, čtyřikrát delším než lebka. Jejich třímetrová těla byla nahoře černá a dole bělorůžová s řídkými skvrnami.

Uvádím ještě zajímavé ukázky ryb z těchto vod, smuhy. Někteří autoři, spíš básníci než přírodovědci, tvrdí, že tyto ryby velmi melodicky zpívají a že jejich spojené hlasy vytvářejí koncert, kterému se nevyrovná ani sbor lidských hlasů. Neříkám, že to není pravda, ale smuhy nám při naší plavbě nezazpívaly žádné zastaveníčko, čehož lituji.

A nakonec se zmíním ještě o množství létajících ryb, které si zařazoval Conseil. Není nic zajímavějšího než podívaná na delfíny, když se zázračnou přesností loví právě tyto ryby. Ať letěly sebedále, ať opisovaly sebedelší dráhu, třeba i přes *Nautilus*, dopadaly nešťastné ryby vždy do otevřených tlam delfínů, připravených je pohltit. Byly to létající ryby se světélkující tlamou, které v noci kreslí ve vzduchu ohnivé čáry a klesají do tmavé vody jako padající hvězdy.

Až do 13. března jsme pluli za stejných podmínek. Toho dne využil kapitán Nemo *Nautilu* k hloubkovým měřením, jež mě nesmírně zajímala.

Od místa vyplutí v severní části Tichého oceánu jsme až dosud urazili třináct tisíc mil, to jest osmapadesát tisíc kilometrů. Byli jsme teď na 45°37' jižní šířky a na 37°53' západní délky. Byly to tytéž vody, v nichž velitel lodi *Herald*, kapitán Denham, odvinul čtrnáct tisíc metrů šňůry hloubkoměru, aniž dosáhl dna. Poručík Parker na americké fregatě *Congress* nedosáhl tu mořského dna ani v hloubce patnácti tisíc sto čtyřiceti metrů.

Kapitán Nemo se rozhodl plout s *Nautilem* do největších hloubek, aby si ověřil výsledky obou měření. Já jsem se připravil k zaznamenávání všech výsledků průzkumu. Okna salónu byla odkryta a pak započal manévr k dosažení úžasných hloubek.

Je pochopitelné, že nešlo o ponoření pomocí naplněných nádrží. Ty by byly asi nestačily dostatečně zvětšit specifickou váhu *Nautilu*. Při výstupu by pak bylo nutno vodní přítěž vytlačit, ale naše pumpy nebyly tak silné, aby vnější tlak přemohly.

Kapitán Nemo se rozhodl sestoupit na dno oceánu tak, že dost dlouho popluje ke dnu šikmým směrem, využívaje svých bočních ploch, natočených pod úhlem pětačtyřiceti stupňů k čáře ponoru *Nautilu*. Pak se šroub roztočil největší rychlostí. Jeho čtyři lopatky tepaly vodu s nepopsatelnou silou.

Pod tímto mocným tlakem se trup *Nautilu* chvěl jako zvučící struna a ponořoval se pravidelně do hlubin. Stál jsem s kapitánem v salónu a sledoval jsem ručičku manometru, která postupovala velmi rychle. Brzy jsme překročili hranici pásma, v němž ještě žijí ryby. Jestliže některá z těchto zvířat mohou žít jen při povrchu moří nebo řek, žijí zase některé druhy jenom ve značných hloubkách. Z těchto druhů jsem spatřil žraloky se šesti žaberními

otvory, dále teleskopky s obrovskýma očima, brňáky s šedými prsními ploutvemi a s černými ploutvemi hrudními, chráněné štítem z kostnatých, bledě růžových desek, a konečně lososy, kteří žijí v hloubce dvanácti set metrů a snášejí tedy tlak sto dvaceti atmosfér.

Ptal jsem se kapitána Nema, zda spatřil ryby i v hloubkách ještě větších.

„Ryby?“ opakoval. „Velmi zřídka. Ale co o tom ví a co si o tom myslí dnešní věda?“

„Víme, pane kapitáne, že směrem k mořskému dnu mizí rychleji říše rostlinná než živočišná. Víme, že tam, kde žijí ještě živí tvorové, neroste už ani jediná vodní rostlina. Víme, že hřebenatky a ústřice žijí i v hloubce dvou tisíc metrů a že Mac Clintock, hrdina polárních moří, vytáhl živou hvězdici z hloubky dvou tisíc pěti set metrů. Víme, že posádka lodi *Bull-Dog* z anglického královského námořnictva vylovila hvězdice z hloubky čtyř tisíc metrů. Ale vy mi asi, kapitáne Nemo, řeknete, že nevíme nic!“

„Ne, pane profesore,“ odpověděl kapitán, „tak nezdvořilý nebudu. Jen bych se vás zeptal, čím vysvětlujete, že tvorové mohou žít v takových hloubkách?“

„Vysvětlujeme si to dvojím způsobem,“ odpověděl jsem. „Především tak, že vertikální podmořské proudy, vznikající rozdílem hustoty vody a obsahu soli, způsobují pohyb vod, který stačí k udržení základních podmínek života hvězdic.“

„To je správné,“ řekl kapitán.

„Za druhé tím, že pohlcování kyslíku, který je základem všeho života, s hloubkou stoupá, místo aby klesalo, a že tlak ve velkých hloubkách pohlcování kyslíku vodou zvyšuje.“

„Ach, i to se tedy ví?“ odpověděl kapitán Nemo lehce udiveným tónem. „Nuže, pane profesore, je dobře, že to víte, protože je to

pravda. Dodal bych jen, že vzduchový měchýř ryb ulovených při hladině obsahuje víc dusíku než kyslíku a měchýř ryb vytažených z velké hloubky má zas víc kyslíku než dusíku. To potvrzuje naše vývody. Pokračujme teď v pozorování!“

Podíval jsem se na manometr. Přístroj ukazoval hloubku šesti tisíc metrů. Náš sestup trval už hodinu. *Nautilus* klouzal svými nakloněnými plochami stále hlouběji. Pusté vody byly tak dokonale průhledné, že se to nedá ani vylíčit. O hodinu později jsme se octli v hloubce třinácti tisíc metrů a dno oceánu se stále neukazovalo.

Až v hloubce čtrnácti tisíc metrů jsem zahlédl tmavé štíty, čnějící uprostřed vod. To však mohly být vrcholky hor vysokých jako Himálaj, nebo Mont Blanc, nebo ještě vyšších. Hloubka této propasti se tedy stále nedala odhadnout.

Nautilus sestoupil ještě hlouběji, ač musil vzdorovat úžasnému tlaku. Cítil jsem, jak se ocelové pláty na zanýtovaných místech chvějí. Jejich vzpěry se prohýbaly, příčné stěny skřípěly. Skla v oknech jako by se pod tlakem vod bortila. I tak pevný stroj by byl asi povolil, kdyby nebyl podle kapitánových slov schopen odporu jako jednolitý blok.

Když jsme míjeli tyto skály ztracené ve vodách, zahlédl jsem na nich některé měkkýše, rournatce, živé ježovky a některé druhy hvězdic.

Ale tito poslední představitelé živočišné říše brzy zmizeli. V hloubce čtrnácti tisíc metrů přeplul *Nautilus* hranici podmořského života, tak jako balón překonává stoupáním hranici pásma dýchatelného vzduchu. Dosáhli jsme hloubky šestnácti tisíc metrů. Boky *Nautilu* byly nyní vystaveny tlaku šestnácti set atmosfér, to znamená tlaku šestnácti set kilogramů na každý čtvereční centimetr svého povrchu.

„To je úžasné," zvolal jsem, „plout těmito hlubinami, kam člověk nikdy nepronikl! Vidíte, pane kapitáne, ty nádherné skály, ty pusté jeskyně, ty poslední skrýše na zeměkouli, v nichž už život není možný! Proč se musíme spokojit jen tím, že si na tyto neznámé kraje zachováme pouhou vzpomínku?"

„A vy byste si chtěl odtud přinést něco víc než vzpomínku?" ptal se kapitán Nemo.

„Co tím chcete říci?"

„Chci říci, že není nic jednoduššího než si zdejší podmořskou krajinu vyfotografovat."

Neměl jsem ani čas vyjádřit svůj údiv nad tímto novým návrhem, když už byl na kapitánův příkaz přinesen do salónu fotografický přístroj. Široce odkrytými okny jsme naprosto jasně rozeznávali tekuté prostředí osvětlené elektrickým světlem. Nikde žádný stín, nikde žádné oslabení našeho umělého světla. Ani slunce by nám nemohlo lépe posloužit. *Nautilus* hnaný svým šroubem a řízený sklonem svých bočných ploch zůstal nehybně stát. Aparát byl namířen na dno oceánu a za několik vteřin jsme měli neobyčejně čistý negativ.

Na pozitivním obrázku byly pravěké skály, které nikdy nepoznaly světlo nebes, skály z prvotní žuly, jež tvoří pevný základ zeměkoule. Byly tam všechny hluboké jeskyně, vyhloubené ve skalní hmotě, s obrysy neobyčejně jasnými a s pozadím sytě černým, jako by je byly namalovaly štětce některých vlámských malířů. Na obzoru se rýsovaly i hory, jejichž nádherná zvlněná linie jako by tvořila pozadí krajiny. Nemohu ani popsat všechny ty hladké, černé a lesklé skály bez jediného mechu, bez jediné skvrny, skály tak podivných tvarů, pevně stojící na písečném koberci, který v elektrickém světle jen jiskřil.

Když byl kapitán Nemo s touto prací hotov, řekl mi:

„Vystoupíme zase nahoru, pane profesore. Nesmíme to přehánět a vystavovat *Nautilus* takovému tlaku příliš dlouho.“

„Vystupme,“ odpověděl jsem.

„Držte se dobře!“

Neměl jsem ani čas přemýšlet nad podivným kapitánovým doporučením, protože jsem byl sražen na koberec.

Na kapitánův rozkaz se šroub zastavil a bočné plochy byly postaveny svisle. *Nautilus* vylétl jako balón do vzduchu a stoupal strašnou rychlostí k hladině. Řítil se vodou s hlučnými záchvěvy. Okny jsme neviděli nic. Ve čtyřech minutách jsme prolétli třinácti tisíci metry, které nás dělily od hladiny oceánu. Vylétli jsme nad vodu jako létající ryby a dopadem zpět jsme zdvihli úžasně vysoký vodní sloup.

KAPITOLA XII
Ledové pole

V noci ze 13. na 14. března pokračoval *Nautilus* v plavbě k jihu. Myslel jsem, že u mysu Hoorn zamíří na západ, aby se dostal do Tichého oceánu a cestu kolem světa tím zakončil. Nestalo se to. *Nautilus* pokračoval v plavbě k jižním oblastem. Kam se to chtěl dostat? Na pól? To by byl nesmysl. Začal jsem už věřit, že kapitánova odvaha dostatečně ospravedlňuje obavy Neda Landa. Od toho dne jsem se znepokojením pozoroval, že Kanaďanův poměr ke kapitánovi se neustále zhoršuje. Rozhodl jsem se, že budu co nejvíce bdít nad Kanaďanovými činy i gesty.

Nautilus plul stále stejným směrem – k jihu. Pozoruhodnou rychlostí sledoval padesátý poledník. Chtěl snad opravdu dosáhnout pólu? Nevěřil jsem tomu, protože všechny pokusy o dosažení této části zeměkoule až dosud ztroskotaly.[16] Byla už ostatně velmi pokročilá roční doba, protože 13. březen v antarktické oblasti odpovídá 13. září v severských krajích. V té době začíná období rovnodennosti.

Dne 14. března jsem spatřil na 55° jižní šířky plovoucí ledy, pouhé úlomky vybledlých ker, šest až sedm metrů vysoké. Tvořily jakési úskalí, přes něž se převalovalo moře. *Nautilus* se nyní držel na hladině oceánu. Ned Land, který už v polárních krajích lovil, byl na ledové kry zvyklý, ale já s Conseilem jsme je obdivovali poprvé.

Nad jižním obzorem se táhl oslnivě bílý jasný pás. Angličtí velrybáři mu dali jméno „ice-blink“[17]. Ani nejhustší mraky jej ne-

16 Jižního pólu dosáhl až 15. 12. 1911 norský polární badatel Roald Amundsen.

17 Doslova znamená „ledový třpyt“.

mohou zakrýt. Prozrazuje přítomnost ledových polí, takzvaných „pack-ice“.

Brzy se skutečně objevily mnohem větší ledové bloky, jejichž lesk se měnil podle vrtochů mlhy. V některých blocích byly zelené čáry, jako by tam byl nakreslil vlnovky síran měďnatý. Jiné se podobaly obrovským ametystům, kterými prosvítalo světlo. Některé zas lámaly paprsky denního světla tisícerými krystalovými plochami. Další byly zbarveny pestrými odlesky vápence. Byly by stačily k postavení celého mramorového města.

Čím dál jsme pluli k jihu, tím více a větších plujících ostrovů jsme potkávali. Hnízdily na nich tisíce polárních ptáků. Byli to racci, alky a buřňáci, kteří nás ohlušovali svým křikem. Někteří z nich pokládali *Nautilus* za velkou velrybu, snášeli se na něj a klovali zobáky do jeho zvučných plátů.

Během plavby mezi ledy vycházel kapitán Nemo velmi často na plošinu. Pozorně vždy prohlížel celý ten pustý kraj.

Viděl jsem, že jeho klidný zrak občas jiskří. Říkal si snad, že je v těchto polárních, lidem nepřístupných mořích doma? Že je pánem těchto nedostupných prostorů? Možná. Nemluvil však o tom. Zůstával nehybně stát a vzpamatovával se jen tehdy, když v něm nabýval převahy jeho zájem o řízení lodi. Pak řídil *Nautilus* s nesmírnou zručností a vyhýbal se obratně srážkám s ledy, z nichž některé byly několik kilometrů dlouhé a vysoké sedmdesát až osmdesát metrů. Často nám ledy úplně uzavřely obzor. Na šedesátém stupni jižní šířky jsme ztratili jakoukoli možnost další plavby. Ale kapitán Nemo po pečlivém hledání vždy našel nějakou puklinu, kterou mohl odvážně proklouznout, i když věděl, že se za ním ledy zase sevřou.

Tak proplul *Nautilus*, řízený obratnou rukou, celým ledovým polem, jež se podle tvaru a velikosti třídí s přesností, která okouz-

lila především Conseile. Jsou to ledové hory, ledová pole, spojená pole, pack-ice neboli rozbité pole, kterému se také říká „palch“, je-li kruhové, a „stream“, je-li vytvořeno z podlouhlých ker.

Teplota byla dost nízká. Teploměr ukazoval venku dva nebo tři stupně pod nulou. Byli jsme však teple oblečeni do kožešin tuleňů a ledních medvědů. Vnitřek *Nautilu* byl pravidelně vytápěn elektrickými přístroji a nemusili jsme se bát ani největších mrazů. Stačilo nám ostatně potopit se na několik metrů pod hladinu, abychom se octli v teplotě docela snesitelné.

O dva měsíce dříve bychom byli v těchto šířkách zastihli ještě stálý den. Teď už nastávaly tříhodinové až čtyřhodinové noci. Později měla noc zahalovat obtočnové oblasti šestihodinovou temnotou.

Dne 15. března jsme překročili šířku Jižních Shetland a Jižních Orknejí. Kapitán mi řekl, že tyto vody obývaly kdysi četné tulení kolonie. Ale angličtí a američtí lovci je zuřivě vybíjeli, usmrcujíce i nedospělá mláďata a březí samice. A tak tam, kde byl kdysi život, zůstalo jen ticho smrti.

Dne 16. března k osmé hodině ranní překročil *Nautilus* plavbou po pětapadesátém poledníku jižní polární kruh. Ze všech stran nás obklopily ledy, které uzavřely celý obzor. Kapitán Nemo však proplouval od trhliny k trhlině a plul stále dál.

„Kam to pluje?“ ptal jsem se.

„Stále vpřed,“ odpověděl mi Conseil. „Ostatně až nebude moci dál, zastaví se.“

„Na to bych nepřísahal,“ odpověděl jsem.

Mám-li být upřímný, přiznám se, že se mi tato odvážná výprava docela líbila. Nedovedu vylíčit, jak mě krása nových krajů okouzlovala. Ledy nabývaly nádherných tvarů. Někde se jejich seskupení podobala orientálním městům s minarety a s nesčetný-

mi mešitami, jinde zas městům zříceným, rozmetaným nějakým zemětřesením. V šikmých slunečních paprscích se vzhled kraje neustále měnil nebo se zas vše ztrácelo v šedé mlze a ve sněhových vichřicích. Pak se ozývaly ze všech stran hromové rány a rachot řítících se ledových hor; krajina vypadala každým okamžikem jinak.

Jestliže ve chvílích, kdy ledové hory ztrácely rovnováhu, byl *Nautilus* ponořen, slyšeli jsme pod vodou strašlivý rachot. Pádem ledových spoust se tvořily nebezpečné víry, které sahaly do značných hloubek oceánu. *Nautilus* se pak kymácel a houpal se jako loď vydaná napospas živlům.

Několikrát jsme se už octli ve zcela bezvýchodných situacích a já jsem si myslil, že jsme trvale uvězněni. Ale kapitán Nemo pokaždé pudově rozpoznal a objevil podle nejnepatrnějších známek průchod. Nikdy se nezmýlil při hledání drobných stružek modravé vody, která ledové pole rozhlodávala. Nijak jsem nepochyboval, že se s *Nautilem* do antarktických moří už jednou odvážil.

Teprve 16. března nám ledové pole přece jen cestu zahradilo. To však už nebylo jen ledové pole, nýbrž mrazem zpevněná ledová hradba. Ale ani tato překážka nemohla kapitána Nema zastavit. Vrhl se se strašnou prudkostí i proti ledové hradbě. *Nautilus* vnikal do křehké hmoty jako klín a se strašným praskotem ji lámal. Byl jako starověký beran poháněný nekonečnou silou. Ledové úlomky létaly do výše a padaly jako krupobití kolem nás. Náš stroj si pouhou hnací silou vykusoval v ledu kanál. Několikrát se rozjel tak prudce, že vyjel na ledové pole, které pak prolomil svou váhou. Jindy zas vnikl pod ledové pole a rozlomil je prostým kymácením, kterým v něm nadělal široké trhliny.

V těchto dnech nás přepadly prudké vichřice. Za husté mlhy jsme často neviděli ani z jednoho konce plošiny na druhý. Vítr se

rychle stáčel do všech světových stran. Sníh se ukládal ve vrstvách tak tvrdých, že jsme je musili rozbíjet špičáky. Při teplotě pěti stupňů pod nulou byly všechny vnější části *Nautilu* pokryty ledem. Plachet by se zde nedalo vůbec použít, protože všechna lana by ke kladkám přimrzla. Jedině loď bez plachet a hnaná elektřinou, loď nepotřebující uhlí, mohla se odvážit do těchto šířek.

V oněch dnech byl tlakoměr většinou velmi nízko. Klesl až na 73°5'. Na údaje kompasu jsme se už nemohli vůbec spolehnout. Střelka jako šílená ukazovala všemi směry. Blížili jsme se k jižnímu magnetickému pólu, který, jak víme, nesouhlasí s jižním pólem zemským. Podle Hansteena leží magnetický pól skoro na 70° jižní šířky a na 130° východní délky. Podle měření Duperrého leží na 135° východní délky a na 70°30' jižní šířky.[18] Musili jsme provádět četná měření několika kompasy v různých částech lodi a brát z nich průměr. Ale mnohokrát jsme mohli ujetou vzdálenost jen odhadovat, což byla metoda velmi nepřesná, zvlášť v těchto křivolakých průplavech, kde se orientační body neustále měnily.

Konečně 18. března po dvaceti marných útocích se *Nautilus* s konečnou platností zastavil. To už nebylo ani ledové pole, ani ledová hradba, nýbrž nekonečná a nehybná ledová bariéra, vytvořená ledovými horami spojenými mrazem.

„Ledová bariéra!" řekl mi Kanaďan.

Pochopil jsem, že pro Neda Landa a pro všechny plavce, kteří nás sem předešli, byla to překážka nepřekročitelná. Protože se v poledne ukázalo na chvíli slunce, zjistil kapitán Nemo celkem přesně naši polohu: 51°30' východní délky a 67°39' jižní šířky. Octli jsme se tedy už dost daleko v polárních končinách.

18 Dnes víme, že jižní magnetický pól leží na 72°25' jižní šířky a na 154° východní délky. (Údaje neaktualizovány. *Pozn. red.*)

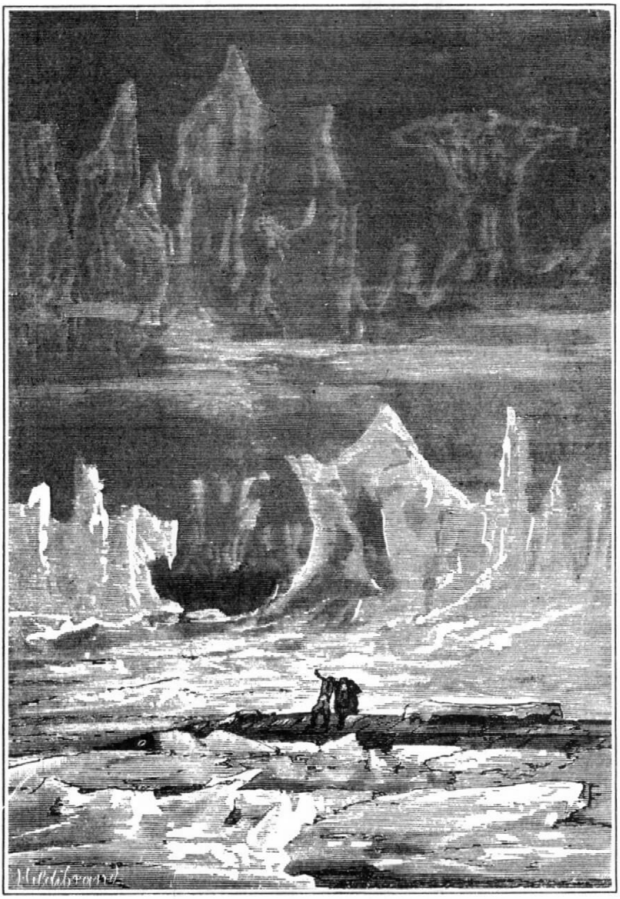

Po moři, po jeho tekutém povrchu, nebylo ani památky. Před ostruhou *Nautilu* se táhla obrovská rozbrázděná a ledovými bloky pokrytá pláň s oním rozervaným povrchem, který charakterizuje řeky krátce před odchodem ledů. To vše tady však mělo gigantické rozměry. Tu a tam se zdvihaly ostré štíty a tenké jehlance až do výše šedesáti metrů. Dále se tyčila řada špičatě rozeklaných srázů šedavých barev, široká to zrcadla, odrážející trochu slunečních paprsků, napolo zastřených mlhou. A nad celým tím pustým krajem vládlo hrozivé ticho, jen občas přerušované tlukotem křídel několika buřňáků a racků. Vše bylo zamrzlé – i zvuky.

Nautilus se musel na své dobrodružné plavbě zastavit uprostřed ledového pole.

„Pane profesore," řekl mi toho dne Ned Land, „jestli ten váš kapitán popluje ještě dál..."

„Tak co?"

„Tak by to byl chlapík."

„Proč?"

„Protože ledovou bariéru nemůže nikdo zdolat. Ten váš kapitán je sice silný, ale, tisíc ďáblů, není silnější než příroda! A tam, kde hranice vytyčila příroda, musí se člověk chtěj nechtěj zastavit."

„To je pravda, Nede. Ale já bych chtěl přece jen vědět, co za tou bariérou je. Každá zeď mě vždycky hrozně dráždí."

„Pan profesor má pravdu," řekl Conseil. „Zdi byly vynalezeny jen proto, aby dráždily učence. Proto by zdi neměly nikde být."

„Dobrá," řekl Kanaďan, „ale my přece víme, co je za touto bariérou!"

„Co?" ptal jsem se.

„Led a stále jen led."

„Vy jste si tím jist, Nede," odpověděl jsem, „ovšem já ne. A proto bych se tam chtěl podívat."

„Pak se tedy této myšlenky vzdejte, pane profesore," odpověděl Kanaďan. „Dostal jste se až k bariéře, a to stačí. Dál se už nedostanete ani vy, ani kapitán Nemo, ani *Nautilus*. Ať chceme, nebo nechceme, vrátíme se na sever, to znamená do světa počestných lidí."

Musím přiznat, že Ned Land měl pravdu. Pokud nebudou lodi přizpůsobeny k plavbě po ledových polích, budou se musit před bariérou vždy zastavit.

Vždyť i *Nautilus* byl odsouzen k nehybnosti přes všechnu námahu a přes použití všech prostředků k proražení ledu. Ten, kdo nemůže dál, musí obyčejně zpět. Ale pro nás byla cesta zpátky stejně nemožná jako cesta vpřed, protože průchody ledem se za námi zase zavřely. Naše loď se zastavila a brzy bude sevřena ledem. A to se také ke druhé hodině ranní stalo. Na bocích *Nautilu* se vytvořil s překvapivou rychlostí čerstvý led. Musil jsem přiznat, že kapitán Nemo se zachoval více než neopatrně.

Byl jsem v té době na plošině. Kapitán pozoroval chvíli situaci a pak mi řekl:

„Nu, pane profesore, co si o tom myslíte?"

„Myslím, že jsme chyceni, pane kapitáne."

„Chyceni? Co tím chcete říci?"

„Chci říci, že nemůžeme ani vpřed, ani dozadu, ani do stran. A tomu se, myslím, říká ‚být chycen', aspoň na obydlených pevninách."

„Vy si tedy myslíte, pane Aronnaxi, že se *Nautilus* nebude moci uvolnit?"

„Jen velmi nesnadno, pane kapitáne, protože roční doba je příliš pokročilá, než abyste mohl počítat s odchodem ledů."

„Ach pane profesore," odpověděl kapitán Nemo ironickým tónem, „vy jste pořád stejný. Vidíte jen překážky a potíže. Já vás však ujišťuji, že *Nautilus* se uvolní, a dokonce popluje dál."

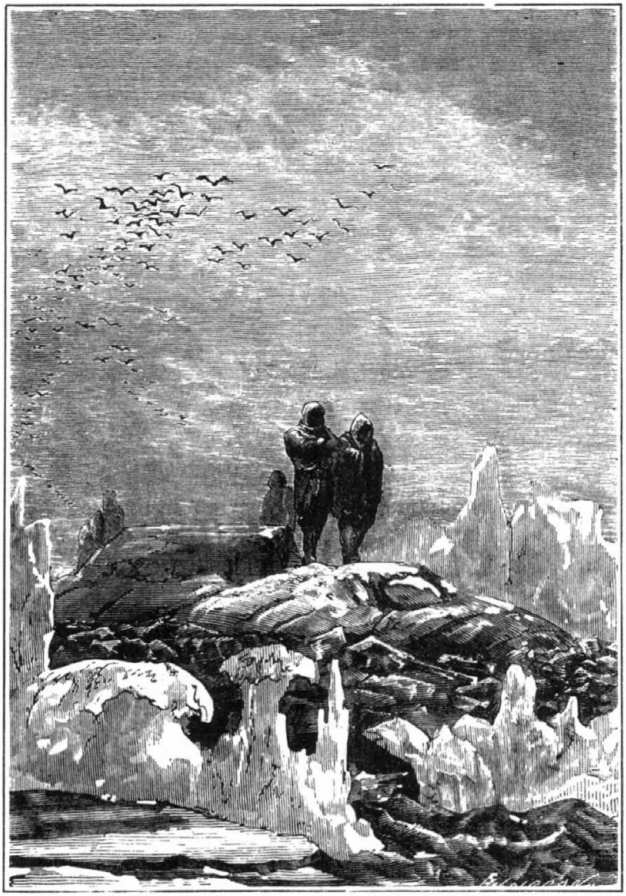

„K jihu?“ ptal jsem se, dívaje se na kapitána.

„Ano, pane profesore, až na pól!“

„Na pól?“ zvolal jsem s netajeným projevem nedůvěry.

„Ano,“ odpověděl kapitán, „na jižní pól, na onen neznámý bod, v němž se protínají všechny zemské poledníky. Víte přece, že si dělám s *Nautilem*, co chci!“

Ano, to jsem věděl. Věděl jsem, že kapitán je odvážný až do krajnosti. Ale přemoci překážky, které obklopují jižní pól, mnohem nedostupnější než pól severní, na nějž se ani nejodvážnější plavci dosud nedostali[19] – nebyl to šílený podnik, který si mohl vymyslit jen mozek šílence?

Napadlo mi zeptat se kapitána Nema, zda snad už nebyl na tomto pólu, kde dosud nespočinula lidská noha.

„Ne, pane profesore,“ odpověděl mi. „Objevíme jej společně. Dosud jsem se s *Nautilem* nepustil nikdy tak daleko do polárních moří. Opakuji vám však, že popluji dál.“

„Chci vám věřit, pane kapitáne,“ pokračoval jsem trochu ironickým tónem. „Věřím vám! Plujme tedy dál! Neznáme přece žádné překážky! Rozlámejme ledovou bariéru! Vyhoďme ji do vzduchu, a bude-li nám vzdorovat, dejme *Nautilu* křídla, aby přes ni mohl přeletět!“

„Přeletět, pane profesore?“ odpověděl klidně kapitán Nemo. „Ne přeletět, nýbrž podplout!“

Náhle mi byly kapitánovy úmysly docela jasné. Pochopil jsem. Úžasné vlastnosti *Nautilu* mu měly pomoci při tomto nadlidském podniku!

„Vidím, že si začínáme rozumět, pane profesore,“ řekl kapitán s lehkým úsměvem. „Tam, kde já vidím úspěch, vidíte vy aspoň

19 Severního pólu dosáhl až 6. 4. 1909 Američan Robert E. Peary. (Údaj neaktualizován podle novějších poznatků. *Pozn. red.*)

možnost. To, co nedokáže obyčejná loď, je pro *Nautilus* snadné. Jestliže je na pólu pevnina, zastaví se ponorka před ní. A jestliže je tam volné moře, popluje až na pól!“

„Opravdu,“ řekl jsem, přesvědčen kapitánovými důvody, „jestliže je moře na povrchu kryto pevným ledem, je v hloubce volné, protože největší hustota mořské vody zvyšuje bod tuhnutí o jeden stupeň. A nemýlím-li se, pak ponořená část této bariéry je k části vyčnívající v poměru čtyř ku jedné.“

„Skoro, pane profesore. Každému metru, o který čnějí tyto ledové hory nad hladinu, odpovídají tři metry ponořeného ledu. A protože tu ledové hory nepřesahují výši sta metrů, jsou ponořeny nejvýš do hloubky tří set metrů. A co je to tři sta metrů pro *Nautilus*?“

„Nic, pane kapitáne.“

„Mohl bych si vyhledat neměnnou teplotu mořské vody v hloubce ještě větší, v níž bychom si z třicetistupňového až čtyřicetistupňového mrazu nad hladinou nedělali vůbec nic.“

„Správně, pane kapitáne, velmi správně,“ odpověděl jsem živě.

„Čeká nás jediná nesnáz,“ pokračoval kapitán Nemo. „Budeme musit zůstat několik dní bez obnovování zásob vzduchu pod vodou.“

„Jenom to?“ namítl jsem. „Vždyť *Nautilus* má velké nádrže. Naplníme si je a opatříme si tak dostatek potřebného kyslíku.“

„To je správné, pane Aronnaxi,“ odpověděl kapitán Nemo a usmál se. „Nechci však, abyste mě nařkl ze smělosti, a proto už předem uvádím všechny námitky.“

„Máte ještě nějaké?“

„Jen jednu. Jestliže je na jižním pólu moře, pak je možné, že bude úplně zamrzlé a že se nebudeme moci vynořit na hladinu.“

„Dobrá, pane kapitáne. Ale zapomínáte, že *Nautilus* je ozbrojen ostruhou. Nemůžeme s ní zamířit šikmo vzhůru proti ledovému poli tak, aby je nárazem prorazila?“

„Ach pane profesore, vy máte dnes nápady!“

„A proč bychom se nesetkali na jižním pólu s volným mořem, jako je tomu na pólu severním?“ dodal jsem stále rozjařeněji. „Místa největších mrazů se nekryjí se zemskými póly ani na severní, ani na jižní polokouli. Pokud nebude dokázán opak, můžeme předpokládat, že na obou pólech je buď oceán, nebo pevnina bez ledu.“

„Tomu také věřím, pane Aronnaxi,“ odpověděl kapitán Nemo. „Chtěl bych vás jen upozornit na to, že jste měl prve tolik námitek proti mému plánu, a teď mě drtíte důkazy v jeho prospěch!“

Kapitán Nemo měl pravdu. Dostal jsem se tak daleko, že jsem ho chtěl odvahou předčit. Já sám jsem ho nutil k plavbě na pól! Předešel jsem ho, nechal jsem ho za sebou! Ale ne, ty ubohý blázínku! Kapitán Nemo zná lépe než ty všechna pro i proti. Jak se asi musel bavit, když ses dal unést svými neuskutečnitelnými sny!

Přesto neztrácel ani minutu. Na jeho znamení se objevil jeho zástupce. Oba pak rychle hovořili oním nesrozumitelným jazykem. Kapitánův zástupce nejevil žádné překvapení. Buď byl už informován předem, nebo pokládal kapitánův plán za proveditelný.

Ale ač byl tak chladnokrevný, neprojevil větší chladnokrevnost než Conseil, když jsem mu oznámil náš úmysl plout až na pól. Mé sdělení přijal svým obvyklým „jak je panu profesorovi libo“. A s tím jsem se musil spokojit. Zato Kanaďan to přijal jen s pokrčením ramen a se slovy:

„Hleďte, pane profesore, mně je vás i toho vašeho kapitána líto!“

„Ale my na ten pól opravdu poplujeme, Nede!“

„To je možné. Zato zpět se už nevrátíte.“

A Ned Land odešel do své kabiny, „aby nedošlo k neštěstí“, jak mi při odchodu řekl.

Ale přípravy k odvážnému pokusu už začaly. Mohutné pumpy *Nautilu* vháněly vzduch pod velkým tlakem do nádrží. Ke čtvrté

hodině kapitán Nemo ohlásil, že palubní otvor bude uzavřen. Rozhlédl jsem se naposledy po ledovém poli, které jsme měli překonat. Počasí bylo jasné, vzduch čistý a značný mráz –12 °C. Vítr se však utišil, a tak byl mráz docela snesitelný.

Na plošinu *Nautilu* vystoupilo dvanáct mužů; počali špičáky odsekávat od boků lodi led, a tak ji brzy uvolnili. Šlo to velmi rychle, protože čerstvý led byl ještě slabý. Pak jsme všichni sestoupili dolů. Nádrže se naplnily vodou, která pod čárou ponoru nezamrzla. Brzy nato se *Nautilus* ponořil.

Usadil jsem se s Conseilem v salónu. Odkrytým oknem jsem se díval do hlubin jižního oceánu. Teploměr stoupal. Ručička manometru se pohybovala po číselníku.

Asi ve třech stech metrech, jak to kapitán Nemo předvídal, pluli jsme už pod zvlněným dnem ledového pole. Ale *Nautilus* se ponořil ještě hlouběji. Dosáhl hloubky osmi set metrů. Teplota vody, která byla na povrchu dvanáct stupňů, klesla tady na jedenáct. Jeden stupeň jsme tedy získali. Je pochopitelné, že teplota v *Nautilu*, zvýšená topným zařízením, byla docela příjemná. *Nautilus* prováděl všechny pohyby s neobyčejnou přesností.

„Proplujeme, souhlasí-li s tím pan profesor," řekl mi Conseil.

„Počítám s tím," odpověděl jsem hluboce přesvědčen.

V tomto volném moři si to *Nautilus* namířil přímo k pólu stále po dvaapadesátém poledníku. Od 67°30' do 90° nám zbývalo ještě dvaadvacet a půl stupně, to znamená něco přes dva tisíce kilometrů. *Nautilus* plul střední rychlostí padesáti kilometrů za hodinu. Udrží-li tuto rychlost, dosáhne pólu za pouhých čtyřicet hodin.

Zlákáni novou situací, zdrželi jsme se s Conseilem značnou část noci u okna salónu. Moře bylo prozářeno světlem elektrického reflektoru. Ryby v těchto uzavřených vodách nebyly. Používaly tohoto moře jen jako průchodu z jižního oceánu do volného moře u pólu.

Pluli jsme velmi rychle. Poznali jsme to podle chvění dlouhého ocelového trupu.

Ke druhé hodině ranní jsem si šel na několik hodin odpočinout. Conseil mě následoval. Kapitána Nema jsem na chodbě nepotkal. Předpokládal jsem, že je v kormidelníkově kabině.

Druhého dne jsem zaujal hned v pět hodin ráno své místo v salónu. Elektrický měřič rychlosti mi prozradil, že *Nautilus* zmírnil rychlost. Stoupal nyní nahoru, vyprazdňuje opatrně své nádrže.

Srdce mi bušilo. Vynoříme se teď a najdeme volné ovzduší pólu?

Ne. Náraz mi prozradil, že *Nautilus* narazil na spodní část bariéry, podle temného zvuku ještě dost silné. Přistáli jsme u ní, abych užil námořnického výrazu, ale na její druhé straně a v hloubce tisíc metrů. Znamenalo to, že nad námi bylo tisíc dvě stě metrů ledu, z nichž tři sta vyčnívalo nad hladinu. Tady měla tedy bariéra větší výšku, než jakou jsme zjistili při jejím okraji. To nebyla okolnost právě potěšující.

Nautilus to během dne zjistil ještě několikrát. Pokaždé narazil na ledový strop nad sebou. Na několika místech to bylo v hloubce devíti set metrů, což značilo, že nad ponorkou bylo dvanáct set metrů ledu, z toho tři sta metrů nad hladinou oceánu. Byla to výška dvakrát větší než na místě, kde se *Nautilus* ponořil pod hladinu.

Zaznamenával jsem pečlivě všechny ty různé hloubky a získal jsem tak podmořský profil ledového hřebenu, který se táhl pod vodou.

Večer se na naší situaci nic nezměnilo. Nacházeli jsme stále jen led, a to v hloubce čtyř set až pěti set metrů. Bylo to jistě už méně, ale co ledu tu ještě bylo mezi námi a povrchem oceánu!

Bylo osm hodin. Uvnitř *Nautilu* měl být už před čtyřmi hodinami obnoven vzduch, jak tomu bylo na lodi denně zvykem. Zatím

jsem však příliš netrpěl, ačkoli kapitán Nemo dosud nepoužil zásob kyslíku z nádrží.

V noci jsem spal velmi špatně. V mé mysli se střídaly naděje s obavami. Několikrát jsem se probudil. *Nautilus* pokračoval v namátkových zkouškách. Ke třetí hodině ranní jsem zjistil, že spodní strana bariéry je v hloubce pouhých padesáti metrů. Bariéra se zvolna měnila v ledové pole. Hory se měnily v planinu.

Nespouštěl jsem z očí manometr. Neustále jsme vystupovali šikmo vzhůru podle lesklého povrchu ledu, jiskřícího v elektrickém světle. Ledové pole se nahoře i dole pozvolna ztenčovalo. Kilometr za kilometrem bylo slabší.

Konečně v šest hodin ráno, památného dne 19. března, se dveře salónu otevřely a v nich se objevil kapitán Nemo.

„Volné moře!“ řekl.

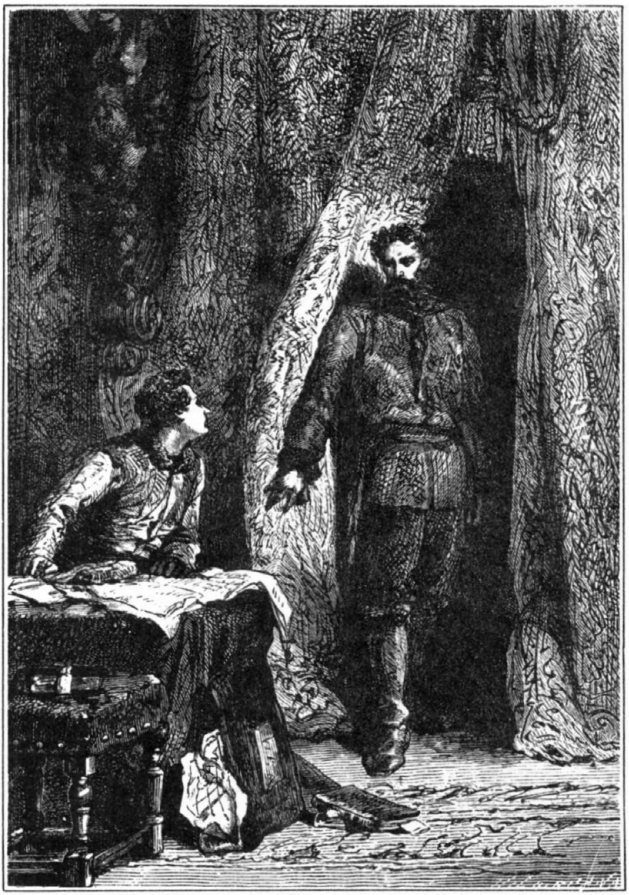

KAPITOLA XIII
Jižní pól

Vyřítil jsem se na plošinu.

Ano! Volné moře. Jen něco rozptýlených ker a plujících ledových hor. V dáli široké moře. Hejna ptáků ve vzduchu a spousta ryb ve vodě, která měnila podle dna barvu od syté modři až k olivové zeleni. Teploměr ukazoval tři stupně pod nulou. Jako by tu vládlo jakési jaro, uzavřené ledovou bariérou, jejíž vzdálené vrcholy se tyčily na severním obzoru.

„Jsme na pólu?“ ptal jsem se s bušícím srdcem kapitána.

„To nevím,“ odpověděl mi. „V poledne změříme polohu.“

„Pronikne však slunce touto mlhou?“ řekl jsem dívaje se k šedému nebi.

„Postačí, když se ukáže na malou chvíli,“ odpověděl kapitán.

Osmnáct kilometrů jižně od *Nautilu* se zdvihal do výše asi dvou set metrů jakýsi osamělý ostrůvek. Zamířili jsme k němu, ovšem velmi opatrně, protože moře tu mohlo být poseto úskalími.

Po hodině jsme u ostrůvku přistáli. Za dvě hodiny jsme dokončili obchůzku po jeho obvodu, který byl sedm až devět kilometrů dlouhý. Ostrůvek byl úzkým průlivem oddělen od rozsáhlejší země, snad pevniny, jejíhož konce jsme nemohli dohlédnout. Existence této země dávala za pravdu domněnce Mauryho. Důmyslný Američan Maury opravdu předpokládal, že moře mezi jižním pólem a šedesátou rovnoběžkou je pokryto plovoucím ledem na obrovské prostoře, s jakou se v Severním ledovém oceánu nesetkáme. Z toho pak vyvodil, že za polárním kruhem jsou velká území, protože ledové hory se nemohou tvořit na širém moři, nýbrž na

pobřeží. Podle jeho výpočtů obklopují jižní pól ledové pokryvy až čtyři tisíce kilometrů široké.

Nautilus se z obavy před uvíznutím zastavil několik set metrů před pobřežím, lemovaným nádherným pásmem skal. Na moře byl spuštěn člun. Kapitán, dva námořníci s nástroji, Conseil a já jsme do něho nasedli. Bylo deset hodin dopoledne, avšak Neda Landa jsem dosud neviděl. Kanaďan zřejmě nechtěl u jižního pólu měnit své mínění.

Několik záběrů vesly doneslo člun na písek, kde uvízl. Conseil chtěl vyskočit na břeh, ale já jsem ho zadržel.

„Pane kapitáne," řekl jsem kapitánu Nemovi, „vám patří čest vstoupit na tuto zemi první!"

„Ano," odpověděl kapitán, „a neváhám-li vkročit na půdu jižního pólu, je to proto, že až dosud tu žádná lidská noha neotiskla své stopy."

Po těchto slovech vyskočil lehce na písek. Pohnutím se mu rozbušilo srdce. Vystoupil na skálu, která tvořila převis malého mysu, a tam zůstal se založenýma rukama a s plamenným zrakem mlčky stát. Zdálo se, že se tak uvazuje v držení těchto jižních končin. Po pěti minutách slavnostního vzrušení se k nám obrátil se slovy:

„Prosím, pane profesore!"

Vystoupil jsem s Conseilem z člunu, v němž zůstali jen oba námořníci.

Půda byla ve velkém prostoru pokryta narůžovělou porézní horninou, jako by byla posypána roztlučenými cihlami. Byla to struska, láva a pemza. Nemohl jsem se mýlit ve vulkanickém původu této země. Na několika místech unikaly z půdy sirnaté plyny, které dokazovaly, že podzemní oheň si tu dosud zachoval rozpínavou sílu. Ale když jsem vystoupil na vysoký útes, neviděl jsem v několikakilometrovém okruhu ani jedinou sopku. Je známo, že v antarktických končinách objevil James Ross na 167° východní délky a na 77°32' jižní šířky sopky Erebus a Terror v plné činnosti.

Rostlinstva bylo na této pusté pevnině velmi málo. Jen něco lišejníků na černých skálách. Pak trochu mikroskopických rostlin, pouhých to buněk v křemitých skořápkách, a dále dlouhé purpurové a karmazínové řasy s plovoucími měchýřky, které příboj vyvrhoval na břeh. To vše tvořilo chudou květenu zdejších krajů.

Pobřeží bylo poseto měkkýši, malými slávkami, přílipkami, srdcovkami a drobnými mlži, které velryby polykají každým hltem po statisících. Z nižších živočichů se na hlubině vyskytoval větevnatý korál, který podle Rosse žije až do hloubky tisíc metrů. Dále laločnice a množství hvězdic, žijících jen v tomto podnebí. Bylo jimi pokryto celé dno.

Zato vzduch překypoval životem. Létalo a přeletovalo tu tisíce ptáků nejrůznějších druhů, kteří nás ohlušovali svým křikem. Jiní seděli na skálách a tísnili se nebojácně přímo pod našima nohama. Byli to tučňáci, ve vodě tak hbití a obratní, že si je lidé často pletou s tuňáky, ale na zemi neobratní a nemotorní. Vyráželi zvláštní skřeky a shlukovali se ve velká hejna, skoupá na pohyby, avšak přitom velmi hlučná.

Mezi ptáky jsem zahlédl druhy z čeledi brodivých, jako holub velké ptáky s krátkým kuželovitým zobákem, celé bílé a s rudým proužkem kolem očí. Conseil si jich chytil několik do zásoby, protože tito ptáci, dobře upravení, mají velmi příjemnou chuť. Ve vzduchu létali albatrosi o čtyřmetrovém rozpětí, obrovští rackové s klenutými křídly, pak druhy malých kachen a konečně mnoho dalších druhů racků, z nichž někteří byli bílí, s hnědě lemovanými křídly, a jiní, kteří žijí jen v antarktických mořích, byli modří. Řekl jsem Conseilovi, že jsou tak prorostlí tukem, že obyvatelé Faerských ostrovů k nim připevňují knoty a pak je zapalují.

„Moc neschází a byly by to dokonalé lampy," odpověděl Conseil. „Člověk ovšem nemůže žádat, aby je příroda opatřila knoty předem!"

O kilometr dále byla půda provrtána hnízdy tučňáků. Byly to jakési nory upravené pro snůšku, z nichž vybíhalo množství ptáků. Kapitán Nemo jich dal později několik set ulovit, protože jejich černé maso je velmi chutné. Vyráželi křik podobný oslímu hýkání. Tito ptáci, velcí jako husa, mají tělo břidlicově modré, vespod bílé a na hrdle žlutě lemované. Dávali se ubíjet kamením a nesnažili se vůbec utéci.

Mlha se však nezvedala. Ani v jedenáct hodin se ještě neukázalo slunce. To mě velmi znepokojovalo. Bez slunce jsme nemohli měření provést. Jak tedy zjistíme, zdali jsme dosáhli pólu?

Když jsem došel ke kapitánu Nemovi, našel jsem ho opřeného mlčky o skálu a hledícího na nebe. Byl zřejmě netrpělivý a mrzutý. Ale co dělat? Ten odvážný a silný muž neovládal slunce tak jako moře.

Přišlo poledne a denní hvězda se ani na okamžik neukázala. Nepoznali jsme ani místo, které zaujímala za mlžnou clonou. Mlha se brzy proměnila v sníh.

„Až zítra," řekl prostě kapitán. A za hrozného vichru jsme se vrátili k *Nautilu*.

Za naší nepřítomnosti spustili námořníci sítě. Přihlížel jsem se zájmem, jak vytahují ryby na palubu. Antarktické moře je útočištěm velkého množství stěhovavých ryb, které sem prchají před bouřemi v nižších šířkách. Stávají se zde však kořistí sviňuch a tuleňů. Viděl jsem tu decimetr dlouhé vranky bělavé barvy, s bledými pruhy a ozbrojené ostny, a dále antarktické chiméry až metr dlouhé, s podlouhlými těly, s bílou, stříbrně lesklou kůží, s oblou hlavou, se třemi hřbetními ploutvemi a s čenichem trub-

kovitého tvaru, ohnutým dolů k tlamě. Ochutnal jsem také jejich maso. Neshledal jsem je chutným, ale Conseil byl jiného názoru a byl s tím masem velmi spokojen.

Sněhová bouře trvala až do druhého dne. Nebylo možné zůstat na plošině. Zapisoval jsem si v salónu poznámky o této polární výpravě a až tam jsem slyšel křik buřňáků a albatrosů, kteří v té bouři venku dováděli. *Nautilus* nezůstal v klidu, nýbrž plul podle pobřeží a dostal se ještě o osmnáct kilometrů jižněji oním zvláštním polosvitem, kterým ozařovalo kraj slunce nízko nad obzorem.

Nazítří, 20. března, přestalo sněžit. Mráz trochu zesílil. Teploměr ukazoval dva stupně pod nulou. Mlha se zvedla a já už doufal, že dnes budeme moci měření provést.

Kapitán Nemo se dosud neobjevil. Vzal jsem si s Conseilem člun a vystoupil jsem na břeh. Půda tam byla stejná jako včera – sopečná. Všude byly stopy lávy, strusky a čediče. Nikde jsem však nespatřil kráter, který to vše vychrlil. Tady jako tam oživovaly tyto polární končiny spousty ptáků. Ale zde se dělily o vládu s obrovskými stády mořských savců, kteří nás upřeně pozorovali. Byli to tuleni různých druhů. Někteří leželi na zemi, jiní spali na plujících krách. Mnozí vylézali z moře nebo se do něho vraceli. Před námi vůbec neprchali. Zřejmě se s lidmi nikdy nesetkali. Bylo jich zde tolik, že by byli mohli zásobit masem několik set lodí.

„Máme opravdu štěstí," řekl Conseil, „že tu s námi není Ned Land!"

„Proč, Conseili?"

„Protože ten zanícený lovec by to tu všechno pobil."

„To je snad přehnané. Ale věřím, že bychom našemu kanadskému příteli nezabránili, aby neharpunoval některé z těchto nád-

herných ploutvonožců. A to by se jistě nelíbilo kapitánu Nemovi, který nerad prolévá krev pokojných zvířat.“

„A má pravdu.“

„Jistě, Conseili. A teď mi řekni, zda jsi už roztřídil tyto nádherné ukázky mořské zvířeny.“

„Pan profesor dobře ví, že v praxi nejsem příliš kovaný. Kdyby mi pan profesor řekl jména těch zvířat…“

„Jsou to tuleni a mroži.“

„Dvě čeledi, které patří do řádu ploutvonožců,“ řekl rychle učený Conseil, „do nadřádu placentálů, podtřídy živorodých a třídy savců.“

„Dobře, Conseili,“ odpověděl jsem. „Ale čeleď tuleňovitých a mrožovitých se dělí na rody, které tu teď můžeme pozorovat. Pojďme!“

Bylo osm hodin ráno. Zbývaly nám čtyři volné hodiny do chvíle, kdy budeme moci využít pozorování slunce. Zamířil jsem k širokému zálivu v žulových pobřežních srázech.

Tam jsem zjistil, že země a ledy jsou kolem nás do nedozírna pokryty mořskými savci. Byli to především tuleni. Tvořili výrazné skupiny samců a samic. Otec bděl nad celou rodinou a matka kojila svá mláďata, sice malá, ale už silná a odvažující se na několik kroků od ní. Když se tito savci chtěli dostat jinam, posunovali se drobnými skoky; kroutili přitom celým tělem a velmi neobratně používali svých nedokonalých ploutví, které u jejich příbuzných kapustňáků mají ještě vyvinuté předloktí. Musím ovšem říci, že ve vodě, ve svém pravém živlu, plovou tato mláďata s pružnou páteří, s úzkou pánví, s hustou krátkou srstí a s plovacími blánami mezi prsty opravdu znamenitě. Při odpočinku a na zemi zaujímala neobyčejně půvabné polohy. Není divu, že staří Řekové, pozorujíce jejich milý vzhled, výrazné oči,

které nepředčí ani nejkrásnější oči žen, jejich jemnou a sametovou srst a půvabné držení těla, opředli je poezií a změnili samce v tritony a samice v sirény.

Upozornil jsem Conseile na pozoruhodně vyvinuté mozkové laloky těchto inteligentních ploutvonožců. Žádný jiný savec, ani člověk, nemá tolik mozkové látky. Proto lze také tuleně do značné míry vycvičit. Snadno se ochočují a já se i s jinými přírodovědci domnívám, že dobře vycvičení tuleni by mohli prokazovat člověku cenné služby podobně jako lovečtí psi.

Většina těchto zvířat spala na skálách nebo na písku. Mezi vlastními tuleni, kteří nemají ušní boltce a tím se liší od lvounů s vyčnívajícími boltci, pozoroval jsem několik tuleňů tři metry dlouhých, s bílou srstí a s buldočími hlavami, ozbrojených deseti zuby v každé čelisti, čtyřmi řezáky nahoře i dole a dvěma velkými špičáky, rozeklanými ve tvar liliového květu. Mezi nimi se plazili rypouši sloní, druh ploutvonožců s krátkým a pružným trupem, obři celého řádu, kteří mají v objemu šest metrů a jsou až deset metrů dlouzí. Při našem příchodu se ani nepohnuli.

„Nejsou to zvířata nebezpečná?“ ptal se mě Conseil.

„Ne,“ odpověděl jsem, „aspoň nejsou-li napadána. Brání-li však tuleň své mládě, je jeho vztek hrozný. Nezřídka se stává, že rozbije na kousky lovecký člun.“

„A je v právu,“ řekl Conseil.

„Neříkám, že není.“

O tři a půl kilometru dále jsme se zastavili před výběžkem, který chránil záliv před jižními větry. Spadal kolmo do moře a byl pokryt pěnou příboje. Za ním se ozývalo strašné řvaní, jako by tam bučelo stádo přežvýkavců.

„Že by koncert býků?“ ptal se Conseil.

„Ne,“ řekl jsem. „Jen koncert mrožů.“

„To se rvou?“

„Buď se rvou, nebo si hrají.“

„Ať mi pan profesor nemá za zlé, ale to musíme vidět.“

„To opravdu musíme vidět, Conseili.“

Vyšplhali jsme se na černé skály po velmi kluzkých, zledovatělých balvanech, které se nečekaně řítily dolů. Několikrát jsem upadl a pořádně si natloukl. Opatrnější nebo silnější Conseil ani neklopýtl, a když mě zdvihal, říkal:

„Kdyby se pan profesor víc rozkročoval, udržel by lépe rovnováhu.“

Když jsme vylezli na nejvyšší hřeben výběžku, spatřili jsme rozlehlou bílou pláň pokrytou mroži. Zvířata si spolu hrála. Bylo to tedy řvaní radosti, a ne vzteku.

Mroži se podobají tuleňům tvarem těla i uspořádáním končetin. V dolní čelisti jim však chybějí řezáky i špičáky a špičáky v horní čelisti jsou změněny v čtyřiadvaceticentimetrové kly, které mají u dásně v obvodu až patnáct centimetrů. Tyto kly, vytvořené pevnou a nerýhovanou zubovinou, jsou tvrdší než slonovina a nežloutnou. Jsou velmi hledány. Proto se na mrože pořádají neuvážené lovy, které je brzy do posledního vyhubí; lovci ubíjejí totiž bez rozdílu i březí samice a mláďata a každý rok tak pobijí na čtyři tisíce mrožů.

Šli jsme nedaleko těchto zajímavých zvířat. Mohl jsem mrože pozorovat při jejich zábavě, poněvadž se námi nedali nijak rušit. Měli tlustou a krabatou kůži s krátkou a řídkou srstí, jejíž plavá barva přecházela do rezava. Někteří byli až čtyři metry dlouzí. Byli klidnější a důvěřivější než jejich severští druhové a neměli zvláštní hlídky, pověřené dozorem při krajích tábořiště.

Když jsem si mroží sídliště prohlédl, chtěl jsem se vrátit. Bylo jedenáct hodin, a bude-li mít kapitán Nemo příznivé podmínky

k měření, chtěl jsem při tom být. Ale nevěřil jsem, že se dnes slunce ukáže. Roztrhané mraky na obzoru je ještě zakrývaly před našimi zraky. Zdálo se, že žárlivé slunce nechce lidským bytostem prozradit polohu tohoto nedostupného místa na zeměkouli.

Pomýšlel jsem na návrat k *Nautilu*. Pustili jsme se úzkou stezkou po vrcholech pobřežních srázů. V půl dvanácté jsme přišli k místu, na němž jsme vystoupili na zem. Vytažený člun převezl zatím i kapitána. Spatřili jsme ho stát na čedičovém balvanu. Své přístroje měl s sebou. Díval se upřeně k severnímu obzoru, nad nímž slunce opisovalo svou protáhlou dráhu.

Postavil jsem se vedle něho a mlčky jsem čekal. Přišlo poledne, ale slunce se stejně jako včera neukázalo.

To bylo osudné. Zase jsme nemohli měřit. Nepodaří-li se nám to ani zítra, nebudeme už nikdy moci naši polohu zjistit.

Vždyť bylo právě 20. března. Zítra, 21. března, v den rovnodennosti, zmizí slunce na šest měsíců pod obzorem, nepočítáme-li s refrakcí[20]. Se zmizením slunce započne dlouhá polární noc. Od zářijové rovnodennosti se pohybovalo slunce nad severním obzorem, opisujíc tam protáhlé spirály až do 21. prosince. Od toho dne, dne slunovratu v polárních krajích, počalo zase sestupovat a zítra mělo vrhnout na zem poslední paprsky.

Hovořil jsem o svých úvahách a obavách s kapitánem Nemem.

„Máte pravdu, pane Aronnaxi," řekl mi. „Nezjistím-li výšku slunce ani zítra, budu moci vše opakovat až za šest měsíců. Ale protože mě má náhodná plavba přivedla do těchto moří právě 21. března, budu moci zjistit polohu velmi snadno, ukáže-li se nám ovšem zítra v poledne slunce."

---

20 Refrakce je ohyb světelných paprsků při obzoru. Způsobuje, že vidíme slunce nebo měsíc i tehdy, když je vlastně pod obzorem.

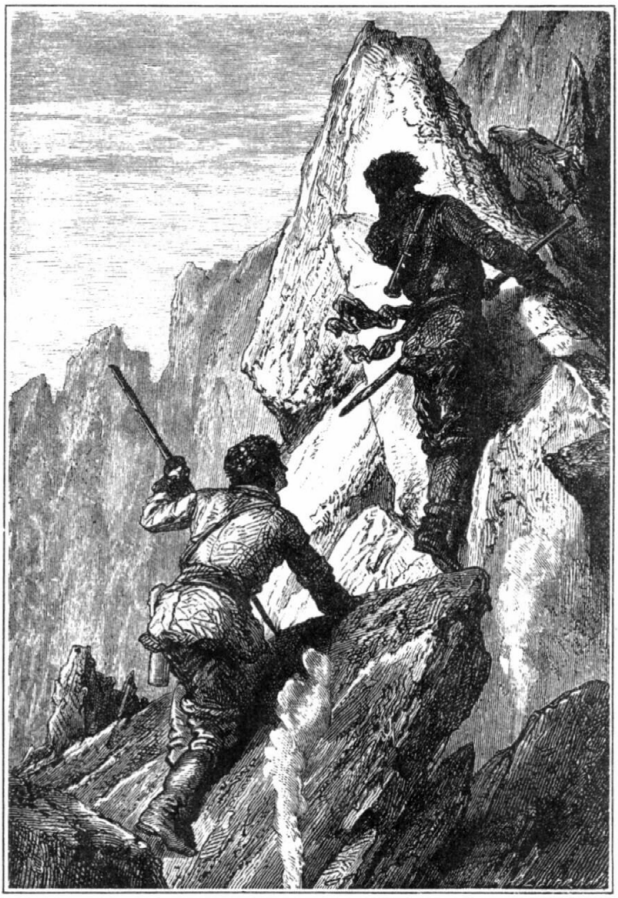

„Proč, pane kapitáne?“

„Slunce opisuje velmi protáhlé spirály, a proto je nemožné změřit jeho přesnou výšku nad obzorem. Přístroje se mohou dopustit velmi značných chyb.“

„Jak to tedy uděláte?“

„Použiji jen svého chronometru,“ odpověděl kapitán Nemo. „Bude-li zítra v poledne sluneční kotouč vzhledem k refrakci přeťat právě v poledne obzorem, bude to znamenat, že jsme přesně na jižním pólu.“

„Opravdu,“ souhlasil jsem. „Tato úvaha však není matematicky přesná, protože bodem rovnodennosti neprochází slunce přesně v poledne.“

„To je pravda, pane profesore, ale mohu se zmýlit nejvýš o sto metrů a větší přesnost nepotřebujeme. Nu tak zítra na shledanou!“

Kapitán Nemo se vrátil do lodi. Já jsem zůstal s Conseilem až do pěti hodin na pobřeží. Nenašel jsem nic zvláštního, jen pozoruhodně velké vejce tučňáka, za které by sběratel zaplatil přes tisíc franků. Jeho žlutavé zbarvení s ozdobnými rýhami a hieroglyfickými znaky z něho činily velmi vzácnou ozdůbku. Svěřil jsem je Conseilovým rukám a opatrný chlapec s ním šel tak jistě a držel je jako vzácný čínský porcelán tak pečlivě, že je donesl neporušené až do *Nautilu*.

Tam jsem vzácné vejce uložil do jedné ze skříní v muzeu. Povečeřel jsem s chutí kus výtečných tuleních jater, jejichž chuť mi připomínala chuť vepřového masa. Pak jsem jako Indové poprosil zářivou denní hvězdu o přízeň a šel jsem spát.

Nazítří, 21. března, jsem byl už od páté hodiny ranní na plošině. Našel jsem tam kapitána Nema.

„Počasí se trochu vybírá," řekl mi. „Máme dobrou naději. Po snídani vystoupíme na zem, abychom si našli místo k pozorování."

Když jsme se takto dohodli, šel jsem za Nedem Landem. Chtěl jsem ho vzít s sebou. Paličatý Kanaďan však odmítl. Viděl jsem, že jeho zamlklost a špatná nálada den ze dne vzrůstají. Já jsem se na něho pro jeho paličatost za těchto okolností nezlobil. Na zemi bylo opravdu příliš mnoho tuleňů a nebylo by dobré vystavovat nerozvážného lovce takovému pokušení.

Po snídani jsem odešel na zem. *Nautilus* v noci popojel o několik kilometrů dál. Octl se na širém moři, dobré dva kilometry od pobřeží, nad nímž se tyčil ostrý štít čtyři sta až pět set metrů vysoký. Člun tam se mnou dovezl kapitána Nema, dva námořníky a přístroje, totiž chronometr, dalekohled a barometr.

Během přeplavby jsem viděl četné velryby z tří jihomořských druhů pravých velryb, kterým Angličané říkají „right wale" a které nemají hřbetní ploutev, pak plejtváky s rýhovaným břichem a s velkými bělavými ploutvemi a keporkaky se žlutým břichem, nejčilejší z velryb. Tato obrovská zvířata jsme slyšeli už z dálky, když vystřikovala do značné výšky sloupce vzduchu a par, podobné sloupcům dýmu. Tihle savci se proháněli ve velkých hejnech klidnými vodami a já viděl, že moře kolem jižního pólu je útočištěm kytovců, příliš pronásledovaných velrybáři.

Všiml jsem si také salp z kmene strunatců, které vytvářely dlouhé modravé stuhy, a velkých medúz, jež se kolébaly v úžlabí vln.

V devět hodin jsme přistáli u břehu. Nebe se vyjasňovalo. Mraky prchaly k jihu. Mlha nad hladinou se zvedala. Kapitán Nemo zamířil ke skalnímu štítu, z něhož si chtěl zřejmě udělat pozorovatelnu. Stoupali jsme těžce po pemze a po ostré lávě; ovzduší tu bylo často prosyceno sirnými výpary, unikajícími ze země. Ač nebyl kapitán

Nemo na chůzi po zemi zvyklý, zdolával i nejstrmější svahy tak pružně a rychle, že jsem mu nestačil. I lovec kamzíků by mu byl mohl závidět.

Ke zdolání vrcholu porfyrového a čedičového štítu jsme potřebovali dvě hodiny. Z vrcholu jsme spatřili široké moře, ohraničené na severu jasnou čárou vod na pozadí oblohy. Pod našima nohama se táhlo oslnivě bílé pole. Nad hlavami bledá modř, zbavená už mlhy. Na severu sluneční kotouč jako ohnivá koule, seříznutá už čárou obzoru. Z lůna vod se zdvihaly stovky vodních sloupců, které se rozpadávaly v nádherné snopy. V dáli *Nautilus* jako spící kytovec. Za námi na jihu a na východě nesmírná země, chaotická změť skal a ledů, jejíhož konce jsme nedohlédli.

Když kapitán Nemo vylezl na vrchol štítu, zjistil pečlivě barometrem jeho výšku, protože s ní při svém měření musil počítat.

Ve tři čtvrti na dvanáct se slunce působením refrakce ukázalo jako zlatý kotouč a rozhodilo poslední paprsky po pusté pevnině a po moři, po němž se člověk dosud neplavil.

Kapitán Nemo si vzal dalekohled s nitkovým křížem, který pomocí zrcátka opravuje refrakci, a pozoroval slunce, jež se zvolna hroužilo pod obzor po protáhlé šikmé čáře. Já jsem sledoval chronometr. Srdce mi silně bušilo. Ponoří-li se polovina slunce právě v okamžiku, kdy podle chronometru bude přesně dvanáct hodin, jsme přímo na pólu.

„Poledne!“ zvolal jsem.

„Jižní pól!“ odpověděl kapitán Nemo vážným hlasem a podal mi dalekohled, v němž jsem spatřil slunce rozpůlené obzorem na dvě stejné půlky.

Díval jsem se na poslední paprsky, které dopadaly na štít, po jehož svazích stoupaly zvolna stíny.

V této chvíli mi položil kapitán Nemo ruku na rameno a řekl:

„Pane profesore, roku 1600 byl Holanďan Gheritk zavlečen mořským proudem a bouří na 64° jižní šířky a objevil Jižní Shetlandy. Dne 17. ledna roku 1773 plul slavný Cook podle osmatřicátého poledníku na 67°30' jižní šířky a 30. ledna roku 1774 dosáhl na stém dvacátém poledníku 71°15' jižní šířky. Roku 1820 byl Angličan Brunsfield zastaven na pětašedesátém stupni. Roku 1825 se Angličan Powell nedostal přes dvaašedesátou rovnoběžku. Téhož roku Angličan Weddel, prostý lovec tuleňů, dosáhl na pětatřicátém poledníku šířky 72°14' a na šestatřicátém poledníku šířky 74°15'. Roku 1831 Angličan Biscoë objevil 1. února na 68°50' jižní šířky Enderbyovu zemi, dne 5. února roku 1832 na 67° jižní šířky Adelaidinu zemi a 21. února na 64°45' jižní šířky Grahamovu zemi. Roku 1838 se Francouz Dumont d'Urville zastavil před ledovou bariérou na 62°57' jižní šířky, kde objevil zemi Ludvíka Filipa. O dva roky později, a to 21. ledna, objevil na jiném místě, na 60°30' jižní šířky, Adélinu zemi a po osmi dnech na 64°40' Clariino pobřeží. Roku 1838 se Angličan Wilkes dostal po padesátém poledníku na devětašedesátou rovnoběžku. Konečně roku 1842 vystoupil Angličan James Ross na sopky Erebus a Terror a 12. ledna objevil na 76°56' jižní šířky a na 171°7' východní délky Viktoriinu zemi. Dne 23. ledna překročil čtyřiasedmdesátou rovnoběžku, nejvyšší dosud dosažený bod. Dne 27. ledna byl už na 76°8', 28. ledna na 77°32', 2. února na 78°4' a roku 1842 se musil vrátit od devětasedmdesáté rovnoběžky, kterou už překročit nemohl. Nu a já, kapitán Nemo, dosáhl jsem dnes, 21. března 1868, pólu na devadesátém stupni a zabírám tuto část zeměkoule, jejíž rozloha se rovná rozloze šestiny poznaných již pevnin!“

„A jménem koho, pane kapitáne?“

„Jménem svým, pane profesore!“

Po těchto slovech rozvinul kapitán Nemo černou hedvábnou vlajku se zlatě vyšitým písmenem N. Pak se obrátil k slunci, jehož poslední paprsky ozařovaly obzor.

„Sbohem, slunce!“ zvolal. „Odejdi, zářivá hvězdo! Zapadni do tohoto svobodného moře a dovol šestiměsíční noci rozprostřít stíny po mém novém území!“

KAPITOLA XIV
Příhoda nebo nehoda

Nazítří, 22. března v šest hodin ráno, počali jsme se připravovat k odplutí. Poslední denní šero se už rozpustilo v noční tmě. Byl značný mráz. Souhvězdí zářila s překvapující jasností. Přímo nad hlavou se nám třpytil Jižní kříž s Polárkou arktických krajů.

Teploměr ukazoval dvanáct stupňů pod nulou, a když vítr zesílil, stal se ostře řezavým. Na volné vodě se množily kry. Celé moře zamrzalo. Četné tmavé skvrny na hladině prozrazovaly vznik čerstvého ledu. Toto vnitřní moře nemohlo být za pětiměsíčního zamrznutí vůbec přístupné. Co se v té době děje s velrybami? Možná že odplouvají pod ledovým polem hledat si příznivější vody. Tuleni a mroži jsou však zvyklí na život v nejkrutějším podnebí a zůstávají asi v těchto zamrzlých vodách. Dělají si pudově díry v ledovém poli a udržují je stále volné. Těmito dírami se nadechují. Když ptáci zahnaní mrazem se stěhují na sever, jsou tito mořští savci jedinými pány polárních končin.

Vodní nádrže byly naplněny a *Nautilus* se zvolna ponořoval. V hloubce tří set metrů se zastavil. Jeho šroub počal tepat vodu a loď zamířila přímo na sever rychlostí osmnácti kilometrů za hodinu. Kvečeru už plula pod ledovým krunýřem.

Okna salónu byla z opatrnosti zakryta, protože *Nautilus* mohl trupem narazit na nějaký ponořený ledový blok. Strávil jsem celý den přepisováním svých poznámek na čisto. Má mysl byla plná vzpomínek na pól. Dosáhli jsme tohoto nepřístupného místa bez námahy, bez nebezpečí, jako by náš plující vagón klouzal po železničních kolejích. A nyní jsme se opravdu už vraceli. Dočkám se

ještě podobných překvapení? Byl jsem o tom přesvědčen, protože množství podmořských divů je nevyčerpatelné.

Za pět a půl měsíce od oné doby, kdy nás náhoda vrhla na palubu *Nautilu*, propluli jsme už vzdálenost čtrnácti tisíc mil, což je dvaašedesát tisíc kilometrů. Na této dráze, delší než zemský rovník, okouzlilo nás během cesty už mnoho zajímavých i strašných příhod: lov u ostrova Crespo, uvíznutí v Torresově průlivu, korálový hřbitov, lov perel u Cejlonu, Arabský tunel, podmořský oheň u Santorini, milióny v zátoce Vigo, Atlantis, jižní pól! V noci mi všechny ty vzpomínky nedovolily ani na chvíli usnout.

Ve tři hodiny ráno mě probudil prudký náraz. Posadil jsem se na loži a naslouchal ve tmě, když jsem byl náhle shozen do středu kabiny. *Nautilus* se musil nárazem pořádně naklonit.

Opřel jsem se o stěny a dovlekl jsem se tak chodbou až do salónu, osvětleného stropními světly. Nábytek byl zporážen. Skříně to naštěstí vydržely, protože měly nohy pevně přišroubované. Obrazy na pravém boku se odchýlením lodi od kolmého směru přitiskly k čalounům, kdežto obrazy na levém boku odstávaly dolním okrajem rámu na třicet centimetrů od stěn. *Nautilus* se tedy naklonil na pravý bok, a nadto se úplně zastavil.

Zaslechl jsem zvuk kroků a zmatené hlasy. Ale kapitán Nemo se neobjevoval. Ve chvíli, kdy jsem chtěl ze salónu odejít, vstoupili Conseil a Ned Land.

„Co se stalo?“ zeptal jsem se okamžitě.

„Totéž jsem se chtěl právě zeptat pana profesora,“ odpověděl Conseil.

„Tisíc ďáblů!“ zvolal Kanaďan. „Já to vím! *Nautilus* narazil a já podle jeho polohy soudím, že dnes se z toho nedostane tak lehce jako v Torresově průlivu.“

„Vyplul aspoň na hladinu?“ zeptal jsem se.

„To nevíme," odpověděl Conseil.

„Můžeme se o tom snadno přesvědčit," řekl jsem.

Podíval jsem se na manometr. K mému velkému překvapení ukazoval hloubku tří set metrů.

„Co to znamená?" zvolal jsem.

„Musíme se zeptat kapitána," řekl Conseil.

„Ale kde ho najdeme?" ptal se Ned Land.

„Pojďte se mnou," řekl jsem oběma druhům.

Vyšli jsme ze salónu. V knihovně nikdo nebyl. Předpokládal jsem, že kapitán Nemo je v kormidelníkově kabině. Nejlepší bylo čekat. Všichni tři jsme se vrátili do salónu.

O Kanaďanových výčitkách raději pomlčím. Jak snadno se rozzuřil! Nechal jsem ho vybouřit se ze špatné nálady a neodpovídal jsem mu.

Byli jsme tam už dvacet minut, naslouchajíce i nejslabšímu zvuku z nitra *Nautilu*, když vstoupil kapitán Nemo. Nezdálo se, že nás vidí. Jeho obvykle klidná tvář však jevila jistý neklid. Pozoroval mlčky kompas a manometr a pak položil prst na jedno místo na mapě, a to v části zobrazující jižní moře.

Nechtěl jsem ho vyrušovat. Jen když se po chvíli ke mně obrátil, oplatil jsem mu výrazem, kterého použil v Torresově průlivu:

„Nějaká příhoda, pane kapitáne?"

„Ne, pane profesore," odpověděl mi. „Tentokrát je to nehoda."

„Vážná?"

„Snad."

„Hrozí přímé nebezpečí?"

„To ne."

„*Nautilus* uvízl?"

„Ano."

„A jak k tomu došlo?"

„Způsobil to rozmar přírody, a nikoli lidská neobratnost. Nedopustili jsme se během plavby ani jediné chyby. Přesto jsme však nemohli zabránit tomu, aby se neprojevil účinek rovnováhy. Lidským zákonům lze čelit, ale přírodním zákonům vzdorovat nelze."

Věru podivnou chvíli si vybral kapitán Nemo ke svým filozofickým úvahám! Jeho odpověď mi neřekla celkem nic.

„Mohu se dovědět, pane kapitáne," řekl jsem, „co je příčinou té nehody?"

„Obrovský ledový blok, celá ledová hora se prostě převrátila," odpověděl mi. „Je-li ledová hora ve svých základech narušena teplejší vodou nebo neustálými nárazy, její těžiště stoupá. Pak se celá obrátí. A to se právě stalo. Jedna z ledových hor se převrátila a narazila na *Nautilus*, který plul pod vodou. Pak se vsunula pod lodní trup a neodolatelnou silou jej zdvihla do menší hloubky, kde teď loď leží na boku."

„Nemůžeme *Nautilus* vyprostit tím, že vypustíme nádrže, aby zas nabyl rovnováhy?"

„Právě to se teď děje, pane profesore. Můžete slyšet, jak pumpy pracují. Pohleďte na ručičku manometru! Prozrazuje nám, že *Nautilus* stoupá. Ale ledový blok stoupá s ním, a dokud onen vzestupný pohyb nezastaví nějaká překážka, naše situace se nezmění."

Nautilus byl opravdu stále nakloněn na pravý bok. Snad se zas narovná, zastaví-li se ledový blok. Ovšem kdo ví, zda právě teď nenarazíme na spodní okraj ledového pole a nebudeme strašnou silou sevřeni dvěma ledovými plochami.

Uvažoval jsem o všech důsledcích našeho postavení. Kapitán Nemo neustále pozoroval manometr. Od chvíle, kdy se ledová hora převrátila, stoupl *Nautilus* asi o šestnáct metrů. Ale se svislou rovinou svíral stále stejný úhel. Náhle se lehce zachvěl. Opravdu! *Nautilus* se trochu narovnal. Předměty zavěšené v salónu se

zřetelně vracely do normální polohy. Stěny už byly skoro svislé. Nikdo z nás nemluvil. Se stísněným srdcem jsme pozorovali, lépe řečeno vyciťovali toto narovnávání. Podlaha pod našima nohama už byla téměř vodorovná. Tak uplynulo deset minut.

„Konečně stojíme přímo!“ zvolal jsem.

„Ano,“ řekl kapitán Nemo, odcházeje ke dveřím salónu.

„Plujeme však?“ ptal jsem se ho.

„Určitě!“ odpověděl. „Jakmile budou nádrže vyprázdněny, *Nautilus* vypluje na hladinu moře.“

Kapitán vyšel a já jsem si brzy všiml, že *Nautilus* přestal na jeho rozkaz stoupat. Byl by mohl opravdu brzy narazit na spodní okraj ledového pole. Bylo tedy lepší zůstat pod vodou.

„Z toho jsme se dostali krásně,“ řekl Conseil.

„Ano. Ledové bloky nás mohly rozdrtit, nebo aspoň uvěznit. A kdybychom nemohli obnovovat vzduch… Ano! Dostali jsme se z toho krásně!“

„Jen jestli už je konec!“ podotkl Ned Land.

Nechtěl jsem s Kanaďanem rozpřádat zbytečný hovor a neodpověděl jsem. Ostatně právě se otevřely okenní závěry a odkrytým oknem k nám vniklo vnější světlo.

Jak jsem již uvedl, byli jsme ve vodě. Ale ve vzdálenosti deseti metrů po obou stranách *Nautilu* se zdvihaly oslnivě bílé ledové stěny. Pod námi a nad námi stejné stěny! Nad námi se jako obrovský strop táhl spodní okraj ledového pole. Pod námi našla převrácená ledová hora na kolmých stěnách dva výstupky, které ji teď udržovaly v této poloze. *Nautilus* byl uvězněn ve skutečném ledovém tunelu asi dvacet metrů širokém, naplněném klidnou vodou. Mohl odtud tedy snadno vyplout buď vpřed, nebo vzad, a pokračovat pak o několik set metrů hlouběji ve volné plavbě pod ledovým polem.

Stropní světlo bylo zhasnuto, ale salón zářil silným světlem dál. To k nám vnikalo mocným odrazem od ledových stěn světlo reflektoru. Nedovedl bych popsat účinek elektrického světla na velkých, rozmarně členěných ledových blocích, na nichž každý výstupek, každá hrana, každá ploška odrážela světlo jinak, podle nerostných žil, které ledem prostupovaly. Byla to skvoucí naleziště drahokamů, především safírů, a ty mísily své modravé záblesky se smaragdově zelenými proudy světla. Tu a tam mezi tisícerými žhavými body svítily nekonečně jemné opálové odstíny, skutečné ohnivé diamanty, jejichž jas oko nesneslo. Zář reflektoru tu byla stokrát silnější než světlo lamp v soustavě čoček na nejlepších majácích.

„To je nádherné! To je nádherné!“ zvolal Conseil.

„Ano,“ řekl jsem, „je to podivuhodné divadlo. Že, Nede?“

„I ano, tisíc ďáblů!“ zabručel Ned Land. „Je to nádherné. Mám však vztek, že to musím přiznat. Nic podobného jsem nikdy neviděl. Ale tahle podívaná by nás mohla přijít draho. A abych řekl vše, myslím si, že tady vidíme něco, co mělo zůstat před lidskými zraky skryto!“

Ned měl pravdu. Bylo to příliš krásné. Vtom mě náhlý Conseilův výkřik přinutil, abych se otočil.

„Co je?“ ptal jsem se.

„Ať pan profesor zavře oči! Ať se pan profesor nedívá!“

A Conseil si při těchto slovech rychle přitiskl ruce k očím.

„Co je ti, chlapče?“

„Jsem oslněn! Oslepen!“

Mé zraky se stočily proti mé vůli k oknu, ale oheň, který mi vnikl do očí, byl nesnesitelný.

Pochopil jsem, co se stalo. *Nautilus* se velkou rychlostí rozjel. Všechno to nehybné světlo ledových stěn se změnilo v čáry bles-

ků. Světla miliónů diamantů se spojila. Šroub hnal *Nautilus* do žhoucích blesků.

Okna salónu se teď zakryla. Zůstali jsme s rukama na očích, oslepených oním soustředěným jasem, který nám zůstává na sítnici po oslnění prudkými slunečními paprsky. Trvalo to chvíli, než se naše podrážděné oči uklidnily.

Konečně jsme dali ruce dolů.

„Tohle bych opravdu nikdy neuvěřil," řekl Conseil.

„A já tomu nevěřím ani teď," dodal Kanaďan.

„Co si pomyslíme o těch ubohých pevninách a o věcičkách vyrobených lidskýma rukama, až se vrátíme na zem, znuděni tolika přírodními divy?" pokračoval Conseil. „Ne! Obydlená země už nás není hodna!"

Tato slova z úst netečného Vláma ukazovala, kam až se dostalo naše nadšení. Kanaďan však nemeškal, aby nás nezchladil kapkou studené vody.

„Obydlená země?" řekl a zavrtěl hlavou. „Buď klidný, Conseili! Tam už se nevrátíme!"

Bylo pět hodin ráno. Vtom *Nautilus* narazil na něco přídí. Pochopil jsem, že jeho ostruha vnikla do ledového bloku. Byl to asi důsledek špatného manévru, protože v podmořském tunelu zataraseném ledem nebyla plavba nijak snadná. Myslil jsem si, že kapitán Nemo změní směr plavby a překážkám se buď vyhne, nebo bude sledovat křivolaký směr tunelu. Plavba vpřed však nemohla být rozhodně ničím rušena. Proti mému očekávání se *Nautilus* vydal zřejmě na cestu zpět.

„Vracíme se zpátky!" řekl Conseil.

„Ano," odpověděl jsem. „Tunel tady bezpochyby nemá volný východ."

„Ale co teď?"

„Je to docela prostý manévr," řekl jsem. „Vrátíme se zpět a vyplujeme jižním výjezdem. To je vše."

Chtěl jsem při těchto slovech vypadat mnohem klidněji, než jsem skutečně byl. Zpětný pohyb *Nautilu* se zrychloval. Šroub otáčející se obráceně nás už unášel značnou rychlostí.

„Budeme mít zpoždění," řekl Ned Land.

„Co na tom záleží! Několik hodin více nebo méně! Jen když se odtud dostaneme."

Procházel jsem se několik minut salónem a knihovnou. Mí společníci si mlčky sedli. I já jsem se brzy usadil na pohovku a vzal jsem si do ruky knihu, kterou jsem docela mechanicky prohlížel.

Po čtvrthodině ke mně přistoupil Conseil se slovy:

„Čte pan profesor něco zajímavého?"

„Velmi zajímavého," odpověděl jsem.

„To věřím. Vždyť pan profesor čte svou vlastní knihu."

„Svou knihu?"

Opravdu. Držel jsem v ruce své dílo *Tajemství velkých mořských hlubin*. Vůbec jsem o tom nevěděl. Zavřel jsem knihu a počal jsem se zas procházet. Ned Land a Conseil vstali, aby odešli.

„Poslyšte, přátelé," zadržel jsem je. „Zůstaňme pohromadě až do chvíle, kdy z této soutěsky vyplujeme."

„Jak je panu profesorovi libo," odpověděl Conseil.

Uplynulo několik hodin. Díval jsem se často na přístroje, které visely na stěně salónu. Manometr ukazoval, že *Nautilus* je teď trvale v hloubce tří set metrů. Kompas ukazoval jižní směr. Měřič rychlosti udával rychlost šestatřiceti kilometrů za hodinu, což byla rychlost v prostoru tak úzkém značně velká. Kapitán Nemo však věděl, že musí pospíchat a že minuta má teď cenu celého století.

V osm hodin dvacet minut došlo k druhému nárazu, tentokrát zádí. Zbledl jsem. Mí přátelé ke mně přistoupili. Vzal jsem Con-

seile za ruku. Podívali jsme se na sebe tázavým pohledem, který vyjádřil naše myšlenky lépe než slova.

V této chvíli vstoupil do salónu kapitán. Šel jsem k němu.

„Cesta k jihu je zatarasena?“ ptal jsem se.

„Ano, pane profesore. Ledová hora se převrátila a uzavřela nám východ.“

„Jsme tedy uvězněni?“

„Ano.“

KAPITOLA XV
Nedostatek vzduchu

Kolem *Nautilu*, nad ním a pod ním byla neproniknutelná ledová zeď. Ledové pole nás uvěznilo. Kanaďan udeřil svou strašnou pěstí do stolu. Conseil mlčel. Já jsem hleděl na kapitána. Jeho tvář nabyla obvyklého klidu. Založil si ruce. Přemýšlel. *Nautilus* se ani nepohnul.

Konečně kapitán promluvil.

„Pánové," řekl klidným hlasem, „za těchto podmínek můžeme zemřít dvojím způsobem."

Tato tajemná osobnost vypadala jako profesor matematiky, který přednáší svým žákům.

„První z nich je smrt rozdrcením. Druhý z nich je smrt zadušením. A to nemluvím o možnosti smrti hladem, protože zásoby v *Nautilu* nás určitě přečkají. Zabývejme se tedy jen rozdrcením nebo zadušením."

„Co se zadušení týče, pane kapitáne," řekl jsem, „to nám nehrozí, protože máme plné nádrže."

„Správně," pokračoval kapitán Nemo. „Ale vzduchu máme jen na dva dny. A jsme už šestatřicet hodin pod vodou, takže těžký vzduch v *Nautilu* už by měl být obnoven. Za osmačtyřicet hodin budou naše zásoby vyčerpány."

„Nuže, pane kapitáne, osvoboďme se, dříve než těch osmačtyřicet hodin uplyne."

„O to se aspoň pokusíme tím, že prorazíme stěnu, která nás obklopuje."

„Z které strany?" ptal jsem se.

„To nám řekne zkušební vrt. Dosednu s *Nautilem* na spodní ledovou plochu a mí lidé ve skafandrech se pustí do nejslabší stěny ledovce."

„Můžete odkrýt okna salónu?"

„Samozřejmě. Neplujeme už."

Kapitán Nemo odešel. Sykot mi brzy prozradil, že do nádrží vniká voda. *Nautilus* zvolna klesal a dosedl na ledové dno v hloubce tří set padesáti metrů, kam až sahal dolní okraj potopeného ledu.

„Přátelé," řekl jsem, „situace je vážná, ale já počítám s vaší odvahou a s vaší energií."

„Pane profesore," řekl Kanaďan, „teď vás nebudu nudit svými výčitkami. Jsem připraven udělat vše pro společnou záchranu."

„Dobře, Nede," řekl jsem a podal jsem Kanaďanovi ruku.

„Dodal bych ještě," pokračoval Ned, „že dovedu zacházet se špičákem stejně obratně jako s harpunou, a mohu-li být kapitánovi užitečný, může se mnou počítat."

„Vaši pomoc jistě neodmítne. Pojďme, Nede!"

Odvedl jsem Kanaďana do kabiny, v níž si mužstvo *Nautilu* oblékalo skafandry. Řekl jsem kapitánovi o Kanaďanově nabídce a on ji přijal. Ned Land si oblékl podmořský oblek a byl připraven stejně rychle jako jeho společníci, kteří s ním měli pracovat. Každý z nich měl na zádech Rouquayrolův přístroj, v jehož nádrži byla značná zásoba čerstvého vzduchu. Byla to velká, ale nezbytná půjčka ze zásoby *Nautilu*. Ruhmkorffovy lampy byly zbytečné, protože voda zde byla dostatečně prosvětlena elektrickým světlem.

Když byl Ned oblečen, vrátil jsem se do salónu k odkrytému oknu a pozoroval jsem s Conseilem okolní vodu, v níž *Nautilus* stál.

Za několik minut jsme spatřili tucet mužů, kteří vystoupili na ledové dno. Poznal jsem mezi nimi podle vysoké postavy Neda Landa. Kapitán Nemo byl s nimi.

Než začal s prokopáváním stěny, dal provést dvě sondy, které měly zajistit správný směr práce. Sondy byly provedeny v postranních stěnách. Ale ještě v hloubce patnácti metrů naráželi muži stále na silné stěny. A pouštět se do povrchu stropu bylo zbytečné, protože to bylo samo ledové pole, vysoké přes čtyři sta metrů. Kapitán Nemo dal tedy vysondovat ledové dno. V něm nás od volné vody dělilo deset metrů ledu. To byla tloušťka tohoto ledového pole. Bylo teď třeba vyříznout z něho kus stejně velký jako největší obvod *Nautilu*. Znamenalo to uvolnit šest tisíc pět set krychlových metrů, aby vznikl otvor, kterým bychom mohli sestoupit pod ledové pole.

Muži se s neúnavnou houževnatostí pustili do práce. Místo aby hloubili led kolem *Nautilu*, což by bylo velmi nesnadné, dal kapitán Nemo vyznačit hluboký příkop osm metrů od levého boku ponorky. Muži jej začali hloubit na několika místech jejího obvodu najednou. Špičáky ihned zuřivě napadly pevnou hmotu. Z ledové kry vysekávaly velké kusy. Zajímavým účinem své specifické váhy se tyto kry, lehčí než voda, vznášely ke klenbě tunelu, která sílila o to, o co bylo dno oslabeno. Na tom však nezáleželo, poněvadž se stejně prohlubovalo i dno.

Po dvouhodinové úmorné práci se vyčerpaný Ned Land vrátil. On i jeho společníci byli vystřídáni dalšími pomocníky, ke kterým jsem se přidal i já s Conseilem. Vedl nás kapitánův zástupce.

Voda se mi zdála neobyčejně studená, ale při práci se špičákem jsem se rychle zahřál. Ač jsem pracoval v tlaku třiceti atmosfér, mé pohyby byly docela volné.

Když jsem se po dvou hodinách vrátil, abych se trochu najedl a odpočinul si, zjistil jsem značný rozdíl mezi vzduchem, který mi dodával Rouquayrolův přístroj, a vzduchem v *Nautilu*, nasyceným již kysličníkem uhličitým. Vzduch už nebyl osmačtyřicet hodin obnovován a dost těžce se tu dýchalo.

Ale za dvanáct hodin jsme vykopali na vyznačené ploše jen metr vysokou vrstvu ledu, tedy asi šest krychlových metrů. Kdybychom počítali, že tolik vykopeme každých dvanáct hodin, byli bychom musili kopat ještě pět nocí a čtyři dny, než bychom byli s celou prací hotovi.

„Pět nocí a čtyři dny!“ řekl jsem svým druhům. „A my máme v nádržích zásoby vzduchu jen na dva dny.“

„A to nepočítáme,“ pokračoval Ned Land, „že i když se z toho prokletého vězení dostaneme, budeme stále ještě uvězněni ledovým polem, bez spojení se vzduchem!“

To byla správná úvaha. Kdo mohl předvídat, jaká bude nejkratší doba potřebná k našemu osvobození? Nezahyneme zadušením, dříve než se s námi bude moci *Nautilus* vrátit na hladinu? Nebylo osudem určeno, abychom zahynuli v tomto ledovém hrobě se všemi, kteří se tu v něm octli? To byla strašná situace. Ale všichni si ji uvědomovali a všichni byli rozhodnuti konat svou povinnost až do konce.

Jak jsem předpokládal, vykopali jsme v noci v ledové sluji další metrovou vrstvu. Když jsem se však ráno oblékl do svého skafandru a procházel vodou o teplotě šesti až sedmi stupňů nad nulou, zpozoroval jsem, že bočné stěny se k sobě přibližují. Vodní vrstvy, vzdálené od příkopu a nezahřívané prací mužstva a pohyby našich nástrojů, začínaly zvolna mrznout. Jak obstojí naše naděje na záchranu před tímto novým a bezprostředním nebezpečím? Jak zabránit tuhnutí tekutého prostředí, které mohlo stěny *Nautilu* roztříštit jako sklo?

Neřekl jsem svým druhům o novém nebezpečí ani slovo. Proč také srážet jejich energii, s jakou se pouštěli do namáhavé osvobozovací práce? Když jsem se však vrátil do ponorky, upozornil jsem na tuto vážnou komplikaci kapitána Nema.

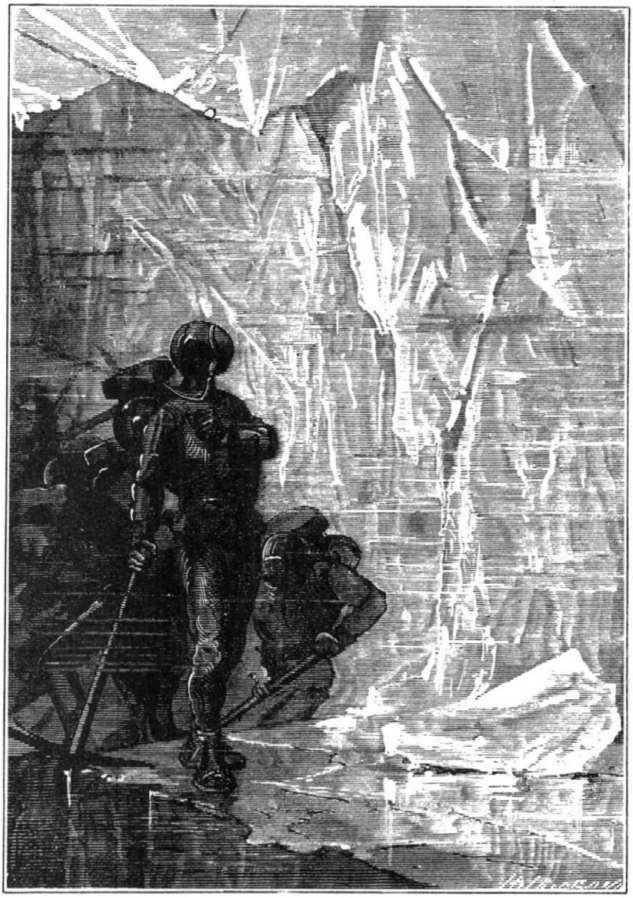

„Vím o tom," řekl mi svým klidným hlasem, který neměnil ani za nejstrašnějších okolností. „Je to další nebezpečí, ale já nevím, jak mu čelit. Jediná naděje na záchranu je v tom, že budeme postupovat v práci rychleji než voda v tuhnutí. Musíme to dokázat dříve. To je vše."

Udělat to dříve! Mohl jsem být ostatně na jeho způsob vyjadřování už zvyklý!

Toho dne jsem po několik hodin pracoval houževnatě se špičákem. Práce mě posilovala. Ostatně pracovat znamenalo opustit *Nautilus* a dýchat čistý vzduch z lodních nádrží v dýchacím přístroji. Znamenalo to odejít z ochuzeného a jedovatého prostředí.

Kvečeru byl příkop prohlouben o další metr. Když jsem se vrátil do lodi, byl bych se málem zadusil kysličníkem uhličitým, kterým tam byl vzduch nasycen. Jaká škoda, že jsme neměli chemické prostředky, jimiž bychom mohli tento smrtonosný plyn zneškodnit! Kyslíku jsme mohli mít dostatek. Ve vodě kolem nás ho bylo dost a dost, a kdybychom ji silnými elektrickými články rozkládali, byli bychom z ní životodárný plyn získali. To jsem věděl dobře. Ale k čemu by to bylo dobré, když námi vydechovaný kysličník uhličitý zaplnil všechny lodní prostory? Abychom jej zneškodnili, musili bychom naplnit jímače s louhem draselným a neustále jimi otřásat. Tato látka však v ponorce nebyla a nahradit jsme ji ničím nemohli.

Toho večera musil kapitán Nemo otevřít kohouty svých nádrží a vpustit do *Nautilu* trochu vzduchu. Bez tohoto opatření bychom se už nebyli probudili.

Nazítří, 26. března, jsem pokračoval ve své kopáčské práci na výkopu pátého metru. Boční stěny tunelu a jeho strop už znatelně zesílily. Bylo jasné, že se spojí, dříve než *Nautilus* uvolníme. Na chvíli se mě zmocnilo zoufalství. Špičák mi téměř padal z ruky.

K čemu kopat, když jsem měl zemřít zadušením, rozdrcen vodou, která se měnila v kámen, vytrpět muka, jaká si nedovedli vymyslit ani krutí divoši? Zdálo se mi, že už jsem ve strašných čelistech nějakého netvora, v čelistech, které se neodvratně svírají.

V této chvíli ke mně přistoupil kapitán Nemo, který řídil práci a sám pracoval. Dotkl jsem se ho a ukázal jsem na stěny našeho vězení. Stěna vpravo se přiblížila nejméně o čtyři metry k trupu *Nautilu*.

Kapitán porozuměl a dal mi znamení, abych šel za ním. Vrátili jsme se do lodi. Když jsem svlékl skafandr, odešel jsem s kapitánem do salónu.

„Pane Aronnaxi," řekl mi tam, „musíme se pokusit o nějaký hrdinský čin, nebo budeme tuhnoucí vodou zaliti jako cementem."

„Zajisté," řekl jsem, „ale co dělat?"

„Ach," zvolal kapitán, „a co kdyby byl můj *Nautilus* natolik silný, aby mohl snést takový tlak a nebyl jím rozdrcen?"

„Nu?" ptal jsem se, nechápaje kapitánovu myšlenku.

„Nechápete?" pokračoval. „Vždyť mrznoucí voda by nám pomohla! Což nevíte, že kdyby zmrzla, roztrhla by naše ledové pole tak, jako trhá i nejsilnější balvany? Nemyslíte, že by se tak z prostředku zkázy stal prostředek záchrany?"

„Ano, pane kapitáne, snad. Ale *Nautilus* by přes všechnu svou odolnost vůči tlaku nemohl vydržet tlak tak strašný a zmáčkl by se jako ocelový list."

„To vím, pane profesore. Nemůžeme proto počítat s pomocí přírody, nýbrž jen sami se sebou. Musíme zmrznutí čelit. Musíme je zastavit. Vždyť se neuzavírají jen bočné stěny! Před přídí a zádí *Nautilu* už zbývají jen tři metry vody. Zamrzávání na nás útočí ze všech stran."

„Jak dlouho nám zásoba vzduchu umožní ještě v lodi dýchat?" zeptal jsem se.

Kapitán mi pohlédl přímo do očí.

„Pozítří budou nádrže prázdné," řekl.

Polil mě studený pot. Ale mohla mě jeho odpověď udivit? Dne 22. března se *Nautilus* ponořil do volných vod na pólu. A dnes bylo 26. března! Už pět dní jsme žili jen ze zásob v lodi! A zbytek dýchatelného vzduchu jsme musili uchovat pro pracující. Ve chvíli, kdy popisuji tyto události, jsou mé dojmy ještě tak živé, že se mě bezděky zmocňuje hrůza a připadá mi, že mým plicím chybí vzduch!

Kapitán Nemo zatím mlčky a bez pohnutí přemýšlel. Zřejmě mu cosi napadlo. Ale zdálo se, že tu myšlenku zavrhl. Odpověděl sám sobě záporně. Konečně mu z úst unikla tato slova:

„Vařící voda!"

„Vařící voda!" zvolal jsem.

„Ano, pane profesore. Jsme uzavřeni v poměrně úzkém prostoru. Co když proudy vařící vody vrhané neustále pumpami *Nautilu* zvýší okolní teplotu a zpomalí zamrzání?"

„Musíme se o to pokusit!" řekl jsem rozhodně.

„Pokusme se o to, pane profesore."

Teploměr teď ukazoval sedm stupňů vnější teploty. Kapitán Nemo mě zavedl do kuchyně, kde pracovaly velké destilátory, které nám odpařováním dodávaly pitnou vodu. Dal je naplnit vodou a zavedl všechno teplo z elektrických článků do spirál, které voda obtékala. V několika minutách stoupla teplota vody na sto stupňů. Tou měrou, jak byla odváděna do pump, nahrazovala ji voda nová. Teplo dodávané elektrickými články bylo tak značné, že studená voda, čerpaná z moře, přístrojem jen prošla a vařící byla vedena do komor pump.

Po tříhodinovém vystřikování horké vody ukazoval vnější teploměr šest stupňů pod nulou. Získali jsme tedy jeden stupeň. O dvě hodiny později ukazoval teploměr už jen čtyři stupně.

Sledoval jsem četné známky úspěšného postupu a pak jsem řekl kapitánovi:

„Zdaří se to."

„Myslím si totéž," odpověděl mi. „Nebudeme rozdrceni. Teď se musíme bát jedině zadušení."

V noci stoupla teplota vody na jeden stupeň pod nulou. Větší teploty se vstřikováním horké vody nedosáhlo. Protože však mořská voda mrzne až při dvou stupních pod nulou, nebál jsem se už, že tu zamrzneme.

Nazítří, 27. března, jsme vyrvali z příkopu už šestý metr ledu. Zbývalo nám odstranit ještě čtyři metry. Byla to práce tak na osmačtyřicet hodin. Ale uvnitř *Nautilu* nemohl už být vzduch obnoven. Toho dne to také bylo stále horší a horší.

Přepadla mě nesnesitelná malátnost. Ke třetí hodině odpolední vzrostla má úzkost přímo strašlivě. Div jsem si nevyvrátil čelisti zíváním. Plíce těžce lapaly po okysličujícím plynu, který je nezbytný k dýchání a kterého tu bylo stále méně. Zmocnila se mě duševní otupělost. Ležel jsem bez sil a téměř bez vědomí. Můj dobrý Conseil, který jevil stejné příznaky a trpěl stejnými mukami, mě ani na krok neopouštěl. Vzal mě za ruku a povzbuzoval mě. Slyšel jsem, jak ještě šeptá:

„Ach, kéž bych mohl zatajit dech, aby měl pan profesor víc vzduchu!"

Když jsem ho slyšel takto hovořit, vhrkly mi slzy do očí.

Čím nesnesitelnější byla naše situace v lodi, tím spěšněji a radostněji jsme si oblékali skafandry, abychom si odpracovali svou směnu! Špičáky zvonily na ledové vrstvě. Paže se namáhaly, ruce se odíraly, ale co znamenala tato únava, co znamenala tato zranění? Do plic nám vnikal životodárný vzduch! Dýchali jsme! Dýchali!

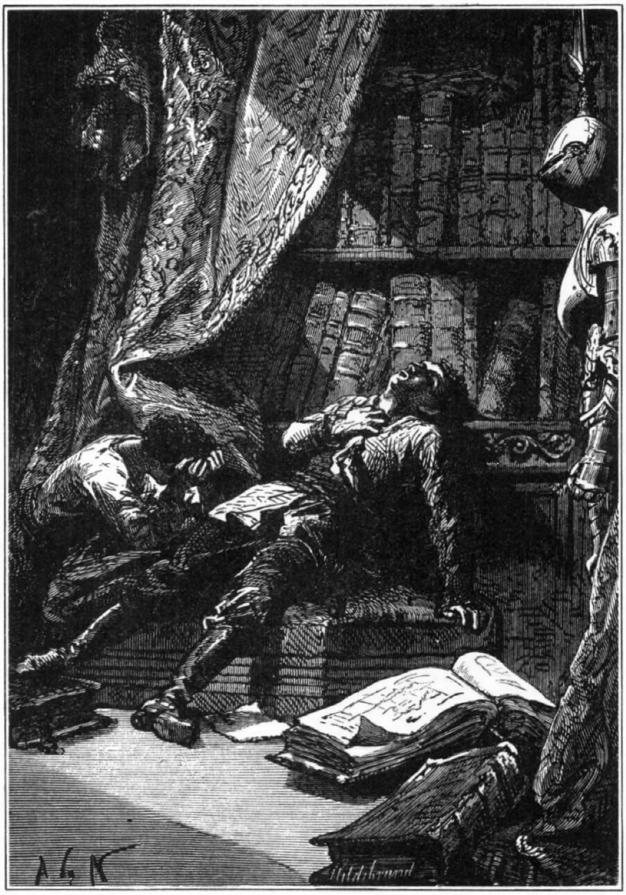

A přesto nikdo nepřekračoval čas určený k práci ve vodě. Jakmile jsme byli hotovi, odevzdávali jsme svým těžce dýchajícím druhům nádrže, které do nich měly vlít nový život. Kapitán Nemo šel příkladem napřed a jako první se podroboval železné kázni. V určenou hodinu odevzdával svůj přístroj jinému a vracel se do otráveného ovzduší v lodi, stále klidný, stále silný, bez zareptání.

Toho dne byla obvyklá práce provedena s úsilím ještě větším. Na celé ploše zbývalo vykopat už jen dva metry ledu. Jen dva metry nás dělily od volného moře!

Ale v nádržích už nebyl téměř žádný vzduch. Ta troška, která tam zbývala, musila být uchována pro pracující. Pro *Nautilus* už ani atom!

Když jsem se vrátil do ponorky, byl jsem napolo udušen. Jaká to noc! Nedokážu to vylíčit. Taková muka se nedají ani popsat. Ráno jsem dýchal se strašnými obtížemi. K bolestem hlavy se přidružila otupující závrať, při níž jsem byl jako opilý. Na mých společnících se jevily stejné příznaky. Někteří námořníci už chroptěli.

Toho dne – byl to už šestý den našeho uvěznění – shledal kapitán Nemo, že práce se špičáky a s motykami je příliš zdlouhavá, a rozhodl se, že vrstvu ledu, která nás dosud dělí od volné vody, prorazí. Fyzické utrpení přemáhal svou morální silou. Přemýšlel, uvažoval a jednal.

Na jeho rozkaz se loď změnou specifické váhy trochu nadzvihla nad své ledové lůžko. Když zas plula, zavedl ji nad příkop odpovídající tvarem jejímu obvodu v čáře ponoru. Pak se naplnily nádrže a loď klesla do ledové komory.

V této chvíli se všichni námořníci vrátili do ponorky a dvojité spojovací dveře byly uzavřeny. *Nautilus* teď spočíval v ledovém loži, které nebylo ani metr vysoké a na tisíci místech bylo už proraženo.

Pak se naplno otevřely kohouty nádrží, do nichž se vhrnulo sto krychlových metrů vody, a tak se zvýšila váha *Nautilu* o sto tisíc kilogramů.

Čekali jsme, naslouchali, zapomínali na svá muka; stále jsme ještě doufali. Byl to poslední pokus o záchranu.

Přes hučení v hlavě jsem brzy zaslechl pod trupem *Nautilu* praskot. Jak led pukal, bylo slyšet zvláštní zvuky, podobné zvukům roztrhávaného papíru, a *Nautilus* počal klesat.

„Procházíme!“ šeptal mi Conseil do ucha.

Nemohl jsem mu odpovědět. Vzal jsem ho za ruku a bezděky jsem mu ji křečovitě stiskl.

Nautilus, stržený svou strašnou přítěží, potopil se náhle jako koule do vody. Jako by padal prázdným prostorem!

Všechna elektrická energie byla zavedena do pump, které počaly okamžitě vyčerpávat vodu z nádrží. Náš pád se v několika minutách zastavil. Manometr brzy zaznamenal vzestupný pohyb. Šroub se otáčel největší rychlostí a rozechvěl ocelový trup až do posledního nýtu. Hnal nás k severu.

Ale jak dlouho ještě potrvá plavba pod ledovým polem do volného moře? Ještě jeden den? To dříve zemřu.

Ležel jsem na pohovce v knihovně a dusil jsem se. Tvář mi zfialověla, rty zmodraly; nemohl jsem se ani hnout. Svaly už nemohly pracovat.

Nedovedu říci, kolik hodin tak uplynulo. Uvědomoval jsem si jen, že počíná můj zápas se smrtí. Pochopil jsem, že zemřu…

Náhle jsem přišel k sobě. Do plic mi vniklo trochu vzduchu. Vystoupili jsme snad už na hladinu moře? Podpluli jsme už ledové pole?

Ne! To se mí přátelé, Conseil a Ned Land, rozhodli, že mě zachrání. V nádrži jednoho dýchacího přístroje zbylo ještě trochu

vzduchu. Místo aby jej vydýchali, schovali si jej pro mne a teď, sami se už dusíce, pouštěli mi do plic po kapkách život. Chtěl jsem přístroj odstrčit, ale přátelé mě drželi za ruce. Několik vteřin jsem s rozkoší dýchal.

Můj zrak padl na hodiny. Bylo jedenáct hodin dopoledne. Dnes musilo být už 28. března. *Nautilus* plul strašnou rychlostí čtyřiasedmdesáti kilometrů za hodinu. Jako by se ve vodě svíjel.

Kde byl kapitán Nemo? Zemřel snad? Nezemřeli s ním i jeho společníci?

V této chvíli ukazoval manometr hloubku pouhých šesti metrů. Od vzduchu nás tedy dělilo jen obyčejné ledové pole. Nemohli jsme je prolomit?

Snad. *Nautilus* se o to rozhodně pokusí. Opravdu jsem cítil, že zaujímá šikmou polohu, se zádí skloněnou a s přídní ostruhou zvednutou. K porušení jeho rovnováhy stačilo přibrat trochu vody. Pak s plnou silou svého šroubu napadl ledové pole zespodu jako obrovský beran. Postupně led rozrážel, ustupoval a znovu se plnou rychlostí vrhal proti poli, které se lámalo; nakonec v nejprudším rozjezdu vylétl nad ledovou plochu a svou váhou ji rozdrtil.

Palubní kryt byl otevřen a do všech částí *Nautilu* vnikl proud čerstvého vzduchu.

KAPITOLA XVI
Od mysu Hoorn k Amazonce

Nedovedu říci, jak jsem se octl na plošině. Snad mě tam odnesl Kanaďan. Dýchal jsem, polykal jsem osvěžující mořský vzduch. Mí přátelé se vedle mne také opíjeli jeho svěžími částicemi. Dlouho hladovějící ubožáci se nesmějí nerozvážně vrhnout na první nabídnuté jídlo. My jsme se však nemusili ovládat a mohli jsme plnými plicemi vdechovat vzduch. A mořský větřík nás přitom opájel rozkoší.

„Ach, kyslík je dobrá věc!“ řekl Conseil. „Jen ať se pan profesor nebojí a dýchá! Je tu vzduchu pro každého dost.“

Ned Land nemluvil, ale otvíral ústa tak, že by byl vyděsil i žraloka. Kanaďan „táhl“ jako rozpálená kamna.

Síly se nám rychle vracely. Když jsem se rozhlédl kolem sebe, viděl jsem, že jsme na plošině sami. Z posádky tam nebyl nikdo. Ani kapitán Nemo. Záhadní námořníci z *Nautilu* se spokojili vzduchem, který proudil dovnitř. Žádný z nich se nepřišel těšit ze vzduchu nahoru.

První slova, která jsem pronesl, byla slova díků a vděčnosti k mým společníkům. Ned a Conseil mi prodloužili v posledních dlouhých hodinách smrtelného zápasu život. Ani všechna moje vděčnost nemohla být dostatečnou odměnou za takovou oddanost.

„Dobrá, pane profesore,“ řekl mi Ned Land, „to nestojí vůbec za řeč! Čím jsme se zasloužili? Ničím. Byla to jen otázka aritmetiky. Váš život má větší cenu než náš. Bylo nutné jej zachránit.“

„Ne, Nede,“ odpověděl jsem, „nemá větší cenu. Nikdo není lepší než šlechetný a dobrý člověk, a vy jím jste!“

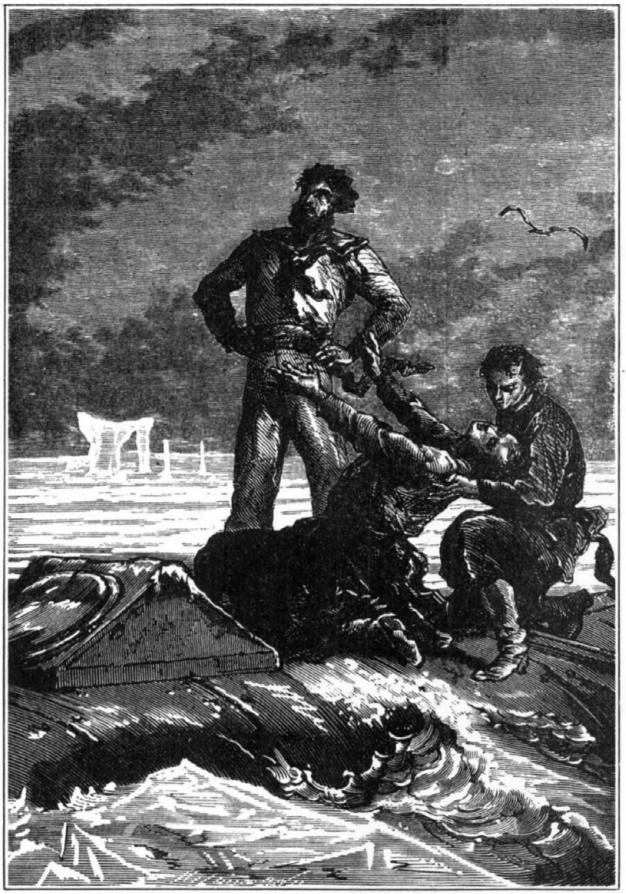

„Dobře, dobře," opakoval Kanaďan v rozpacích.

„A co tys musil vytrpět, můj dobrý Conseili!"

„Ani ne. Abych řekl panu profesorovi pravdu, chybělo mi jen několik doušků vzduchu; myslím však, že bych se s tím vyrovnal. Díval jsem se ostatně na pana profesora, který už omdléval, a to mi vzalo všechnu chuť k dýchání. Vzalo mi to, jak se říká, dech..." A Conseil, plný rozpaků nad tím, že začíná mluvit všední fráze, větu nedokončil.

„Přátelé," řekl jsem v hlubokém dojetí, „jsme navždy spojeni jeden s druhým a vy máte právo..."

„Kterého opravdu použiji," vpadl Kanaďan.

„Jaké právo?" ptal se Conseil.

„Ano, právo vzít vás s sebou, až ten pekelný *Nautilus* opustíme," pokračoval Ned Land.

„Správně," řekl Conseil. „Plujeme dobrým směrem?"

„Ano," odpověděl jsem, „protože plujeme za sluncem a tady slunce znamená sever."

„To jistě," pokračoval Ned Land, „ale musíme zvědět, plujeme-li do Tichého, nebo do Atlantského oceánu, to jest do moří navštěvovaných, nebo pustých."

Na to jsem odpovědět nemohl. Obával jsem se, že nás kapitán Nemo zavleče spíš do onoho velkého oceánu, který omývá břehy Asie a Ameriky. Uzavře tak svou podmořskou cestu kolem světa a vrátí se do vod, v nichž *Nautilus* nacházel největší svobodu. Ale co se stane s plány Neda Landa, vrátíme-li se do Tichého oceánu, daleko od obydlených zemí?

Tuto důležitou věc jsme se měli brzy dovědět. *Nautilus* plul velmi rychle. Brzy jsme přepluli polární kruh a zamířili jsme k mysu Hoorn. Tento výběžek americké pevniny jsme minuli 31. března v sedm hodin večer.

Na všechna minulá utrpení jsme už zapomněli. Vzpomínka na uvěznění v ledu se v našich myslích pomalu rozplývala. Mysleli jsme jen na budoucnost. Kapitán Nemo se neukazoval ani v salónu, ani na plošině. Jeho zástupce zanášel každodenně polohu lodi do mapy. Mohl jsem tak sledovat přesný směr *Nautilu*. Toho večera však mi už bylo k mému velkému uspokojení jasné, že se vracíme na sever Atlantským oceánem.

Oznámil jsem výsledek svých zjištění Conseilovi a Kanaďanovi.

„To je dobrá zpráva," odpověděl mi Ned Land. „Ale kam *Nautilus* pluje?"

„To nemohu říci, Nede."

„Nechce snad kapitán po dobytí jižního pólu dobýt i pólu severního a vrátit se do Pacifiku bájnou Severozápadní cestou?"

„Toho bychom se asi nemusili bát," řekl Conseil.

„Pak se s ním však ještě dříve rozloučíme," prohlásil Kanaďan.

„Ten kapitán Nemo je stejně chlapík," řekl Conseil. „Rozhodně nebudeme litovat, že jsme ho poznali."

„Zvlášť až ho opustíme," dodal Ned Land.

Když druhého dne, 1. dubna, vystoupil *Nautilus* několik minut před polednem na hladinu, zahlédli jsme na západě jakési pobřeží. Byla to Ohňová země, která dostala své jméno proto, že první mořeplavci na ní spatřili četné sloupy dýmu, stoupající z chýší domorodců. K Ohňové zemi patří velké množství ostrovů, jež se táhnou v délce sto třiceti kilometrů a v šířce tří set padesáti kilometrů mezi 53° a 56° jižní šířky a mezi 67°50' a 77°15' západní délky.

Toto pobřeží mi připadalo nízké, ale v dáli se za ním zdvihaly vysoké hory. Zdálo se mi, že jsem zahlédl horu Sarmiento, vysokou dva tisíce sedmdesát metrů nad mořem. Je to jehlancovitá břidlicová hora s ostrým vrcholem, která prý „předpovídá krásné

nebo špatné počasí“ podle toho, je-li zahalena mlhou, nebo jasná, jak mi aspoň řekl Ned Land.

„Je to tedy báječný barometr, příteli.“

„Ano, pane profesore. Přirozený barometr, který mě při mých plavbách Magalhãesovým průlivem nikdy nezklamal.“

V této chvíli se před pozadím nebe rýsoval její vrchol docela jasně. Byla to předzvěst pěkného počasí, která se také splnila.

Nautilus se vrátil pod vodu a přiblížil se k břehu, podle něhož však plul jen několik kilometrů. Okny salónu jsem viděl dlouhé liány a obrovské řasy, jejichž ukázky jsem pozoroval i na volném moři při pólu. Jejich porézní a lesklá vlákna byla až tři sta metrů dlouhá; byly to opravdu kabely silnější než palec a velmi pevné. Často se jich používá k uvazování lodí. Dno bylo pokryto jinou rostlinou, známou pod jménem *velp*. Má dlouhé čtyřcípé listy a prorůstá korálovými útvary. Slouží jako útočiště i jako potrava obrovskému množství korýšů a měkkýšů, krabů a sépií. Sem se dostavují k skvělým hostinám tuleni a mořské vydry, aby tu stříd-dali podle anglického způsobu rybí maso s mořskou zeleninou.

Nad tímto bujným a úrodným dnem plul *Nautilus* největší rych-lostí. Kvečeru se přiblížil k Falklandským ostrovům, z nichž jsem druhého dne zahlédl jen strmé vrcholky. Byla tu střední hloubka. Pomyslil jsem si právem, že tyto dva ostrovy, obklopené mnoha ostrůvky, byly kdysi součástí Magalhãesových zemí. Falklandské ostrovy objevil pravděpodobně slavný John Davis, který jim dal jméno Davisova jižní země. Richard Hawkins je později přejme-noval na Panenské ostrovy. Počátkem 18. století dostaly od rybářů ze Saint Mala jméno Malouiny a konečně Angličané, jimž dnes ostrovy patří, nazvali je Falklandskými ostrovy.

V těchto vodách vytáhly naše sítě krásné ukázky chaluh, a pře-devším zvláštní řasu, jejíž kořeny byly přetíženy slávkami, které

patří mezi nejchutnější mlže na světě. Na plošinu se snášely celé tucty hus a kachen, z nichž některé byly brzy uloženy do lodní spíže. Z ryb jsme poznali především příslušníky rodu hlaváčů.

Stejně jsem však obdivoval i četné medúzy, žijící jen u Falklandských ostrovů. Některé měly velmi hladké polokulové klobouky s červeno-hnědými pruhy a s dvanácti pravidelnými výkrojky. Jiné měly tvar džbánků, z nichž vyčnívaly půvabné široké listy a dlouhé rudé haluze. Při plavání pohybovaly čtyřmi listovými rameny, přičemž za nimi vodou splýval hustý trs chapadel. Chtěl jsem si několik ukázek těchto půvabných živočichů vzít, ale jsou to jen pouhé stíny, klamné obláčky, které by mimo rodný živel tály nebo se vypařovaly.

Když poslední vrcholy Falklandských ostrovů zmizely za obzorem, ponořil se *Nautilus* do hloubky dvaceti až pětadvaceti metrů a plul podle amerických břehů. Kapitán Nemo se neukazoval.

Až do 3. dubna jsme pluli v patagonských vodách, brzy na hladině, brzy pod vodou. *Nautilus* minul široké ústí řeky La Plata a 4. dubna se octl u Uruguaye devadesát kilometrů od země. Udržoval severní směr podél dlouhého oblouku rovníkové Ameriky. Od výjezdu z japonských vod jsme už urazili dráhu dlouhou šestnáct tisíc mil, což je jedenasedmdesát tisíc kilometrů.

K jedenácté hodině dopolední jsme přepluli na sedmatřicátém poledníku obratník Kozoroha a minuli jsme mys Frio. Kapitán Nemo k velké mrzutosti Neda Landa zřejmě nesnášel blízkost obydlených brazilských břehů, protože plul závratnou rychlostí. Ani nejrychlejší ptáci nebo ryby nám nestačili, a tak jsem nemohl obdivovat ani jedinou zajímavost těchto moří.

Velkou rychlost udržoval *Nautilus* několik dní; 9. dubna večer jsme zahlédli nejvýchodnější cíp Jižní Ameriky, mys San Roque. Tady se však *Nautilus* znovu odchýlil a odplul do největších hlou-

bek k velkému podmořskému údolí, které je vyhloubeno mezi tímto mysem a Sierrou Leone na africkém pobřeží. Podmořské údolí se u Antil větví a končí na severu velkou, devět tisíc metrů hlubokou propastí. V těchto místech vytváří geologická propadlina šest kilometrů vysoký sráz, který se táhne k Malým Antilám a je rozeklán v ostré štíty. U Kapverdských ostrovů vytváří druhou, neméně vysokou hradbu a ta obepíná celou potopenou Atlantidu. Na dně tohoto obrovského údolí vystupují místy hory, které dodávají podmořským hlubinám malebný ráz. Popisuji to především podle ručně zhotovených map z *Nautilu*, nakreslených zřejmě rukou kapitána Nema na základě jeho osobních pozorování.

Po dva dny jsme projížděli těmito hlubokými a pustými vodami pomocí nakloněných bočných ploch. *Nautilus* prováděl dlouhé šikmé plavby, a tak se dostával do všech hloubek, ale 11. dubna se náhle vynořil. Zase jsme spatřili zemi, tentokrát při širokém ústí Amazonky, která přináší tolik vody, že okolní moře je v okruhu mnoha kilometrů sladké.

Přepluli jsme rovník. Osmatřicet kilometrů západně zůstala Guyana, francouzské území, kde bychom byli snadno našli útočiště. Ale vanul prudký vichr a zuřivé vlny by nám byly zabránily přistát v prostém člunu. Ned Land to asi pochopil, protože o útěku nemluvil. Já sám jsem žádné narážky na jeho plány nedělal, poněvadž jsem ho nechtěl dohnat k pokusům, které by určitě ztroskotaly.

Za tento odklad jsem se snadno odškodnil zajímavým studiem. *Nautilus* po dva dny – 11. a 12. dubna – neopouštěl hladinu moře a jeho rybářské sítě vylovily zázračné množství nižších živočichů, ryb a plazů.

Mnoho nižších živočichů bylo ode dna odtrženo řetězem sítě. Většinou to byly krásné sasanky. Měly malá válcovitá těla

se svislými pruhy, posetá červenými skvrnami. Nad tělem se jim rozvíjel nádherný trs chapadel. Měkkýši tu byli zastoupeni druhy, které jsem pozoroval už dříve. Byly to věžule, olivy s pravidelně se křižujícími pruhy a se žlutými skvrnami, jež se ostře odrážely od masově červeného podkladu, dále argonauti, výborné jedlé sépie a některé druhy chobotnic, které staří přírodovědci řadili mezi létající ryby a které slouží především jako vnadidlo při lovu tresek.

Poznal jsem i různé druhy zdejších ryb, jež jsem dosud studovat nemohl. Byly to ryby podobné úhořům, třicet centimetrů dlouhé, se zelenavou hlavou, fialovými ploutvemi, šedomodrým hřbetem, stříbřitě lesklým břichem posetým pestrými skvrnami a se zlatými kroužky kolem duhovek. Jsou to zajímavá zvířata, která proud Amazonky zanáší zřejmě až do moře, protože jinak žijí ve sladkých vodách. Pozoroval jsem i rejnoky se špičatým čenichem a s dlouhým rozeklaným ocasem, ozbrojené zubatým ostnem. Mezi nimi pluli malí metroví žraloci s šedobělavou kůží, kteří mají zuby v několika řadách zahnuté dozadu, a dále mořští ďasi tvaru červenavých rovnoramenných trojúhelníků půl metru širokých, jejichž prsní ploutve mají masité výrůstky, takže vypadají jako netopýří křídla. Ale rohovité výrůstky u nozder daly těmto rybám jméno mořských jednorožců. A konečně jsem tu viděl několik druhů ostenců s boky posetými leskle zlatými jiskřivými skvrnami a pak světle fialové druhy, měnící barvu jako peří na krku holubů, a tak dále.

Toto „a tak dále“ mi však nezabrání uvést ještě druh, na který Conseil dlouho a právem vzpomínal.

Jedna z našich sítí vylovila jakéhosi velmi plochého rejnoka s rozeklaným ocasem a s tělem dokonale kruhovým; vážil dvacet kilogramů, vespod byl bílý a navrchu červenavý, s velkými

okrouhlými skvrnami tmavě modré barvy, černě vroubenými. Kůži měl nesmírně lesklou a na konci těla dvojklanou ploutev. Když ležel na plošině, zmítal se a snažil se křečovitými pohyby obrátit. Vyvinul tolik síly, že posledním skokem by se byl dostal málem zpět do moře. Ale Conseil, který si nechtěl rejnoka nechat ujít, po něm skočil, a než jsem mu v tom mohl zabránit, chopil se ho oběma rukama.

V tom okamžiku se však převrátil vzhůru nohama, s tělem napůl ochrnutým, a vykřikl:

„Pomoc, pane profesore! Pomoc!“

Dnes poprvé ten ubohý chlapec se mnou nemluvil v třetí osobě.

Pomohli jsme mu s Kanaďanem na nohy a prudce jsme ho třeli. Když ten věčný klasifikátor přišel k sobě, zašeptal přerývaným hlasem:

„Třída paryby, podtřída příčnoústí, nadřád rejnokovci, řád parejnoci, druh parejnok elektrický.“

„Ano, příteli,“ odpověděl jsem, „do tohoto žalostného stavu tě přivedl parejnok elektrický.“

„Ach, pan profesor mi může věřit,“ prohlásil Conseil, „že se tomu zvířeti pomstím.“

„Ale jak?“

„Sním je!“

A to se večer opravdu stalo, ovšem skutečně jen z pomsty, protože parejnok byl upřímně řečeno tuhý.

Nešťastný Conseil se totiž obořil na nejnebezpečnějšího parejnoka. Toto podivné zvíře v prostředí tak vodivém, jako je voda, omračuje ryby na vzdálenost několika metrů. Tak mohutná je síla jeho elektrického orgánu, který má povrch nejméně dvě stě padesát čtverečních decimetrů.

Nazítří, 12. dubna, přiblížil se *Nautilus* ve dne k pobřeží holandské Guyany u ústí řeky Maroni. Tam žilo několik stád kapustňáků, kteří stejně jako moroni a korouni patří do řádu ochechulí. Tato krásná, mírná a neútočná zvířata jsou šest až sedm metrů dlouhá a váží nejméně čtyři tisíce kilogramů.

Posádka *Nautilu* se zmocnila asi půl tuctu kapustňáků. A tak byla lodní spíže zásobena výborným masem, mnohem lepším, než je maso hovězí nebo telecí. Lov však nebyl nijak zajímavý. Kapustňáci se dali zabíjet, aniž se bránili. V lodi bylo uskladněno několik tisíc kilogramů masa určeného k sušení.

Toho dne zvláštní lov přispěl k dalšímu zvětšení zásob v *Nautilu*. Naše sítě vytáhly v tamních bohatých vodách značný počet ryb, jejichž hlavy končily oválnou deskou s masitými okraji. Byli to štítovci z čeledi štítovcovitých a z řádu ostnoploutvých. Jejich ploché desky se skládají z chrupavčitých příčných a podélných pásů, mezi nimiž může zvíře vytvořit vzduchoprázdný prostor, a tím přilnout k předmětům jako pijavice.

Po skončení lovu se *Nautilus* přiblížil k pobřeží. Na těchto místech spalo na hladině mnoho mořských želv. Bylo velmi nesnadné zmocnit se těchto vzácných plazů, kteří se při sebeslabším zvuku probouzejí a jejichž štít je pevnou ochranou proti harpuně. Ale štítovci prý loví mořské želvy s neobyčejnou jistotou a přesností. Tato zvířata jsou skutečně živé háčky, které by přinesly štěstí a bohatství každému chudému rybáři s udicí.

Námořníci z *Nautilu* upevnili na ocasy těchto ryb široké kroužky, které nebránily rybám v pohybu, a ke kroužkům přivázali dlouhé provazy upevněné druhým koncem na palubě.

Jakmile byli štítovci vhozeni do moře, začali plnit svůj úkol a přisáli se na štíty želv. Přisáli se tak pevně, že bychom je byli

spíš přetrhli, než odtrhli. Vytáhli jsme je zpět na palubu a s nimi i želvy, ke kterým zůstali přisáti.

Stejným způsobem jsme ulovili i několik karet obrovských, širokých jeden metr a vážících dvě stě kilogramů. Tyto želvy jsou velmi ceněny pro svůj štít, který je pokryt velkými rohovitými deskami, tenkými a průhlednými, s bílými a žlutými skvrnami na hnědém podkladě. K jídlu byly výborné, stejně jako obyčejné želvy, které mají také výtečnou chuť.

Tímto lovem skončil náš pobyt ve vodách Amazonky; v noci se *Nautilus* vrátil na širé moře.

KAPITOLA XVII
Chobotnice

Po několik dnů plul *Nautilus* neustále daleko od amerických břehů. Zřejmě nechtěl plout Mexickým zálivem nebo Karibským mořem. Vody by tam byl měl pod sebou sice dost, protože průměrná hloubka tam je tisíc osm set metrů, ale kapitánu Nemovi se zřejmě nelíbily tyto končiny poseté ostrovy a brázděné parníky.

Dne 16. dubna jsme ve vzdálenosti pětačtyřiceti kilometrů zahlédli ostrovy Martinique a Guadeloupe. Jen na chvíli jsme spatřili jejich vrcholky.

Kanaďan byl velmi rozmrzen, protože chtěl uskutečnit své plány právě v tomto zálivu, a to tak, že bychom buď dosáhli pevniny, nebo přistáli u některé z lodí, které zajišťují spojení mezi jednotlivými ostrovy. Kdyby se tam Kanaďanovi podařilo zmocnit se bez kapitánova vědomí člunu, mohl by se útěk podařit. Na širém oceánu na to ovšem pomýšlet nemohl.

Kanaďan, Conseil a já jsme o tom dlouho hovořili. Byli jsme na *Nautilu* uvězněni už šest měsíců. Překonali jsme již vzdálenost šestnácti tisíc mil, což je jedenasedmdesát tisíc kilometrů, a Ned Land říkal, že to na konec stále ještě nevypadá. Vytasil se proto s návrhem, který jsem vůbec nečekal. Chtěl položit kapitánu Nemovi přímou otázku. Chce nás kapitán věznit v lodi trvale?

Takové jednání se mi však nelíbilo. Soudil jsem, že by k ničemu nevedlo. Od velitele *Nautilu* jsme nemohli nic čekat. Vše záleželo na nás. Kapitán byl ostatně od jisté doby stále zachmuřenější, uzavřenější a nesdílnější. Zdálo se, že se mi vyhýbá. Potkával jsem ho

jen zřídkakdy. Dříve mi rád vysvětloval podmořské divy, nyní mě nechával při mých studiích a do salónu nechodil.

Jaká změna se to s ním stala? A z jaké příčiny? Sobě jsem nemohl vyčítat nic. Netížila ho už naše přítomnost? Přesto jsem nemohl doufat, že by nám vrátil svobodu.

Prosil jsem tedy Neda, aby mě o věci nechal dříve trochu přemýšlet. Kdyby náš dotaz neměl kladný výsledek, vzbudil by jeho podezření, naši situaci by ztížil a Kanaďanovým plánům by uškodil. Dodávám ještě, že v žádném případě jsem se nemohl vymlouvat na naše zdraví. Kromě kruté zkoušky pod ledovým polem na jižním pólu se nám nikdy nevedlo tak dobře. Nedovi, Conseilovi i mně. Zdravá potrava, slaný vzduch, pravidelný život a stejnoměrná teplota nás chránily před nemocemi. Chápal jsem, že to je pravý život pro kapitána Nema, který je tu doma, kterého netrápí touha po zemi a který spěje za svým cílem cestami tajemnými pro všechny lidi, jen pro něho ne. My jsme se však s lidstvem nerozešli. Já sám jsem si nechtěl vzít s sebou do hrobu všechna svá zajímavá a nová studia. Měl jsem teď právo napsat pravdivou knihu o moři a chtěl jsem, aby se dočkala vydání.

I tady, v antilských vodách, deset metrů pod hladinou, mohl jsem denně zapisovat do svých poznámek spousty zajímavých poznatků. Z nižších živočichů tu žili podlouhlí a perleťově lesklí trubýši, měchýřovky, které nastavují své blány větru a jejichž modrá chapadla splývají jako hedvábné nitě, a dále napohled půvabné medúzy, na dotek však opravdové kopřivy, vylučující žahavou tekutinu. Z ryb tu žili rejnoci dlouzí tři metry a vážící tři sta kilogramů, s trojúhelníkovou prsní ploutví, s vydutým hřbetem a s očima posunutýma na vrch hlavy. Vypadali jako plující lodní trosky a často se přitiskovali k okenním sklům jako tmavé okenice. Pak ostenci, kterým příroda dala jen černou a bílou barvu,

tlustí a dlouzí hlaváči se žlutými ploutvemi a s vyčnívající čelistí, makrely s krátkými ostrými zuby a s drobnými šupinami. V celých mračnech se tu objevovaly parmice pokryté od hlavy k ocasu zlatými kruhy a mající krásně zářivé ploutve.

Kolik nových a nádherných ukázek bych byl ještě mohl pozorovat, kdyby se byl *Nautilus* neponořil do větších hlubin! Jeho skloněné plochy ho zavedly až do hloubky od dvou tisíc do tří tisíc pěti set metrů. Tam byla živočišná říše zastoupena jen hvězdicemi.

Dne 20. dubna jsme sestoupili do průměrné hloubky patnácti set metrů. Nejbližší země bylo Lucayské souostroví, rozseté po moři jako skupina dlaždic. Tam se ze dna zdvihaly pochmurné srázy, strmé stěny ze zvětralých skal na širokém podkladě, a mezi nimi zely černé prohlubně, kterými naše elektrické světlo neproniklo až na dno.

Tyto skály byly pokryty velkými rostlinami, řasami a obrovskými čepelatkami, skutečnou alejí mořských rostlin jako z říše obrů.[21]

Od obrovských rostlin, o kterých jsme s Conseilem a Nedem hovořili, přešli jsme přirozeně k obrovským mořským živočichům. Jedni jsou zajisté určeni za potravu druhým. A přesto jsem okny *Nautilu*, nyní téměř nehybného, spatřil na těch velikých rostlinách jen běžné členovce z podřádu krabů a houby žijící hlavně v Karibském moři.

Bylo asi jedenáct hodin, když mě Ned Land upozornil na podivné hemžení ve velkých řasách.

„Tady jsou skutečně jedinečné skrýše pro chobotnice," řekl jsem. „Nedivil bych se, kdybychom tu některé z těch příšer spatřili."

„Cože?" zvolal Conseil. „Obyčejné chobotnice z třídy hlavonožců, z řádu desetiramenatců a z podřádu sépií?"

---

21 Dnes víme, že rostlinný život v moři sahá jen do hloubky 200 m. (Údaj neaktualizován. *Pozn. red.*)

„Ne," řekl jsem, „myslím obrovské chobotnice. Ale přítel Ned se asi mýlil, protože jsem neviděl nic."

„To je škoda," odpověděl Conseil. „Chtěl bych vidět tváří v tvář jednu z chobotnic, o kterých jsem už slyšel a které mohou stáhnout celou loď do hlubinných propastí. Těmto tvorům se říká krakeni..."

„Žvást!" řekl posměšně Kanaďan.

„Krakeni," opakoval Conseil, nestaraje se o přítelův posměch.

„Nikdy neuvěřím," řekl Kanaďan, „že ta zvířata opravdu existují."

„Proč ne?" ptal se Conseil. „Vždyť jsme uvěřili i v narvala pana profesora."

„A mýlili jsme se, Conseili."

„To je pravda, ovšem je možné, že jiní lidé v něj ještě věří."

„Je to pravděpodobné," řekl jsem Conseilovi, „ale já sám jsem rozhodnut připustit existenci těchto netvorů teprve ve chvíli, kdy je budu vlastní rukou pitvat."

„Pan profesor tedy v existenci obrovských chobotnic nevěří?" ptal se Conseil.

„A kdo by v ně, k čertu, věřil?" zvolal Kanaďan.

„Mnoho lidí, příteli Nede."

„Ale lovci ne! Snad jen učenci."

„Odpusťte, Nede! I lovci, i učenci!"

„A já vám říkám," prohlásil Conseil nejvážnějším hlasem, „že si dobře vzpomínám, jak jsem jednou viděl velký člun stažený pod vodu chapadly takového hlavonožce."

„Tys to viděl?" ptal se Kanaďan.

„Ano, Nede."

„Na vlastní oči?"

„Na vlastní oči."

„A kde, prosím tě?“

„V Saint Malu,“ odpověděl Conseil pevně.

„V přístavu?“ ptal se ironicky Ned.

„Ne, v kostele,“ odpověděl Conseil.

„V kostele?“ zvolal Kanaďan.

„Ano, Nede. Ta chobotnice tam byla namalovaná.“

„Dobrá,“ smál se Ned. „Conseil si z nás tropí šašky.“

„Ale má vlastně pravdu,“ řekl jsem. „O tom obraze jsem slyšel. Jenže příběh, který je na něm zobrazen, je legenda a vy víte, co si máme myslet o legendách v oboru přírodních věd! Jde-li ostatně o netvory, lidská fantazie ráda přehání. Lidé věřili nejen v to, že tyto chobotnice mohou stáhnout do hlubin celou loď, ale jistý Olaus Magnus hovoří o hlavonožci, který byl dva kilometry dlouhý a podobal se spíš ostrovu než živočichu. Vypráví se také, že biskup Midros postavil jednou na jakési skále oltář. Když odsloužil mši, začala se skála pohybovat a zmizela v moři. Ta skála byla chobotnice.“

„A to je vše?“ ptal se Kanaďan.

„Ne,“ odpověděl jsem. „Jiný biskup, jakýsi Pontoppidan z Berhemu, hovoří podobně o chobotnici, na které prý mohl cvičit celý jezdecký pluk.“

„Ti staří biskupové byli dobří!“ řekl Ned Land.

„A konečně i starověcí přírodovědci hovoří o netvorech, kteří měli tlamu velkou jako celý záliv a byli tak obrovští, že nepropluli Gibraltarskou úžinou.“

„No tohle!“ zvolal Kanaďan.

„Ale co je na všech těch řečech pravdivého?“ ptal se Conseil.

„Nic, přátelé. Aspoň nic z toho, co přesahuje hranice pravděpodobnosti a přechází do říše bájí a legend. Představivost vypravěčů musila přece mít nějaký důvod nebo záminku. Nelze popřít, že existují chobotnice velkých rozměrů, ovšem vždycky jsou menší

než kytovci. Aristoteles zjistil rozměry jedné chobotnice, která byla pět loktů dlouhá, což jsou asi tři metry. Naši lovci spatří často chobotnice přes metr osmdesát dlouhé. V muzeích v Terstu a v Montpellieru mají těla chobotnic dva metry dlouhých. Podle výpočtu přírodovědců jedno z těchto zvířat, dlouhé necelé dva metry, má chapadla osm metrů dlouhá. To stačí, aby to zvíře bylo opravdu hrozné."

„A uloví se někdy i dnes?" ptal se Kanaďan.

„I když se neuloví, námořníci je občas spatří. Jeden z mých přátel, kapitán Paul Bos z Havru, mě často ujišťoval, že se s těmito netvory obrovských těl setkal v Indickém oceánu. Ale před několika lety, roku 1861, došlo k podivné události, po níž už nelze existenci těchto obrovských zvířat popírat."

„Co se stalo?" ptal se Ned Land.

„Nuže, roku 1861 zahlédla posádka návěstné lodi *Alecton* severovýchodně od Tenerife – téměř na stejné šířce, na jaké jsme teď my – obrovskou chobotnici, která plavala ve vodě. Velitel Bouguer se ke zvířeti přiblížil a napadl je harpunou i puškami. Neměl však úspěch, protože harpuny i střely prolétly měkkým masem jako řídkým rosolem. Po několika marných pokusech se posádce podařilo stáhnout kolem měkkýšova těla smyčku. Ta sklouzla až k ocasní ploutvi a tam se zadrhla. Mužstvo se pak pokoušelo vytáhnout netvora na palubu, ale váha jeho těla byla tak velká, že se tahem provazu ocas utrhl a měkkýš, zbavený své ozdoby, zmizel pod vodou."

„To už je něco!" řekl Ned Land.

„O tom se nedá pochybovat, statečný Nede. Bylo také navrženo, aby ta chobotnice dostala jméno chobotnice Bouguerova."

„A jak byla dlouhá?" ptal se Kanaďan.

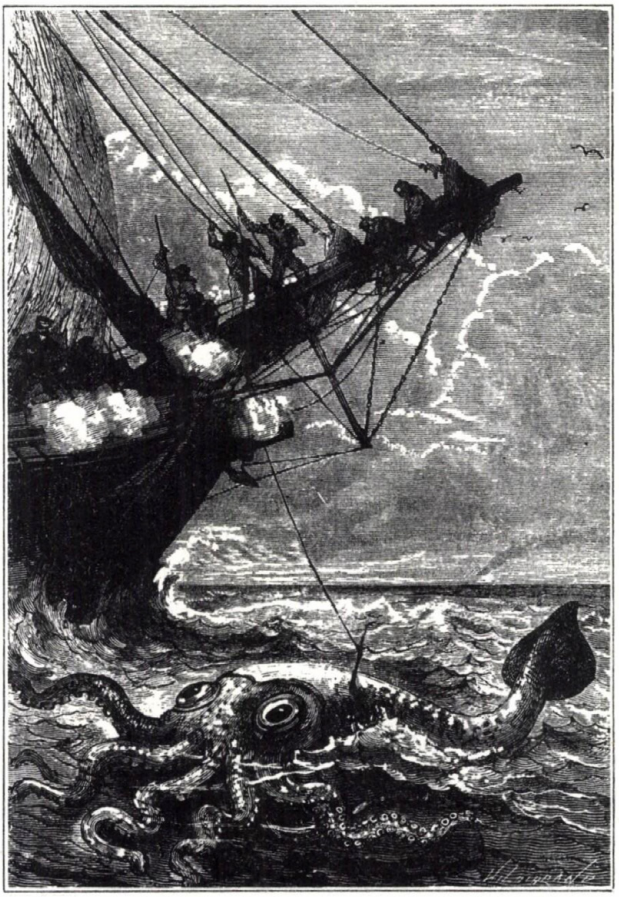

„Neměla tak asi šest metrů?“ vmísil se do hovoru Conseil, který stál u okna a prohlížel si výčnělky podmořského srázu.

„Přesně tolik,“ odpověděl jsem.

„A neměla na hlavě osm chapadel, která se zmítala ve vodě jako klubko hadů?“

„Přesně tak.“

„A neměla obrovské oči na vrcholu hlavy?“

„Ano, Conseili.“

„A neměla místo tlamy papouščí zobák, ovšem zobák hrozný?“

„Skutečně, Conseili.“

„Pak s dovolením,“ dodal klidně Conseil, „je tady právě chobotnice Bouguerova, nebo aspoň jedna z jejích sester.“

Pohlédl jsem na Conseile. Ned Land se vrhl k oknu.

„To je strašné zvíře!“ zvolal.

Vyhlédl jsem také ven a nemohl jsem se ubránit záchvěvu odporu. Před mýma očima se zmítal strašný netvor, jakoby vystřižený z legend o přírodních netvorech.

Byla to chobotnice obrovských rozměrů, osm metrů dlouhá. Plula pozpátku nesmírnou rychlostí stejným směrem jako *Nautilus*. Dívala se na nás svýma obrovskýma strnulýma očima zelenavé barvy. Jejích osm ramen, či spíše nohou, vyrůstalo jí z hlavy, což dalo těmto zvířatům název hlavonožci. Ramena byla dvakrát tak dlouhá jako tělo a kroutila se jako vlasy Furií. Jasně jsme viděli na spodní straně chapadel oněch dvě stě padesát přísavných bradavek, které měly tvar polokulových misek. Občas některé bradavky vytvořily ve svých miskách vzduchoprázdno a přisály se na okenní sklo. Tlama netvora – rohovitý zobák, připomínající zobák papouška – se otvírala a zavírala svislými pohyby. Z těchto nůžek vysunovala chobotnice kmitající se jazyk, ozbrojený několika řadami ostrých zubů. Jaká je to fantazie přírody! Ptačí zobák u měk-

kýše! Jeho kuželovité tělo, ve střední části vyduté, tvořilo masitý vak, který musil vážit dvacet až pětadvacet tisíc kilogramů. Jeho nestálá barva, úžasně rychle se měnící podle podráždění zvířete, přecházela postupně od bledé šedi až po červenavou hněď.

Co toho měkkýše podráždilo? Snad přítomnost *Nautilu*, strašnějšího než on sám, na němž se jeho přísavná ramena a čelisti neměly čeho zachytit. Jaké to příšery, tyto chobotnice! Jakou houževnatost jim to příroda dala, jakou sílu pohybů! Vždyť mají tři srdce!

Náhoda nás tedy svedla s chobotnicí a já nechtěl ztratit příležitost k pečlivému studiu této ukázky hlavonožců. Přemohl jsem hrůzu z jejího pohledu, vzal jsem tužku a počal jsem si chobotnici kreslit.

„Snad je to tatáž, kterou spatřila posádka *Alectonu*," řekl Conseil.

„Ba ne," odpověděl Ned Land. „Tahle je celá, kdežto tamta přišla o ocas."

„To by nebyl důvod," řekl jsem. „Chapadla a ocas těchto zvířat se obnovují novým narůstáním a ocas chobotnice Bouguerovy měl za sedm let dost času, aby dorostl."

„Není-li to tahle," řekl Ned, „je to snad jedna z těch druhých!"

Před pravým oknem se opravdu objevily další chobotnice. Napočítal jsem jich sedm. Doprovázely *Nautilus* a já slyšel skřípot jejich zobáků na ocelovém trupu. Moře nám tu opravdu posloužilo podle našeho přání.

Pokračoval jsem v práci. Ty příšery s námi pluly přesně stejnou rychlostí, takže vypadaly jako nehybné. Byl bych si je mohl obkreslit ve zmenšení na okenním skle. Pluli jsme ostatně jen mírnou rychlostí.

Náhle se *Nautilus* zastavil. Celou jeho konstrukcí projel otřes.

„Což jsme někde narazili?" ptal jsem se.

„Rozhodně jsme se zas uvolnili, protože už plujeme," řekl Kanaďan.

Nautilus však neplul, jenom se vznášel. Lopatky jeho šroubu už netepaly vodu.

Uplynula minuta. Do salónu vstoupil kapitán Nemo se svým zástupcem.

Neviděli jsme ho už delší čas. Zdál se zachmuřený. Aniž na nás promluvil, aniž nás snad vůbec viděl, přistoupil k oknu, pohlédl na chobotnice a řekl svému zástupci několik slov.

Zástupce odešel. Brzy nato se okna zakryla. Strop se rozzářil.

Šel jsem ke kapitánovi.

„Zajímavá sbírka chobotnic," řekl jsem mu lehkým tónem, jakým by mluvil milovník přírody před sklem akvária.

„Opravdu, pane přírodovědče," odpověděl mi. „A teď se s nimi setkáme tělo proti tělu."

Pohlédl jsem na kapitána. Zdálo se mi, že jsem dobře neslyšel.

„Tělo proti tělu?" opakoval jsem.

„Ano, pane profesore. Šroub se zastavil. Myslím, že se mezi lopatky dostaly rohovité čelisti jedné z chobotnic. A to nám brání v další plavbě."

„A co budete dělat?"

„Vystoupím na hladinu a tu havěť pobiji."

„To nebude snadná práce."

„Jistě ne. Elektrické střely jsou proti jejich měkkým tělům bezmocné, protože v nich nenacházejí odpor potřebný k výbuchu. Pustím se do nich sekerami."

„A harpunou, pane kapitáne," řekl Kanaďan, „neodmítnete-li mou pomoc."

„Přijímám ji, mistře Lande."

„Půjdeme s vámi," řekl jsem a šel jsem za kapitánem Nemem k hlavnímu schodišti.

Tam už bylo k útoku připraveno deset námořníků s útočnými sekerami. Já a Conseil jsme si také vzali každý jednu. Ned Land se chopil harpuny.

Nautilus se vynořil na hladinu. Jeden z námořníků uvolnil z nejvyššího schodu šrouby palubního příklopu. Ale sotva byly matice uvolněny, příklop se s nesmírnou prudkostí otevřel, stržen zřejmě přísavkami na chapadle chobotnice.

Zároveň jedno z dlouhých ramen vklouzlo otvorem jako had. Nad ním se zmítalo dvacet dalších. Kapitán Nemo jediným mávnutím sekerou strašné chapadlo usekl. To za stálého svíjení sklouzlo po schodech dolů.

Ve chvíli, kdy jsme se tlačili jeden na druhého, abychom se dostali na plošinu, svíjela se nad námi ve vzduchu další dvě chapadla, která napadla námořníka stojícího před kapitánem Nemem a s neodolatelnou silou ho odnesla.

Kapitán Nemo vykřikl a vyřítil se ven. My jsme běželi za ním.

Jaká to scéna! Nešťastník, kterého chobotnice zachytila svými přísavkami, poletoval vzduchem podle vrtochů tohoto obrovského chobotu. Chroptěl, dusil se a volal: „Pomoc! Pomoc!"

Tato francouzsky pronesená slova mě úplně ohromila. Měl jsem tedy v lodi krajana, možná že několik krajanů! Tento drásající křik budu slyšet po celý život!

Nešťastník byl ztracen. Kdo ho mohl z toho silného objetí vyprostit? A přece se kapitán Nemo na chobotnici vrhl a odsekl jí sekerou další rameno. Jeho zástupce bojoval zuřivě s ostatními netvory, kteří šplhali po bocích *Nautilu*. Námořníci bojovali sekerami. I Ned Land, Conseil a já jsme zasekávali své zbraně do masité hmoty. Vzduch byl prosycen silným zápachem pižma. Bylo to strašné.

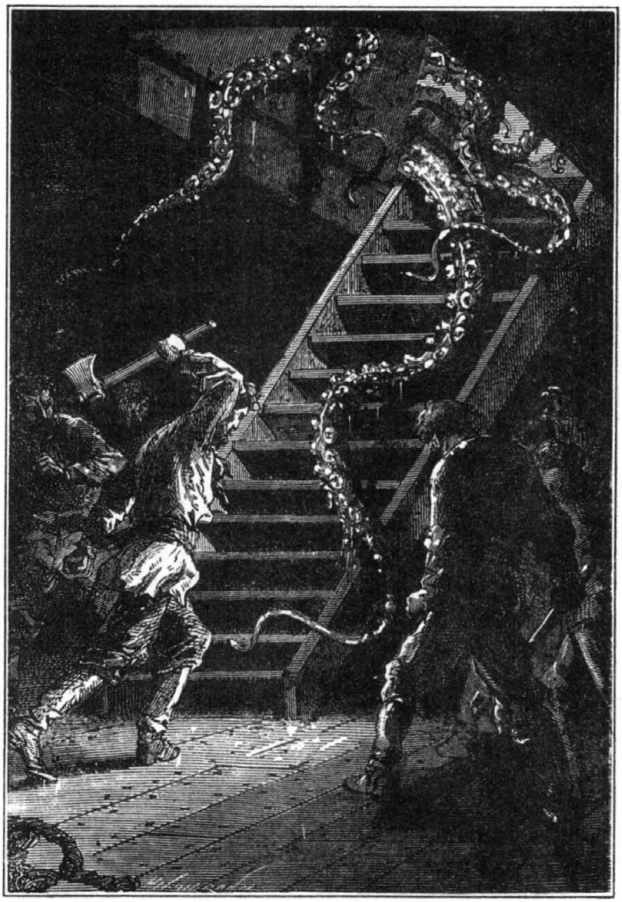

V jednu chvíli se mi už zdálo, že nešťastník, tak pevně sevřený chobotnicí, bude jí ještě vyrván a unikne jejímu mocnému sání. Už sedm chapadel bylo netvoru useknuto. Ale jedno jediné drželo svou oběť jako pírko a svíjelo se s ní ve vzduchu. Tu ve chvíli, kdy kapitán Nemo a jeho zástupce se na chobotnici vrhli, vypustilo zvíře sloup husté černé tekutiny, kterou vylučuje z váčku ve svých vnitřnostech. Byli jsme oslepeni. Když se konečně černý mrak rozptýlil, byla už chobotnice pryč a s ní zmizel i můj nešťastný krajan.

Přepadl nás zuřivý vztek na ty netvory. Už jsme se neovládali. Plošinu *Nautilu* napadlo deset nebo dvanáct chobotnic. Vrhali jsme se jeden přes druhého do změti hadovitých pahýlů, které sebou škubaly na plošině v proudech krve a inkoustově černé tekutiny. Zdálo se, že slizká chapadla rostou jako hlavy bájné saně. Nedova harpuna se každým rozmachem zasekávala do zelených očí chobotnic a vypichovala je. Ale brzy byl můj statečný druh povalen jedním z chapadel, kterému se už nemohl vyhnout.

Divím se, že mi srdce vzrušením a hrůzou nepuklo! Nad Nedem Landem se rozevřel strašný zobák chobotnice. Chtěla toho nešťastníka překousnout vedví. Vrhl jsem se mu na pomoc. Ale kapitán Nemo mě předešel. Jeho sekera zmizela mezi dvěma obrovitými čelistmi. Zázračně zachráněný Kanaďan vstal a zasekl celou harpunu do trojitého srdce chobotnice.

„Musil jsem splatit dluh," řekl kapitán Nemo Kanaďanovi.

Ned se místo odpovědi uklonil.

Boj trval čtvrt hodiny. Přemožené nestvůry konečně vyklidily pole a zmizely pod vodou.

Kapitán Nemo celý zakrvácený stál mlčky u reflektoru a díval se na moře, které pohltilo jednoho z jeho přátel; z očí se mu řinuly velké slzy.

KAPITOLA XVIII
Golfský proud

Nikdo z nás nikdy nezapomene na strašné scény z 20. dubna! Popisuji je pod dojmem silného vzrušení. Později jsem své líčení ještě jednou přehlédl. Přečetl jsem je také Conseilovi a Kanaďanovi. Tvrdili, že je přesné ve faktech, ale že na čtenáře dostatečně nezapůsobí. Popsáním takového výjevu by se musilo zabývat pero našeho nejslavnějšího básníka, autora *Dělníků moře*.

Řekl jsem už, že kapitán Nemo při pohledu na moře plakal. Nesmírně trpěl. Byl to už druhý přítel, kterého ztratil od našeho příchodu na loď. A jakou smrtí nešťastník zemřel! Rozmačkán, udušen, rozerván strašným chapadlem chobotnice, rozdrcen železnými čelistmi, nemohl spočinout se svými druhy v klidných vodách korálového hřbitova!

Mně při tom zápase rozerval srdce zoufalý výkřik nešťastného muže. Ubohý Francouz zapomněl na svou obvyklou řeč a při posledním výkřiku použil řeči své vlasti a své matky. Měl jsem tedy krajana i mezi námořníky *Nautilu*, mezi lidmi, kteří byli na smrt oddáni kapitánu Nemovi a prchali s ním před stykem s lidmi! Byl to snad jediný Francouz v této tajemné společnosti, složené jistě z příslušníků nejrůznějších národů? To byla další nerozluštitelná otázka, která mi neustále tanula na mysli.

Kapitán Nemo se vrátil do své kabiny a já jsem ho po několik dní nespatřil. Jak musel být smutný, zoufalý, rozkolísaný! Mohl jsem tak soudit podle lodi, jejíž byl duší a která sdílela všechny jeho nálady. *Nautilus* teď nezachovával určený směr. Plul jako mrtvola vydaná napospas vlnám. Šroub byl sice uvolněn, ale loď

ho téměř nepoužívala. Plula nazdařbůh. Nemohla se odtrhnout od jeviště posledního zápasu, od moře, které pohltilo jednoho z jejích námořníků.

Tak uplynulo deset dní. Až 1. května vyplul *Nautilus* na cestu k severu podle Lucayských ostrovů při vyústění Bahamského průlivu. Pluli jsme nyní s proudem největší mořské řeky, která má své břehy, své ryby a svou vlastní teplotu. Myslím tím Golfský proud.

Je to opravdu řeka, která teče volně Atlantským oceánem a jejíž vody se s vodami oceánu nemísí. Je to slaná řeka, slanější než okolní moře. Její průměrná hloubka je tisíc metrů a průměrná šířka sto kilometrů. Na mnoha místech teče rychlostí čtyř kilometrů za hodinu. Neměnný obsah jejích vod je větší než obsah všech řek na zeměkouli dohromady.

Skutečný pramen Golfského proudu, nebo chcete-li jeho východisko, je podle zjištění kapitána Mauryho v Gaskoňském zálivu. Tam se shromažďují jeho studené ještě a nevýrazně zbarvené vody. Odtud vychází proud k jihu podle rovníkové Afriky, ohřívá se slunečními paprsky v horkém pásmu, přetíná Atlantik, dostává se k mysu San Roque na brazilském pobřeží a rozděluje se ve dvě větve, z nichž jedna se jde ještě nasytit teplými vodami Karibského moře. Odtud Golfský proud už vykonává svou roli udržovatele tepelné rovnováhy. Vyrovnává totiž teplotu oceánu tím, že mísí tropické vody s vodami arktickými. Rozpálen do běla v Mexickém zálivu, stáčí se k severu podle amerických břehů až k Newfoundlandu, ohýbá se pod tlakem studeného proudu z Davisovy úžiny, vrací se do oceánu šroubovitou čárou k nejdelší rovnoběžce a na třiačtyřicátém stupni se dělí ve dvě ramena, z nichž jedno se působením severovýchodního pasátu vrací do Gaskoňského zálivu k Azorám, kdežto druhé otepluje irské a norské břehy a míří pak

přímo ke Špicberkům, kde jeho teplota klesá na čtyři stupně a kde vytváří volné moře kolem pólu.

A touto oceánskou řekou teď *Nautilus* plul. Od Bahamského průlivu teče Golfský proud, pětadvacet kilometrů široký a tři sta padesát metrů hluboký, rychlostí osmi kilometrů za hodinu. Jeho rychlost pravidelně klesá tou měrou, jak proud postupuje k severu. Je třeba si jen přát, aby tato pravidelnost trvala stále, neboť bylo zjištěno, že kdyby se rychlost a směr proudu změnily, nastaly by v evropském podnebí změny, jejichž důsledky si ani nedovedeme představit.

K polednímu jsem seděl s Conseilem na plošině. Řekl jsem mu o zvláštnostech Golfského proudu. Když jsem výklad skončil, vyzval jsem ho, aby ponořil ruku do vody.

Conseil uposlechl a byl velmi překvapen, že necítí ani chlad, ani teplo.

„To znamená," řekl jsem, „že teplota Golfského proudu, když opustil Mexický záliv, se mnoho neliší od teploty krve. Golfský proud je ohromné ohřívadlo, které umožňuje evropským břehům zdobit se věčnou zelení. A máme-li věřit Maurymu, pak dokonale využitá teplota tohoto proudu by dodala tolik kalorií, že bychom mohli udržovat v tekutém stavu řeku železa velkou jako Amazonka nebo Mississippi."

V této chvíli byla rychlost Golfského proudu dva metry dvacet pět centimetrů za vteřinu. Uvedená rychlost odlišuje jasně proud od okolního moře. Jeho stlačené vody vystupují nad úroveň oceánu, takže hladina proudu a hladina chladných vod oceánu mají různé výšky. Temnější a na soli bohatší voda Golfského proudu se i svou jasně modrou barvou liší od zelené barvy okolních vod. Rozhraní obou vod je tak ostré, že *Nautilus* poblíž Karolín rozrážel ostruhou vlny Golfského proudu, kdežto jeho šroub tepal ještě vody oceánu.

Tento proud s sebou unáší celý svět živých bytostí. Plují v něm četné skupiny argonautů, známých běžně ze Středozemního moře.

Dodal bych ještě, že v noci soupeřily světélkující vody Golfského proudu s elektrickým světlem našeho reflektoru, především za bouřlivého počasí, které nám hrozilo velmi často.

Dne 8. května jsme pluli na výši Hatterasova mysu v Jižní Karolíně. Tam je Golfský proud široký sto čtyřicet kilometrů a hluboký dvě stě deset metrů. *Nautilus* zas plul nazdařbůh. V lodi jako by ustal všechen dozor. Musil jsem přiznat, že za takových podmínek by se útěk mohl zdařit. Obydlené břehy nám tu všude nabízely přístupné útočiště. Moře bylo neustále brázděno četnými parníky, které plují z Bostonu nebo z New Yorku do Mexického zálivu. A dnem i nocí tady plují malé goelety, jež vykonávají pobřežní plavbu mezi různými místy amerického pobřeží. Mohli jsme doufat, že nás na některé lodi přijmou. Byla to příležitost příznivá, ač byl *Nautilus* od břehů Unie přes padesát kilometrů daleko.

Ale Kanaďanovy plány dokonale zmařila mrzutá událost.

Bylo velmi špatné počasí. Blížili jsme se k vodám, kde jsou časté bouřky, k oblasti tornád a cyklónů, které vznikají právě působením Golfského proudu. A pustit se na moře velmi často rozbouřené jen v křehkém člunu znamenalo jít na jistou smrt. Sám Ned Land to uznal. Rval si však vlasy v záchvatech zuřivého stesku po domově, stesku, z něhož ho mohl vyléčit jedině útěk.

„Pane profesore," řekl mi toho dne, „tohle už musí skončit. Chci v tom mít jasno. Ten váš kapitán se vzdaluje od země a pluje na sever. Já vám musím prohlásit, že mám dost jižního pólu a že na severní pól s ním plout nechci!"

„Ale co dělat, Nede, když teď je útěk nemožný?"

„Vracím se k svému návrhu. Je třeba s kapitánem promluvit. Neřekl jste mu nic, když jsme byli ve vodách vaší vlasti, a proto

nyní, když jsme v mých mořích, budu mluvit já! Když si pomyslím, že za několik dní se *Nautilus* octne na výši Nového Skotska a tam že se k Newfoundlandu otvírá široký záliv, že se do tohoto zálivu vlévá řeka Sv. Vavřince, moje řeka, a řeka Québec, která protéká mým rodným městem! Když na to pomyslím, stoupá mi krev do hlavy a ježí se mi vlasy! Pamatujte si, pane profesore, že se raději vrhnu do moře, ale tady nezůstanu! Dusím se tu!“

Kanaďan byl opravdu s trpělivostí u konce. Jeho výbušná povaha se nemohla s prodlužovaným vězením smířit. Jeho nálada se den ze dne horšila. Jeho zasmušilost stoupala. Chápal jsem, jak trpí; vždyť i mne se zmocňoval stesk po domově. Uplynulo už sedm měsíců a my jsme neměli žádné zprávy ze země. Nadto vlivem kapitánovy uzavřenosti, jeho změněné nálady – především od boje s chobotnicemi – a jeho mlčenlivosti viděl jsem to všechno v jiném světle. Musil bych být Vlám jako Conseil, abych se smířil s takovou situací v prostředí vyhrazeném jen kytovcům a ostatním obyvatelům moře. Kdyby měl Conseil místo plic žábry, myslím, že by se stal opravdu znamenitou rybou!

„Nu, pane profesore,“ naléhal Ned Land, když jsem neodpovídal.

„Nuže, Nede, vy chcete, abych se kapitána zeptal, jaké má s námi úmysly?“

„Ano, pane profesore.“

„I když nám to už řekl?“

„Ano. Chci to konečně vědět. Mluvte jen za mne a mým jménem, chcete-li.“

„Ale já ho vidím zřídkakdy. Vyhýbá se mi.“

„To je o důvod víc, abyste šel za ním.“

„Zeptám se ho, Nede.“

„Kdy?“ ptal se naléhavě Kanaďan.

„Až se s ním setkám.“

„Pane Aronnaxi, chcete, abych ho vyhledal já?“

„Ne. Nechte jednat mne. Zítra…“

„Dnes!“ řekl Ned Land.

„Dobrá. Vyhledám ho dnes,“ odpověděl jsem Kanaďanovi, který by svým jednáním asi vše pokazil.

Zůstal jsem sám. Rozhodl jsem se položit kapitánovi žádanou otázku hned. Mám raději věci vyřízené než věci k vyřízení.

Vrátil jsem se do své kabiny. Tam jsem zaslechl z kapitánovy kabiny zvuk kroků. Nesměl jsem si nechat ujít takovou příležitost k setkání. Zaklepal jsem na jeho dveře. Nedostal jsem odpověď. Zaklepal jsem znovu a pak jsem stiskl kliku. Dveře se otevřely.

Vstoupil jsem. Kapitán tam byl. Skloněn nad svým psacím stolem, zřejmě mě neslyšel. Rozhodl jsem se, že neodejdu, dokud s ním nepohovořím. Přistoupil jsem k němu. Zvedl prudce hlavu, zamračil se a řekl mi dost hrubým tónem:

„Vy jste zde? Co mi chcete?“

„Chci s vámi mluvit, pane kapitáne.“

„Nemám však čas, pane profesore! Pracuji. Nemohu snad mít onu volnost jednání, kterou jsem ponechal vám?“

To bylo přijetí málo povzbudivé. Ale byl jsem rozhodnut vše vyslechnout a na vše odpovědět.

„Pane kapitáne,“ řekl jsem chladně, „musím s vámi hovořit ve věci, kterou nesmím odkládat.“

„O čem, pane profesore?“ odpověděl ironicky. „Objevil jste snad něco, co mi uniklo? Neprozradilo vám moře nějaké nové tajemství?“

Byli jsme daleko od vlastního předmětu. Ale dříve než jsem odpověděl, ukázal mi kapitán na otevřený rukopis na svém stole a řekl vážnějším tónem:

„Tady mám, pane Aronnaxi, rukopis psaný v několika jazycích. Obsahuje souhrn nových studií o moři a já doufám, že se neztratí

se mnou. Tento rukopis, podepsaný mým jménem a uvádějící celý můj životní příběh, bude uzavřen do nepotopitelného přístroje. Poslední z posádky, který všechny ostatní přežije, spustí přístroj do moře, v němž rukopis popluje, kam jej vlny ponesou."

Jméno tohoto muže! Jeho příběh sepsaný jím samým! Jeho tajemství bude tedy jednou odhaleno? Já jsem však v této chvíli viděl v jeho sdělení jen příležitost k navázání vlastního rozhovoru.

„Pane kapitáne," odpověděl jsem, „mohu jen souhlasit s myšlenkou, kterou chcete uskutečnit. Ovoce vašich studií nesmí být ztraceno. Ale prostředek, kterého chcete použít, zdá se mi příliš primitivní. Kdo ví, kam větry ten přístroj zanesou a komu se dostane do ruky? Nemohl byste vymyslit něco jiného? Nemohl byste vy nebo některý z vašich…"

„Nikdy, pane profesore," přerušil mě živě kapitán.

„Já jsem však se svými přáteli ochoten váš rukopis uschovat, a vrátíte-li nám svobodu…"

„Svobodu?" zvolal kapitán Nemo a vstal.

„Ano, pane kapitáne. A právě o tom s vámi chci hovořit. Už sedm měsíců jsme ve vaší lodi a já se vás dnes ptám jménem svých druhů a jménem svým, máte-li v úmyslu držet nás zde trvale."

„Pane Aronnaxi," řekl kapitán Nemo, „odpovím vám dnes stejně jako před sedmi měsíci. Kdo jednou vstoupí do *Nautilu*, nesmí jej už nikdy opustit."

„Ale pak to, co nám vnucujete, je čiré otroctví!"

„Říkejte si tomu, jak chcete!"

„Otroctví si však všude uchovává právo na znovunabytí svobody. A každý prostředek, který se k tomu nabízí, nutno pokládat za správný."

„A kdo vám toto právo upírá?" odpověděl kapitán Nemo. „Chtěl jsem si vás snad někdy zavázat přísahou?"

Kapitán se na mne díval se založenýma rukama.

„Pane kapitáne," řekl jsem, „vracet se ještě jednou k této věci by nebylo příjemné ani vám, ani mně. Ale když jsme to už načali, dokončeme to! Opakuji vám, že tu nejde jen o mne. Pro mne znamená studium pomoc, velké rozptýlení, zábavu a vášeň, při níž mohu na vše zapomenout. Jsem ochoten žít v ústraní a v temnu, jen se slabou nadějí, že jednou předám budoucnosti výsledky své práce prostřednictvím nějakého přístroje vydaného napospas větru a vlnám. Mohu vás zkrátka obdivovat a bez reptání hrát s vámi stejnou roli, kterou v určitém ohledu chápu. Jsou tu však ještě jiné stránky vašeho života, které mi jej zahalují složitostmi a tajemstvími, na nichž se tu nepodílím jedině já se svými druhy. I když se naše srdce mohla pro vás rozbušit, dojata některou z vašich bolestí nebo vzrušena projevy vašeho génia a odvahy, musili jsme v sobě dusit i nejmenší projev sympatií, které se rodí při pohledu na krásu a dobro, ať se projevují u přítele, nebo u nepřítele. Nuže, právě tento pocit, že je nám cizí vše, co se týká vás, činí zde naše postavení nepřijatelným a nemožným, dokonce i pro mne. Nemožným pak především pro Neda Landa. Každý člověk už tím, že je člověk, stojí za to, aby se s ním počítalo. Nenapadlo vás, že láska ke svobodě a nenávist k porobě by mohly probudit v povaze, jakou má Kanaďan, touhu po pomstě? Nepomyslil jste na to, co by si mohl myslit, o co se pokoušet a o co usilovat?"

Odmlčel jsem se. Kapitán Nemo vstal.

„Co mi záleží na tom, co si myslí Ned Land? Ať se pokouší, oč chce! Já jsem ho nevyhledával. Nedržím ho v lodi pro své potěšení. A co se vás týče, pane Aronnaxi, vy byste mohl pochopit vše – i mlčení. Nemám, co bych vám ještě řekl. Ať je náš první rozhovor o těchto věcech také poslední, protože podruhé už bych vás vyslechnout nemohl."

Odešel jsem. Od toho dne byla naše situace velmi napjatá. O rozhovoru jsem řekl svým druhům.

„Nyní víme," řekl Ned Land, „že od toho muže nemůžeme nic očekávat. *Nautilus* se blíží k Long Islandu. Tam za každého počasí uprchneme."

Ale nebe se zatahovalo stále hrozivěji. Projevily se příznaky větrné smršťě. Ovzduší se naplnilo mléčně bílou mlhou. Jemné vlnky beránků byly na obzoru vystřídány kupovitými mraky. Pod nimi rychle letěly nižší mraky. Moře se vzdouvalo a tvořily se na něm dlouhé vlny. Ptáci zmizeli; zůstali jen buřňáci, milovníci bouří. Tlakoměr výrazně poklesl a prozrazoval značné napětí par ve vzduchu. Kapalina v chemickém tlakoměru se rozkládala působením elektřiny, kterou bylo ovzduší přesyceno. Blížil se zápas živlů.

Bouře vypukla 18. května, právě když *Nautilus* plul podél Long Islandu, několik kilometrů od newyorských úžin. Mohu ten zápas živlů popisovat, protože kapitán Nemo se neskryl v mořských hlubinách, nýbrž z nepochopitelného rozmaru chtěl čelit bouři na hladině.

Vanul jihozápadní vítr, zprvu velmi ostře, to znamená rychlostí patnácti metrů za vteřinu; jeho rychlost však ke třetí hodině odpolední vzrostla na pětadvacet metrů. A to už je rychlost bouře.

Kapitán Nemo nedbal poryvů vichru a zaujal místo na plošině. Byl kolem pasu přivázán lanem, aby mohl vzdorovat obrovským vlnám. Vystoupil jsem za ním a dal jsem se také přivázat, rozděluje svůj obdiv mezi bouři a úžasného muže, který jí čelil.

Nad vzbouřeným mořem se valily obrovské cáry mračen, jež se smáčely ve vodě. Teď už jsem neviděl ony malé mezivlny, které vznikají v prohlubních mezi hřebeny vln. Jen dlouhé, černé vlny, tak pevné, že se jejich hřebeny netříští. Jejich výška neustále vzrůstala; jako by se navzájem předháněly. *Nautilus*, brzy na boku, brzy vztyčen jako stěžeň, strašně se kymácel a houpal.

K páté hodině se snesl dešťový příval, který však neuklidnil ani vichr, ani moře. Strhla se větrná smršť rychlosti pětačtyřiceti metrů za vteřinu, tedy přes sto padesát kilometrů za hodinu. Smršť při této rychlosti boří domy, zasekává tašky ze střech do vrat, láme železné mříže a přenáší čtyřiadvacetiliberní děla. Ale *Nautilus* v té vřavě dával přesto za pravdu učenému inženýrovi, který řekl: „Žádná loď s dobře stavěným trupem se nemusí moře bát.“ To nebylo pevné skalisko, jež by vlny mohly rozlomit, nýbrž pohyblivé a poslušné ocelové vřeteno bez plachtoví, bez stěžňů, které tu bezstarostně čelilo zuřivé bouři.

Já jsem však pozorně sledoval rozbouřené vlny. Sahaly do výše až patnácti metrů a byly sto padesát až sto šedesát metrů dlouhé. Postupovaly poloviční rychlostí větru, to jest rychlostí patnácti metrů za vteřinu. Jejich velikost a síla vzrůstaly s hloubkou moře. Tehdy jsem pochopil úlohu vln, které zachycují pod své hřebeny vzduch a srážejí jej až do mořských hlubin, kam přinášejí s kyslíkem i život. Jejich nesmírný tlak – jak bylo vypočítáno – může dosáhnout až tří tisíc kilogramů na čtvereční stopu vodního povrchu, který napadají. Podobné vlny převrátily na Hebridách skalní blok vážící dvaačtyřicet tisíc kilogramů. Podobné vlny v bouři 23. prosince 1864 smetly v Japonsku část Tokia rychlostí sedm set kilometrů za hodinu a ještě téhož dne se rozbíjely o americké pobřeží.

V noci zuřivost bouře dále vzrostla. Tlakoměr klesl na 710 milimetrů, tedy jako roku 1860 na ostrově Réunionu. Za soumraku jsem spatřil na obzoru velkou loď zoufale bojující s bouří. Plula po větru, aby se udržela na vlnách.

V deset hodin večer se nebe zalilo ohněm. Ovzduší protínaly strašné blesky. Nemohl jsem jejich jas snést, ale kapitán Nemo se díval přímo do blesků, jako by chtěl do sebe vsát duši bouře.

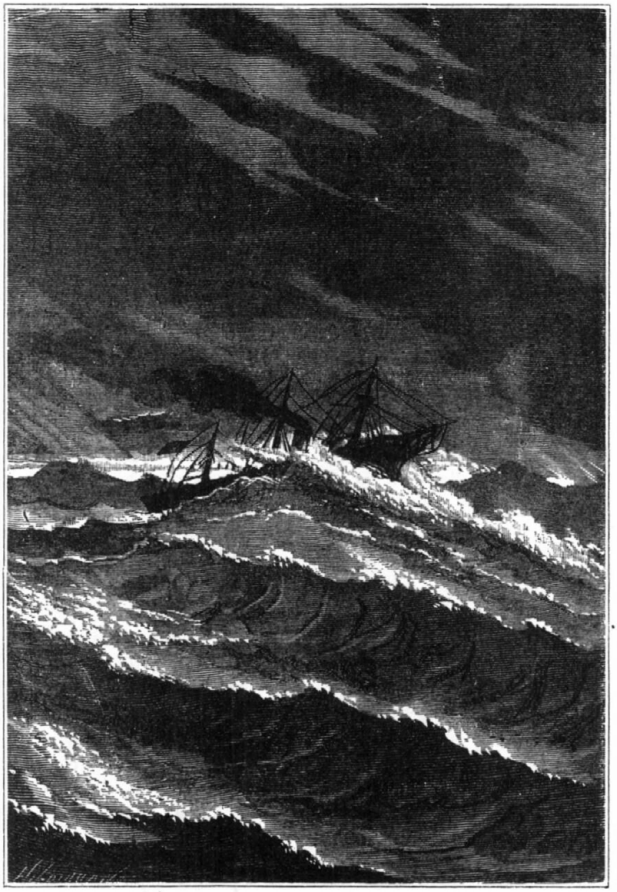

Vzduch se naplnil strašným třeskem a rachotem, složeným z hukotu tříštěných vln, sténání vichru a burácení hromů. Vichr se stáčel do všech stran a větrná smršť, letící na východ, vracela se náhle od severu, západu i jihu, to znamená opačným směrem, než jakým se stáčejí bouře na jižní polokouli.

Ach, ten Golfský proud! Plným právem dostal jméno král bouří. To on vytváří tyto strašné cyklóny rozdílnými teplotami vzdušných vrstev nad svými rameny.

Déšť byl vystřídán ohnivou záplavou. Vodní kapky se změnily v chomáče blesků.

Zdálo se, že kapitán Nemo touží po smršti, která by ho byla hodna, že se chce dát zabít bleskem. *Nautilus* se za strašného kymácení vyhoupl ostruhou vzhůru a já viděl, jak z ní srší jiskry.

Zničen, na konci svých sil, padl jsem tváří k palubnímu otvoru. Otevřel jsem jej a sestoupil jsem do salónu. Bouře teď dosáhla největší zuřivosti. Nebylo možné udržet se v *Nautilu* na nohou.

O půlnoci se vrátil kapitán Nemo. Zaslechl jsem pomalé plnění nádrží a *Nautilus* se ponořil pod hladinu.

Odkrytými okny salónu jsem viděl vyděšené velké ryby, které nás míjely jako stíny ve vodě prozářené ohněm. Některé z nich byly před mýma očima zabity bleskem.

Nautilus stále klesal. Myslel jsem, že v hloubce patnácti metrů najde už klidnou vodu. Ne. Horní vrstvy vody byly zmítány příliš zuřivě. Musel se uchýlit až do hloubky padesáti metrů, do mořské hlubiny.

Jaký tam byl klid, jaké ticho, jak mírné prostředí! Kdo by tam byl řekl, že na hladině oceánu právě zuří tak strašná bouře!

KAPITOLA XIX
Na 47°24ʼ severní šířky a na 17°28ʼ západní délky

Tato bouře nás vrhla daleko na východ. Ztratili jsme každou naději na útěk k newyorskému pobřeží nebo k řece Sv. Vavřince. Ubohý a zoufalý Ned se nás stranil jako kapitán Nemo. Já a Conseil jsme byli stále pohromadě.

Řekl jsem už, že se *Nautilus* dostal daleko na východ. Po několik dnů bloudil pod vodou i po hladině mlhou, které se mořeplavci tolik bojí. Mlhy tu vznikají táním ledovců, jež udržují v ovzduší nesmírně velkou vlhkost. Kolik lodí už ztroskotalo v těchto vodách, když chtěly plout k nejasným světlům na pobřeží! Kolik neštěstí už způsobily tyto neprůhledné mlhy! Kolik lodí najelo na skaliska, kde rachot příboje je hukotem vichru! Ke kolika lodním srážkám tu už došlo – přes vyvěšená poziční světla, přes výstražné houkání, přes poplašné zvonění!

Dno těchto moří vypadalo také jako bojiště, na němž leželi poražení sokové oceánu. Někteří už velmi staří a pokrytí slizem, jiní noví, odrážející světlo našeho reflektoru železným kováním a měděným pobitím. Byly mezi nimi lodi, které se potopily se vším všudy, i s posádkou a s množstvím vystěhovalců, především na nebezpečných místech, zakreslených do všech map: u mysu Race, u ostrova Sv. Pavla, v úžině Belle-Île a při ústí řeky Sv. Vavřince.

Dne 15. května jsme se octli u jižního cípu Newfoundlandu v hloubce jen několika metrů. Ale dno se tu k jihu náhle propadá do propasti tři tisíce metrů hluboké. Tady se Golfský proud roz-

šiřuje, tady se jeho vody zmnožují. Ztrácí na rychlosti i na teplotě, ale stává se téměř mořem.

Mezi rybami, které *Nautilus* svou plavbou vyplašil, uvádím druh smaragdových murén výtečné chuti a černé hlaváče na dva decimetry dlouhé. Dále připomínám ještě tresky, které jsem zastihl v jejich oblíbených vodách na nevyčerpatelných newfoundlandských lovištích. Dá se říci, že jsou to ryby horské, protože Newfoundland není nic jiného než podmořské pohoří. Když se *Nautilus* pustil napříč jejich hustými hejny, neubránil se Conseil poznámce:

„Ach, tresky! A já myslel, že tresky jsou ploché jako platejsi nebo kambaly!“

„Jak jsi naivní, Conseili!“ zvolal jsem. „Tresky jsou ploché jen v obchodech, kde se prodávají vykuchané a rozřezané. Ve vodě to jsou ryby vřetenovitého těla, dokonale přizpůsobené k plavání.“

„Chci panu profesorovi věřit,“ řekl Conseil. „To je hejno! Hotové mraveniště!“

„A bylo by jich, příteli, ještě víc, kdyby neměly tolik nepřátel! Víš, kolik jiker bylo napočítáno v jedné samici?“

„No, odhadněme raději hodně! Řekněme, že pět set tisíc!“

„Jedenáct miliónů, příteli!“

„Jedenáct miliónů? To bych nikdy neřekl. Ledaže bych je sám spočítal.“

„Spočítej si je tedy, Conseili. Ale uvěříš-li mi, bude to kratší. Vždyť Francouzi, Angličané, Američané, Dánové a Norové loví tresky po tisících. Spotřebuje se jich obrovské množství, a nebýt úžasné plodnosti těchto ryb, zmizely by brzy ze všech moří. Jen v Anglii a v Americe vyjíždí na lov tresek pět tisíc lodí se sedmdesáti pěti tisíci námořníků. Každá loď uloví průměrně čtyřicet tisíc tresek, dohromady pětadvacet miliónů. A stejně je tomu při norském pobřeží.“

„Dobrá," odpověděl Conseil. „Spoléhám se na pana profesora a nebudu je počítat."

„Co?"

„Těch jedenáct miliónů jiker. Ale mám malou poznámku."

„Jakou?"

„Kdyby se ze všech jiker vylíhly tresky, stačily by čtyři tresky k obživě Ameriky, Anglie a Norska."

Během plavby podle newfoundlandských lovišť jsme jasně viděli dlouhé udice s dvěma sty háčků. A takové udice spouštějí lodi po tuctech. Každá udice je jedním koncem připevněna k malé kotvě, kterou drží na vodě vlasec s korkovým splávkem. *Nautilus* musil plout mezi podmořskými sítěmi velmi opatrně.

V těchto rušných vodách se ostatně dlouho nezdržel. Odplul až ke čtyřicátému druhému stupni severní šířky, na výši přístavu Saint Johnu v Novém Brunšviku a k Heart's Contentu, kde vyúsťuje transatlantický kabel.

Místo aby plul dále k severu, zamířil pak *Nautilus* na východ, jako by chtěl sledovat podmořskou planinu, na níž kabel spočívá a jejíž profil byl s největší přesností zjištěn několikerým sondováním.

A tak 17. května, asi devět set kilometrů od Heart's Contentu, spatřil jsem v hloubce dvou tisíc osmi set metrů telegrafní kabel, uložený na mořském dně. Conseil, kterého jsem na to předem neupozornil, pokládal jej zprvu za obrovského mořského hada a chystal se už zařadit ho svou obvyklou metodou. Já jsem však toho hodného chlapce velmi zklamal. Abych ho vyvedl z mrzuté nálady, vyprávěl jsem mu různé zajímavosti o kladení kabelu.

První kabel byl položen v letech 1857 až 1858. Ale po odeslání čtyř set telegramů přestal fungovat. Roku 1863 zkonstruovali inženýři nový kabel, který byl tři tisíce čtyři sta kilometrů dlouhý

a vážil čtyři tisíce pět set tun. Byl naložen na loď *Great Eastern*. Také tento pokus ztroskotal.

A dne 25. května se *Nautilus* octl v hloubce tří tisíc osmi set třiceti šesti metrů právě na místě, kde se kabel tehdy přetrhl a celý podnik ztroskotal. Bylo to tisíc sto osmdesát kilometrů od irského pobřeží. Ve dvě hodiny odpoledne bylo tehdy zpozorováno, že spojení s Evropou je přerušeno. Elektrotechnici na palubě se rozhodli kabel přeříznout a vytáhnout. V jedenáct hodin večer byla poškozená část vytažena. Technikové vedení opravili a kabel zase spojili. Pak ho znovu spustili na dno. Ale o několik dní později se kabel znovu přetrhl a nikdo už ho z hlubin oceánu nedostal.

Američané se však nevzdali. Odvážný Cyrus Field, podnikatel celé akce, který do ní vložil všechny své peníze, vyhlásil novou subskripci. Okamžitě měl peněz dost. Tak byl položen nový kabel za nejlepších podmínek. Svazky vodicích drátů v gumovém izolačním obalu byly ještě chráněny textilní vložkou a kovovým obložením. *Great Eastern* vyplul na moře 13. července 1866.

Práce pokračovala dobře. A přesto došlo k mimořádné příhodě. Když elektrotechnikové kabel rozvíjeli, zpozorovali, že do něho byly nedávno vraženy hřebíky, které měly poškodit jádro kabelu. Kapitán Anderson, jeho důstojníci a inženýři se shromáždili, poradili se a dali vyhlásit, že bude-li viník zjištěn na palubě, bude bez soudu hozen do moře. Od té doby už k zločinnému pokusu nedošlo.

Dne 23. července *Great Eastern* nebyl dále než osm set kilometrů od Newfoundlandu, když přijal telegram se zprávou o příměří mezi Pruskem a Rakouskem po bitvě u Sadové. Dne 28. července dorazil v mlze do přístavu Heart's Contentu. Celý podnik tím šťastně skončil. V prvním telegramu poslala mladá Amerika staré Evropě moudrá slova, bohužel málokdy chápaná: „Mír všem lidem dobré vůle na zemi!"

Nečekal jsem, že spatřím elektrický kabel v jeho původní podobě, tak jak vyšel z továrny. Dlouhý had, pokrytý zbytky lastur a obalený dírkonožci, byl zavalen kamenitou sutí, která ho chránila před vrtavými měkkýši. Spočíval klidně daleko od pohyblivých vod a pod tlakem velmi výhodným pro přenos elektrického proudu, který dorazí z Ameriky do Evropy za dvaatřicet setin vteřiny. Tento kabel přetrvá patrně celou věčnost; bylo totiž zjištěno, že gumový obal pobytem ve vodě své vlastnosti zlepšuje.

Ostatně v těchto místech, tak šťastně zvolených, není kabel uložen nikde tak hluboko, že by se mohl přetrhnout. *Nautilus* podle něho plul až na místo, kde je uložen v největší hloubce, totiž čtyři tisíce čtyři sta jeden metr hluboko. A i tam spočíval bez jakéhokoli napětí. Pak jsme pluli k místu nehody z roku 1863.

Dno oceánu tam tvořilo údolí široké sto dvacet kilometrů, do něhož by bylo možné postavit Mont Blanc, aniž by jeho vrchol vyčníval nad hladinu. Toto údolí je na východě uzavřeno hradbou s vrcholy dva tisíce metrů vysokými. Připluli jsme tam 28. května. *Nautilus* se tak octl jen sto padesát kilometrů daleko od irských břehů.

Vypluje kapitán Nemo nahoru, aby přistál u britských ostrovů? Ne. K mému velkému překvapení se stočil na jih a plul k evropským mořím. Když míjel Smaragdový ostrov, zahlédl jsem na chvíli mys Clear a maják ve Fastenetu, který svítí tisícům lodí vyplouvajících z Glasgowa nebo z Liverpoolu.

Tehdy mi napadla důležitá otázka: Odváží se *Nautilus* do průlivu La Manche? Ned Land, který od chvíle, kdy jsme odbočili k pevnině, se opět objevoval, nepřestával se mě na to ptát. Co mu říci? Kapitán Nemo se s námi nesetkával. Ukáže mi snad evropské břehy, když předtím ukázal Kanaďanovi břehy Ameriky?

Nautilus zatím plul stále k jihu. Dne 20. března minul na dohled mys Land's End mezi nejzápadnějším cípem Anglie a Scillami, které nám zůstaly při pravém boku.

Kdyby chtěl vplout do průlivu La Manche, musil by plout přímo na východ. To však neučinil.

Po celý den 31. května opisoval *Nautilus* na moři řadu kruhů, které mě velmi mýlily. Zdálo se, že hledá nějaké místo, ale nemůže je najít. V poledne vyšel měřit polohu sám kapitán Nemo. Neřekl mi ani slovo. Připadal mi zachmuřenější než kdy jindy. Co ho tak mohlo rozesmutnit? Nesklíčily ho vzpomínky na zem, které se zřekl? Co asi pociťoval? Výčitky, nebo lítost? Dlouho jsem o tom přemýšlel v předtuše, že náhoda mi kapitánovo tajemství brzy prozradí.

Nazítří, 1. června, plul *Nautilus* stále stejným způsobem. Bylo zřejmé, že se snaží najít v oceánu určité místo. V poledne vyšel změřit výšku slunce zas jako včera sám kapitán Nemo. Moře bylo krásné, nebe čisté. Patnáct kilometrů východně se objevil na čáře obzoru velký parník. Na jeho stěžni nevlála žádná vlajka, a tak jsem jeho národnost nemohl zjistit.

Kapitán Nemo několik minut předtím, než slunce prošlo poledníkem, vzal svůj sextant a s nesmírnou přesností je pozoroval. Naprosto klidné moře mu práci usnadnilo. Nehybný *Nautilus* se vůbec nekýval.

Byl jsem v té chvíli na plošině. Když byl kapitán s měřením hotov, řekl jen tři slova:

„Je to zde!"

Pak sestoupil palubním otvorem. Zahlédl ten parník, který změnil směr a zřejmě se k nám blížil? To nemohu říci.

Vrátil jsem se do salónu. Palubní otvor byl uzavřen a já jsem zaslechl sykot vody v nádržích. *Nautilus* se počal ponořovat kolmo dolů, protože zastavený šroub mu nedodával žádný pohyb.

Za několik minut se zastavil v hloubce osmi set třiceti tří metrů a spočinul na dně. Světelný strop salónu zhasl, okna se odkryla a já jsem spatřil oknem moře prosvětlené na kilometr daleko světlem reflektoru.

Díval jsem se levým oknem, ale viděl jsem jen spousty klidných vod.

Na dně u pravého okna jsem však spatřil velký výčnělek, který upoutal mou pozornost. Vypadalo to jako nějaký vrak potažený vrstvou bělavých lastur jako sněhovým pláštěm. Když jsem si vše prohlédl pozorněji, zdálo se mi, že rozeznávám nejasný tvar lodi zbavené stěžňů, která se zřejmě potopila přídí napřed. K tomuto neštěstí musilo dojít už hodně dávno. Troska potažená takovou vrstvou vápnitých živočišných zbytků ležela na dně oceánu jistě mnoho let.

Co to bylo za loď? Proč *Nautilus* navštívil její hrob? Nepotopila se snad po ztroskotání?

Nevěděl jsem, co si o tom myslet. Náhle jsem vedle sebe zaslechl kapitána Nema, který mi pomalu řekl:

„Tato loď se kdysi jmenovala *Marseillais*. Měla čtyřiasedmdesát děl a byla spuštěna na moře roku 1762. Roku 1778, 13. srpna, bojovala statečně pod velením kapitána La Poype-Vertrieuxe s lodí *Preston*. Roku 1779, 4. července, zúčastnila se s eskadrou admirála d'Estainga dobytí Granady. Roku 1781, 5. září, bojovala s knížetem de Grasse v zálivu Chesapa. Roku 1794 jí Francouzská republika změnila jméno. Dne 16. dubna téhož roku se připojila v Brestu k eskadře Villaret-Joyeusově, která byla pověřena ochranou konvoje s obilím, jedoucího z Ameriky pod velením admirála Van Strebela. Dne 11. a 12. prairialu II. roku[22] setkala se tato eskadra s anglickým

22 Po Velké francouzské revoluci zavedla revoluční vláda nové označení měsíců a letopočet začala počítat znovu od roku revoluce, to jest od roku 1789. Prairial byl devátý měsíc.

loďstvem. A právě dnes je, pane profesore, 13. prairialu čili 1. června 1868. Je tomu na den čtyřiasedmdesát let, co na tomto místě, na 47°24' severní šířky a na 17°28' západní délky, došlo k hrdinnému boji. Ona loď, zbavená všech tří stěžňů, s vodou v podpalubí, s posádkou z jedné třetiny neschopnou boje, raději se potopila i s třemi sty padesáti šesti námořníky, než by se vzdala. Přibila svou vlajku na záď a s voláním: ‚Ať žije republika!' zmizela pod vodou."

„*Mstitel*!" zvolal jsem.

„Ano, pane profesore. *Mstitel*. Krásné jméno!" šeptal kapitán se založenýma rukama.

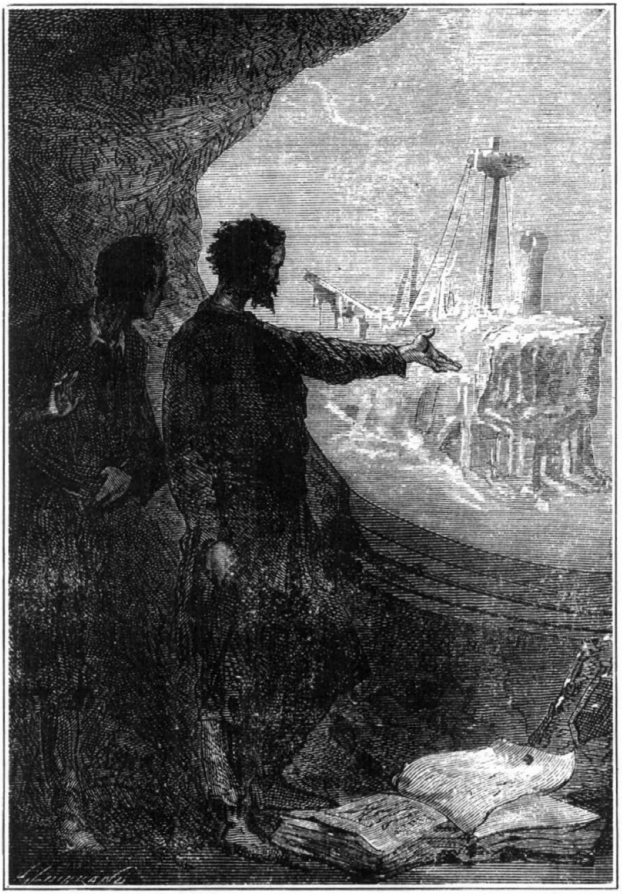

KAPITOLA XX
Krveprolití

Tón vyprávění, nečekanost celé scény, příběh vlastenecké lodi, vyprávěný zprvu tak chladně a pak se zvláštním pohnutím, s nímž ta podivná osobnost pronášela svá poslední slova, to jméno *Mstitel*, jehož význam mi nemohl uniknout, to vše se mě velmi hluboce dotklo. Nespouštěl jsem z kapitána zrak. Stál s rukama vztaženýma k moři a pozoroval ohnivým zrakem slavnou trosku. Snad se nikdy nedovím, kdo ten člověk je, odkud pochází a kam jde; ale stále jasněji jsem viděl, jak se z vědce vyklubává člověk. Kapitána Nema a jeho společníky neuzavřela do *Nautilu* obyčejná nenávist k lidem, nýbrž nenávist hrůzná nebo vznešená, kterou čas nemohl nijak oslabit.

Toužila tato nenávist ještě po pomstě? To mi měla budoucnost brzy ukázat.

Nautilus zatím zvolna stoupal k hladině. Viděl jsem, jak obrysy *Mstitele* pomalu mizí. A hned nato mi lehké kolébání prozradilo, že plujeme na volném vzduchu.

V tom okamžiku se ozvala temná rána. Pohlédl jsem na kapitána. Ani se nepohnul.

„Pane kapitáne?“ ozval jsem se.

Neodpověděl mi. Opustil jsem ho a vystoupil jsem na plošinu. Kanaďan a Conseil mě tam už předešli.

„Co to bylo za ránu?“ ptal jsem se jich.

Pohlédl jsem směrem, v němž jsem spatřil loď. Přiblížila se k *Nautilu*. Bylo vidět, že zvýšila rychlost. Dělila ji od nás už jen vzdálenost jedenácti kilometrů.

„Byla to rána z děla," řekl Ned Land.

„Co je to za loď, Nede?"

„Podle vystrojení a podle nízkých stěžňů bych řekl, že to je loď válečná," odpověděl Kanaďan. „Kéž by tak na nás najela, a bude-li třeba, ten prokletý *Nautilus* potopila!"

„Nede," odpověděl mu Conseil, „co by mohla *Nautilu* udělat? Napadne jej pod vodou? Bude na něj střílet na mořském dně?"

„Řekněte mi, Nede," ptal jsem se, „zda můžete rozpoznat národnost té lodi."

Kanaďan svraštil obočí, přivřel víčka v úzkou štěrbinu a pozoroval chvíli loď svým velmi ostrým zrakem.

„Ne, pane profesore," odpověděl, „národnost té lodi nepoznám. Mohu však potvrdit, že to je válečná loď, protože na konci hlavního stěžně jí vlaje dlouhá vlajka."

Celou čtvrthodinu jsme pozorovali loď, která plula přímo k nám. Nemohl jsem si ovšem myslet, že na tuto vzdálenost *Nautilus* už spatřila, a tím méně, že by v něm rozpoznala ponorku.

Kanaďan mi brzy oznámil, že to je velká válečná loď s ostruhou a s dvojitou obrněnou palubou. Z jejích dvou komínů unikal hustý černý kouř. Skasané plachty splývaly s linií ráhen. Na zadním stěžni nebyla však žádná vlajka. Vzdálenost byla ještě příliš velká, takže jsme nemohli rozeznat barvy na dlouhé vlajce hlavního stěžně, vlající jako úzká stuha.

Loď se blížila velmi rychle. Jestli ji kapitán Nemo nechá přiblížit, nabídne se nám tu možnost útěku.

„Pane profesore," řekl mi Ned Land, „až bude ta loď dva kilometry daleko, skočím do moře a žádám vás, abyste udělal totéž!"

Na Kanaďanovu větu jsem neodpověděl. Díval jsem se stále na loď, která vůčihledě rostla. Ať to je loď anglická, francouzská, americká, nebo ruská, jistě nás přijme, dostaneme-li se na její palubu.

„Pan profesor si určitě vzpomene," řekl Conseil, „že už máme v plavání dobrý cvik. Bude-li chtít sledovat Neda, může se spolehnout, že ho odvleču až k lodi."

Chtěl jsem už odpovědět, když tu na přídi válečné lodi vyskočil bílý obláček. Po několika vteřinách vystříkla na záď *Nautilu* voda zvednutá pádem těžkého tělesa. A poté dolehl k mému sluchu zvuk výstřelu.

„Cože? Oni na nás střílejí!" zvolal jsem.

„Jsou to stateční lidé," bručel Conseil.

„Nepokládají nás tedy za trosečníky zavěšené na trosce!"

„Jestliže pan profesor myslí... dobrá!" řekl Conseil, setřásaje ze sebe vodu, kterou nová koule stříkla až na něho. „Dovolí-li pan profesor, pak nás pokládají za narvala a střílejí na narvala."

„Ale vždyť přece musí vidět," zvolal jsem, „že mají co dělat s lidmi!"

„Možná že právě proto," odpověděl Ned Land a podíval se na mne.

Náhle mi v hlavě svitlo. Lidé už asi věděli, co si mají myslet o existenci domnělého netvora. Při srážce s *Abrahamem Lincolnem*, když Kanaďan zasáhl harpunou *Nautilus*, poznal možná kapitán Farragut, že narval je vlastně ponorka, mnohem nebezpečnější než nadpřirozený kytovec.

Tak tomu asi bylo a lidé teď pronásledují tento ničivý stroj po všech mořích!

A jestliže kapitán Nemo používal *Nautilu* jako nástroje pomsty, což se dalo předpokládat, byla to zbraň opravdu strašná.

Nenapadl *Nautilus* nějakou loď tehdy v Indickém oceánu, když jsme byli uvězněni v kabině? Nebyl námořník pochovaný na korálovém hřbitově obětí srážky vyvolané *Nautilem*? Ano, tak tomu zřejmě bylo. Část tajemného života kapitána Nema se mi odhalovala. I když jeho totožnost dosud nikdo nezjistil, spojily se národy proti

němu a pronásledovaly ho, už ne jako přeludnou bytost, nýbrž jako člověka, který je smrtelně nenávidí.

Celá ta strašná minulost se mi objevila jasně před očima. Na blížící se lodi jsme nemohli hledat přátele, nýbrž nemilosrdné nepřátele.

Kolem nás padaly koule stále hustěji. Některé se odrážely od vodní hladiny a dlouhými žabkami mizely ve značné dálce. Žádná z nich však *Nautilus* nezasáhla.

Obrněná loď už byla jen pět kilometrů daleko. Přes její zuřivou palbu se kapitán Nemo na plošině neobjevil. Ale některá z kuželovitých střel mohla být při přímém zásahu do trupu *Nautilu* osudná.

Kanaďan mi řekl:

„Pane profesore, musíme udělat vše, abychom se z téhle kaše dostali. Dávejme znamení! Tisíc ďáblů, snad poznají, že jsme počestní lidé!“

A Ned Land vytáhl kapesník, aby jím zamával. Ale sotva jej roztáhl, byl zasažen železnou rukou, která ho přes jeho úžasnou sílu srazila na plošinu.

„Ničemo!“ vykřikl kapitán. „Chceš, abych tě napíchl na ostruhu *Nautilu*, než se vrhnu proti té lodi?“

Bylo strašné slyšet kapitána Nema, ale ještě strašnější vidět ho. Jeho tvář zbledla v záchvatu srdeční křeče, která mu na chvíli zastavila tep. Zornice se mu zúžily. Jeho hlas přešel ve řvaní. Naklonil se a prudce sevřel rukou Kanaďanovo rameno.

Pak Neda Landa pustil a obrátil se k válečné lodi, jež nás zasypávala střelami.

„Ach, ty víš, kdo jsem, lodi prokleté mocnosti!“ vykřikl silným hlasem. „Nepotřebuji vidět tvé barvy, abych tě poznal! Dívej se! Ukážu ti své!“

A kapitán Nemo rozvinul na přídi plošiny černý prapor podobný onomu, který vztyčil na jižním pólu.

V této chvíli narazila střela na trup *Nautilu*, ale neprorazila jej. Přelétla žabkou podle kapitána a zmizela v moři.

Kapitán Nemo jen pokrčil rameny. Pak se otočil ke mně.

„Sestupte!“ řekl mi úsečně. „Sestupte i se svými společníky!“

„Pane kapitáne,“ zvolal jsem, „chcete snad tu loď napadnout?“

„Potopím ji, pane profesore.“

„To neuděláte!“

„Udělám,“ odpověděl chladně kapitán Nemo. „Nemyslete si, že mě budete soudit. Osud vám ukázal něco, co jste neměl vidět. Byl jsem napaden. A odpověď bude strašná. Sestupte!“

„Co je to za loď?“

„Vy to nevíte? Nuže, tím lépe. Její národnost vám aspoň zůstane utajena. Sestupte!“

Kanaďan, Conseil a já jsme musili poslechnout. Kapitána obklopilo patnáct námořníků. Všichni hleděli s nesmiřitelnou nenávistí na blížící se loď. Bylo zřejmé, že všechny ty muže ovládá touha po pomstě.

Sestoupil jsem právě ve chvíli, kdy další střela narazila na trup *Nautilu*. Zaslechl jsem hlas kapitána:

„Střílej si, šílená lodi! Plýtvej svými neškodnými střelami! Ostruze *Nautilu* stejně neujdeš! Ale na tomto místě nezahyneš! Nechci, aby se tvá troska spojila s troskou slavného *Mstitele*!“

Vrátil jsem se do své kabiny. Kapitán a jeho zástupce zůstali na plošině. Šroub se roztočil. *Nautilus* se prudce rozjel a dostal se z dostřelu lodních děl. Pronásledování však pokračovalo. Kapitán Nemo se spokojil jen s udržováním stejné vzdálenosti.

Ke čtvrté hodině odpolední jsem už nemohl ovládnout svou netrpělivost i sžíravý neklid a vrátil jsem se k hlavnímu schodišti.

Palubní otvor byl otevřen. Kapitán se procházel rychlými kroky po plošině. Díval se na loď, která zůstala devět až jedenáct kilometrů za námi. Kroužil kolem ní jako šelma, a nechávaje se pronásledovat, zaváděl ji na východ. Neútočil však. Snad ještě váhal.

Chtěl jsem zakročit podruhé. Ale než jsem mohl kapitána Nema oslovit, umlčel mě.

„Já jsem právo! Já jsem spravedlnost!“ řekl mi. „Jsem utlačený a tady je utlačovatel! To on mi zabil vše, co jsem miloval, zbožňoval, uctíval: vlast, ženu, děti, mého otce, mou matku! Vše, co nenávidím, je tam! Mlčte!“

Vrhl jsem poslední pohled na válečnou loď, která zvyšovala rychlost. Pak jsem se vrátil k Nedovi a ke Conseilovi.

„Prcháme!“ řekl jsem jim.

„Dobrá,“ odpověděl Ned. „Co je to za loď?“

„Nevím. Ale ať je, jaká chce, bude do večera potopena. Bylo by však rozhodně lepší zahynout s ní než se stát spoluviníky pomsty, jejíž oprávnění nemůžeme posoudit.“

„To je i můj názor,“ dodal chladně Ned Land. „Počkejme do večera!“

Přišla noc. Na lodi panovalo naprosté ticho. Kompas ukazoval, že *Nautilus* nezměnil směr. Slyšel jsem hukot jeho šroubu, který tepal vodu pravidelnou rychlostí. Pluli jsme stále na hladině. Loď se pomalu kolébala z jedné strany na druhou.

Rozhodl jsem se se svými společníky, že uprchneme, jakmile bude loď tak blízko, aby nás mohla slyšet nebo vidět. Měsíc, který měl za tři dny dorůst do úplňku, zářil velmi jasně. Jakmile budeme na palubě té lodi, budeme se snažit upozornit ji na hrozící nebezpečí, nebo aspoň učinit vše, co nám okolnosti dovolí. Několikrát se mi zdálo, že se *Nautilus* chystá k útoku. Ale spokojil se jen s tím, že nechal protivníka přiblížit, a potom zas před ním prchal.

Tak uběhla část noci bez příhod. Čekali jsme na chvíli vhodnou k činu. Vzrušením jsme nemluvili. Ned Land se chtěl vrhnout do moře. Přinutil jsem ho, aby ještě počkal. Soudil jsem, že *Nautilus* musí obrněnou loď napadnout na hladině. Pak bude nejen možné, nýbrž docela snadné utéci.

Ve tři hodiny ráno jsem plný neklidu vystoupil na plošinu. Kapitán Nemo ji dosud neopustil. Stál na přídi u své vlajky, kterou mu lehký vítr rozvinul nad hlavou. Nespouštěl z lodi oči. Jako by ji svým nesmírně pronikavým zrakem lákal, očaroval a táhl za sebou jistěji, než kdyby ji měl ve vleku.

Měsíc právě procházel poledníkem. Na východě vycházel Jupiter. Uprostřed té tiché přírody jako by oceán závodil s oblohou v klidu. Moře nastavovalo nočním hvězdám nejnádhernější zrcadlo, v jakém se kdy jejich obraz odrážel.

Když jsem v tom hlubokém klidu živlů pomyslel na všechnu zášť, která se skrývala v bocích *Nautilu*, celý jsem se zachvěl.

Loď byla tři a půl kilometru za námi. Přiblížila se k nám, plujíc stále za fosforeskujícím svitem, který jí prozrazoval přítomnost *Nautilu*. Viděl jsem její poziční světla, zelené i červené, a její bílý reflektor, zavěšený na hlavní vzpěře přední hlavní plachty. V jejím lanoví se odrážela matná zář, prozrazující, že pod kotli se topí na nejvyšší možnou míru. Snopy jisker, škváry a žhavého uhlí létaly z komínů a jiskřily ještě dlouho ve vzduchu.

Zůstal jsem na plošině až do šesté hodiny ranní. Kapitán Nemo jako by mě neviděl. Loď se k nám dostala na vzdálenost jednoho a půl kilometru a s prvním ranním svitem zahájila opět palbu. Teď už nemohla být daleko chvíle, kdy *Nautilus* svého protivníka napadne a já a mí druhové opustíme navždy člověka, jehož jsem se neodvažoval soudit.

Chystal jsem se sestoupit, abych na to přátele připravil. Vtom však vystoupil na palubu kapitánův zástupce. Doprovázelo ho několik námořníků. Kapitán Nemo je buď neviděl, nebo je nechtěl vidět. Posádka provedla některá opatření, která bylo možno nazvat „přípravou *Nautilu* k boji". Byla to opatření velmi jednoduchá. Lano, jež tvořilo zábradlí kolem plošiny, bylo odvázáno. Budka reflektoru a budka kormidelníkova byly vtaženy do trupu tak, že už nad něj nevyčnívaly. Na povrchu dlouhého ocelového doutníku nebyl ani jediný výstupek, který by mu mohl překážet v pohybech.

Vrátil jsem se do salónu. *Nautilus* plul stále po hladině. Vodními vrstvami už pronikalo ranní svítání. Okna se v rozvlněné vodě zabarvovala nachem vycházejícího slunce.

Nastal ten strašný den 2. června.

V pět hodin mi měřič rychlosti ukázal, že *Nautilus* rychlost snižuje. Pochopil jsem, že se chce dát lodí dohonit. Výstřely zněly už také mnohem silněji. Střely dopadaly do okolní vody a zavrtávaly se do ní se zvláštním sykotem.

„Přátelé," řekl jsem, „přišel náš čas. Podejme si ruce a pojďme!"

Ned Land byl odhodlaný a Conseil klidný. Já sám jsem se však vzrušením sotva ovládal.

Přešli jsme do knihovny. V okamžiku, kdy jsem otvíral dveře k hlavnímu schodišti, zaslechl jsem, že se palubní otvor prudce zavírá.

Kanaďan se vrhl ke schodům, ale já jsem ho zadržel. Dobře známý sykot mi prozradil, že do lodních nádrží vniká voda. *Nautilus* se skutečně v několika vteřinách ponořil na několik metrů pod hladinu vod.

Pochopil jsem jeho manévr. Na útěk už bylo pozdě. *Nautilus* nehodlal napadnout nezranitelný pancíř obrněnce, nýbrž místo pod čárou ponoru, kde lodní boky nebyly obloženy kovovými pláty.

Byli jsme znovu uvězněni jako nucení svědci pochmurného dramatu, které se tu připravovalo. Neměli jsme ostatně čas k úvahám. Uchýlili jsme se do mé kabiny, kde jsme na sebe mlčky hleděli. Přepadlo mě těžké otupení. Octl jsem se v onom bědném stavu, který vyvolává očekávání strašného výbuchu. Čekal jsem, naslouchal jsem, žil jsem jen sluchovým smyslem.

Rychlost *Nautilu* znatelně vzrostla. Zřejmě se rozjížděl. Celý trup se chvěl.

Náhle jsem vykřikl. Loď narazila, i když poměrně lehce. Cítil jsem, že ocelová ostruha do něčeho vniká. Zaslechl jsem skřípot a praskot. *Nautilus*, vržený obrovskou hnací silou proti lodi, projel jejím trupem jako plachtářova jehla plátnem.

Nemohl jsem se už ovládnout. Vylétl jsem jako šílený z kabiny a vřítil jsem se do salónu.

Kapitán Nemo tam byl. Stál neúprosně zachmuřen a mlčky u levého okna.

Obrovský trup se potápěl do hlubin. Aby *Nautilu* neušlo nic z jeho smrtelného zápasu, klesal do hlubin s ním. Deset metrů před sebou jsem viděl proražený trup, do něhož s hrozným rachotem vnikala voda. Sledoval jsem dvojí řadu děl a střeleckých krytů. Paluba byla pokryta zmítajícími se temnými stíny.

Voda stoupala. Nešťastníci se vrhali do lanoví, zachycovali se stěžňů, svíjeli se pod vodou. Bylo to lidské mraveniště překvapené vládcem moře.

Ohromen, ztuhlý děsem, se zježenými vlasy, s vytřeštěným zrakem, se zatajeným dechem a němě díval jsem se s kapitánem. Neovladatelná síla mě přitiskla k oknu.

Obrovská loď se zvolna potápěla. *Nautilus* plul s ní, sleduje každý její pohyb. Náhle se ozval výbuch. Stlačený vzduch vyrval palubu, jako když do prachárny vnikne oheň. *Nautilus* byl tlakem vody odhozen.

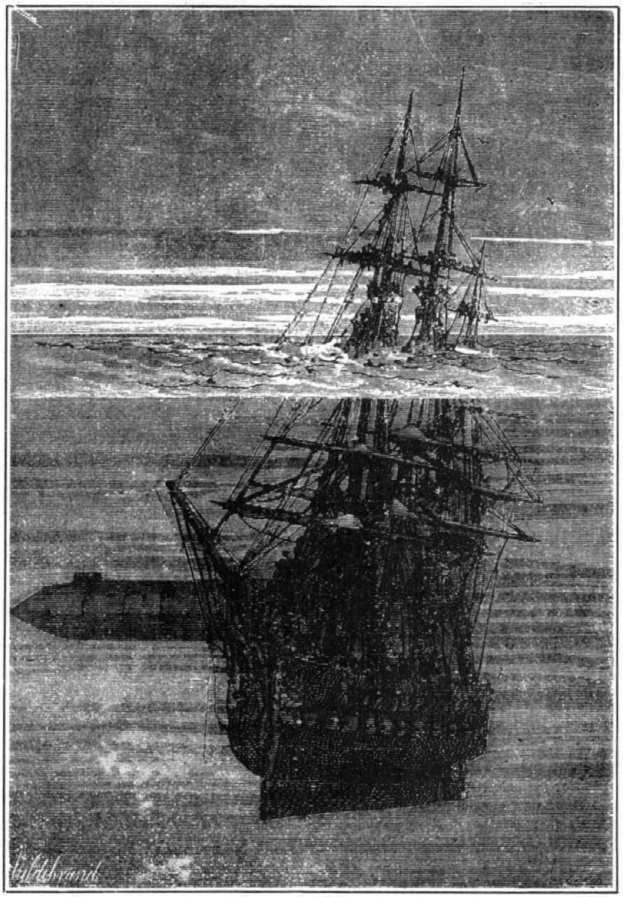

Nešťastná loď se teď potápěla mnohem rychleji. Objevily se stožárové koše přeplněné oběťmi, ráhna prohýbající se pod hrozny lidských těl, a konečně vrchol hlavního stěžně. Pak temná hmota zmizela a s ní i mrtvá posádka, stržená strašným vírem.

Obrátil jsem se ke kapitánu Nemovi. Ten hrozný soudce hleděl stále ven. Když vše skončilo, zamířil kapitán Nemo ke dveřím své kabiny, otevřel je a vstoupil. Sledoval jsem ho očima.

Na zadní stěně pod portréty jeho hrdinů jsem spatřil portrét ještě mladé ženy s dvěma malými dětmi. Kapitán Nemo se na něj dlouho zahleděl, pak k němu vztáhl ruku, klesl na kolena a rozvzlykal se.

KAPITOLA XXI
Poslední slova kapitána Nema

Okna se za tím strašným viděním zavřela, ale salón se neosvětlil. Uvnitř *Nautilu* byla tma a ticho. Loď opouštěla místo zkázy velkou rychlostí v hloubce třiceti metrů. Kam plula? Na sever, nebo na jih? Kam prchal ten člověk po své kruté pomstě?

Vrátil jsem se do kabiny, kde seděli mlčky Ned a Conseil. Přepadla mě nepřekonatelná hrůza z kapitána Nema. Ač mu lidé strašně ublížili, neměl právo trestat tak hrozně. Udělal ze mne, když ne spoluviníka, tedy aspoň svědka své pomsty. Ale i to bylo strašné.

V jedenáct hodin se elektrické světlo rozsvítilo. Přešel jsem do salónu. Nikdo tam nebyl. Podíval jsem se na různé přístroje. *Nautilus* plul k severu rychlostí šestatřiceti kilometrů za hodinu, chvíli po hladině, chvíli v hloubce deseti metrů.

Podle údajů na mapě jsem zjistil, že jsme propluli průlivem La Manche a zamířili velkou rychlostí k severským mořím.

Večer jsme měli tři sta sedmdesát kilometrů rychlé plavby Atlantikem za sebou. Když se setmělo, zůstalo moře tmavé až do východu měsíce.

Vrátil jsem se do své kabiny. Nemohl jsem usnout. Myslí mi znovu procházela strašná scéna zkázy.

Kdo mohl od tohoto dne předvídat, kam nás *Nautilus* v severní části Atlantského oceánu zanese? Stále tou úžasnou rychlostí! Stále severními mlhami! Popluje k výspám Špicberků, nebo ke strmým břehům ostrovů Nová země? Popluje snad těmi neznámými moři, jako je Bílé moře, Karské moře, Obský záliv a neznámé končiny při asijských březích? To jsem nevěděl. Nemohl jsem ani odhadnout, jak

dlouho plavba trvala. Palubní hodiny se zastavily. Zdálo se mi, že dny a noci se nestřídají pravidelně, jak tomu je v polárních krajích. Tušil jsem, že nás loď vleče do oněch záhadných končin, v nichž se tak volně rozvíjela fantazie Edgara Poea. Čekal jsem, že každou chvíli spatřím jako Poeův románový hrdina Gordon Pym „onu nejasnou lidskou postavu, mnohem větší, než jsou postavy obyvatel Země, vrhající se přes strašný vodní vír, který chrání kraje poblíž pólu".

Usuzuji – ale mohu se také mýlit –, že tato dobrodružná plavba *Nautilu* trvala patnáct nebo dvacet dní, a nevím, jak dlouho by byla ještě pokračovala, kdyby nebyla přerušena jinou katastrofou. Kapitán Nemo se vůbec neukázal. Ani jeho zástupce ne. Nespatřil jsem ani na okamžik vůbec nikoho z posádky. *Nautilus* plul téměř neustále pod vodou. Když vystupoval na hladinu, aby obnovil zásobu vzduchu, otvíral a zavíral se palubní otvor automaticky. Naši polohu do mapy nikdo nezanášel. Nevěděl jsem, kde jsme.

Uvedu ještě, že se neukázal ani Kanaďan, který už byl se svou trpělivostí u konce. Conseil z něho nedostal ani slovo. Bál se, aby se Kanaďan v záchvatu trudnomyslnosti nebo strašného stesku nezabil. Oddaně nad ním bděl.

Je pochopitelné, že to byla situace za těchto okolností nesnesitelná.

Jednoho dne – datum uvést nemohu – jsem usnul v pozdních nočních hodinách těžkým a chorobným spánkem. Když jsem se probudil, spatřil jsem Neda Landa, který se nade mnou skláněl a šeptal mi:

„Uprchneme!"

Vstal jsem.

„Kdy uprchneme?" ptal jsme se.

„Příští noc. Zdá se, že z *Nautilu* zmizela všechna bdělost. Jako by se celé lodi zmocnila otupělost. Jste připraven, pane profesore?"

„Ano. Kde jsme?“

„V dohledu země, kterou jsem ráno zahlédl v mlze, šestatřicet kilometrů na východ.“

„Co je to za zemi?“

„To nevím, ale ať je to, co chce, uprchneme tam.“

„Ano, Nede, ano. Dnes v noci uprchneme, i kdyby nás mělo moře pohltit.“

„Moře je rozbouřené a vane prudký vítr, ale šestatřicet kilometrů plavby v lehkém člunu z *Nautilu* mě neděsí. Mohu do člunu odnést bez vědomí posádky trochu zásob a několik lahví vody.“

„Půjdu s vámi.“

„Překvapí-li nás,“ dodal Kanaďan, „budu se bránit a dám se třeba zabít.“

„Zemřeme společně, Nede.“

Byl jsem odhodlán ke všemu. Kanaďan odešel. Já jsem vystoupil na plošinu, kde jsem se stěží ubránil vlnám. Nebe bylo přímo hrozivé, avšak protože v té mlze byla země, musili jsme utéci. Nesměli jsme ztratit jediný den, jedinou hodinu.

Vrátil jsem se do salónu. Bál jsem se setkání s kapitánem Nemem, a zároveň jsem po něm toužil; chtěl i nechtěl jsem ho ještě spatřit. Co bych mu řekl? Dokázal bych skrýt před ním bezděčnou hrůzu, kterou mi vnukal? Ne! Bylo by lépe nesetkat se s ním! Zapomenout na něho! A přece…

Jak dlouhý byl ten den, poslední den, který jsme měli ještě strávit na úžasném *Nautilu*!

Zůstal jsem sám. Ned Land a Conseil se mnou nechtěli mluvit, aby se neprozradili.

V šest hodin jsem povečeřel, ale hlad jsem neměl. Nutil jsem se přes svůj odpor do jídla, abych nezeslábl.

V půl sedmé vstoupil do mé kabiny Ned Land. Řekl mi:

„Před odchodem se už neuvidíme. V deset hodin měsíc ještě nebude svítit. Využijeme tmy. Přijďte k člunu. Budu tam na vás s Conseilem čekat."

Pak Kanaďan odešel, aniž mi dopřál čas k odpovědi.

Chtěl jsem si ověřit směr *Nautilu*. Odešel jsem do salónu. Pluli jsme úžasnou rychlostí severoseverovýchodním směrem v hloubce padesáti metrů.

Vrhl jsem poslední pohled na přírodní divy, na umělecká bohatství shromážděná v tomto muzeu, na sbírky, jimž se žádné jiné nemohou rovnat, ale které jsou určeny k zániku na dně oceánu společně s mužem, jenž je nashromáždil. Chtěl jsem si vtisknout do mysli jejich poslední obraz. Zůstal jsem tam asi hodinu v jasu stropního světla, prohlížeje si všechny ty skvělé poklady ve skříních. Pak jsem se vrátil do své kabiny.

Tam jsem si oblékl pevný námořnický oděv. Sebral jsem všechny své poznámky a pevně jsem je k sobě přitiskl. Srdce mi prudce bušilo. Nemohl jsem jeho tlukot ovládnout. Můj zmatek a mé vzrušení by mě byly před kapitánem Nemem jistě prozradily.

Co teď dělal? Naslouchal jsem u dveří jeho kabiny. Zaslechl jsem zvuk kroků. Kapitán Nemo tam byl. Nespal. Při každém jeho kroku se mi zdálo, že se objeví a zeptá se mě, proč chci utéci. Lekal jsem se stále znovu a znovu. Má fantazie horečně pracovala. Palčivé pocity vzrůstaly do takové míry, že jsem si pomyslil, zda by nebylo lépe vstoupit do kapitánovy kabiny, postavit se mu tváří v tvář a pohlédnout mu přímo do očí.

To byl ovšem šílený nápad. Naštěstí jsem se ovládl. Lehl jsem si na lože, abych své rozechvění utišil. Nervy se mi zvolna uklidňovaly, ale vzrušeným mozkem mi rychle táhly vzpomínky na život v *Nautilu*, na všechny šťastné i nešťastné příhody, které jsme zažili od svého zmizení z *Abrahama Lincolna*, na podmořský lov,

na Torresův průliv, na divoké Papuánce, na uvíznutí, na korálový hřbitov, na plavbu pod Suezem, na ostrov Santorini, na krétského potápěče, na uvěznění v ledu, na boj s chobotnicemi, na bouři v Golfském proudu, na *Mstitele* a na onu strašnou scénu, v níž se loď potopila s celou posádkou… Všechny ty události mi míjely před očima jako pohyblivé pozadí na jevišti. V onom podivném prostředí nabýval kapitán Nemo obrovitých rozměrů. Jeho osobnost vyrůstala do zvláštní výraznosti a nadlidské velikosti. To už nebyl člověk jako já; byl to vládce hlubin, duch oceánů.

Bylo půl desáté. Hlava sevřená oběma rukama div se mi nerozskočila. Zavřel jsem oči. Nemohl jsem už přemýšlet. Ještě půl hodiny čekat! Půl hodiny těžkých chmur, z nichž jsem mohl zešílet! Vtom jsem zaslechl temný zvuk varhan, smutnou melodii nejasné písně, jako nářek duše, která chce přervat svá pozemská pouta. Naslouchal jsem všemi smysly, sotva dýchaje, ponořen spolu s kapitánem do hudebního vytržení…

Pak mě vyděsila náhlá myšlenka. Kapitán Nemo vyšel ze své kabiny. Byl v salónu, kterým jsem musil při útěku projít. Tam se s ním setkám naposledy. Spatří mě, bude se mnou patrně mluvit! Jeho jediné gesto mě může zničit, jediné slovo připoutat k lodi!

Ale za chvíli odbije desátá hodina! Přišla chvíle, kdy jsem měl vyjít ze své kabiny a připojit se k druhům.

Nemohl jsem už váhat, i kdyby se měl přede mnou objevit kapitán Nemo. Opatrně jsem otevřel dveře. Zdálo se mi, že otáčením ve veřejích způsobily hrozný hluk. Možná však, že ten hluk existoval jen v mé představě!

Šel jsem tápavě temnými chodbami *Nautilu*, zastavuje se po každém kroku, abych potlačil bušení srdce.

Došel jsem až ke dveřím v rohu salónu. Otevřel jsem je. Salón byl ponořen v hlubokou tmu. Akordy varhan zněly jen slabě. Kapitán

Nemo tam byl. Neviděl mě. Myslím, že by mě nebyl zpozoroval ani v plném světle, tak byl ponořen do svého vytržení.

Plížil jsem se po koberci; varoval jsem se způsobit nejmenší hluk, který by mohl prozradit mou přítomnost. Trvalo to pět minut, než jsem se dostal ke dveřím knihovny.

Chtěl jsem je už otevřít, když mě vzdech kapitána Nema vbil do podlahy. Vycítil jsem, že vstal. Zahlédl jsem ho dokonce, protože do salónu vnikalo trochu světla z osvětlené knihovny. Šel mlčky a se založenýma rukama přímo ke mně; spíš se vznášel jako přízrak, než kráčel. Jeho stísněná hruď se otřásala vzlykotem. Zaslechl jsem, že šeptá tato slova – poslední slova, která tu dolehla k mému sluchu:

„To je strašné! Dost už, dost!“

Neuniklo tu ze svědomí toho muže přiznání těžkých výčitek?

Jako šílený jsem vrazil do knihovny. Vystoupil jsem po hlavním schodišti a horní chodbou jsem doběhl k člunu. Vstoupil jsem do něho otvorem, kterým se do něho dostali i oba mí společníci.

„Odplujme! Odplujme!“ zvolal jsem.

„Okamžitě!“ odpověděl Kanaďan.

Napřed uzavřel a zašrouboval otvor v plátech *Nautilu* francouzským klíčem, který si předem opatřil. Stejně otevřel i otvor do člunu a počal uvolňovat šrouby spojující nás dosud s ponorkou.

Náhle zazněl uvnitř lodi hluk. Odpovídaly si tam živě dva hlasy. Co se stalo? Zpozorovali už náš útěk? Cítil jsem, že mi Ned Land vsouvá do ruky dýku.

„Ano,“ zašeptal jsem, „budeme umět zemřít.“

Kanaďan přerušil svou práci. A tu jediné slovo, dvacetkrát opakované, strašné slovo, prozradilo mi příčinu vzruchu uvnitř *Nautilu*. Předmětem zájmu posádky jsme nebyli my.

„Malström! Malström!“ vykřikl Kanaďan.

Malström! Mohlo do našich uší zaznít ve strašnější situaci strašnější slovo? Nacházeli jsme se tedy v oněch nebezpečných vodách při norských březích? Bude *Nautilus* stržen do oné propasti právě ve chvíli, kdy se člun od něho oddělí?

Je známo, že za přílivu proudí voda mezi Faerskými ostrovy a Lofotami pod nesmírným tlakem velmi prudce. Tvoří tam obrovský vír, z něhož se žádná loď nedostane. Ze všech stran obzoru se tam ženou obrovské vlny. Vytvářejí onu vírnou propast, správně nazývanou „pupkem oceánu", jejíž přitažlivá síla se projevuje v okruhu patnácti kilometrů.

A tam mířil také *Nautilus*, vedený v ta místa svým kapitánem snad bezděčně, snad úmyslně. Opisoval spirálu, jejíž průměr se stále zmenšoval. A s lodí byl závratnou rychlostí unášen i člun zavěšený stále při jejím boku. Pocítil jsem bolestnou závrať, kterou způsobuje příliš dlouhé otáčení. Zmocnila se nás hrůza, vrcholný děs, při němž nám přestala obíhat krev v těle a zastavila se nervová činnost. Pokryl nás ledový pot jako při smrtelném zápase! A jaký to rachot kolem našeho křehkého člunu! Jaké sténání, nesené ozvěnou do vzdálenosti mnoha kilometrů! Jaký to rachot vod, tříštěných o skaliska, na nichž se rozbíjejí i nejtvrdší hmoty a na nichž se kmeny tříští podle norského výrazu v „kožešinovou plst"!

Jaká to situace! Moře s námi strašně zmítalo. *Nautilus* se bránil jako lidská bytost. Jeho ocelové svaly praskaly. Častokrát se vzpínal vzhůru i s námi.

„Musíme vydržet," řekl Ned Land, „a šrouby zas utáhnout. Zůstaneme-li spojeni s *Nautilem*, můžeme se snad zachránit..."

Nedomluvil ještě, když se ozval praskot. Šrouby se utrhly a člun vyražený ze své komory byl vržen do víru jako kámen z praku.

Narazil jsem hlavou na železné žebroví a ztratil jsem vědomí.

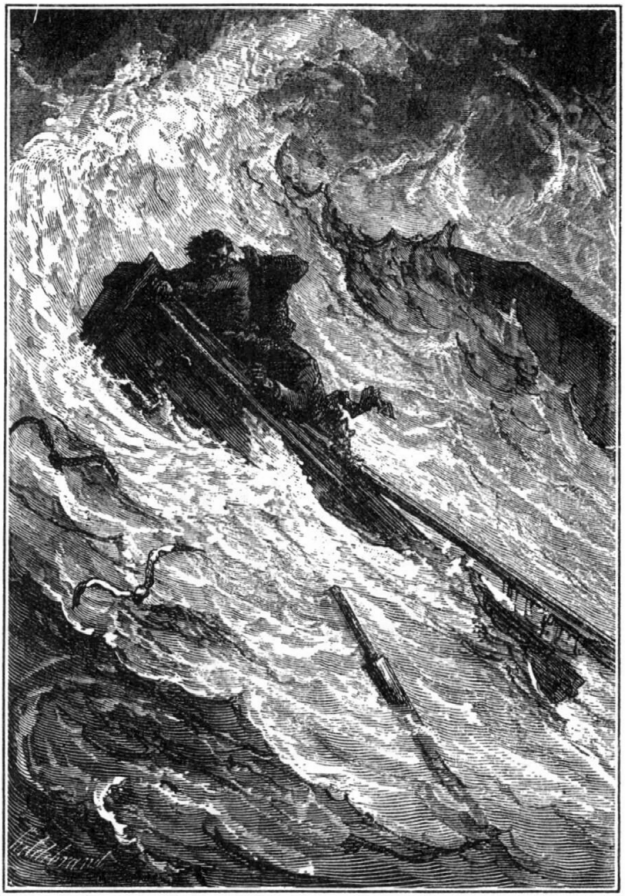

KAPITOLA XXII
Závěr

A tak skončila má poslední cesta. Nemohu říci, co se odehrálo oné noci, jak člun unikl z víru malströmu, jak Ned Land, Conseil a já jsme se dostali z oné propasti. Ale když jsem přišel k sobě, ležel jsem v chýši rybáře z Lofot. Oba mí přátelé byli živi a zdrávi vedle mne a třeli mi ruce. Nadšeně jsme se objali.

V této době jsme nemohli pomýšlet na návrat do Francie. Spojení severního Norska s jihem je velmi řídké. Byl jsem nucen čekat na příjezd parníku, který vyjíždí jednou za dva měsíce k Severnímu mysu.

A tam, mezi těmi hodnými lidmi, kteří nás zachránili, prohlédl jsem si zápisy o svých dobrodružstvích. Byly přesné. Nezapomněl jsem na žádnou událost, žádnou podrobnost jsem nenadsadil. Je to věrné vypsání oné neuvěřitelné výpravy prostředím člověku nepřístupným, v němž teprve pokrok uvolní jednoho dne všechny cesty.

Budou mi lidé věřit? Nevím; ostatně na tom nezáleží. Mohu však nyní tvrdit, že mám právo hovořit o mořích, v nichž jsem v necelých deseti měsících vykonal cestu dvacet tisíc mil dlouhou, což je osmdesát tisíc kilometrů, o podmořské cestě kolem světa, která mi odkryla tolik divů v Tichém oceánu, v Indickém oceánu, v Rudém moři, ve Středozemním moři, v Atlantském oceánu a v severních i v jižních mořích!

Ale co se stalo s *Nautilem*? Přečkal sevření malströmu? Žije dosud kapitán Nemo? Pokračuje pod vodou ve své strašné mstě, nebo po posledním krveprolití ustal? Vynesou jednou vlny jeho rukopis

obsahující příběh celého jeho života? Budeme moci poznat národnost zmizelé lodi a pak zjistit také národnost kapitána Nema?

Doufám v to. Stejně doufám, že jeho mohutný stroj přemohl moře i v jeho nejstrašnější propasti a že *Nautilus* zvítězil i tam, kde už tolik lodí zahynulo. Je-li tomu tak, jestliže kapitán Nemo obývá dosud oceány, svou přijatou vlast, nechť z jeho divokého srdce zmizí všechna nenávist! Nechť pozorování tolika divů v něm přehluší touhu po pomstě! Nechť v něm zahyne soudce a v klidném průzkumu moří pokračuje vědec! Je-li jeho osud tak podivný, je zároveň i vznešený. Což jsem ho nepochopil i já sám? Nežil jsem snad deset měsíců oním nadpřirozeným životem? Vždyť na otázku biblické knihy *Kazatel*, položenou před šesti tisíci lety, na otázku: „Kdo kdy změřil hlubokosti mořské?“, mají právo odpovědět na celém světě jen dva lidé: kapitán Nemo a já.

Jules Verne
Dvacet tisíc mil pod mořem

Překlad a úprava Václav Netušil
Ilustrace Alphonse de Neuville a Édouard Riou
Ilustrace na obálce Alphonse de Neuville (rytina H. T. Hildibranda)
Korektura Martina Němcová
Technická redakce Markéta Teuchnerová

Vydala Městská knihovna v Praze
Mariánské nám. 1, 115 72 Praha 1

V MKP 1. elektronické vydání
Verze 1.0 z 14. 8. 2026

ISBN 978-80-274-5101-2 (epub)
ISBN 978-80-274-5102-9 (pdf)
ISBN 978-80-274-5103-6 (prc)

KNIHOVNA?
KNIHOVNA!

Využijte **prostor**
pro studium, setkání,
kulturu i relax.

Stahujte **e-knihy zdarma**
z e-knihovna.cz, prohlížejte
digitalizované tituly na
digitalizovane.cz.

Sledujte **videocasty**
a přednášky na
youtube.com/@knihovnaPraha.

Půjčte si obraz v Artotéce,
audioknihu, CD, film
nebo deskovou hru.

Tvořte se dřevem, papírem,
barvami, kůží i látkami.
Otevřený ateliér DOK16,
Atelier Jezerka a Kreativní
centrUM v Ústřední knihovně.

Navštivte přednášky,
koncerty, autorská čtení,
filmové projekce, akce
pro děti. Sledujte
mlp.cz/akce.

Městská
knihovna
v Praze

PRA HA
PRA GUE
PRA GA
PRA G

Vyzkoušejte svět
virtuální reality.
Více na mlp.cz/vr.